T. B. M. M.
TUTANAK DERGİSİ

9 ncu Birleşim

30 . 4 . 1975 Çarşamba

İÇİNDEKİLER

Sayfa

I. — Geçen tutanak özeti 167:168

II. — Gelen kâğıtlar 168

III. — Yoklama 169

IV. — Başkanlığın genel kurula sunuşları 169

1. — Takip ettiği yanlış enerji politikası yüzünden Devleti büyük zarara uğrattığı iddiasıyle Enerji ve Tabiî Kaynaklar eski Bakanı İhsan Topaloğlu hakkında kurulmuş bulunan Soruşturma Hazırlık Komisyonunun görev süresinin 30 gün uzatılmasına dair Komisyon Başkanlığı tezkeresi. (9/30, 3/141) 169:170

2. — Türkiye Radyo - Televizyon Kurumunu, Anayasa ve 359 sayılı Kanunun tayin ettiği yayın esaslarından uzaklaştırdığı iddiasıyle eski Başbakan Bülent Ecevit hakkında kurulmuş bulunan Soruşturma Hazırlık Komisyonunun görev süresinin 15 gün uzatılmasına dair Komisyon Başkanlığı tezkeresi. (9/38, 3/140) 170

3. — Kahraman Maraş Milletvekili Ahmet Tevfik Paksu'nun, (9/22) esas numatralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu üyeliğinden çekildiğine dair önergesi. (4/50) 170

Sayfa

4. — C. Senatosu Ankara Üyesi Turhan Kapanlı'nın, (9/23) esas numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonundan çekildiğine dair önergesi. (4/51) 170:171

5. — Kütahya Milletvekili Ahmet Mahir Ablum'un, (9/26) esas numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu üyeliğinden çekildiğine dair önergesi. (4/52) 171

6. — C. Senatosu İstanbul Üyesi A. Vefa Poyrazın (9/28) esas numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu üyeliğinden çekildiğine dair önergesi (4/45) 171

7. — Tokat Milletvekili Ali Şevki Erek'in, (9/28) esas numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu üyeliğinden çekildiğine dair önergesi. (4/46) 171

8. — Erzurum Milletvekili Gıyasettin Karaca'nın, (9/32) esas numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu üyeliğinden çekildiğine dair önergesi. (4/47) 171

9. — Sakarya Milletvekili İsmail Müftüoğlu'nun, (9/35) esas numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu üyeliğinden çekildiğine dair önergesi. (4/48) 171

Sayfa

10. — İzmir Milletvekili Yılmaz Ergenekon'un, (9/35) etsas numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu üyeliğinden çekildiğine dair önergesi. (4/54) 171

11. — Erzurum Millitvekili Rıfkı Danışman'ın, (9/36) etsas numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu üyeliğinden çekildiğine dair önergesi. (4/49) 171:172

12. — İzmir Milletvekili Yücel Dirik'in, (9/39) esas numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu üyeliğinden çekildiğine dair önergesi. (4/56) 172

13. — C. Senatosu Erzurum Üyesi Hilmi Nalbantoğlu'nun, seçilmiş bulunduğu bütün Soruşturma Hazırlık Komisyonu üyeliklerinden çekildiğine dair önergesi. (4/53) 172

14. — Kahraman Maraş Milletvekili Halit Evliya'nın, (9/39) esas numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu üyeliğinden çekildiğine dair önergesi. (4/55) 172

15. — Ankara, İstanbul, Adana ve İçel illerinde evvelce ilân edilmiş bulunan Sıkıyönetim 5.6.1975 günü sat 24.00'e kadar uzatılmasına dair Başbakanlık tezkeresi. (3/139) 172:193

V. — Seçimler **194**

1. — Niğde Milletvekili Haydar Özalp ve 9 arkadaşının, Çay Kurumu bünyesinde (ÇAY - KUR) yaptığı keyfî ve partizan tasaruflarla görevini kötüye kullandığı, çay kampanyası sırasında çıkarılan kararnamelerle üreticiye ve millî ekonomimize zarar verdiği ve bu eyleminin Türk Ceza Kanununun 240 ncı maddesine uyduğu iddiasıyle Gümrük ve Tekel eski Bakanı Mahmut Türkmenoğlu hakkında bir Meclis Soruşturması açılmasına dair önergesini incelemek üzere kurulan Soruşturma Hazırlık Komisyonuna üye seçimi. (9/40) 194

2. — Diyarbakır Milletvekili Hasan Değer ve 17 arkadaşının, Bakanlar Kurulunca canlı hayvan alımında tespit edilen taban fiyatlarını gereği gibi uygulamadıkları ve bu eylemlerinin Türk Ceza Kanununun 240 ncı maddesine uyduğu iddiasıyle Ticaret eski Bakanı Fehim Adak ile Ticaret Bakanı Halûk Cillov haklarında bir Meclis Soruşturması açılmasına dair önergesini incelemek üzere kurulan Soruşturma Hazırlık Komisyonuna üye seçimi. (9/41) 194:195

3. — Antalya Milletvekili İhsan Ataöv ve Cumhuriyet Senatosu Ankara Üyesi Yiğit Köker'in, Afşin - Elbistan projesinin ihalesinde Bakanlık nüfuzunu kötüye kullanmak suretiyle Devleti zarara uğrattığı ve bu eyleminin Türk Ceza Kanununun 240 ncı maddesine uyduğu iddiasıyle Enerji ve Tabiî Kaynaklar eski Bakanı Cahit Kayra hakkında bir Meclis Soruşturması açılmasına dair önergesini incelemek üzere kurulan Soruşturma Hazırlık Komisyonuna üye seçimi. (9/42) 195

4. — Trabzon Milletvekili Ömer Çakıroğlu ve 9 arkadaşının, Bakanlığı zamanında yaptığı kanunsuz tasarruf ve tayinlerle görevini kötüye kullandığı ve bu eyleminin Türk Ceza Kanununun 230 ve 240 ncı maddelerine uyduğu iddiasıyle Millî Eğitim eski Bakanı Mustafa Üstündağ hakkında bir Meclis Soruşturması açılmasına dair önergesini incelemek üzere kurulan Soruşturma Hazırlık Komisyonuna üye seçimi. (9/43) 195

5. — 9/15, 9/20, 9/22, 9/33, 9/26, 9/30, 9/31, 9/32, 9/33, 9/35 ve 9/39 Numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonlarındaki açık üyeliklere seçim. 195:197

VI. — Görüşülen işler **197**

1. — Cumhuriyet Senatosu Kars Üyesi Sırrı Atalay'ın, Türkiye Kömür İşletmeleri Genel Müdürünün Kömür Satış ve Tevzi Programına aykırı hareket ederek ve bazı usulsüz tasarruflarıyle Kurumu zarara uğrattığı halde bu şahsın görevinde kalmasını sağladıkları ve bu eylemlerinin T. C. Kanununun 240 ncı maddesine uyduğu iddiasıyle eski Başbakanlardan Ferid Melen ile Naim Talû hakkında bir Meclis Soruşturması açılmasına dair önergesi ve 32 Numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu raporu. (9/32) (S. Sayısı: 89 ve 89'a 1 nci ek) 197

2. — İstanbul Milletvekili Reşit Ülker'in, memleketi bir iç badireye götürebilecek tertiplere sebebiyet verdiği ve bu eyleminin T. C. Kanununun 228 nci maddesine uyduğu iddiasıyle İçişleri eski Bakanı Faruk Sükan hakkında bir Meclis Soruşturması açılmasına dair önergesi

Sayfa

ve 10 Numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu raporu. (9/19) (S. Sayısı : 90 ve 90'a 1 nci ek) 198

3. — Cumhuriyet Senatosu Kars Üyesi Sırrı Atalay'ın, Petrol Ofisi Genel Müdürlüğünde müfettişlerce tespit olunan kredi ve inşaat yolsuzluğu ile ilgili dosyayı savcılığa intikal ettirmemek suretiyle görevini kötüye kullandığı ve bu eyleminin T. C. Kanununun 240 ncı maddesine uyduğu iddiasıyle Enerji ve Tabiî Kaynaklar eski Bakanı Nuri Kodamanoğlu hakkında bir Meclis Soruşturması açılmasına dair önergesi ve 31 Numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu raporu. (9/31) (S. Sayısı: 91) 198

4. — Elâzığ eski Milletvekili Samet Güldoğan'ın, Karakaya Baraj yolunun güzergâhını değiştirerek ekonomi ve sanayimize zarar verdiği ve bu eylemlerinin T. C. Kanununun 230 ve 240 ncı maddelerine uyduğu iddiasiyle eski Başbakan Süleyman Demirel ile Enerji Tabiî Kaynaklar eski bakanları Sabit Osman Avcı, Nahit Menteşe ve Nuri Kodamanoğlu, haklarında bir Meclis Soruşturması açılmasına dair önergesi ve 33 Numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu raporu. (9/33) (S. Sayısı: 92) 199

5. — Manisa Milletvekili Veli Bakırlı'nın, siyasî emniyet bakımından ağır bir suçla muhakeme edilen kişilerin yurt dışına çıkmalarında görevini ihmal ve kötüye kullandığı ve bu eyleminin T. C. Kanununun 230 ve 240 ncı maddelerine uyduğu iddiasıyle İçişleri eski Bakanı Ferit Kubat hakkında bir Meclis Soruşturması açılmasına dair önergesi ve 24 Numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu raporu. (9/24) (S. Sayısı : 93) 199:200

6. — İçel eski Milletvekili Celâl Kargılı'nın, Üniversitelerarası giriş sınavı sorularının çalınmasına sebep olan ve sınavları iptal etmemekle görevini kötüye kullandığı ve bu eyleminin T. C. Kanununun 230 ve 240 ncı maddelerine uyduğu iddiasıyle Millî Eğitim eski Bakanı Orhan Dengiz hakkında bir Meclis Soruşturması açılmasına dair önergesi ve 34 numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu raporu. (9/34) (S. Sayısı : 94) 200

7. — İçel eski Milletvekili Celâl Kargılı'nın, İkinci Beş Yıllık Plan Döneminde Kalkınma Fonu adı altında harcanması lâzımgelen meblâğın sarfedilmesinde büyük yolsuzluklar olduğu ve bu eyleminin T. C. Kanununun 240 ncı maddesine uyduğu iddiasıyle eski Başbakan Süleyman Demirel hakkında bir Meclis Soruşturması açılmasına dair önergesi ve 15 numaralı Soruşturması Hazırlık Komisyonu raporu (9/15) (S. Sayısı : 86 ve 86 ye 1 nci ek) 200:201

I. — GEÇEN TUTANAK ÖZETİ

Birinci Oturum

Geçen birleşimde yapılan kapalı oturumun tutanak özetinin okunabilmesi için, Genel Kurul Salonu boşaltılarak, saat 15.05'te kapalı oturma geçildi.

İkinci Oturum

(GİZLİDİR)

Üçüncü Oturum

Türkiye - Radyo Televizyon Kurumunu, Anayasa ve 359 sayılı Kanunun tayin ettiği yayın esaslarından uzaklaştırdığı ve bu eyleminin T. C. Kanununun 240 ncı maddesine uyduğu iddiasıyle eski Başbakan Bülent Ecevit hakkında kurulan Soruşturma Hazırlık Komisyonunun (9/38) görev süresinin yeniden 30 gün uzatılmasına dair Komisyon Başkanlığı tezkeresi ile;

30 günlük süre içinde başkan, sözcü ve kâtip seçimlerini tamamlayamayan 9/20, 9/23, 9/29, 9/35, 9/36, 9/37, 9/39 esas numaralı Soruşturma Hazırlık komisyonlarına da yeniden 30'ar gün süre verilmesi.

Kabul edildi.

Hakkâri, Mardin, Siirt ve Diyarbakır illerinde 27 . 3 . 1975 Perşembe günü saat 07,00'den itibaren bir ay süre ile ilân edilen Sıkıyönetim hakkındaki

Bakanlar Kurulu kararının onaylanmasına dair Başbakanlık tezkeresinin (3/135), yapılan açık oylama sonucunda, reddedildiği açıklandı.

Ankara, İstanbul, Adana ve İçel ilerinde evvelce ilân edilmiş bulunan Sıkıyönetimin 5 . 5 . 1975 günü saat 24.00'e kadar uzatılmasına dair Başbakanlık tezkeresi (3/136) ise kabul edildi.

Birleşime saat 17.25'de son verildi.

Başkan	Divan Üyesi
Başkanvekili	İçel
Ahmet Çakmak	*Oral Mavioğlu*

Divan Üyesi
Sivas
Enver Akova

II. — GELEN KÂĞITLAR

28 . 4 . 1975 Pazartesi

Raporlar

1. — Cumhuriyet Senatosu Kars Üyesi Sırrı Atalay'ın, Türkiye Kömür İşletmeleri Genel Müdürünün Kömür Satış ve Tevzi programına aykırı hareket ederek ve bazı usulsüz tasarruflarıyle Kurumu zarara uğrattığı halde bu şahsın görevinde kalmasını sağladıkları ve bu eylemlerinin T. C. Kanununun 240 ncı maddelerine uyduğu iddiasıyle eski Başbakanlardan Ferid Melen ile Naim Talû haklarında bir Meclis soruşturması açılmasına dair önergesi ve 32 numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu raporu (9/32) (S. Sayısı : 89 ve 89'a 1 nci ek) (Dağıtma tarihleri : 27 . 2 . 1975 ve 20 . 3 . 1975) (GÜNDEME)

2. — İstanbul Milletvekili Reşit Ülker'in, memleketi bir iç badireye götürebilecek tertiplere sebebiyet verdiği ve bu eyleminin T. C. Kanununun 228 nci maddesine uyduğu iddiasıyle İçişleri eski Bakanı Faruk Sükan hakkında bir Meclis soruşturması açılmasına dair önergesi ve 10 numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu raporu (9/10) (S. Sayısı : 90 ve 90'a 1 nci ek) (Dağıtma tarihleri : 27.2.1975 ve 20.3.1975) (GÜNDEME)

3. — Cumhuriyet Senatosu Kars Üyesi Sırrı Atalay'ın, Petrol Ofisi Genel Müdürlüğünde müfettişlerce tespit olunan kredi ve inşaat yolsuzluğu ile ilgili dosyası savcılığa intikal ettirmemek suretiyle görevini kötüye kullandığı ve bu eyleminin T. C. Kanununun 240 ncı maddesine uyduğu iddiasıyle Enerji ve Tabiî Kaynaklar eski Bakanı Nuri Kodamanoğlu hakkında bir Meclis soruşturması açılmasına dair önergesi ve 31 numaralı Soruşturma Hazırlık Komiskonu raporu. (9/31) (S. Sayısı : 91) (Dağıtma tarihi : 20 . 3 . 1975) (GÜNDEME)

4. — Elâzığ eski Milletvekili Samet Güldoğan'ın, Karakaya Baraj yolunun güzergâhını değiştirerek ekonomi ve sanayimize zarar verdiği ve bu eylemlerinin T. C. Kanununun 230 ve 240 ncı maddelerine uyduğu iddiasıyle eski Başbakan Süleyman Demirel ile Enerji ve Tabiî Kaynaklar eski bakanları Sabit Osman Avcı, Nahit Menteşe ve Nuri Kodamanoğlu haklarında bir Meclis soruşturması açılmasına dair önergesi ve 33 numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu raporu (9/33) (S. Sayısı : 92) (Dağıtma tarihi : 1 . 4 . 1975) (GÜNDEME)

5. — Manisa Milletvekili Veli Bakırlı'nın, siyasî emniyet bakımından ağır bir suçla muhakeme edilen kişilerin yurt dışına çıkmalarında görevini ihmal ve kötüye kullandığı ve bu eyleminin T. C. Kanununun 230 ve 240 ncı maddelerine uyduğu iddiasiyle İçişleri eski Bakanı Ferit Kubat hakkında bir Meclis soruşturması açılmasına dair önergesi ve 24 numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu raporu. (9/24) (S. Sayısı : 93) (Dağıtma tarihi : 10 . 4 . 1975) (GÜNDEME)

6. — İçel eski Milletvekili Celâl Kargılı'nın, Üniversitelerarası giriş sınavı sorularının çalınmasına sebep olmak ve sınavları iptal etmemekle görevini kötüye kullandığı ve bu eyleminin T. C. Kanununun 230 ve 240 ncı maddelerine uyduğu iddiasıyle Millî Eğitim eski Bakanı Orhan Dengiz hakkında bir Meclis Soruşturması açılmasına dair önergesi ve 34 numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu raporu. (9/34) (S. Sayısı : 94) (Dağıtma tarihi : 16 . 4 . 1975) (GÜNDEME)

7. — İçel eski Milletvekili Celâl Kargılı'nın, İkinci Beş Yıllık Plan döneminde Kalkınma Fonu adı altında harcanması lâzım gelen meblâğın sarfedilmesinde büyük yolsuzluklar olduğu ve bu eyleminin T. C. Kanununun 240 ncı maddesine uyduğu iddiasıyle eski Başbakan Süleyman Demirel hakkında bir Meclis Soruşturması açılmasına dair önergesi ve 15 numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu raporu. (9/15) (S. Sayısı : 86 ve 86'ya 1 nci ek) (Dağıtma tarihi : 2 . 3 . 1975) ve 16 . 4 . 1975) (GÜNDEME)

8. — Konya eski Milletvekili Sadi Koçaş'ın, T. C. Kanununun 240 ncı maddesine uyan, adının afyon kaçakçılığına karıştığına dair haberlerin ve iddianın aydınlığa kavuşturulması bakımından eski Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı olan kendisi hakkında bir Meclis Soruşturması açılmasına dair önergesi ve 25 numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu raporu. (9/25) (S. Sayısı : 95) (Dağıtma tarihi : 25 . 4 . 1975) (GÜNDEME)

BİRİNCİ OTURUM

Açılma Saati : 15.00

BAŞKAN : Başkanvekili Memduh Ekşi

DİVAN ÜYELERİ : İdris Arıkan (Siirt), Oral Mavioğlu (İçel)

BAŞKAN — Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısının 9 ncu Birleşimini açıyorum.

III. — YOKLAMA

BAŞKAN — Otomatik cihazla yoklama yapılacaktır. Salonda hazır bulunan sayın üyelerin, otomatik düğmelerini kullanmak suretiyle yoklamaya katılmalarını istirham ediyorum.

SÜLEYMAN GENÇ (İzmir Milletvekili) — Sayın Başkan, otomatik cihazla Türkiye Büyük Millet Meclisinde yoklama olmaz.

BAŞKAN — Efendim, bu uygulamamız vardır, otomatik cihazla yoklama yapıyoruz.

(Yoklama yapıldı)

BAŞKAN — Yoklamaya katılmayan sayın üye var mı efendim?.. Yok. Yoklama işlemi bitmiştir.

Görüşmeler için gerekli çoğunluğumuz vardır, gündeme geçiyoruz efendim.

IV. — BAŞKANLIĞIN GENEL KURULA SUNUŞLARI

1. — Takip ettiği yanlış enerji politikası yüzünden Devleti büyük zarara uğrattığı iddiasıyle Enerji ve Tabiî Kaynaklar eski Bakanı İhsan Topaloğlu hakkında kurulmuş bulunan Soruşturma Hazırlık Komisyonunun görev süresinin 30 gün uzatılmasına dair Komisyon Başkanlığı tezkeresi (9/30, 3/141)

BAŞKAN — Başkanlığın sunuşları var, okutuyorum efendim.

T. B. M. M. Birleşik Toplantısı Başkanlığına

Cumhuriyet Senatosu Balıkesir Üyesi Cemalettin İnkaya ile Bursa Milletvekili Cemal Külâhlı'nın, takip ettiği yanlış Enerji politikası yüzünden Devleti büyük zarara uğrattığı ve bu eyleminin T. C. Kanununun 240 ncı maddesine uyduğu iddiasıyle; Enerji ve Tabiî Kaynaklar eski Bakanı İhsan Topaloğlu hakkında bir Meclis soruşturması açılmasına dair önergesini incelemek üzere Genel Kurulun 4 . 12 . 1974 günlü 2 nci Birleşiminde kurulmuş bulunan Soruşturma Hazırlık Komisyonunun müddeti 4 . 4 . 1975 tarihinde bitmiştir.

Konu ile ilgili belgelerin toparlanamaması nedeniyle soruşturma ikmal olunamamıştır.

T. B. M. M. Birleşik Toplantısı İçtüzüğünün 14 ncü maddesi gereğince karar tarihinden geçerli olmak üzere sürenin (30) gün uzatılması hususunu emir ve müsaadelerinize arz ederim.

Saygılarımla.

9/30 No. lu Soruşturma
Hazırlık Komisyonu Başkanı
Yozgat Milletvekili
M. Asri Ünsür

BAŞKAN — Tezkereyi Yüce Heyetin onayına sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

2. — Türkiye Radyo - Televizyon Kurumunu, Anayasa ve 359 sayılı Kanunun tayin ettiği yayın esaslarından uzaklaştırdığı iddiasıyle eski Başbakan Bülent Ecevit hakkında kurulmuş bulunan Soruşturma Hazırlık Komisyonunun görev süresinin 15 gün uzatılmasına dair Komisyon Başkanlığı tezkeresi (9/38, 3/140)

BAŞKAN — Bir tezkere daha var, okutuyorum.

T. B. M. M. Birleşik Toplantısı Başkanlığına

İçel Milletvekili İbrahim Göktepe ve 15 arkadaşının, Türkiye Radyo Televizyon Kurumunu Anayasa ve 359 sayılı Kanunun tayin ettiği esaslardan uzaklaştırdığı ve bu eyleminin Türk Ceza Kanununun 240 ncı maddesine uyduğu iddiasıyle eski Başbakan Sayın Bülent Ecevit hakkında Anayasanın 90 ncı T. B. M. M. Birleşik Toplantısı İçtüzüğünün 12 nci maddeleri uyarınca bir Meclis Soruşturması açılmasına dair önergesini incelemek üzere T. B. M. M. Birleşik Toplantısının 16 . 1 . 1975 tarihli 4 ncü birleşiminde kurulmuş bulunan Soruşturma Komisyonumuzun çalışma süresi 4 . 5 . 1975 tarihinde sona ermektedir.

Oysaki Komisyon kararıyle TRT Genel Müdürlüğünden talep edilmiş bulunan bazı bilgi ve belgeler, tayin edilmiş bulunan süreye rağmen henüz Komisyonumuza ulaşmamış bulunduğundan incelemeler ikmal edilememiş, Komisyon çalışmaları neticelenememiştir.

Bu belge ve bilgiler Komisyonumuza ulaştığında çalışma süresinin bitebileceği düşüncesiyle, Komisyon Başkanlık divanı bugünkü T. B. M. M. Birleşik Toplantısı münasebetiyle süre bitim tarihinden itibaren 15 gün daha süre uzatılmasını uygun mütalaa etmiştir.

Gereğini emir ve müsaadelerinize arz ederim.

Saygılarımla.

9/38 No. lu Soruşturma Hazırlık
Komisyonu Başkanı
Sabahattin Orhon
C. Senatosu Giresun Üyesi

BAŞKAN — Okunan tezkereyi Yüce Heyetin onayına sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Soruşturma Hazırlık Komisyonu üyesi olan bazı sayın üyelerin, bakan olmaları nedeniyle komisyonlardan istifalarına dair önergeleri var, bilgilerinize sunacağız efendim.

3. — Kahraman Maraş Milletvekili Ahmet Tevfik Paksu'nun (9/22) esas numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu üyeliğinden çekildiğine dair önergesi (4/50)

BAŞKAN — Önergeyi okutuyorum.

T. B. M. M. Birleşik Toplantısı Başkanlığına

9/22 esas numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu üyeliğinden, Bakanlar Kurulunda görev almam nedeniyle çekiliyorum.

Gereğini saygılarımla rica ederim.

Kahraman Maraş Milletvekili
Ahmet Tevfik Paksu

BAŞKAN — Bilgilerinize sunulmuştur.

4. — C. Senatosu Ankara Üyesi Turhan Kapanlı'nın, (9/23) esas numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonundan çekildiğine dair önergesi (4/51)

BAŞKAN — Diğer önergeyi okutuyorum.

T. B. M. M. Birleşik Toplantısı Başkanlığına

9/23 esas numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu üyeliğinden Bakanlar Kurulunda görev almam nedeniyle çekiliyorum.

Gereğini saygılarımla rica ederim.

Saygılarımla.

C. Senatosu Ankara Üyesi
Turhan Kapanlı

BAŞKAN — Bilgilerinize sunulmuştur.

5. — Kütahya Milletvekili Ahmet Mahir Ablum'un, (9/26) esas numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonundan çekildiğine dair önergesi (4/52)

BAŞKAN — Diğer önergeyi okutuyorum.

T. B. M. M. Birleşik Toplantısı Başkanlığına

9/26 esas numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu üyeliğinden, Bakanlar Kurulunda görev almam nedeniyle çekiliyorum.

Gereğini saygılarımla rica eedrim.

Kütahya Milletvekili
Ahmet Mahir Ablum

BAKŞAN — Yüce Heyetin bilgilerine sunulmuştur.

6. — C. Senatosu İstanbul Üyesi A. Vefa Poyraz'ın, (9/28) esas numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu üyeliğinden çekildiğine dair önergesi (4/45)

BAŞKAN — Diğer önergeyi okutuyorum.

T. B. M. M. Birleşik Toplantısı Başkanlığına

9/28 esas numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu üyeliğinden, Bakanlar Kurulunda görev almam nedeniyle çekiliyorum.

Gereğini saygılarımla rica ederim.

C. Senatosu İstanbul Üyesi
A. Vefa Poyraz

BAŞKAN — Yüce Heyetin bilgilerine sunulmuştur.

7. — Tokat Milletvekili Ali Şevki Erek'in, (9/28) esas numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu üyeliğinden çekildiğine dair önergesi (4/46)

BAŞKAN — Diğer bir önergeyi okutuyorum.

T. B. M. M. Birleşik Toplantısı Başkanlığına

9/28 esas numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu üyeliğinden, Bakanlar Kurulunda görev almam nedeniyle çekiliyorum.

Gereğini saygılarımla rica ederim.

Tokat Milletvekili
Ali Şevki Erek

BAŞKAN — Genel Kurulun bilgilerine sunulmuştur.

8. — Erzurum Milletvekili Gıyasettin Karaca'nın, (9/32) esas numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu üyeliğinden çekildiğine dair önergesi (4/47)

BAŞKAN — Bir diğer önergeyi okutuyorum.

T. B. M. M. Birleşik Toplantısı Başkanlığına

9/32 esas numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu üyeliğinden, Bakanlar Kurulunda görev almam nedeniyle çekiliyorum.

Gereğini saygılarımla rica ederim.

Erzurum Milletvekili
Gıyasettin Karaca

BAŞKAN — Genel Kurulun bilgilerine sunulmuştur.

9. — Sakarya Milletvekili İsmail Müftüoğlu'nun, (9/35) esas numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu üyeliğinden çekildiğine dair önergesi (4/48)

BAŞKAN — Diğer bir önergeyi okutuyorum.

T. B. M. M. Birleşik Toplantısı Başkanlığına

9/35 esas numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu üyeliğinden, Bakanlar Kurulunda görev almam nedeniyle çekiliyorum.

Gereğini saygılarımla rica ederim.

Sakarya Milletvekili
İsmail Müftüoğlu

BAŞKAN — Genel Kurulun bilgilerine sunulmuştur.

10. — İzmir Milletvekili Yılmaz Ergenekon'un, (9/35) esas numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu üyeliğinden çekildiğine dari önergesi (4/54)

BAŞKAN — Diğer bir önergeyi okutuyorum.

T. B. M. M. Birleşik Toplantısı Başkanlığına

9/35 esas numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu üyeliğinden, Bakanlar Kurulunda görev almam nedeniyle çekiliyorum.

Gereğini saygılarımla rica ederim.

İzmir Milletvekili
Yılmaz Ergenekon

BAŞKAN — Genel Kurulun bilgilerine sunulmuştur.

11. — Erzurum Milletvekili Rıfkı Danışman'ın, 9/36) esas numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu üyeliğinden çekildiğine dair önergesi (4/49)

BAŞKAN — Önergeyi okutuyorum.

T. B. M. M. Birleşik Toplantısı Başkanlığına

(9/36) esas numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu üyeliğinden, Bakanlar Kurulunda görev almam nedeniyle çekiliyorum.

Gereğini saygılarımla rica ederim.

Erzurum Milletvekili
Rıfkı Danışman

BAŞKAN — Genel Kurulun bilgilerine sunulmuştur.

12. — İzmir Milletvekili Yücel Dirik'in, (9/38) esas numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu üyeliğinden çekildiğine dair önergesi (4/56)

BAŞKAN — Önergeyi okutuyorum.

T. B. M. M. Başkanlığına

Pamuk sorunu ile ilgili olarak soruşturma açılmasına dair sunulan önergede imzam bulunduğundan, 9/39 No. lu Soruşturma Hazırlık Komisyonundan istifa ediyorum.

Gereğinin yapılmasını bilgi ve emirlerinize arz ederim.

Saygılarımla.

İzmir Milletvekili
Yücel Dirik

BAŞKAN — Genel Kurulun bilgilerine sunulmuştur.

13. — C. Senatosu Erzurum Üyesi Hilmi Nalbantoğlu'nun, seçilmiş bulunduğu bütün Soruşturma Hazırlık Komisyonu üyeliklerinden çekildiğine dair önergesi (4/53)

BAŞKAN — Diğer bir çekilme önergesi vardır, okutuyorum.

T. B. M. M. Birleşik Toplantısı Başkanlığına

T. B. M. M. Soruşturma Hazırlık Komisyonlarda konunun ilgisi needniyle başlangıçta seçildiğim Araştırma Komisyonlarına zevkle katıldım.

Zira bu konuların, daha doğrusu Parlamenterlerin; Af kapsamı dışında kalmasını, ta parti grupumuzda Af Yasasının görüşüldüğü tarihlerde benimsemiş ve savunmuş idim.

Af Yasası bilinen şekliyle çıktı.

Soruşturma Hazırlık Komisyonlarında görevli olarak seçildiğim komisyonlarda anladım ki, yapacağımız görev sadece bir formaliteyi yerine getirmek için âlet olarak kullanılmamdan ileri geçmeyecektir.

Vicdanî kanıma ters düşecek böyle bir görevi yapamayacağımdan, seçilmiş olduğum bu komisyonların hepsinden çekildiğimi ve gereğini saygıyle arz ederim.

Erzurum Senatörü
Hilmi Nalbantoğlu

BAŞKAN — Genel Kurulun bilgilerine sunulmuştur.

14. — Kahraman Maraş Milletvekili Halit Evliyanın, (9/39) esas numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu üyeliğinden çekildiğine dair önergesi (4/55)

BAŞKAN — Diğer önergeyi okutuyorum.

T. B. M. M. Başkanlığına

Pamuk sorunu ile ilgili olarak soruşturma açılmasına dair sunulan önergede imzam bulunduğundan, 9/39 No. lu Soruşturma Hazırlık Komisyonundan istifa ediyorum.

Gereğinin yapılmasını bilgi ve emirlerinize arz ederim.

Saygılarımla.

K. Maraş Milletvekili
Halit Evliya

BAŞKAN — Genel Kurulun bilgilerine sunulmuştur.

15. — Ankara, İstanbul, Adana ve İçel illerinde evvelce ilân edilmiş bulunan Sıkıyönetimin 5 . 6 : 1975 günü saat 24.00'e kadar uzatılmasına dair Başbakanlık tezkeresi (3/139)

BAŞKAN — Sayın üyeler, gündemimizin birinci maddesinde, sıkıyönetimin dört ilde bir ay daha uzatılmasıyle ilgili Hükümet tezkeresinin görüşülmesi vardır. Tezkereyi okutuyorum efendim.

Millet Meclisi Başkanlığına

Kıbrıs'la ilgili genel durumun gerginliğini sürdürmesi ve iç güvenlik nedeniyle halen Ankara, İstanbul, ve İçel illerinde uygulanmakta olan Sıkıyönetimin 5 . 6 . 1975 günü saat 24.00'e kadar bir ay süre ile uzatılmasının Türkiye Büyük Millet Meclisine arzı, Bakanlar Kurulunca 28 . 4 . 1975 tarihinde uygun görülmüştür.

Gereğinin yapılmasını saygıyle arz ederim.

Süleyman Demirel
Başbakan

BAŞKAN — Sayın üyeler, tezkere üzerinde söz alan üyelerin isimlerini okuyorum efendim :

Demokratik Parti Grupu adına Sayın Faruk Sükan, Millî Birlik Grupu adına Sayın Mucip Ataklı, Cumhuriyetçi Güven Partisi Grupu adına Sayın Talât Oğuz grupları adına söz istemişlerdir.

Kişisel görüşmeler için Sayın Süleyman Genç, Sayın Kemal Anadol, Sayın Doğan Öztunç, Sayın İlhami Çetin, Sayın Mehmet Feyyat ve Sayın Mustafa Güneş söz istemişlerdir.

Gruplar adına yapılacak görüşmeler 20 dakika, kişisel görüşmeler 10 dakika ile sınırlıdır.

Hükümet söz istiyor mu efendim?..

İÇİŞLERİ BAKANI OĞUZHAN ASİLTÜRK (Ankara Milletvekili) — Evet efendim.

BAŞKAN — Buyurun Sayın İçişleri Bakanı.

İÇİŞLERİ BAKANI OĞUZHAN ASİLTÜRK (Ankara Milletvekili) — Muhterem Başkan, Türkiye Büyük Millet Meclisinin değerli üyeleri;

Hepinizce malûm olan Kıbrıs bunalımı dolayısıyle, 20 . 7 . 1974 tarihinde 14 ilimizde ilân edilip, sonradan Yüce Heyetinizin aldığı kararlarla sahası daraltılarak; Ankara, İstanbul, Adana ve İçel illerine inhisar ettirilen Sıkıyönetim uygulaması, yeni bir karar alınmadığı takdirde 5 . 5 . 1975 günü sona erecektir.

Bugün huzurunuza, sıkıyönetimin bu dört ilimizde bir ay daha uzatılması yolunda Millî Güvenlik Kurulunun tavsiye kararına dayanarak, Hükümetimizce alınan kararın gerekçelerini arz ve izah etmek üzere gelmiş bulunuyorum.

Değerli parlamenterler, Kıbrıs'ta ENOSİS'i amaçlayan 15 Temmuz 1974 darbesinin ve bu darbe ile meydana gelen şartlar muvacehesinde milletlerarası anlaşmalardan doğan sorumluluklarımızın zorunlu kıldığı, Kahraman Ordumuzun askerî müdahalesinden sonra ortaya çıkan şartlar içerisinde, Kıbrıs'ta nihai barışa ulaşmak üzere Hükümetimizin gösterdiği iyi niyetli, yapıcı tutum yüksek malumlarıdır. Bu iyi niyetli ve yapıcı tutumun; Kıbrıs'la alâkalı barışçı teşebbüslere değer vermek, ne taraftan gelirse gelsin, Kıbrıs'ta devamlı bir barışın sağlanmasına yardımcı olabilecek teklif ve teşebbüsleri iyi niyetle desteklemek, barışa yardımcı olacağına inandığımız toplumlararası görüşmeleri teşvik etmek; bütün bunları yaparken, Kıbrıs'ta soydaşlarımızın meşru hak ve güvenliklerinin bir daha ihlâline imkân vermeyecek bir sistemin kurulması gereğini gözönünde tutmak şeklinde tezahür ettiği, yine Yüce Heyetinizce bilinmektedir.

Hükümetimiz, Kıbrıs'ın müstakbel statüsü ile alâkalı müzakerenin, önce iki toplum arasında olgunlaştırılacağı inancını muhafaza etmektedir. Bu inançla, Kıbrıs meselesine barışçı bir çözüm şekli bulunması yolundaki önemli teşebbüslerden biri olan toplumlararası görüşmelerin yeni bir safhasının başlamış olmasını memnuniyetle karşılamış bulunuyoruz. Bu görüşmelerde Kıbrıs Türk Toplumunu temsil eden, Kıbrıs Türk Federe Devleti Başkanı Sayın Rauf Denktaş da, bu görüşmelerin olumlu sonuçlara ulaşabilmesi için, iyi niyetli ve yapıcı bir tutum gösterilmesi gerektiği hususunda Hükümetimizle görüş birliği halindedir.

Kıbrıs meselesine barışçı bir çözüm şekli bulunması istikametinde memnuniyet ve ümit verici gayret ve teşebbüslerin meydana geldiği bir sırada Kıbrıs'taki halihazır durum, soydaşlarımızın güvenliği yönünden gereken hassasiyet ve teyakkuzun gösterilmesini maalesef zorunlu kılacak bir manzara arz etmektedir.

Muhterem Başkan, değerli parlamenterler; Yüksek Heyetinizce de malum olduğu üzere, Sıkıyönetimin ilânı ile elde edilmek istenen asıl amaç, her şeyden önce dışa karşı kuvvetli olabilmek için, önce içte huzur ve güvenliği sağlayabilecek ve böylece topyekûn savunmamıza ve savaş gücümüze menfî etkileri olabilecek hallere meydan vermemektir. Bu sebeple, memleket huzurunu bozabilecek, millî birlik ve beraberliğimizi sarsabilecek her türlü kötü hareket ve eyleme karşı, normal zamanlardakilerden çok daha etkili ve kesin tedbirler alabilmek ve bunları başarıyle uygulayabilmek gerekmektedir.

Sıkıyönetimin uzatılmasına dair Yüce Meclisinizin son karar tarihi olan 5 Nisan 1975 gününden bu yana, ülkemizde cereyan eden ideolojik amaçlı amme nizamını bozucu, millî birlik ve gücümüzü sarsmaya mâtuf faaliyetler ve olaylar ciddiyetinden hiçbir şey kaybetmemiş, onu aynen muhafaza etmiş durumdadır. Nitekim legal ve illegal faaliyetlerde bulunan birtakım örgüt ve kişilerce banka soygunu, yıkıcı faaliyetleri teşvik ederek huzur bozmayı amaçlayan bildiri ve beyannameler, silâhlı ve silâhsız çatışmalar, öğrenim güvenliğini sarsıcı mahiyette üniversite ve yüksekokullarımızda sürdürülen boykot ve işgaller, ayrıca çeşitli kaynaklardan elde edilen istihbarat, bu konuda çok daha hassas ve uyanık olmamızı gerektirmektedir.

Hürriyetlerin hiç bir şekilde kısıtlanmasına taraftar olmayan Hükümetimiz, memleketimizin bugün içinde bulunduğu iç ve dış şartları dikkate alarak sıkıyönetimin Ankara, İstanbul, Adana ve İçel illerimizde 5 Mayıs 1975 tarihinden itibaren bir ay daha uzatılmasında zaruret görmektedir.

Tasviplerinize mazhar olacağına inanarak Yüce Meclisinizi saygı ile selâmlarım. Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Bakan.

Söz, Demokratik Parti Grupu adına Sayın Faruk Sükan'ın.

Buyurunuz Sayın Sükan.

D. P. GRUPU ADINA FARUK SÜKAN (Konya Milletvekili) — Sayın Başkan, Türkiye Büyük Millet Meclisinin değerli üyeleri;

Bugün Türkiye, Devletimizin iç ve dış güvenliğini tehdit eden tehlikeler karşısında bir olağanüstü durum içerisinde bulunmaktadır. Bu itibarla, memleketimizin en önemli meselesi iç huzur ve güvenlik meselesidir.

Açıkça ortaya koymak lâzımdır ki; Türkiye genel manzarası itibarıyle yaygın bir huzursuzluk atmosferi içerisinde bulunmaktadır. Hiç şüphesiz bu huzursuzluk hali, bugünün veya son birkaç ayın meselesi değildir. Hükümetin kurulmuş olmasına rağmen, Türkiye önemli bir huzursuzluk ve güvensizlik dönemi yaşamaktadır. Huzurlu hiç bir müessesenin mevcut olduğunu bilmiyoruz. Meclislerimiz, siyasî partiler, hocası ve öğrencisi ile üniversiteler, işçi, işveren, çiftçi, köylü, memur ve hatta cami cemaati dahi; herkes huzursuz, tedirgin ve endişeli. İş ve ticarî hayatımız büyük ölçüde duraklamış ve âdeta mefluç bir hale gelmiştir.

Siyasî huzursuzluk, memleketimizdeki sosyal çözülme ve dağılmanın başlıca sebeplerinden birisi olduğu kadar, diğer huzursuzlukların, kültür ve ekonomik huzursuzlukların da anakaynağıdır.

Hemen ve önemle işaret etmeliyiz ki, Devlet hayatımızdaki huzursuzluklar hukuk dışına çıkma ve hukuk kaideleri haricinde sunî yolların aranmasından ileri gelmektedir. Bu itibarla, huzursuzluğu ve güvensizliği ortadan kaldırabilecek en müessir tedbirin, bütün icaplarıyle hukuk devleti nizamının işlerliği ve geçerliği ile mümkün olacağı kanaatindeyiz. Bunlara riayet edilmezse, sunî usuller uygulanırsa, sosyal bünyemizde de, ekonomik bünyede de, kültür hayatımızda da telâfisi zor rahneler açılır, huzursuzluklar doğar, büyür.

Bugün Türkiye, her gün biraz daha ağırlaşan siyasî, iktisadî ve moral bir çözülmenin içindedir. Ciddî, ilmî ve kesin tedbirler alınmazsa, bu durum kısa zamanda çöküntü haline gelecektir. Ondan sonra da alınacak tedbirler fayda vermeyecektir.

Bizler, huzursuzluk ortamında huzur aramak ve bulmak mecburiyetinde olan kimseleriz. O halde huzurun, istikrarın ve güvenliğin sağlanması nasıl olacaktır? Huzur ortam ve şartlarının hazırlanmasında daha çok kimler, hangi müesseseler sorumludur? Hiç şüphesiz burada en büyük sorumluluk payı Parlamentomuza ve Hükümete düşmektedir. Milletimize niyabeten vazife gören Türkiye Büyük Millet Meclisi, huzurun da husursuzluğun da menşeini, mihrakını ve aslî kaynağını teşkil etmektedir. Parlamentomuz, her şeye rağmen, her haliyle, herkese örnek ve milletimize lâyık olma mevkiindedir.

Parlamentomuzun büyük varlığıyle, itibar, haysiyet ve otoritesi üzerinde gösterilecek derin hassasiyet ve itina, milletimizin huzur ve refahına ve genç demokrasimizin kökleşmesine yapılabilen en büyük ve şerefli hizmettir. Esefle ve üzülerek kaydetmek mecburiyetindeyiz ki, 1970'ler Türkiyesinde, Parlamentomuzun itibar, haysiyet ve otoritesi üzerinde münakaşaların yapılmasına imkân ve fırsatlar verilmiştir. Milletimizin ve Devletimizin yegâne ümidi olan bu çatının kutsiyetine gölge düşürücü, zedeleyici mahiyette, ahlâk ve hukuk kurallarına uygun olmayan olayların cereyanı etmesi âmme vicdanında rahneler açmış ve acı hükümlerin verilmesine vesile olmuştur.

Millî Güvenlik Kurulunun 26 Nisan Cumartesi günü yaptığı toplantıdan sonra Kurul Genel Sekreterliğince yapılan açıklamada; toplantıda, üniversite ve yüksekokullarda öğrenimin aksamasına sebep olan üzücü olayların sadece öğretim ve okul sorunlarından doğmayıp, devletin temel nizamını yıkmayı amaçlayan ve öteden beri bilinen faaliyetlerin bir parçası olduğu kanısına varılmıştır. Öğrenim özgürlüğünü tehdit eden bu olayların önlenmesi zarureti üzerinde durulmuştur.

Millî Güvenlik Kurulu inanmaktadır ki, Türkiye'yi içten çökertmek isteyenlere fırsat vermemeye kararlı ve muktedir olan devlet güçlerinin en büyük desteği, milletimizin sağduyusu ve uyanıklığıdır.

Türkiye Cumhuriyetine, millî bütünlüğümüze, hür demokratik rejime yöneltilen her türlü yıkıcı faaliyeti etkisiz kılmak, Devletin yasama, yürütme, yargı organları, güvenlik kuvvetleri ve bütün kuruluşlarınca elbirliği halinde yerine getirilmesi gerekli bir görev-

dir. Millî Güvenlik Kurulu bu inanç içinde konu ile ilgili tavsiyelerini Hükümete bildirmeye karar vermiştir, denilmektedir.

Değerli üyeler, Millî Güvenlik Kurulunun açıklamasından anlaşıldığına göre, son günlerde bilhassa üniversite ve yüksekokullarda vuku bulan olaylar, bilinen ve bilinmeyen yönleriyle vahimdir. Devletin temel nizamını ve millî bütünlüğü yıkmayı amaçlayan bir mahiyet taşımaktadır. Ancak, bu hususta konunun önemiyle mütenasip bir ölçüde Hükümetin kamuoyunu aydınlatan, olaylar karşısında sarih ve açık görüşlerini ortaya koyan tatminkâr bilgi ve açıklamalarına şahit olamadık. Devletimizi tehdit eden meseleler karşısında Hükümetin aldığı ve alacağı tedbirleri ve tutumunu öğrenmek istiyoruz. Artık, 12 Mart öncesinde olduğu gibi bir Anayasa yasağı mazereti de ortadan kalkmıştır, Anayasada esaslı değişiklikler yapılmıştır. Hükümet, Devletin huzur, emniyet ve istikrarını sağlamak için yapılan Anayasa değişikliği esaslarına uygun kanunî tedbirleri getirmelidir.

Son olaylarla ilgili olarak görüşlerimizi de özetle şöyle arz ve ifade etmek istiyoruz :

Son günlerde yükseköğrenim kurumlarında kaygı uyandırıcı gelişmeler yoğunlaşmıştır. Eğitim ve öğretimin fiilen imkânsızlaştığı ve düzenini kaybettiği yükseköğretim kurumları çoğunluktadır. Üstüste çıkan olaylar, öğrenim hürriyeti kadar, öğrencilerin ve vatandaşların can güvenliğini de tehdit etmektedir. Gençler arasında silâhlı düşmanlığa dönüşen bölünmeler, rejimin ve geleceğimizin en önemli problemi haline gelmiştir. Bütün çatışmalardan ve ölümle sonuçlanan müessif olaylardan yarar umanların tespiti, tahriklerin hangi çevrelerden geldiğini ortaya koyacaktır.

Gençliğimizin, çeşitli karanlık amaçlar uğruna harcanmasına daha fazla göz yumulamaz. Hukuk devletinin gücü ve imkânları, olayları süratle önlemeye yeterlidir.

Hükümet, kendi zaafları yüzünden, olaylara mani olmak yerine, milletin huzuruna şikâyetçi olarak çıkmayı tercih etmektedir. Hükümet olmakla şikâyetçi olmak birbiriyle bağdaşmaz. Milletimiz, Hükümetten şikâyet değil, hukuk devletinin verdiği imkânlarla etkili tedbirler beklemektedir. Tedbir alma mevkiindekiler şikâyeti tercih ederse, çocuğu ölen, çocuğunun istikbali tehlikeye giren ana babaların şikâyet mercii neresi olacaktır?

Gençliği, siyasî, ve sosyal huzursuzluğun kaynağı halinde tutmaya çalışan çevreler bellidir. Bunların hesaplarını boşa çıkarmak için yükseköğrenim kurumlarının, hızla normal eğitim düzenine kavuşturulması gereklidir.

Öğretime ara verilen ve boykotların sürdürüldüğü kurumların yaygın olduğu bir ortamda, her türlü kanun dışı teşebbüsün yayılması önlenemez. Bu sebeple sorumlulardan, yükseköğrenim kurumlarında hukuka ve eğitim hürriyetine uygun bir ortamın derhal gerçekleştirilmesini bekliyoruz.

Okul tatil etmek, çözüm yolu ve tedbir değildir; bu hadiselerin üzerine gitme cesaretini gösteremeyenlerin başvurduğu bir yoldur. Bu yolla, meseleler daha da bunalımlı bir noktaya itilmiş olur.

Türkiye'nin şikâyetle, yorumculukla ve olaylardan siyasî yarar uman bekleyişlerle kaybedilecek zamanı yoktur.

Demokratik Parti olarak, gelişmeleri dikkatle takip ediyoruz. Bu vesileyle bir hususu da öğrenmek istiyoruz :

Irak olayları dolayısiyle, bundan bir ay kadar önce Güneydoğu hudutlarımızı zorlayarak bize iltica etmek isteyen Barzani kuvvetlerinin yarattığı fiilî durum ne safhadadır? Bir ay önce devlet güvenliğini tehdit edici mahiyette güdüldüğü için, o zamanki hükümet, Millî Güvenlik Kurulunun tavsiyesine uyarak, bazı illerimizde yeniden sıkıyönetim ilânını zarurî görerek istemiş; fakat Türkiye Büyük Millet Meclisinde reddedilmiştir. O zaman, devlet güvenliğimiz bakımından endişe verici görülen bu hal, nasıl bir mecra takip etti de, şimdi memleketimiz için bir problem olmaktan çıktı?

Olaylara doğru ve ciddî teşhisler konularak gerekli tedbirler alınmalıdır. Hükümet, hadiseleri serinkanlı ve objektif tahlile tabi tutarak, zamanında önleyici, isabetli ve müessir tedbirleri almalıdır. Hadiselerin peşinden koşarak salim neticeler alınamaz, huzur sağlanamaz. Onlara tekaddüm etmek lâzımdır. Bu husus, basiretli ve kudretli bir icranın ve devlet idaresinin şartıdır. Devlete kasteden hadiseler karşısında doğru teşhisler konmaz veya doğru teşhislerin gerektirdiği tedbirler zamanında, eksiksiz olarak alınamazsa, devlet hayatında buhranlar olur, sosyal patlamalara müncer olabilecek vahim olaylar zinciri zuhur eder ve neticede amme nizamı, asayiş ve huzur büyük ölçüde bozulur ve tekrar sağlanması çok zorlaşır.

Sağlam ve müessir tedbirler bakımından, hiç olmazsa yakın maziyi hafızalarda canlandırmak, 12 Mart olaylarını değerlendirmek ve bütün bunlardan ibret dersleri almak lâzımdır.

Sosyal ve ekonomik menşeli meseleleri, yalnız başına cezaî müeyyideler ve polisiye tedbirlerle halletmek mümkün değildir. Bunlar lâzımdır; fakat kâfi değildir.

Meselâ, Cumhuriyetimizin kuruluşundan bugüne kadar Türkiye'nin her buhranlı, huzursuz ve çalkantılı devresinde, yıkıcı komünist faaliyetleri başkaldırmış ve elebaşları büyük ölçüde yakalanarak tecziye edilmiş oldukları halde, memleketimizde komünizm afetinin gelişmesinin önüne geçilememiştir.

Yıkıcı cereyanlarla mücadele için bu haraketlerin içyüzünü, stratejilerini, uyguladıkları taktik ve metotları çok iyi bilmek ve ona göre mücadele usulleri kullanmak ve uygulamak gerekir.

Sosyal adaletsizliklerin, millî gelir dağılımındaki büyük farklılıkların, haksız kazançların, vergi adaletsizliğinin, partizanlığın, eş - dost kayırmanın ve hukuk dışı usullerin geçerli bulunduğu ve mevcut olduğu bir memlekette, komünist hareketlerini ve anarşik eylemleri alt edebilmenin çok zor olduğunu ve hatta imkânsızlığını kabul etmek mecburiyetindeyiz.

Bugün, idarenin her kademesinde otorite zaafı mevcuttur. Bugün memleketimiz, âdil ve müessir bir icranın, hakka, hukuka ve fazilete dayalı bir devlet idaresinin hasretini çekmektedir. Zaman zaman duraklama ve ara vermelere rağmen, millî tarih şuurunu, millî kültürü, ilmî ve manevî değerleri yok etmeye müteveccih bir sistem halinde tatbik edilen maarif politikaları ile büyük Devletimiz tahribata terk edilmiştir. Böylece, mefkûresiz, idalsiz ve ruhsuz gönüllere ve kafalara kolayca aşılanan doktriner fikirlerin ve anarşinin yapmakta olduğu kötülükleri görmemezlikten gelemeyiz.

Böylesine hayatî ve millî meslelelerin üzerine ciddiyet ve samimiyetle eğilmeyen ve gerekli tedbirleri alma cesaretini gösteremeyen iktidarlar, Devletimize ve milletimize büyük ölçüde kötülükler yapmış olurlar ve günah işlerler.

İç huzur, istikrar ve emniyetin sağlanabilmesi, devleti tehdit eden tehlikelerin ve yıkıcı hareketlerin önlenebilmesi, ancak milletimizin itimat ve güvenine gerçekten sahip bir hükümet ile mümkün olur kanaatindeyiz.

Parlamentonun sağlam desteğinden mahrum, taviz esnasına dayalı, kendi içinde tutarsız ve birbirinden şüphe eden kimselerden kurulmuş olan bir hükümet ile memleketin çetin meselelerini çözmenin zor olacağına dair endişelerimizi ifade etmek mecburiyetindeyiz.

Bununla beraber, bir peşin hükümlülük içerisinde değiliz. Memleket hayrına olacak her icraatı ve hizmeti açık kalplilik ve sammiyetle desteklemeyi, ortaya koymayı vazife saydığımızı da önemle belirtmek isteriz.

Hükümet, komünizm ile ciddiyetle mücadele edeceğini, iç huzur ve güvenliği sağlayacak tedbirleri alacağını ısrarla beyan etmektedir. Bu beyanların fiilî, müşahhas ve sağlam örneklerini görmek hepimizi memnun ve bahtiyar edecektir.

Millî güvenliğimizi çok yakından ilgilendiren bir konu üzerine de dikkatleri çekmek istiyoruz:

Türkiye'nin millî dış politikası ile, millî savunma ve ekonomik politikaları, değişen ve gelişen dünya şartlarına göre ciddiyetle değerlendirilerek düzenlenmelidir. Güneydoğu Asya'da, Kamboçya ve Vietnam' da cereyan eden olaylardan Türkiye ve Orta Doğu Bölgesi olarak ibret dersleri almamız gerekir.

Süper devletlerin, politik, ekonomik ve ideolojik nüfus sahalarını genişletmek hususundaki çatışmaları ve kuvvet dengesindeki değişmeler karşısında, Türk Devletinin uyanık ve tedbirli olması gerekmektedir. Büyük ve güçlü devletler arasındaki anlaşma veya çatışmalarda. Devletimizin varlığına müteveccih gizli, açık tehditler karşısında Türkiye'nin parsel sahası içerisine sokulmaması hususunda, başta devlet sorumluluğunu taşıyanların ve bütün vatanperverlerin uyanık, hassas ve basiretli olmaları lâzımdır.

Türk Devleti ve hükümet adamları, millî müesseseler karşısında son derece ölçülü ve dikkatli hareket etmek mecburiyetindedirler. Burada hemen açıkca ifade etmeliyiz ki, Türkiye'yi bir Kamboçya ve bir Vietnam'la mukayese etmek büyük bir gaflet ve Türk milletine ağır bir bühtandır.

BAŞKAN — Sayın Sükan, süreniz bitmek üzere efendim.

FARUK SÜKAN (Devamla) — Bu mukayeseyi yapanlar ya maksatlı veya gaflet içinde bulunan zavallı kimselerdir.

Büyük Türk milleti var oluşundan bu yana, çok daha namüsait şartlar altında dahi millî şuur uyanıklığı, hürriyet ve istiklâle olan derin bağlılığı sayesinde ezilmemiş ve müstakil devlet varlığını korumayı şerefle ve kahramanca başarmıştır.

Sayın Dışişleri Bakanı Çağlayangil'in; Türk - Amerikan ve Türk - Yunan münasebetleriyle ilgili tutum ve beyanlarını, memleketimizin içinde bulunduğu şartlara, gerçeklere ve millî menfaatlere uygun bulmamaktayız. Sayın Çağlayangil'in; «Amerikan silâh ambargosu yüzünden Türk Silâhlı Kuvvetleri ihtiyat tedbiri olarak manevraları bile yapamaz hale gelmiştir» tarzındaki sözleriyle; güya bunu tekzip mahiyetindeki tevile kaçan beyanlarını, sorumlu bir devlet adamının ağırlık ve ciddiyetiyle bağdaştırmadığımızı açıkça ifade etmek isteriz.

Sayın Dışişleri Bakanının bu beyanı, Türk Silâhlı Kuvvetleri komutanlarının görüş ve açıklamalarıyle ters düştüğü gibi, Ordumuzun gücü hakkında yanlış değerlendirmelere de imkân verecek mahiyettedir. Bu itibarla, Hükümeti, hayatî devlet meseleleri karşısında daha ciddî, tutarlı ve sorumluluklarına uygun tarzda hareket etmeye davet ederiz.

Son olarak, Hükümet partizan tutumu dolayısiyle bazı endişelerimizi de arz etmeden geçemiyeceğiz.

Hükümet, vaat ettiği maddî ve manevî refahı temin yolunda gayret göstereceği yerde, Devletin kilit noktalarına partizan politikacıları yerleştirmektedir. Aslî hedefi vatandaşa hizmet etmek olan ve tarafsızlık, ilmî kifâyet gerektiren bu makamlara yapılan tayinler, malesef bu kıstaslara göre değil, yakadaki parti rozetlerine göre olmaktadır.

BAŞKAN — Sayın Sükan, bir dakikanız var efendim. Rica edeyim, lütfen bitiriniz.

FARUK SÜKAN (Devamla) — Müsaade ederseniz, 1,5 dakikada bitiriyorum efendim.

BAŞKAN — Lütfen efendim.

FARUK SÜKAN (Devamla) — Seçim kazanamamış parti adayları için devlet makamları birer tatmin mevkii haline getirilmektedir. Devlet kapısında vatandaşa hizmet, hak-hukuk ölçülerine göre değil, siyasî kanaatlere göre yapılmaya başlamıştır. Hükümet partilerine mensup olmayan kamu görevlilerinden sade vatandaşlara kadar herkese, maddî ve manevî her türlü baskıya tevessül edilmektedir. Hükümet partililerinin bu partizanca tutumu, hafızalarda yer etmiş Halk Partisi partizanlığını dahi aratır hale geldiği kanaatindeyiz.

Burada hemen şu hususu da kaydetmek istiyoruz; Elbette, Hükümet başarılı olmak, vaat ve taahhütlerini yerine getirebilmek için tasarruflarda bulunacak, idarî kademelerde, kanunî yetki ve takdir haklarını kullanarak değişiklikler yapacaktır. Ancak, burada hak hukuk ve liyakat ölçülerini bir tarafa bırakmaması lâzımdır.

Hükümet, tasarruf ve icraatında hukuku, liyakat ve tecrübeyi değil de, partizanca düşünceleri ve siyasî hesapları kabul ederse, o zaman bizzat kendisi büyük huzursuzluk, bölünme ve cepheleşmelerin sebebi ve kaynağı haline gelir. Bugün yeniden, mazide önemli acı hatıralarını yaşadığımız, köy kahvelerinden üniversitelere kadar, ayırıcılığın ve bölücülüğün örneklerine şahit olmaya başladığımızı üzülerek ifade etmek istiyoruz.

Devlet hayatımızda hukuk nizamının değişmez kaidelerini, ahlâk ve fazilet esaslarını değil de, siyasî parti hesaplarının ve zümre çıkarlarının geçerli hale gelmesi, devletin hakem mevkiinde bulunan yüce müesseselerini de zedeler, onları taraf olmaya sevk eder.

BAŞKAN — Sayın Sükan, süreniz bitti efendim.

FARUK SÜKAN (Devamla) — Bir dakika yok efendim, bitiriyorum.

BAŞKAN — Rica edeyim, son cümlelerinizi efendim.

FARUK SÜKAN (Devamla) — İdare cihazı, yargı kuruluşları ve tümüyle diğer bütün müesseseler tarafsızlık, dürüstlük ve adalâtle milletin hizmetlerini göremez hâle gelirler. Bu hal ise, Devletimize ve milletimize çok pahalıya mal olan önemli sosyal patlamalara kadar giden olayların doğmasına sebep olur ve böylece devletin temel nizamını yıkmayı amaçlayanlar, rahatça hedeflerine erişmiş olurlar.

Sayın üyeler, Türkiye'nin içinde bulunduğu ağır şartlar ve olağanüstü durum dolayısıyle, Demokratik Parti grupu olarak, sıkıyönetimin 4 ilimizde bir ay daha uzatılmasında zaruret ve faydalar olduğu kanaatindeyiz.

Bu itibarla, sıkıyönetimin uzatılmasına olumlu oy kullanacağımızı arz eder, Türkiye Büyük Millet Meclisinin değerli üyelerini saygı ile selâmlarım. (D. P. sıralarından alkışlar).

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Sükan.

Söz sırası, Millî Birlik Grupu adına Sayın Mucip Ataklı'da. Buyurunuz Sayın Ataklı.

M. B. G. ADINA MUCİP ATAKLI (C. Senatosu Tabiî Üyesi) — Sayın Başkan, Büyük Millet Meclisinin değerli üyeleri;

Sıkıyönetime başvurulmamasını, Millî Birlik Grupu bir ilke olarak kabul etmiş ve bugüne kadar bunun savunmasını yapmıştır. Anayasanın öngördüğü koşulların oluşması ve olağan yönetimin yeterli olamayacağının kesinlikle anlaşılması halinde ancak, sı-

kıyönetime başvurulması gerektiği kanısındayız. Böyle durumlarda bile hak ve özgürlüklerin hukukun üstünlüğü, yargı bağımsızlığı ve doğal yargı ilkelerinin korunmasına ve kesin zorunluluk olmadıkça, hiçbir yurttaşın rahatsız edilmemesine dikkat edilmelidir.

Bu görüşlerledir ki, her sıkıyönetimi kendi koşulları içinde değerlendirerek tutumumuzu belirttik. Örneğin, 12 Mart öncesi sıkıyönetimlerini, Anayasa dışı uygulamalara gerekçe sayılacağı ve partizanlığa olanak vereceği için benimsemedik. 12 Mart sıkıyönetimlerinin bazı gerekli nedenlerine karşın, daha önceki kaygılarımıza yer vereceği düşüncesiyle, kuşku ile karşıladık. Uygulamalar, üzüntüyle belirtelim ki, kuşkularımızı haklı çıkardı.

İçinde bulunduğumuz dönemin sıkıyönetimlerini, savaş koşullarının oluşması karşısında, Anayasanın öngördüğü duruma uygun bularak destekledik. Bu davranışımızın, eski kaygılarımıza yer verecek uygulamalara yönelmemesi umut ve dileğiyle bağlı olduğunu belirtmiştik. Bir süre umut ve dileklerimize uyum halinde yönetilen sıkıyönetimlerin son aylardaki bazı uygulamalarını çok yadırgadığımızı, rejim için sakıncalı ve Silâhlı Kuvvetlerimizin saygınlığını zedeleyici bulduğumuzu üzüntü ile belirtmek isterim.

Uzun ayrıntılara girerek zamanınızı almamak için, kaygılarımıza neden olan ve en kısa zamanda önlenmesine çalışılması dileğinde bulunduğumuz birkaç somut örneği yüksek değerlendirmelerinize sunmayı yararlı bulmaktayız.

Partiye bağlı, sorumsuz, yasa tanımayan kişi ve örgütlerin, devlet güvenlik kuvvetlerinin görevlerini üzerlerine almaları, ya da onlarla işbirliği halinde bulunmalarının gerekliliği, en yetkili hükümet üyelerince savunulmuştur. Parti, hükümet, devlet ayırımı yapamayan, yasal güvenlik görevlerini yasa dışı örgütlere de vermek isteyen bu görüşü, yalnız çağ dışı değil, rejim için çok sakıncalı ve anarşiyi davet edici görmekteyiz. Devletin varlık nedenlerinin başında gelen güvenliğin sağlanmasının, sorusmsuz, yasa dışı güçlere bırakılması, başka yasa dışı güçlerin de karşılık vermesine gerekçe sayılarak tüm bir anarşik ortamı yaratacağı geçmiş örneklerle sabittir.

Sıkıyönetimlerin, bu tutum karşısındaki davranışları ve hele devlet güvenlik kuvvetlerinin yan tutarak saldırganlarla işbirliği yapmalarının doğuracağı tehlikelere ilişkin uyarıların da etkisiz kaldığını görmek, kaygılarımızı artırmıştır. Başka ülkelerden kopya edilen yönetmelerin oralarda yarattığı bunalımlardan ders alınmayışı da ibret vericidir.

Tokat olayları hakkında yetkili ağızlardan ortaya çıkan bilgiler ibretle okunmalı ve bu iddialar ivedi tedbirlerin alınmasına en inandırıcı bir kanıt sayılmalıdır. (C. H. P. sıralarından alkışlar.)

İşçi ve işveren ilişkilerinin düzenlenmesi yolunda anayasal hakları kısıtlayıcı sıkıyönetim buyruklarını da, onun varlık nedeni ile uyumlu görmemekteyiz. Açık saldırılar, cana kıymalar karşısında da sıkıyönetimlerin etkin davrandığı söylenemez.

Siyasal partilere kayıtlı üyelerin Cumhuriyet ilkelerine ters düşen ortak eylemlerini görmemezliğe gelen görevlilerin, özgürlükleri kısıcı tedbirlerle uğraşmalarını da anlamakta güçlük çekmekteyiz. Son Millî Güvenlik Kurulu bildirisinin sıkıyönetim uygulamalarını olumsuz yönde etkilememesini dilemekteyiz.

Eskiden beri karşısında bulunduğumuz ve yeniden başlatılmaları tehlikesini talihsiz bir oluşum saydığımız olaylar karşısında, sıkıyönetimin tutumunu yadırgıyoruz. Ancak, henüz savaş tehlikesinin ortadan kalkmadığı bugünkü ortamda, sıkıyönetimin uzatılması istemini anlayışla karşılıyoruz. Yalnız bu nedenle, yukarıda açıkladığımız kaygılarımıza rağmen, sıkıyönetimin uzatılması yönünde oy kullanacağız.

Rejimin ve Anayasanın sağlıklı işlemesini sağlamayı baş amaç sayan Grupumuz ve şahsım adına, sıkıyönetim uygulamalarının yasalara uygun olarak yürütülmesi dileği ile Yüce Heyetinize saygılar sunarım. (C. H. P. ve M. B. G. sıralarından alkışlar.)

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Ataklı.

Söz Sırası C. G. P. Grupu adına Sayın Talât Oğuz'undur.

Buyurunuz Sayın Oğuz.

C. G. P. GRUPU ADINA TALÂT OĞUZ (Mardin Milletvekili) — Sayın Başkan, Türkiye Büyük Millet Meclisinin değerli üyeleri;

Sıkıyönetimin bir ay daha uzatılmasıyle ilgili Hükümet tezkeresi, Birleşik Toplantıda okunmuş bulunmaktadır.

Parlamenter demokratik rejimlerde, hukuk devletinde sıkıyönetimin uzun bir müddet devam etmesi arzusu edilmeyebilir. Ancak, sıkıyönetimi zorunlu kılan koşullar varsa, bu yola başvurulması bütün demokratik ülkelerde kabul edilen bir Anayasa kuralıdır.

Sıkıyönetim uygulamaları tamamıyle Anayasa ve kanunlar çerçevesi içinde yürütülmektedir. Hür demokratik rejimi benimsemiş bütün batı ülkelerinde, devletin temel nizamının ve varlığının korunması, millî birlik ve bütünlüğü, devletin iç ve dış güvenli-

ğini tehdit eden hayatî tehlikelerin önlenmesi için, Anayasa kuralları içinde sıkıyönetime başvurulması imkânı mevcuttur. Sıkıyönetim, meşruiyetini Anayasadan alan bir yönetim şeklidir.

Türkiye'nin her günden daha fazla karşı karşıya bulunduğu iç ve dış sorunlar, Kıbrıs davası, Ege kıta sahanlığı, 12 Adada tahkimat yapılması, Yunanistan'da vaki gelişmeler, ağırlığını muhafaza etmektedir.

Değerli arkadaşlarım, Atatürk'ün önderliğinde Büyük Milletimizin kurduğu Türkiye Cumhuriyetini, Anayasamızdaki temel ilkeleriyle ayakta tutup, güçlendirmek mecburiyetindeyiz. Kıbrıs davası 40 milyon insanının davasıdır. Kıbrıs sorunu, diplomatik alanda nihaî bir çözüme ulaştırılamamıştır. Elan, Kahraman Mehmetçik Kıbrıs'ta, şerefli kumandanlarıyle birlikte, Kıbrıs Türklerinin can güvenliğine ve haklarına yönelecek haksız taarruz ve tecavüzü defetmek için beklemektedir. Ülkemizi iç ve dış tehlikelere karşı koruyacak tedbirleri almayı, Türk milletini dünya milletleri arasında lâyık olduğu şerefli ve güçlü bir noktaya çıkarmayı, içten huzur ve güveni sağlamayı birinci görev saymalıyız.

Değerli arkadaşlarım, yönü ne olursa olsun, her çeşit anarşiye, Anayasa ve kanun dışı eylemlere, millî bütünlüğü zedeleyici, milleti ve ülkeyi bölücü, Cumhuriyeti tahrip edici faaliyetlere, hareketlere karşı, demokratik kurallar içinde etkin ve kesin yasal tedbirler alınması zorunluğu mevcuttur.

Türkiye bugün, Kıbrıs sorunu ve Yunanistan'daki gelişmeler sebebiyle savaş ve barış arasında bir durumda bulunmaktadır. Silâhlı Kuvvetlerimizin Kıbrıs'ta elde ettiği olumlu neticeyi diplomasi alanında tescil ettirmemizin, hepimize düşen bir millî görev olduğunu Yüce Meclisin bu kürsüsünden defalarca savunmuşuzdur. Kıbrıs sorunu henüz halledilmiş olmaktan uzaktır. Kıbrıs davasının bir an evvel siyasî alanda halledilmesi için, her türlü kısır iç politika çekişmelerinden tevakki edilerek, iktidar ve muhalefet olarak birbirimize yardımcı ve tamamlayıcı olmalıyız.

Değerli milletvekilleri, Türkiye, bütün tarih boyunca olduğu gibi, jeopilitik durumu itibariyle Akdenizde, Ortadoğuda ağırlığı ve gücü olan bir devlettir. Türkiye Cumhuriyetinin, barışçı ahitlerine ve ittifaklarına sadık, komşularıyle karşılıklı hakları saygı esasına dayalı, iyi komşuluk ve dostluk münasebetleri kurmaya matuf bir politika gütmesine rağmen, bazı komşularımızın ve uygar ülkelerin, ülkemizin iç huzur ve güvenliği ile ilgili hususlarda devletlerarası kurallara aykırı hareket etmeleri, tahrik ve teşvik politikasını gütmelerini memleketimizin millî menfaatleri açısından tasvip etmemekteyiz.

Türkiye bugün, bulunduğu stratejik durum itibariyle bir taraftan komşu devletlerinin, diğer taraftan siyasî, iktisadî, sosyal münasebet tesis ettiği diğer ülkelerin dış faaliyetlerini yakından izleyebilmeli; Türkiye'yi içten yıkmaya ve rejimi tahribe yönelik faaliyetleri ve gelişimleri yakından takip edebilmeli; gelişimlerini büyük bir titizlikle izleyebilmeli, etkin tedbirlerini alabilmelidir.

Değerli arkadaşlarım, bugün Türkiye'nn içinde bulunduğu iç ve dış koşullar iki süper devletin tutumu, takip ettikleri politika, duygusal nedenler, politik çıkarlarla ve çok haksız şekilde Amerika Birleşik Devletlerinin silâh ambargosu uygulaması, Ortadoğu ülkeleriyle, komşularımızın silâhlanmaları, Yunanistanın Ege denizindeki askerî faaliyeti siyasî çıkışları; her şeyden evvel iç ve dış yönden daha güçlü ve hazırlıklı olmayı, millî birlik ve beraberlik ruhu etrafında toplanmayı gerektirmektedir.

Değerli milletvekilleri, aşırı sol militanlarının affı ile serbest bırakılmasından bu yana, ilim ve irfan yuvası bulunan üniversite ve yüksekokullarda 12 Mart dönemini andıran çatışmalar başlamış, fikir ve düşünce özgürlüğü eyleme dönüşerek, yüksekokul ve üniversite bahçeleri, sokaklar kanlı olaylara sahne olmuştur. Yarının umutları, Atatürk ilkelerinin bekçileri, istikbalin teminatı, devlet yönetiminin müstakbel sahiplerini çağdışı telakki edilen sopa, bıçak, silâhla sokakta görmek; eğitim ve öğretim ideallerinden saptırılarak, kardeşi kardeşe düşürmek suretiyle kan akıtmak bizlere son derece üzüntü vermiştir.

Ülkemizin kalkınması ve çağdaş medeniyet seviyesinin üzerine çıkması için asil milletimizin ümidi, geleceğimizin güveni olan gençlerimiz, Türkiye Cumhuriyetinin temel ilkelerine, millî ve manevî değerlerimize bağlı bir şekilde yetişir görmek; manen, fikren, bedenen gelişmelerini müşahede etmek en büyük emelimizdir.

Değerli arkadaşlarım, Türkiye az gelişmişlik çemberini yırtarak, kalkınma hamlesine giren bir ülkedir. Halli gereken sosyal, iktisadî, kültürel sorunlarımız mevcuttur. Çağdaş medeniyet seviyesine ulaşmamız, kalkınmamız için gece gündüz demeden çalışmamız, bütün mikânlarımızı seferber etmemiz lâzımdır. Sapık bir ideolojiye, ihtilâlci ve yıkıcı emellere hizmet için boykot ve işgal taklitçiliği yapmak; taş, sopa, silâhlı vasıtalarla Atatürk gençliğini birbirine düşürmek, tahrik ve teşvk etmek, suç işlemeye sürük-

lemek, eğitim ve öğretimlerini aksatmak memlekete büyük zararlar verir. Her zaman bazı vesilelerle şu kürsüden tekrar etmekte zevk duyduğum bir sözü ifade etmekte yarar görmekteyim: Atatürk «Gençliği yetiştiriniz, onlara ilim ve irfanın müspet meyvelerini veriniz; aydınlığa onlarla kavuşacaksınız» demiştir.

Eğer, Türkiye'de çağın koşullarına ayak uydurmak, uygarlığı benimseyerek, Atatürk ilkelerine bağlı olarak, Atatürk'ün yolundan ayrılmak istemiyorsak, Türk gençliğini her türlü politik çıkar ve istismar dışında yetiştirme, millî birlik ve beraberlik ruhu etrafında toplama şuuruna malik olmalıyız.

Değerli arkadaşlarım, husumetten, kinden, tahrikten, fesattan, politik çıkarlardan tevakki edilmelidir. Türk gençliğini Anayasa dışı, kanun dışı eylemlere kışkırtan, siyasî iktidarı bu çeşit eylemlerle yıpratmayı uman yıkıcı örgüt ve ideolojilerden gençliği kurtarmalıyız. Hepimizin vazifesi, memlekette huzur ve sükûnun bozulmaması için sıkıyönetim idarelerine yardımcı olmaktır.

Türk Devletini yıkmak, içinden çökertmek amacını güttüklerini, hangi dış merkeze bağlı olduklarını dahi gizlemek lüzumunu hissetmeyen ihtilâlci aşırı sol örgütler, yıkıcı faaliyet ve propagandalarına hız vermişlerdir. Bu faaliyetin içinde ve ardında bulunan bedbahtlar, Türklükten, Atatürkçülükten zerre kadar nasibini alamayan zavallılardır.

Değerli milletvekilleri, Cumhuriyet Hükümetinin, 4 ilde sıkıyönetimin bir ay daha uzatılmasiyle ilgili teklifini, Cumhuriyetçi Güven Partisi Türkye Büyük Millet Meclisi Grupu olarak müspet karşıladığımızı ve müspet oy vereceğimizi ifade eder, Yüce Parlamentoyu Cumhuriyetçi Güven Partisi Türkiye Büyük Millet Meclisi Grupu adına saygılarla selâmlarım. (A. P. ve C. G. P. sıralarından alkışlar)

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Oğuz.

Söz sırası, Cumhuriyet Halk Partisi grupu adına Sayın Hasan Esat Işık'ta; buyurunuz Sayın Işık. (C. H. P. sıralarından alkışlar)

C. H. P. GRUPU ADINA HASAN ESAT IŞIK (Bursa Milletvekili) — Sayın Başkan, Türkiye Büyük Millet Meclisinin sayın üyeleri;

Bir ay süre ile uzatılması önerisiyle bugün görüşmekte olduğumuz sıkıyönetimin, hangi nedenlerle ve hangi sınırlarla ilân edilmiş olduğu malumdur. Hemen şunu söylememiz lâzım; Sıkıyönetim, tamamen dış koşullar nedeniyle ilân edilmiştir. Fakat yine bir gerçektir ki, hiçbir zaman, sıkıyönetim gibi, bir memleketin iç düzeni üzerinde etki yapmaması mümkün olmayan bir tedbir alınır iken, bu iç düzen mülâhazalarının dışında kalabilsin. Onun için, hem dış icaplar, hem iç icaplar kıymetlendirildikten sonra, o zamanki Hükümet tarafından sıkıyönetim ilân edilmiştir.

O zaman, bildiğiniz gibi, Türkiye ansızın, soydaşlık hislerinin de kamçıladığı, milletlerarası vecibelerinin yerine getirilmesi gibi bir taahhüt vazifesi ile karşı karşıya kalmıştı. Bu vecibenin değerlendirilmesinde, Kahraman Ordumuzun, deniz aşırı, hudutlar dışında bir göreve çağrılması zorunluğu Hükümetinizce saptanmıştı. Takdir buyurursunuz ki, bir hükümet, ordusunu böyle bir göreve çağırırken, onun için gereken bütün ihtiyat tedbirlerini ihmal edemezdi. İşte, Türkiye Büyük Millet Meclisinin sayın üyeleri, dış koşulların nedeni bu idi.

İç koşullara gelince :

İç koşullar, bugün gözüken manzaradan tamamen değişik bir manzara arz etmekte, idi. Öğrencinin öğrenciye karşı saldırması, bir siyasî partiye mensup olanın diğer bir siyasî partiye saldırması ve bunlardan birinin resmî makamlar tarafından himaye görmesi gibi bir durum sureti katiyede mevcut değil idi. Memlekette bir huzur vardı ve vatandaşlarımız olağan yasalar çerçevesi içinde kendi günlük hayatlarına, hiçbir şeyden hiçbir şekilde rahatsız olmaksızın devam edebilmekte idi. Hükümetimiz, bunun sıkıyönetim devresi zamanında da devam etmesi kaydı ile sıkıyönetimi, bildiğiniz gibi bidayette 14 ilde ve bilahara da bunu ilk fırsatta daha da sınırlayarak 4 ile inhisar ettirmekte bir tereddüt görmemişti.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin sayın üyeleri, bugün de Sıkıyönetimin uzatılması önerileri geldiği zaman, bu kıstaslara uyarak durumu incelemekteyiz ve durumu kıymetlendirmekteyiz.

Dış koşullar:

Dış koşullar için şunu söyleyebiliriz: O zaman dış koşullar, hakikaten böyle bir tedbir alınmasını zorunlu kılmaktaydı. Böyle bir harekete başlanırken memleket içinde de tedbirler almanın ne kadar zorunlu olduğunu takdir buyurursunuz. Bir Ordunun denizaşırı bir hareketle, bir yabancı ülkeye gidip orada yerleşmesi gerekiyordu. Aradan geçen zaman zarfında, Ordumuzun bu nevi teyakkuz tedbirlerine ihtiyacı, Ordumuzun tedbirli ve dirayetli idaresi altında büyük ölçüde azalmıştır.

Bu itibarla, bugün dış koşulların, memlekette sıkıyönetim ilân edilmesini, harekâtın başladığı zamanki kadar zorunlu bir halde tuttuğunu iddia etmek kabil

değildir. Ama bununla beraber şunu da ifade etmek lâzımdır ki, Türkiye'nin Kıbrıs ile ilgili olan ilişkilerinde, Türkiye ile Yunanistan arasında bundan dolayı zuhur etmiş olan ilişkilerinde, Türkiye tarafından umulduğu ölçüde bir olumlu gelişme vuku bulmamıştır. Hatta yine esefle, söylemek lâzımdır ki, iki tarafın da sorumlu kimseleri, kendilerine has nedenlerle belki de, bu ilişkileri olduğundan da daha fazla abartılmış bir şekilde tehlikeli bir seviyede göstermeye muvaffak olmuşlardır.

Bütün buna rağmen şunu kabul etmek gerekir ki, eğer sıkıyönetimin iç düzenimiz üzerindeki etkileri memleketimizde değer taşıyan ve her memleketini seven insan tarafından korunması görev olan özgürlük, hukuk devleti gibi mefhumları zedelemediği müddetçe, bir süre daha bu dış koşulların, zorunlu olmamakla beraber, munzam bir ihtiyatî tedbir olarak muhafaza edilmesi düşünülebilir.

Bu demektir ki, Türkiye Büyük Millet Meclisinin değerli üyeleri; bugün artık bizim için bu sıkıyönetim ilânının devamı hususunda karar alırken dikkat edeceğimiz şey, bu sıkıyönetimin, memleketin iç düzeni üzerinde ne şekilde kullanılmak istendiğidir. Buraya baktığımız zaman üzüntü ile ifade etmemiz gerekir ki, sıkıyönetim bugünkü Hükümet tarafından, dış ilişkilerimizin icabından ziyade, memleket çinde Hükümetçe alınması gereken, kendi bünyesi içinde, kendi imkânlariyle, olağan yasalar çerçevesinde alınması gereken tedbirlere bir vasıta yapılmak istenmektedir. Bu şartlar altında, tabiatiyle takdir buyurursunuz ki, Cumhuriyet Halk Partisinin Türkiye Büyük Millet Meclisi grupu, bundan evvelki seferlerde olduğu gibi, zorunlu olmasa dahi, bu defa da sıkıyönetimin bir ay için dahi olsa uzatılmasına kolay kolay «Evet» demek imkânını bulamamaktadır.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin değerli üyeleri, demin burada Hükümetimiz adına sıkıyönetimin bir ay daha uzatılması nedenleri izah edilirken bir değişik manzara ile karşılaştık. Eğer hafızam beni yanıltmıyorsa, bugüne kadar sıkıyönetimin ilânı veya sıkıyönetimin süresinin uzatılması önerileri bu kürsüden ya bizzat Başbakan tarafından veyahut Dışişleri Bakanı tarafından veyahut da Millî Savunma Bakanları trafından arz olunurdu. Bu defa değişik bir manzara ile karşılaştık ve bu manzara da, İçişleri Bakanımız bu kürsüden Hükümetin önerisini izah buyurdular ve bir şey daha dikkatimzi çekti. Şimdiye kadar daima dış olaylar hakiki sebep olarak gösterilirken, bu defa artık, buna bile belki lüzum görülmedi ve «Dış alanda müteyakkız olabilmemiz için, iç huzuru sağlamak maksadıyle bu sıkıyönetime ihtiyaç vardır» diye açık bir şekilde ifade olundu.

Zannediyorum ki, bu hususta bir karar vermeden evvel burada bir hayli düşünmemiz lâzımdır. Şimdi, şurada bu bir itiraf mıdır? Bu, Türkiye Büyük Millet Meclisinden; Hükümetin yeni geldiğini, şimdiye kadar kendi elindeki yetkileriyle etken olmak imkânını bulamadığını, binaenaleyh, buna imkân verilmesi için kendisine müsamaha gösterilip, haklı olmadığı halde bir süre sıkıyönetimin imkânlarından faydalanmasının talebi midir? Türkiye Büyük Millet Meclisinin değerli üyeleri, takdir buyurursunuz ki, hükümetler, taşıdıkları sorumluluklar dolayısiyle, bu nevi önerileri Türkiye Büyük Millet Meclisinin huzuruna getirmeyi dahi düşünmemelidirler.

Konu böyle bir mahiyet aldıktan sonra, şimdi artık biz, burada bu konuyu Hükümet adına izah eden Bakanımızdan, bu nedenler üzerinde biraz bilgi beklerdik. Bundan da mahrum olduğumuzu söylememiz lâzımdır. Konunun, sıkıyönetimin, iç huzuru sağlalamak maksadıyle ihtiyaç duyulduğu belirtildiği halde, burada İçişleri Bakanımız normal olarak, Dışişleri Bakanımız tarafından izah edilmesi gereken dış konular üzerinde etraflı bilgi verdiler; fakat iç huzursuzluğun neden bozuk olduğunu, bu iç huzursuzluğun giderilmesi için ne gibi bir tedbirin alınmasına ihtiyaç gördüklerini söylemediler.

Kıymetli arkadaşlarım, diğer taraftan bir hususu daha belirtmemiz lâzımdır. Eğer, bir memlekette iç huzursuzluk varsa, bu iç huzursuzluğun, sadece bu 4 vilâyetin içinde, dış koşullar dolayısıyle saptanmış olan bu dört vilâyet içinde halledilmesinin mümkün olabileceğini de düşünmek biraz zordur. Burada, biraz tesadüfî tedbirlerle memleketin idare edilmek istendiği intibaı edinilmektedir. Şöyle koşullarda, bugün dışarıya karşı bilhassa dikkatli olmamız lâzım geldiği zorunlu bulunduğu bir devrede, böyle dış koşullar vesilesiyle saptanmış olan vilâyetler üzerinde alınan tedbirlerle memleketin tümünün huzuru üzerinde olumlu sonuçlar alabileceğini sanmak, zannediyorum ki, pek isabetli bir düşünüş tarzı değildir.

Değerli arkadaşlarım, demin de arz ettim, Türkiye Büyük Millet Meclisindeki Cumhuriyet Halk Partisi Grupu, imkân bulduğu takdirde, hakikaten, Hükümetin yeni iş başına gelmiş olduğunu da göz önünde bulundurarak, bu defaki talebini azamî müsamaha ile değerlendirmek imkânlarını son dakikaya kadar aramıştır, fakat yine itiraf etmek lâzımdı ki, bütün bu

araştırmaları kendisine, olumlu bir sonuca varmak imkânı vermemiştir.

Bunun nedenini araştıralım. Bunun nedeni şudur: Sıkıyönetimin ilânında yalnız koşulların kâle alınması kâfi değildir. Koşullardan başka, bir de bu sıkıyönetimi yürütecek organların yeterliği ve bundan da daha mühimi, bu sıkıyönetimde, siyasî sorumluluk taşıyacak iktidarın zihniyetini ve niyetlerini de bilmek lâzımdır. Koşullar hakkındaki görüşlerimi arz ettim. Sıkıyönetimin yürütücüleri hakkındaki düşüncelerimizi de arz etmek isterim.

Biliyorsunuz, sıkıyönetim aşağı yukarı bir sene evvel Temmuz ayında ilân edilmiştir. Temmuz ayında ilân edildiği zaman da, sıkıyönetimin sorumlusu olan Başbakan ve dolayısıyle Hükümet tarafından, sıkıyönetimin hangi amaçla ilân edildiği ve hangi sınırlara tabi olacağı açık olarak belirtilmiştir. İftiharla ve övünerek söylerim ki, Başbakana bağlı olarak bu görevi yürüten, bu şuurda olan sıkıyönetim yürütücüleri, uygulamayı daima bu prensipler içinde yapmışlar ve bunun dışına çıkmamışlardır; fakat bugün karşı karşıya bulunduğumuz manzara biraz değişik olmaktadır. Bunun örneklerini de vermek mecburiyetindeyim:

Sıkıyönetim - demin arz ettim - Temmuz ayında ilân olundu ve üç beş gün evvel hepimiz gazetelerde okuduk: Ankara'da bir piyes, sıkıyönetim mahkemesi tarafından oyundan kaldırıldı ve yine, yanılmıyorsam, bu piyesin men edilmesi için olağan mahkeme nezdinde teşebbüste bulunulmuş ve mahkeme burada âdemi takip kararı vermiştir. Aynı sıkıyönetim makamları dört ay bu piyes hakkında herhangi bir tedbir almayı düşünmemiş iken, yeni Hükümet işbaşına geldikten sonra böyle bir işleme geçmiş olmalarını, Hükümetin sıkıyönetim zihniyetinin, anlayış tarzının bunda rolü olduğunu kabul etmek zorunluluğu vardır ve değerli arkadaşlarım, bunu da yadırgamamak kabil değildir. (C. H. P. sıralarından alkışlar)

Çünkü - demin de arz ettim - sıkıyönetim, kendi kanunlarıyle, kendi kendine sorumlu olarak işleyen bir örgüt değildir. Sıkıyönetim, Başbakan ve dolayısıyle hükümetin umumî direktifleri altında kendisine verilen görevi yürüten bir örgüttür. Tabiatıyle, hiç şüphemiz yok, hiçbir tanesi kanun dışı taleplere iltifat edecek değildir; fakat değerli arkadaşlarım, bir kararın isabetsiz olması için behemahal onun yasa dışı olması şart değildir. Yasa içinde kalarak da isabetsiz kararlar almak mümkündür.

İşte, bugün bizim, sıkıyönetim meselesini görüşürken üzerinde kuşkular duyduğumuz sorun da budur. Hükümetimizin iyi niyetinden şüphe etmesek bile, kararlarının isabetinden ciddî şüpheler duymak mevkiindeyiz. Bu şartlar altında, memleketi yürütecek olan bir hükümetin elinde, bu kadar geniş yetkilere sahip bir sıkıyönetim mekanizmasını bulundurmanın, memleket için muhatarlar yaratabileceğini kâle almak zorundayız.

Değerli arkadaşlarım, hakikaten, yeni Hükümet işbaşına geldiğinden beri, sıkıyönetimde değişik bir manzara kendini göstermektedir. Demin size sıkıyönetim tarafından men edilen piyesten bahsettim. Bundan başka emarelerde vardır.

Sıkıyönetimin bizim için önemli olan tarafı, vatandaşın normal hayatında olağan yasaların dışında bir muameleye tabi tutulmasını sağlamaktı. Halbuki, görüyoruz ki artık bugün sıkıyönetimin idare ediliş tarzı buna imkân vermemektedir ve bu gitgide belirgin bir hal almaktadır. Yalnız piyes gibi bir konuda değil, çok daha büyük akisleri olabilecek, bir toplumun sosyal hakları, hatta siyasal hakları üzerinde etkisi olabilecek konular üzerinde de sıkıyönetimin etken olmaya başladığı görülmektedir. Buna misal olarak, size, grevler üzerinde alınmış olan kararlarlı bildirmek isterim.

Arkadaşlarım, bir memlekette grevlerin hangi şartlar altında yasaklanabileceği, hangi şartlar altında serbest olabileceği kanunlarla saptanır. Fakat yine biliriz ki, sıkıyönetim halleri ilân edildiğinde, sorumlulara birtakım yetkiler verilir; bu yetkiler, tasarruf hakları kendi takdir haklarını kullanmak imkânlarını çoğaltır. Böyle hallerde sıkıyönetimin alacağı kararlardan kim sorumludur? Bizim kanımızca, kuşkusuz, Hükümet sorumludur. Çünkü, hiçbir zaman, ordu, siyasî konularda taktir hakkı kullanmaya davet edilemez; buna müracaat etmek demek, kendi siyasî örgütlerinin kendi sorumluluklarını memleket önünde hesabını vermekten kaçınıp, Orduyu bunların sahibi haline sokmak istemeleri demektir ki, buna da, taktir buyurursunuz, rıza göstermeye imkân yoktur. (C. H. P, sıralarından alkışlar).

BAŞKAN — Sayın Işık, süreniz bitmek üzere efendim.

HASAN ESAT IŞIK (Devamla) — Bir konuya daha değinmek zorunluluğunu duyuyorum. Sıkıyönetimin uzatılıp uzatılmaması konusunun Millî Güvenlik Kurulunda görüşüldüğünü ve bu hususta bir karar alındığını öğrendik. Bu kararda dikkatimizi çe-

ken bir taraf oldu. Kararda şöyle bir ibare var: «Devletin temel nizamını yıkmayı amaçlayan ve öteden beri bilinen faaliyetlerin bir parçası olduğu kanısına varılmıştır.»

Hiç şüphesiz, sunu size tam bir imanla ve Cumhuriyet Halk Partisi grupu adına söyleyebilirim ki, Cumhuriyet Halk Partisi hiçbir zaman eğitimin kösteklenmesine taraftar olmamıştır, bu nevi davranışları teşvik etmemiştir ve bu gibi davranışları tasvip etmemiştir.. Fakat, bununla beraber, bilinen bir husus daha vardır ki, bu hareketlerin, devletin dışında kuvvetler tarafından, nasıl oluşturulduğunu belli olmayan kuvvetler tarafından zorla ve silâhla önlenmeye kalkışanların da - bunlar kim olursa olsun - şiddetle cezalandırılmaları lüzumuna kani olmuştur. Millî Güvenlik Kurulunun kararında, yalnız, üniverstelerde boykot yapan kimselerin kınanması ile iktifa edilip, bunları devletin yerine geçerek, kendi güçleri ile, silâhla insan öldürerek önlemeye kalkışanların kalkışmalarına müsaade edilmeyeceğine hiç değinilmemesi garipsenir bir olaydır. (C. H. P. sıralarından alkışlar)

Millî Güvenlik Kurulunun buna benzer müteaddit kararları vardır. Bütün bundan evvelki kararlarda Millî Güvenlik Kurulunun teşkiline uygun bir denge içerisinde, taraflardan bir tanesini karşısına almayıp, olayı karşısına almayı ve kimin tarafından gelirse gelsin onun tümüne karşı tedbirler tavsiye ettiği görülmüştür. Bu defa bunu iddia etmek imkânı kalmamıştır.

BAŞKAN — Sayın Işık, süreniz bitti efendim, rica ediyorum bağlayın.

HASAN ESAT IŞIK (Devamla) — Peki efendim, bitiriyorum.

Bunun sebebini araştıracak olursak, zannediyorum ki, bunun sebebini bu defa Hükümet adına Millî Güvenlik Kuruluna katılmış olan heyetin teşkilinde bulmak kabildir; hiç olmazsa bununla izah edebiliriz. Değerli arkadaşlarım, Millî Güvenlik Kurulunda bugüne kadar Hükümet üyeleri ile Ordumuzu, Silâhlı Kuvvetlerimizi temsil eden üyeler arasında oldukça bir denge vardı. Bu defaki Güvenlik Kuruluna ise, Başbakan Yardımcıcı adı altında, Başbakandan başka 3 tane siyasî parti lideri daha katılmıştır. Bir Güvenlik Kuruluna bu dört tane siyasî parti lideri katılırsa, bu Güvenlik Kurulunda kararların ve müzakere tarzının siyasî mülâhazalara daha fazla ağırlık vermesinin mukadder bir hale geldiğini kabul etmemiz galiba zorunlu olur. (C. H. P. sıralarından «Bravo» sesleri, alkışlar; A. P. sıralarından sıra kapaklarına vurmalar)

SEDAT AKAY (Kocaeli Millietvekili) — Ayıp, ayıp... (C. H. P. sıralarından «Size ayıp» sesleri)

HASAN ESAT IŞIK (Devamla) — Arkadaşlarım, işte bu arz ettiğim sebeplerle.. (A. P. ve C. H. P. sıraları arasında karşılıklı lâf atmalar)

BAŞKAN — Rica ediyorum efendim. Lütfen sükûneti temin edelim efendim.

HASAN ESAT IŞIK (Devamla) — Muhterem arkadaşlarım...

BAŞKAN — Sayın Işık, Sayın Işık..

HASAN ESAT IŞIK (Devamla) — İşte bu arz ettiğim sebeplerle, Türkiye Büyük Millet Meclisi Cumhuriyet Halk Partisi Grupları, Hükümetin, sıkıyönetimin bir ay süreyle yeniden uzatılması önerisine olumlu oy vermek imkânını bulamamaktadır, ret oyu verecektir.

Arz ederim. (C. H. P. sıralarından «Bravo» sesleri, alkışlar)

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Işık.

Söz sırası Adalet Partisi grupu adına Sayın Oral Karaosmanoğlu'nda. Buyurunuz Sayın Karaosmanoğlu. (A. P. sıralarından alkışlar).

A. P. GRUPU ADINA ORAL KARAOSMANOĞLU (C. Senatosu Manisa Üyesi) — Sayın Başkan, Türkiye Büyük Millet Meclisinin sayın üyeleri;

Sıkıyönetim uygulamasının dört ilimizde bir ay daha uzatılması konusunda Hükümet tezkeresi hakkında Adalet Partisi grupuları adına, görüşlerimizi arz etmek üzere söz almış bulunuyorum.

Kıbrıs millî davamızın diplomatik alanda da çözümlenmesiyle ilgili çalışma ve temasların yoğun bir hal aldığı görülmektedir. 1974 Temmuzundan itibaren hâsıl olan milletlerarası gerginliğin ciddiyetini muhafaza ettiği yüksek malûmlarıdır. Bunun yanı sıra, iç güvenlik ve huzurun bozulmaması, millî bütünlüğümüze gölge düşürebilecek nitelikteki davranışlara karşı kanun hâkimiyetinin sağlanması, bu millî davanın hallinde de küçümsenmeyecek bir faktördür.

Geçen Temmuz ayında başlatılan Kıbrıs Harekâtında Kahraman Ordumuzun milletçe gurur duyduğumuz üstün başarısının diplomasi alanında da devam ettirileceği hususundaki güven ve inancımızı teyiden belirtmek isteriz.

Kıbrıs konusunda Türkiye Cumhuriyeti hükümetlerinin izlemekte oldukları gerçekçi politikanın ilgili devletlerce benimsenmemesi sonucunu doğuracak

ciddî nedenlerin bulunmayışı, sağduyunun hâkim olacağı hususundaki kanaatimizi teyit etmektedir.

Kıbrıs Federe Türk Devletinin kurulmuş olması, haddizatında Türk ve Rum toplumlarının barış içinde, karşılıklı hak ve menfaatlere saygılı olarak bir arada yaşamaları gerçeğinin iyi bir başlangıcı ve işareti olmuştur.

Geçmiş acı tecrübelerden ibret alınması lâzımdır. İlgili devletlerin millî menfaatlerimize ve Kıbrıs davasına ters düşecek hatalı davranışlardan sakınacaklarını ümit etmek isteriz. Rum toplumunun da tarihî gerçekleri ve olayları nazara alarak, çoğrafî ve foksiyonel esaslara dayalı Kıbrıs Federal Cumhuriyetinin biran önce kurulmasına yardımcı olmasını temenni ediyoruz.

Viyana'da başlatılan ve Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Kurt Waldheim'in da yakinen izlediği toplumlararası görüşmelerin, Kıbrıs Federal Devletinin teşkili için ciddî bir başlangıç olmasını bekliyoruz.

Kıbrıs davasının millî menfaatlerimize uygun bir tarzda halledilmesi, yalnız Türk ve Rum toplumları açısından değil, Ortadoğu ve dünya barış açısından da büyük bir önem taşımaktadır. İlgili devletlerin ve Batı blokuna dâhil muhtelif tedafüî antlaşma teşkilâtlarının dünya barışına müspet katkıda bulunabilmeleri için her türlü hissiyatı bir kenara iterek, konuya, dünya barışı açısından eğilmeleri ve çeşitli etnik grupların milletlerarası sahnede yaratmak istedikleri kışkırtıcı davranışlara âlet olmamaları gerektiğine de kısaca değinmekle iktifa ediyoruz.

Ana hatlarına kısaca işaret ettiğimiz Kıbrıs davasının yarattığı dış sorunlar ve hâsıl olan milletlerarası gerginliğin yanı sıra, iç güvenliğimizi de kapsayan konular muvacehesinde Ankara, İstanbul, Adana ve İçel illerinde uygulanmakta olan sıkıyönetimin, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 124 ncü maddesine göre bir ay müddetle uzatılması hususundaki Hükümet tezkeresini Yüce Parlamento huzurunda müzakere ettiğimiz için, özellikle iç huzur ve güvenliğimizi bozmak kastı ile yaratılmak istenen anarşik olayların kısa bir değerlendirmesini yapmak, gerçeklere ışık tutmak bakımından kaçınılmaz bir görev olmuştur.

15 Temmuzdan bu yana, Yüce meclislere sevk edilegelen sıkıyönetim tekliflerinin müzakeresi sırasında - ki Esat Işık Beyefendi de şahittir - Adalet Partisi sözcüleri olarak, olaylara daima gerçek teşhisler koymuşuzdur. Özellikle iç güvenliğimizi, millî bütünlüğümüzü ilgilendiren konularda, başta Başbakan ve Adalet Partisi Genel Başkanı Sayın Demirel olmak üzere, Adalet Partisi grupları olarak ne kadar hassas olduğumuzu defalarca, yeri geldikçe ifade etmişizdir. İktidarda veya muhalefette olalım, her zaman demokratik hukuk devleti anlayışımızı ve sorumluluk duygumuzu hiçbir siyasî menfaate âlet etmedik, Anayasa ve kanunların çizdiği sınırları aşmamaya özel gayret gösterdik. Kanun dışı eylemler, anarşik hareketler, nereden ve kimden gelirse gelsin, karşısında devlet kuvvetlerini bulacaktır. diyoruz. Memleket ne çekmişse, Cumhuriyet Halk Partisinin yıkıcı muhalefet metotlarından ve tahriklerinden çekmiştir. Anayasa ve kanunlar çerçevesinde kullanılan her türlü hak ve hürriyetlerin, kaba kuvvete dayanmayan fikir özgürlüğünün, din ve vicdan hürriyetinin sovunucusu olmak sadece iktidarların değil, asgarî müşterek olarak muhalefetlerin de görevi olmak icabeder. Son günlerde ortaya çıkan talebe hareketleri, kanunsuz eylemler, boykotlar yalnız toplumun huzurunu kaçırmakla kalmamış, kanunların teminatında olan öğrenim özgürlüğünü tehdit eder hale dönüştürülmüştür.

Geçen konuşmalarda da belirttik, Adalet Partisi olarak olaylara koyduğumuz teşhisler daima doğru çıkmıştır. Masum talebe hareketleri ile, memlekette rejimi devirerek yerine komünist düzeni getirmek isteyen aşırı sol çevrelerin maske dahi takmaya lüzum hissetmedikleri anarşik eylemlerin, «Hazırlanın son kavgaya, bayrağımız Lenin» diyen zihniyetin, 80 lira olan yurt ücretlerinin ödenmemesi ile veya diğer öğrenci haklarının verilmemesi ile hiçbir ilişkisi yoktur arkadaşlar. Üniversite rektörlerimiz yaptıkları toplantılarda vaki beyanlarında, olayları gerçek yönleri ile değerlendirmek istemişlerdir. Üniversiteli gençlerimizin haklı davalarını halletmeyecek bir Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti var mıdır? Nereye gidilmek isteniyor? Türk Parlamentosu, Türk hâkimleri ve bütün Anayasal kuruluşlar elbetteki görevlerini yapacaklardır.

1 Mayısta Sayın Başbakan Demirel'in, sayın üniversite rektörleri ile yapacağı toplantıda, üniversite ve gençlerimizin eksik kalan ve halli gereken sorunlarına elbetteki ciddiyetle eğilinecektir. Her nedense, Cumhuriyet Halk Partisi ve Sayın Genel Başkanı Ecevit, Sayın Demirel Koalisyon Hükümetinin kurulmasından ve güvenoyu almasından çok önce başlattığı sistemli yıpratma kampanyasını, insaf ölçülerini aşarak, olaylara konulan teşhislerden rahatsız olduklarını açıkça belli ederek, Millî Güvenlik Ku-

rulunun sıkıyönetimin bir ay daha uzatılması tavsiyesini kapsayan kararını dahi eleştirmekten acaba ne beklemektedir? Millî Güvenlik Kurulu, Anayasamızın 111 nci maddesine göre teşkil edilen, millî güvenlikle ilgili kararların alınmasında ve koordinasyonun sağlanmasında gerekli temel görüşleri Bakanlar Kuruluna tavsiye eden bir organdır. Millî Güvenlik Kurulu, şu veya bu siyasî partinin bir organı da değildir. Telâşınızın nedenini teşhis etmek hakkımızdır, Yüce meclislerin hakkıdır.

Toplantıda, üniversite ve yüksekokullarda öğretimin aksamasına sebep olan üzücü olayların, sadece öğretim ve okul sorunlarından doğmayıp, devletin temel nizamını yıkmayı amaçlayan ve öteden beri bilinen faaliyetlerin bir parçası olduğu kanısına varıldığı ve bu olayların önlenmesi zarureti üzerinde durulduğu için mi eleştirilerde bulunuyorsunuz?

Biran önce bu hatanızı tashih etmelisiniz. Memlekette huzur ve güvenliğin sağlanmasında, ana muhalefet olarak, iktidar partileri ile birlikte kanunsuz eylemlerin, boykotların, anarşik olayların, hiç tasvip etmediğimiz karşılıklı kaba kuvvete dayanan saldırıların önüne geçmek için, rejimin ve demokratik hukuk devleti düzeninin selâmeti için, geliniz vakit geçirmeden kanun hâkimiyetinin sağlanması gayretlerine yardımcı olunuz.

Muhterem üyeler, Cumhuriyet Halk Partisi Grup sözcüsü olarak daha önce konuşan Sayın Esat Işık Beyefendi sıkıyönetimin uygulanmasına ilişkin Hükümet tezkeresinin burada okunması ile ilgili bazı formalite meselelerini tenkide başladığı anda, meselenin ciddiyetine ya vakıf olmak istemediklerini veyahut da iktidarda olmadıkları zamanlar konulara başka açılardan baktıklarını anlamamak mümkün değil.

Nedir konu? Hükümetler sıkıyönetim için tezkere getirirler. Bu tezkereler Sayın Başbakan tarafından da okunabilir, sayın bir diğer bakan tarafından da okunabilir. Hükümetlerde aslolan müteselsil mesuliyettir. Hükümetler bir küldür muhterem arkadaşlarım; aradaki vazife taksiminden ibarettir. Yani sıkıyönetim tezkeresini İçişleri Bakanın burada okumasından dolayı, kalkıp da, sıkıyönetim konusundaki Hükümet tezkeresini hafife almak gibi bir neticeye bağlamaktan üzüntü duymamak mümkün değil. Kaldı ki kendileri yüksek terbiye görmüş, eğitim görmüş, devletin yüksek kademelerinde bulunmuş bir arkadaşımızdır. Onun için müsaadenizle burada hukuk başlangıcı ile ilgili bazı konulara değinerek vakitlerinizi almak istemiyorum.

Muhterem arkadaşlarım;

KEMAL TABAK (Adıyaman Milletvekili) — Sen ne bilirsin?

ORAL KARAOSMANOĞLU (Devamla) — Sizden çok daha iyi biliriz sayın üye. Lütfen müdahale etmeyiniz.

KEMAL TABAK (Adıyaman Milletvekili) — Belli, belli...

BAŞKAN — Sayın Tabak rica ediyorum.

ORAL KARAOSMANOĞLU (Devamla) — Sayın arkadaşım, fikir özgürlüğünden bahsederseniz, sonra bu konuda burada konuşan bir arkadaşın fikrine saygı göstermek lüzumunu hissetmezsiniz. Lütfediniz efendim, grup adına konuşuyorum, bizler size müdahale etmedik.

BAŞKAN — Sayın Karaosmanoğlu, Genel Kurula hitap ediniz efendim. Sayın Karaosmanoğlu ben gerekli ikazı yaptım efendim, siz konuşmanıza devam buyurun efendim. (C. H. P. sıralarından gürültüler)

KEMAL TABAK (Adıyaman Milletvekili) — Sen Esat Işık'a ders verecek adam mısın?

BAŞKAN — Sayın Tabak... Sayın Tabak rica ediyorum. Sayın Tabak... Sayın Yıldırım... (A. P. ve C. H. P. sıralarından yer yer ayağa kalkmalar, gürültüler)

Sayın İdare Amiri arkadaşlarım... Sayın Cesur, Sayın Özçelik lütfen efendim. Sayın Eker... (Gürültüler)

İBRAHİM BEHRAM EKER (Balıkesir Milletvekili) — Siz onları ikaz etmiyorsunuz Sayın Başkan.

BAŞKAN — Sayın Eker, gerekli ikazı yapıyoruz efendim.

MUSTAFA KEMAL ALVER (Balıkesir Milletvekili) — Sayın Başkan hiç olmazsa ikaz etmiyorsunuz.

BAŞKAN — Sayın Alver, sizin herhalde dikkatinizden kaçıyor yaptığım ikaz efendim. (C. H. P. sıralarından gürültüler ve yer yer ayağa kalkmalar)

Lütfen yerlerinize oturun arkadaşlar. Sayın Övet lütfen... Oturun efendim lütfen yerinize.

Buyurun Sayın Karaosmanoğlu.

İBRAHİM BEHRAM EKER (Balıkesir Milletvekili) — Doktor bize küfrediyor; ayıp değil mi? (A. P. sıralarından gürültüler).

BAŞKAN — Sayın Eker siz lütfen oturun, istirahat buyurun.

ORAL KARAOSMANOĞLU (Devamla) — Sıkıyönetimin... (Gürültüler)

BAŞKAN — Sayın Bayraktar, siz de, lütfen rica edeyim, asabınıza hâkim olun efendim. Teşekkür ederim, teşekkür ederim.

Buyurun Sayın Karaosmanoğlu.

ORAL KARAOSMANOĞLU (Devamla) — Sıkıyönetim Kıbrıs harekâtından sonra ortaya çıkan... (A. P. ve C. H. P. sıralarından gürültüler) Sıkıyönetim uygulamalarında gayet tabiî ki dış meselelerle ilgili konularda olduğu kadar... (Gürültüler)

İBRAHİM BEHRAM EKER (Balıkesir Milletvekili) — Sayın Başkan, bize küfrediyorlar...

BAŞKAN — Sayın Eker lütfen sözcüyü dinleyelim efendim, rica ediyorum.

İBRAHİM BEHRAM EKER (Balıkesir Milletvekili) — Doktor bize küfrediyor, susturun onu.

BAŞKAN — Efendim, Başkanlığın duymadığı veya görmediği hususta herhangi bir muamele yapmam mümkün değil. Rica ediyorum lütfen oturun efendim.

İBRAHİM BEHRAM EKER (Balıkesir Milletvekili) — İyi vallahi biz de küfür edelim.

BAŞKAN — Sayın Karaosmanoğlu, buyurun efendim.

ORAL KARAOSMANOĞLU (Devamla) — Herhalde vakti nazara aldığınızı tahmin ederim Sayın Başkanım?

BAŞKAN — Siz devam buyurun efendim.

ORAL KARAOSMANOĞLU (Devamla) — Muhterem arkadaşlarım, sıkıyönetim uygulamalarına, Kıbrıs harekâtı ile ilişkili olarak, hepinizin bildiği veçhile 1974 Temmuzundan itibaren, geçilmiştir ve bugün daha önce yukarıda arz ettiğim gibi Kıbrıs meselesi kesin ve nihaî bir sonuca varmadığına göre, gayet tabiîdir ki, bir memlekette dış meselelerin hallinde dosta, düşmana karşı o memleketin iç huzurunun, iç güvenliğinin, millî bütünlüğünün büyük önemi ve değeri vardır. Bunu görmemezlikten gelmeye imkân yoktur. Zaten, sayın C. H. P. Hükümeti İktidarda bulunduğu devrelerde de, takdir buyurulacağı veçhile, aynı şekilde sıkıyönetim uygulamaları gelmiştir, aynı gerekçelere de dayandırılmıştır.

Eğer, sıkıyönetim uygulamasının yapıldığı illerde, sıkıyönetim idarelerinin kanunsuz hareketlere tevessül edeceği endişesi varit ise, böyle bir endişe akıllardan geçiyorsa, bunu sureti katiyede reddetmek ve sıkıyönetim idarelerini bu gibi endişelerden ve ithamlardan tenzih etmek gerekir. Sıkıyönetim idareleri kuvvetini, yetkisini Anayasa ve kanunlardan aldığı müddetçe ve Anayasa ve kanunlara uygun hareket eden kimselerin, vatandaş olarak Anayasaya, kanunlara saygılı kişilere herhangi bir hareketi mevzubahis olmayacağına göre, bu hususta da endişeye mahal yoktur. Sıkıyönetimler direktifle değil, Başbakanların denetimi altında çalışır. Yüce Parlamento her zaman işe hâkimdir. Yüce Parlamento huzuruna her zaman, böyle bir aksaklık varsa, getirilebilir, sıkıyönetimin uygulamasından mütevellit bir şikâyet varsa, her zaman bu kürsülere gitmek mümkündür.

Muhterem arkadaşlarım; bundan önceki uzatmalarda da gerekçe olarak iç güvenlik meselelerine ehemmiyet verilmişti. Bunu görmemezlikten gelmeye imkân yok. Bizzat Sayın Hasan Esat Işık, - gayet iyi hatırlarım - Millî Savunma Bakanı olarak görev ifa ettikleri sıralarda Hükümet adına da bu konuyu savunurken, iç güvenlik meseleleriyle, özellikle Kıbrıs harekâtı ve dış politika meseleleri arasında o günün şartlarına göre organik bir bağ kurma lüzumunu hissetmişlerdi. Beyanları zabıtlarda vardır, tetkik edebilirsiniz.

Muhterem arkadaşlarım; grev meseleleri var. Şu veya bu meselenin sıkıyönetim uygulamasında baskı vasıtası olarak kullanıldığı iddiasında bulunduğunu hatırlıyorum, kullandıkları kelimelerden.

Şurasını kabul etmek lâzımdır ki, sıkıyönetim uygulamasının tatbik edildiği illerde, gayet iyi hatırlayacaksınız, Sayın Ecevit'in Başbakan olduğu devirlerde, yani C. H. P. işbaşında iken grevler ertelenmişti. O zaman da gayet iyi hatırlarsınız, Türkiye Sosyalist İşçi Partisi mensupları ve yetkili organları veya şahısları C. H. P.'nin bu tutumunu beyannameleriyle, bildirileriyle o zamanlar eleştirmişlerdi.

Muhterem arkadaşlarım; devlet idaresinde samimî olmaya mecburuz; iktidar olsun, muhalefet olsun. «Hukuk devleti» diyoruz, «Hukuk rejimi» diyoruz, hukuk devletinde, hukuk rejimlerinde her şeyden önce Anayasa çizgisinde olmak için, kanun çizgisinde olmak için, iktidar olalım, muhalefet olalım bazı asgarî müştereklerde memleketin selâmeti için, millî bütünlüğümüz için birleşme mecburiyetini şuurlarımıza ve vicdanlarımıza yerleştirmeliyiz. Aksi takdirde millî iradenin temsilcisi olan şu Yüce Meclis çatısı altında konuşabiliyorsak, siyasî partiler olarak fikirlerimizi söyleyebiliyorsak, her şeyden önce bunu Mao'nun ve Lenin'in düzenlerine değil, millî iradeye dayalı, insan haklarına dayalı demokratik rejime, hukuk devletine borçluyuz muhterem arkadaşlarım. (A. P. sıralarından alkışlar)

Bendeniz burada grup sözcüsü olarak şu veya bu tiyatronun müdafii de değilim, tenkitçisi de değilim. Kanunlar vardır, yetkili kişiler vardır; valisi vardır, şusu vardır, busu vardır. Bu kadar tiyatro var, bu kadar oyun var; bunların hiç biri kapatılmamış da, acaba bahsettikleri tiyatro neden kapatılmış arkadaşlar; yani nedir sebebi?

DENİZ BAYKAL (Antalya Milletvekili) — Meseleye bu mantıkla yaklaşırsanız sebebini anlayamazsınız.

ORAL KARAOSMANOĞLU (Devamla) — Eğer, bu tiyatro, şimdiye kadarki uygulamasıyle, piyesleriyle, şu veya bu şekilde hareketleriyle memleketin, Anayasanın çizdiği, öngördüğü temel nizamı sarsıcı mahiyette şeyler yapmışsa olabilir. Kaldı ki, konu mahkemeye intikal etmiştir...

DENİZ BAYKAL (Antalya Milletvekili) — Tokat'taki olaylar da aynı maksatla yürütüldü.

ORAL KARAOSMANOĞLU (Devamla) — Hayır Sayın Baykal, öyle değil efendim.

BAŞKAN — Sayın Karaosmanoğlu, süreniz bitmek üzere efendim. (A. P. sıralarından gürültüler)

Efendim, «Bitti» demedim ki, her lâfıma bir müdahale ile karşılık vermek zorunda değilsiniz.

ORAL KARAOSMANOĞLU (Devamla) — Muhterem arkadaşlarım, olaylarla ilgili olarak Hükümet adına geçenlerde bir açıklama yapan Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Sayın Profesör Turhan Feyzioğlu'nun da belirttiği gibi, yedi ay süren bir hükümet bunalımından sonra, hem millet çoğunluğunun hem Parlamentonun desteğine sahip bir hükümetin kurulabilmiş olması bütün ülkede ferahlık yaratmıştır. Hükümet, ekonomik ve sosyal alanda büyük vatandaş kitlelerinin sıkıntılarını hafifletecek ve milletimizi her gün biraz daha ileriye götürecek yapıcı çalışmalara hızla başlamıştır. Bir hafta bile sabredemeden, maalesef Türkiye'yi yeniden siyasî bunalımlara sürüklemeye çalışmakta hiç kimsenin yararı yoktur. Kanunsuz boykot, işgal, şiddet kışkırtmaçılığı ve siyasî bunalımı sürdürme çabaları Türk milletine hiçbir yarar sağlamamaktadır. Türk milleti de huzur istiyor, hürriyet içerisinde kalkınma istiyor. Türk milleti, Adalet Partisi iktidarı zamanında başlatılan büyük eserlerin bitirilmesini istiyor, kalkınma istiyor. Köylünün çiftçinin, işçinin ve esnafın meselelerini halletmek istiyor. Lütfediniz, şu mukaddes çatı altında hükümetleri normal ölçüler içerisinde gayet tabiî ki ana muhalefet olarak denetleyeceksiniz, kanunların ve Anayasanın size verdiği yetkileri kullanacaksınız, buna kimsenin itirazı olamaz; ama insaflı olmak lâzımdır; hükümetleri tenkit ederken insafları ve geçmiş acı tecrübeleri hatırdan çıkarmamak lâzımdır muhterem arkadaşlar.

Bu olanlar içerisinde...

BAŞKAN — Sayın Karaosmanoğlu, bir dakikanız var efendim.

ORAL KARAOSMANOĞLU (Devamla) — Efendim, ara yerde geçen fasılaları tespit ettiniz mi?

BAŞKAN — Hepsini hesap ediyorum, siz devam buyurun efendim.

ORAL KARAOSMANOĞLU (Devamla) — Hay hay efendim. Az kaldı, bitiriyorum Sayın Başkanım.

Sayın Başkan, sayın senatör ve milletvekilleri, kıymetli vakitlerinizi daha fazla almak istemiyorum. Bu anlayışla sıkıyönetimin bir ay daha dört ilde uzatılması hususundaki Hükümet talebine A. P. grupları olarak olumlu oy kullanacağımızı arz ve beyan eder, Yüce Heyetinizi grupum ve şahsım adına en derin saygılarımla selâmlarım. (A. P. sıraalrından alkışlar)

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Karaosmanoğlu.

Söz sırası Millî Selâmet Partisi Grupu adına Sayın Şevket Kazan'da; buyurunuz Sayın Kazan.

M. S. P. GRUPU ADINA ŞEVKET KAZAN (Kocaeli Milletvekili) — Muhterem Başkan, Türkiye Büyük Millet Meclisinin muhterem üyeleri;

Dört ilimizde halen devam etmekte olan sıkıyönetimin, Millî Güvenlik Kurulunun tavsiyesi üzerine bir ay daha uzatılması hakkında Türkiye Büyük Millet Meclisine arz olunan Bakanlar Kurulu tezkeresi üzerinde Millî Selâmet Partisi Grupunun görüşlerini arz etmek üzere huzurlarınıza çıkmış bulunuyorum. Grupum adına hepinizi hürmetle selâmlarım.

Muhterem üyeler, sıkıyönetim, hepimizin bildiği gibi, memleketin iç ve dış güvenliği bakımından Anayasanın 124 ncü maddesinde derpiş olunan sebeplerden dolayı başvurulan fevkâlâde bir idare şeklidir. Peşinen arz edeyim ki, biz Millî Selâmet Partisi olarak bu idare şeklinin zaruret olmadıkça uzun süre devamında fayda görmüyoruz. Bununla beraber, onu zarurî kılan sebeplerin varlığı ve bu sebeplerin devamlılığı halinde millî menfaatlerimiz, akıl, mantık ve basiret neyi gerektiriyorsa onun kararının alınmasının lüzumuna da inanıyoruz.

Muhterem üyeler, başlangıçta sıkıyönetim ilânının başlıca sebebi, bilindiği gibi Kıbrıs Barış Harekâtıdır. Bu harekât, Kıbrıs Türk Federe Devletinin kurulmuş olmasına rağmen, hedefine ulaşmış değildir. Hedef, ikili coğrafî ayrıma dayalı bir federal devletin teessüsüdür. Bunun için gerekli statünün, ikili müzakerelerle hazırlanması yolunda Türkiye'nin öteden beri takip ettiği anlayış, ilk zamanlar gerekli alâkâyı görmemekle beraber, şu günlerde memnuniyetle karşıladığımız gelişmelere vesile olmaktadır.

Kıbrıs'ta ikili coğrafî ayrım esasına dayalı federal devletin tahakkukuna kadar askerimiz elbette Kıbrıs'ta kalacaktır; Kıbrıs Türk Federe Devletinin varlığını ve Kıbrıs'ta bulunan kardeşlerimizin can ve mal emniyetini mutlaka koruyacaktır.

Türk askerinin Kıbrıs'ta bulunuşu, Kıbrıslı kardeşlerimiz için bir güven, teminat ve Türkiye'nin dış güvenliği bakımından da tedbir alınmasını gerektiren bir hususdur. Bugün Kıbrıs'ta fiilen bir savaş yoktur; ama bir anlaşma olmuş, bir barış da gerçekleşmiş değildir. Öte yandan komşumuz Yunanistan'ın Ege Denizinde kıyılarımızın pek yakınındaki 12 Adaya beynelmilel anlaşmalara aykırı olarak yapmakta olduğu tahşidat, ister Ege'de petrol arama faaliyetlerimizi engelleme, ister Kıbrıs ile ilgili stratejik bir faaliyet vabeste olsun, mukabilinde mutlaka tedbir alınması lâzım gelen ciddî bir durumdur.

Yunanlılar karasularını 12 mile çıkarmak için hazırlık yapmakta, Ege Denizinin âdeta tamamına sahip olma iddiasını gerçekleştirmeye çalışmaktadırlar.

Batı Trakya'daki soydaşlarımıza, insanlık dışı zülüm ve baskılar yapılagelmektedir. Bugün Türkiye'yi emrivakiler karşısında bırakarak dünya çapında itibarını yükselten bir askerî zaferin arkasından, politik baskılar altında tavize zorlayanlar yeni ve ciddî birtakım emrivakileri de planlamış olabilirler. Bütün bu olaylar ve ihtimaller karşısında, Anayasanın 124 ncü maddesinde ifadesini bulan, savaşı gerektirecek bir durum, inkarı gayri kabil bir vakıa olarak ortadadır. Bu ise sıkıyönetimin dört ilde devamını zarurî kılmaktadır.

Muhterem üyeler, iç güvenliğimiz açısından sıkıyönetimin gerekliliği, üzerinde en çok konuşulması ve tartışılması lâzım gelen bir husustur. Ancak bu tartışmanın, basiret ve aklıselimin ışığı altında yapılması, parti çıkarlarının, siyasî menfaat hesaplarının üstünde tutulması lâzımdır. Bütün siyasî partiler, anayasal birer kuruluş olarak ülkenin ve milletin bölünmezliğinden, temel hak ve hürriyetlerin bilfiil kullanılmasından sorumludurlar. Hukuk devletinin devamlılığı, kanun hâkimiyetinin sağlanması ile mümkün olabileceğine göre, siyasî partiler, kanun hâkimiyetini sağlamakla görevli olanların yanında yer almak zorundadırlar. Milletin başına gaileler açan işlerle değil, milletin derdine çare, yaşayışına huzur getiren işlerle uğraşmalıdırlar.

Türkiyemiz, yıllar yılı yabancı kaynaklardan beslenen, Devletimizin temel nizamını ve rejimi yıkmayı gaye edinen bir avuç anarşist ve komünist ruhlu bedbahtın sebebiyet verdiği olaylar dolayısıyle lâyik olduğu huzura kavuşamamakta, bu olayların ekonomik ve sosyal bünyedeki tahribatını telâfi edememektedir; işin acı tarafı şudur ki; buna muktedir olduğu halde edememektedir.

Fikirlerin bir iç barış ortamında serbestçe tartışılmasını temel hak ve hürriyetlerin gereği kabul eden Millî Selâmet Partisi, bilinmelidir ki, ne taraftan gelirse gelsin şiddet hareketlerinin daima karşısında olmuştur ve karşısında olmaya devam edecektir. Fikre karşı kaba kuvvet istimaline başvuranları kınamıştır ve kınayacaktır. Biz 40 milyonun kardeşliğini kendimize hedef almış bir siyasî parti olarak yolumuzda yürüyeceğiz. Bu, sadece bizim değil, aynı zamanda bütün siyasî partilerin hedefi olmalıdır. Bu hedefe bir yandan kinleri, nefretleri, düşmanlıkları tahrik edip, öbür yandan güvercin uçurmakla değil, sevgiyi, kardeşliği telkin eden konuşmalar yapmakla varılabilir.

SELÇUK ERVERDİ (Erzurum Milletvekili) — Tokat'taki gibi.

NURETTİN KARSU (Erzincan Milletvekili) — Tokat baskınını söyle.

HÜSEYİN KADRİ EYÜBOĞLU (Trabzon Milletvekili) — İddianameyi oku, iddianameyi.

ŞEVKET KAZAN (Devamla) — Muhterem üyeler, 12 Mart öncesi işçi - talebe hareketi olarak başlayan olaylar, bugün sadece talebe hareketi olarak icra sahnesinde görülmektedir. Bugün Türk işçisi, demokrasinin huzur unsuru olarak kendisine lâyik olduğu yerini almış, üç beş sapık ideolojistin tesirine kapılmayacak biçimde şuurlanmıştır; işinin başında, vakar örtüsününün içindedir. Türk işçisinin bu hali, bazı tahriklere rağmen sağduyunun yolundan ayrılmayışı elbette takdirle karşıladığımız bir hâdisedir.

Talebe hareketlerine gelince: Bunlar, elbette kalpleri vatan ve millet aşkıyle dolu Türk gençliğine mal edilemez. Üç - beş gözü kanlı bedbaht elbette Türk gençliğini temsil edemez. Onun ak alnına, vatan ve

millete ihanet lekesi süremez. Hâdiseleri yapanlar belli. Bunlar, her yerde örgütlenen, fırsatı ganimet bilen bir avuç kara bahtlı zümredir. Devlet bunların hakkından elbette gelecek güçtedir. Olaylar üzücüdür. Bundan daha üzücü olanı, millete umut vaat eden bir siyasî partinin, memleket yararına çok daha faydalı hizmetler yapma yerine, kanuna karşı gelenleri himaye etme yoluna tevessül etmesidir.

HALÛK ÜLMAN (İstanbul Milletvekili) — İspat et ispat!..

DENİZ BAYKAL (Antalya Milletvekili) — Senin görevin başka...

ŞEVKET KAZAN (Devamla) — Yıllar yılı bu milletin huzurunun değil, âdeta huzursuzluğunun öncülüğünü yapmasıdır.

Son olarak, 7,5 aylık iç barışı bozan kendileri olduğu halde, bunu birkaç haftalık iktidara yüklemeye çalışmaktadırlar. Kendi yaptıkları bütün kabahatleri hemen karşılarında bulunanlara izafe etmekte, bir yandan solcu mitilanları mâsum gençler olarak himayelerine almaya çalışırken, öbür yandan bu militan gençlerin tabancalarından çıkan kurşunla hayatlarını kaybeden küçücük mâsum yavru Burcu'ya, imanlı köy çocuğu Abdi Önel'e sahip çıkmaya çalışmaktadırlar.

BÜLENT ECEVİT (Zonguldak Milletvekili) — Neye dayanarak kimi itham ediyorsunuz?

NURETTİN KARSU (Erzincan Milletvekili) — Yalancı sahtekâr!..

YÜKSEL ÇAKMUR (İzmir Milletvekili) — Sahtekâr... Allah belânı versin. (C. H. P. sıralarından gürültüler)

BAŞKAN — Sayın Karsu, lütfen müdahale etmeyiniz.

ŞEVKET KAZAN (Devamla) — «Cumhuriyet Halk Partisi İktidardan ayrılıncaya kadar hiçbir gencin burnu kanamadı, hiçbir sokak çatışmasında, hiç kimsenin üzerine silâh sıkılmadı.» deniliyor; doğrudur. Ancak, bilinmelidir ki, Cumhuriyet Halk Partisinin bu konuda Millî Selâmetli Bakanlara da minnet borcu vardır. (C. H. P. sıralarından «Ooo» sesleri, gülüşmeler alkışlar) Bunun doğru olması, bugün olanlarda Cumhuriyet Halk Partisinin sorumluluğu olmadığı manasına gelmez. Ne kadar acıdır ki, Cumhuriyet Halk Partisi, memlekette huzurun, iç barışın biran evvel tesisini derpiş eden bir Millî Güvenlik bildirisine bile karşı çıkmaktan çekinmemekte ve böylece anarşistleri koruyucu duruma düşmektedir. Neden bahsediliyor Millî Güvenlik Kurulu bildirisinde?..

DENİZ BAYKAL (Antalya Milletvekili) — Devlet Güvenlik Mahkemesinden bahset.

ŞEVKET KAZAN (Devamla) — Üniversite ve yüksekokullarda öğretimin aksamasına sebep olan olayların, sadece öğretim ve okul sorunlarından olmayıp, Devletin temel nizamını amaçlayan ve öteden beri bilinen faaliyetlerin bir parçası olduğu kanaatine varıldığından bahsediliyor.

Örneğin özgürlüğünü tehdit eden olayların önlenmesi zaruretinden bahsediliyor.

Türkiye Cumhuriyetine, millî bütünlüğümüze, hür demokratik rejime yöneltilen her türlü yıkıcı faaliyeti etkisiz kılmakta Devletin yasama, yürütme, yargı organları, güvenlik kuvvetleri ve bütün kuruluşlarının elbirliği etmesinden bahsediliyor.

Bu derece iyi niyetli, yapıcı, bütün partilere olduğu kadar Cumhuriyet Halk Partisine de görevinin ne olduğunu; ne olması lâzım geldiğini nazikâne anlatan metni, Sayın Genel Başkanlarının, tevil yollarına giderek şöyle tefsir ettiğini görüyoruz: «Millî Güvenlik Kurulu bildirisinde, rejime karşı düşünceler besleyenlere birtakım eleştiriler gördük, fakat silâhlı zorbalara karşı...»

KADİR ÖZPAK (Uşak Milletvekili) — Nasıl Müslümansın sen? Senin bize minnet borcun var.

BAŞKAN — Sayın Özpak, müdahale etmeyiniz efendim.

ŞEVKET KAZAN (Devamla) — «... Kendilerini Devlet gücü yerine koymaya kalkışan birtakım zorbalara karşı bir eleştiri görmedik.»

Şimdi sormak lâzım: Millî Güvenlik Kurulunun yukarıda arz ettiğimiz metninde böyle bir tevile ve böyle bir ayrıma mesnet sayılan ifade hangi ifadedir?

Cumhuriyet Halk Partisi gerçekten bir umut partisi olmak istiyorsa, bizce komünist mihraklar tarafından tertiplendiği bilinen bu olaylara sahip çıkma temayülünü terk etmelidir. Bu yol çıkar yol değildir. Bu yol, Devlete zararı bir yana, kendilerine de faydası olmayan bir yoldur. Bu güçler, Devleti, faraza bir ele geçirseler, ilk hesabı, solculukta samimî olmadıkları için kendilerinden soracaklardır. (A. P. ve M. S. P. sıraalrından «Bravo» sesleri, alkışlar)

Fikir ve inanç özgürlüğünü, programında kabul ettikten başka, bilfiil uygulamaya çalışan ve fakat nereden gelirse gelsin, şiddet hareketlerine, kaba kuvvete müsamaha edilmeyeceğini ilân eden bir Hükümе-

tin bu toleransına rağmen meydana gelen olaylar, gerçekten himayeye lâyık görülmemelidir.

«Biz, iktidarda iken bunlar olmuyordu; biz, iktidardan gidince oluyor.» demek, aslında, bir beraatin gerekçesi değil, bir şaibenin ihtimalidir. (A. P. ve M. S. P. sıralarından «Bravo» sesleri, alkışlar)

Sayın üyeler; biz, bu şartlar altında iç güvenliğimiz açısından da durumun nezaketini görüyor ve bu dört ilde sıkıyönetimin gerekliliğini kabul ediyoruz. Sıkıyönetimin biran evvel sona ermesi gerçek temennimizdir. Bunun tahakkuku için bu Parlamentoda yer alan bütün siyasî partilerden, bu Parlamentoyu da sinesinde tutan Devletin huzur ve selâmeti için kısır çekişmeleri, kışkırtıcılığı, mezhep kavgası tahrikçiliğini bir tarafa bırakarak hizmet yoluna dönmesini...

HÜSEYİN KADRİ EYÜBOĞLU (Trabzon) Milletvekili) — Bunu sen yapıyorsun sen.

ŞEVKET KAZAN (Devamla) — ... Ve elbirliğiyle ülkede huzur ve süratle kalkınma ortamının tesisine yardımcı olmalarını istiyor ve bekliyoruz.

Millî Selâmet Partisi Grupu adına konuşmama nihayet verirken, sıkıyönetimin dört ilde bir ay daha uzatılmasına Millî Selâmet Partisi olarak müspet oy vereceğimizi belirtir, Türkiye Büyük Millet Meclisinin muhterem üyelerini hürmetle selâmlarım. (A. P., M. S. P., C. G. P. sıralarından alkışlar.)

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Kazan.

Gruplar adına yapılan konuşmalar bitmiştir; kişisel olarak söz isteyen sayın üyelerden söz sırası Sayın Süleyman Genç'in; buyurun efendim.

Süre on dakika Sayın Genç.

SÜLEYMAN GENÇ (İzmir Milletvekili) — Sayın Başkan, değerli milletvekilleri;

Kuruluşunda ne denli tartışmalar ve üzücü, şaibeli birtakım davranışlar ve izlenimler elde edilirse edilsin, ortaya konulursa konulsun, eğer bir hükümet, Türkiye Büyük Millet Meclisinden güvenoyu aldıysa, o hükümet bizim için hukukîdir, biz, o Hükümetle tartışmalarımızı hukukun genel ilkeleri içerisinde ve hukukun üstünlüğünü esas alarak yaparız ve tartışmalarımızı o çerçeve içine oturturuz.

Onun için, burada konuşurken ve tartışırken, kuruluş işlemlerinin ötesinde, kuruluşu sırasında, hangi kişilerden ve nasıl oluşturulduğu tartışmasını değil, mademki Türkiye Büyük Millet Meclisinden güvenoyu almıştır, mademki Türkiye Büyük Millet Meclisinin güvenini sağlamıştır, biz, bu Hükümetle Hukukun üstünlüğünü esas alarak tartışmamızı sürdürür, Hükümeti de hukukun içinde olmaya ve hukuka saygılı olmaya, hukukun üstünlüğünü tanımaya davet ederiz ve kavgamızı, tartışmamızı bunun üstünde sürdürürüz.

Değerli arkadaşlarım mesele, böyle olunca, tartışma konusu bu olunca, olay böyle sergilenince, bir tarihin geçmişine şöyle bir bakarak, geçmişte Sayın Başkanımız olan bugünkü Sayın Başbakanımızın muhatap olduğu bir konuyu bilgilerinize sunmayı kendim için bir sorumluluk, Türkiye Büyük Millet Meclisinin böylesine yasa dışı, hukuk dışı davranışlara karşı çıkması bakımından da, tarihî bir belge olması yönünden de, uyarı niteliğini taşıyacağından bir görev sayıyorum.

Değerli arkadaşlarım, sene 1971; tarih 21 Ocak 1971, yine bir Millî Güvenlik Kurulu toplantısı ve bu Millî Güvenlik Kurulu kararı; karar bakınız ne diyor : «Türkiye Cumhuriyetinin yaşaması ve yaşatılması yolunda, başta görev ve sorumluluk taşıyan hükümetle Anayasa müesseselerinin, parlamenter rejime her ne şekilde olursa olsun gölge düşürmek isteyen nitelikleri daima hüsrana uğratacak kudret ve kararlılık içinde bulunduklarına rağmen...' Devam ediyor bu Millî Güvenlik kurulu bildirisi.

Şimdi, o günden bu güne, 21 Ocak 1971 tarihinde Millî Güvenlik Kurulu bildirilerine, hukuka dayalı, halka dayalı reye dayalı olarak, seçilerek görev yapan bir Başbakan, kendi görevini sürdürebilmesi için Millî Güvenlik Kurulunun bildirilerine dayanarak, hükümet etmeyi yeğ tutanlar, yine aradan 1,5 ay geçtikten sonra, 12 Mart sonrasında bir başka bildiriyle karşı karşıya kaldığı zaman da, biz parti olarak, gene hukukun üstünlüğünü savunmuş, o davranışın hukukla bağdaşmadığını açık yüreklilikle ortaya koymuştuk. (C. H. P. sıralarından «Bravo» sesleri.)

Şimdi, bir belge olsun diye, o günle bugünün tarihimizde ders olsun diye, büyük milletimiz güvenle bizi buraya yolladı diye, biz yararlanırız diye, aynı şekilde bundan birkaç gün evvel yayınlanan bir bildiriden de, - benzerlikleri, ifadeleri, davranışları aynı olması bakımından - bir pasaj okuyarak bilgilerinize, takdirlerinize, hükümet sorumlularına da uyarı olur kanaatiyle, onların da sorumluluklarına sunuyorum : «Millî Güvenlik Kurulu inanmaktadır ki, Türkiye'yi içten çökertmek isteyenlere fırsat vermemeye kararlı ve muktedirdir. Olan Devlet güçlerinin en büyük desteği, milletimizin sağduyusu ve uyanıklığıdır.'

Değerli arkadaşlarım, doğrudur, demokratik toplumlarda en büyük güç, en büyük kuvvet milletin sağduyusu, onun desteği, onun kuvvetidir; ama demokratik toplum hayatında başkaca önemli bir kuvvet var-

dır. Milletin desteğiyle, milletin güçüyle, milletin kuvvetiyle hükümet olan ve Parlamentoya dayanan hükümetlerin kendi sorumluluğu içerisinde, kendi hukuk çerçevesi içinde, kendi sorumluluklarına başkalarını ortak etmeden milleti idare ederken o sorumluluk içinde kendi sorumluluklarına dayanarak, ulusun önünde kendi açık alınlarıyle, kendi sorumluluklarını sürdürmeleridir. Yoksa, birtakım kuvvetleri ve güçleri kendi sorumluluklarına ortak ederek, kendilerini sorumluluktan kaçırmanın sorumluluktan uzaklaştırmanın imkânı ve olanağı yoktur. Tarihte bunun olanağı olmadığını, canlı tanıklarıyle biz yaşadık, bu Parlamento yaşadı, bugünkü Başbakan yaşadı değerli arkadaşlarım. (C. H. P. sıralarından «Bravo» sesleri.)

Değerli arkadaşlarım, bir başka olayı size sergilemek isterim.

Bugünkü Millî Güvenlik Kurulu bildirisinin, artık millî güvenliğinizin kendi geleneksel yapısının ötesinde, çok değişik kuvvetler tarafından ekspoze edildiğinden dolayı Millî güvenlikçe, güvenlik kuvvetlerince, hakkında tedbir alması gereken birtakım kişi ve şahıslar Millî Güvenlik Kurulunda karar oluşturulmasında bulunurlarsa, o Millî Güvenlik Kurulunun alacağı karar, elbette ki toplumun genel yargılarını ve değerlerini yansıtamayacağının açık bir ifadesi ve ölçüsüdür. (A. P. ve M. S. P. sıralarından sıra kapaklarına vurmalar.)

İHSAN ATAÖV (Antalya Milletvekili) — Ayıp, ayıp.

SÜLEYMAN GENÇ (Devamla) — Değerli arkadaşlarım, bunu böylece noktaladıktan sonra, asıl önemli olan bir diğer konuya geleyim.

Bu Hükümetin içerisinde sorumluluk taşıyan ve bu Hükümetin içerisindeki sorumluluğu, Devlet sorumluluğu ile bütünleştiren yine bir partinin yayın organından bir cümle okuyacağım. Başlığı şu : «Devlete saygısını yitirmiş adam C. H. P.'nin Sayın Genel Başkanı.»

Bakınız terörün, kaba kuvvetin, hırsın, barbarlığın ve bu barbarlığın sonucu olan sadistliğe varan bir zevk isterisi içinde ne denli bir diş gıcırdattıklarının cümlelelerini burada okuyorum. Türk tarihi, bunun çok ağır ödününü hatırlatacak örneklerle doludur ve bunun benimsenmesinde, siyasî ve hayatî tamamiyeniz bakımından yarar vardır. Yani sokakta...

DENİZ BAYKAL (Antalya Milletvekili) — Sayın Asiltürk bunu dinle bunu.

SÜLEYMAN GENÇ (Devamla) — Cesetler üzerine uygarlığın bu düzeye vardığı bir toplumda ve uygarlığın bu noktaya ulaştığı bir düzeyde; sokakta cesetler, kan sesleri, kan lekeleri, uygarlıkla insanlık adına sürülen kara lekeler şeklinde bir barbarlığın kopyası olarak, diş gıcırdatarak. Ana Muhalefet Partisi Genel Başkanının siyasî hayatını tehdit edecek zavallılığa ve küçüklüğe düşmenin ve tehditle ondan sonuç alabileceğini; bizi inandığımız hukuk üstünlüğüne, Anayasa çizgisi içine, kanun üstünlüğünden saptıracaklarını sanıyorlarsa, sanıyorum ki aldanıyorlar. (C. H. P. sıralarından «Bravo' sesleri.)

BAŞKAN — Sayın Genç, süreniz bitmek üzere efendim.

SÜLEYMAN GENÇ (Devamla) — Değerli arkadaşlarım, baskının ve terörün...

İHSAN ATAÖV (Antalya Milletvekili) — Örfî İdareye gel, Örfî İdareye.

SÜLEYMAN GENÇ (Devamla) — Örfî İdareye geleceğim tabiî.

Baskının ve terörün hiç bir toplumda çıkar yol olmadığını çok kısa bir süre önce deney olarak gördük. Demokrasiye inandığımız için, ümmetçinin de, faşistin de. sosyalistin de, komünistin de düşüncelerini söylemesinden yana olduğumu açık yüreklilikle ifade ediyorum. Çünkü bu, demokrasinin tabiî sonucudur. (A. P. sıralarından gürültüler.) Demokrasiye inanmanın bir gereğidir.

Değerli arkadaşlarım, demokrasiye inanıyorsanız, aynı özellik içerisinde onu siz de içinize sindirir bunu kabullenirsiniz. Kaldı ki, demokrasiye inanmıyorsanız, terör ve baskıyle susturulmak istenseydi, sonuç alınmış olsaydı, 50 senedir baskı ve terör altında bulunan Portekiz'de, Atlas Okyanusunun kenarına halkın reyiyle, halkın kuvvetiyle sosyalizmin bayrağı dikilmezdi.

ARİF TOSYALIOĞLU (Çankırı Milletvekili) — Yazık, yazık.

SÜLEYMAN GENÇ (Devamla) — Onun için sorumlu olarak biz gerçekleri burada söyleyeceğiz. (A. P. sıralarından gürültüler.)

İHSAN ATAÖV (Antalya Milletvekili) — Sosyalist.

BAŞKAN — Sayın Ataöv, Sayın Ataöv rica ederim.

SÜLEYMAN GENÇ (Devamla) — Siz isteseniz de, istemeseniz de bunları dinleyeceksiniz. (A. P. sıralarından gürültüler.)

İHSAN ATAÖV (Antalya Milletvekili) — Sen nesin?

BAŞKAN — Rica ediyorum, rica ediyorum, söz almadan konuşmak hakkınız yok efendim.

SÜLEYMAN GENÇ (Devamla) — Değerli arkadaşlarım, onun için bunları söyledikten sonra, bugünkü Sıkıyönetime ki, bakınız uygulamalarına. bakınız tatbikatlarına...

İHSAN ATAÖV (Antalya Milletvekili) — Burası Portekiz değil.

BAŞKAN — Sayın Ataöv rica ediyorum.

SÜLEYMAN GENÇ (Devamla) — Sonuçlarına, her bakımdan hangi esaslar içinde olursa olsun...

İHSAN ATAÖV (Antalya Milletvekili) — Sen Portekizlilerin Başbakanı mısın?

BAŞKAN — Rica ediyorum efendim. Kürsüde hatibin konuşma özgürlüğü var. Rica ederim.

SÜLEYMAN GENÇ (Devamla) — Yalnız işçilerin toplu sözleşme haklarını ortadan kaldıran... (A.P. sıralarından gürültüler)

İHSAN ATAÖV (Antalya Milletvekili) — Burası Türkiye.

BAŞKAN — Rica ederim.

SÜLEYMAN GENÇ (Devamla) — İşçilerin toplu sözleşme haklarını ortadan kaldırıp, onları etkisiz hale getiren bir uygulamanın ötesinde hiçbir işlem yapamamaktadır.

BAŞKAN — Sayın Genç, süreniz bitti, rica ediyorum bağlayınız.

SÜLEYMAN GENÇ (Devamla) — Bağlıyorum Sayın Başkanım.

Bunun için değerli arkadaşlarım, bu bakımdan sıkıyönetimin gerekçesi olarak yurdun içinde güvence olsun ki, dışa karşı güçlü olalım...

Haddi zatında Silâhlı Kuvvetlerimizi kendi sorumluluğu içinde olmayan ve kendi sorumluluğu dışında bir uygulama içine sokup, Silâhlı Kuvvetlerimizin kendi iç dinamizmini boş yere harcayan bir davranışın sonucudur. Millî savunmamız bakımından da son derece sakıncalıdır. O bakımdan biz, sıkıyönetimle değil, özgür rejimle yöneltilmeye alışık olmalıyız.

Biz, onun için sokakta ölen gençlerin katillerini sormak zorundayız. Onun için biz, dün akşam Orta Doğu Teknik Üniversitesinden alınan 400 gencin nerede olduğunu bilmek ve öğrenmek zorundayız. Onun için biz, sıkıyönetime hayır diyoruz.

Saygılar, sevgiler; teşekkür ederim. (C. H. P. sıralarından alkışlar)

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Genç.

Söz sırası Zonguldak Milletvekili Sayın Kemal Anadol'da, buyurunuz efendim.

KEMAL ANADOL (Zonguldak Milletvekili) — Sayın Başkan, Türkiye Büyük Millet Meclisinin değerli üyeleri;

Söz sıram gelmesine rağmen, eğer Sayın İçişleri Bakanı sıkıyönetimin uzatma gerekçesi olarak, iç huzursuzluğu göstermeseydi; Sayın A.P. Grup Sözcüsü tiyatro kapatılma olayını basite irca edip, ilkel bir hukuk mantığı içinde ele almasaydı konuşmayacaktım.

Oysa, Kıbrıs harekâtı nedeniyle ilân edilen sıkıyönetimin tatbikatı, o günkü uygulamanın tam tersine bürünmüştür, ayrı şekil almıştır ve her geçen gün bizleri ayrı nitelikte, ayrı olayları bu kürsüye getirmek zorunda bırakmaktadır.

Değerli arkadaşlarım; Ankara Sanat Tiyatrosu, oynanmakta olan «Ana» adlı tiyatro eseri dolayısıyle Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı tarafından 23 Nisan 1975 günü saat 04,00'te kapatılmıştır. 8 Ocak 1975 tarihinden bu tarihe kadar 169 kez oynanan oyun, 50 bine yakın Ankaralı tarafından seyredilmiştir. Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğünün 13 Şubat 1975 tarih ve 5222 sayılı yazısıyle savcılık soruşturmaya başlamıştır. Üç ceza hukukçusu, Basın Savcılığının verdiği talimat üzerine bir rapor hazırlamışlardır. Bu raporda, söz konusu oyunda; Türk Ceza Kanununun 141, 142, 159, 311 ve 312 nci maddelerindeki suçlardan her hangi birine rastlanıp rastlanmadığı araştırılmıştır. Raporun bazı kısımlarını aynen okuyorum:

«Oyun, ana tema olarak bugün 1961 Anayasası ile elde edilmiş hakların çok gerisindeki bazı işçi haklarının elde edilmesi için Çarlık Rusya'sında ihtilâle takaddüm eden yıllarda yapılan mücadeleyi anlatmaktadır. Meselâ; grev hakkı, ücret istikrarı gibi konular işlenmekte, ayrıca bunları elde etmek için önerilen yollar şiddetsiz gösteri ve toplantılar çerçevesinde kalmaktadır. Ayrıca, oyunda bu husus özellikle belirtilmekte ve idarenin sadece istekleri dile getirmek için yapılan toplantılara bile müsaade etmediği, etmek istemeyeceği gösterilmektedir. Oyunun hiçbir yerinde ne şiddetin, ne de sınıf kavgasının propagandası yapılmamaktadır.»

Ankara Basın Savcılığının Devlet Güvenlik Mahkemesi Savcılığına gönderdiği hazırlık tahkikat evrakı inceleniyor ve savcılık, 15.4.1975 tarihinde takipsizlik kararı veriyor; yani oyunda suç bulmuyor. Bu takipsizlik kararına rağmen, Ankara Basın Savcılığı, aynı gün anormal bir süratle oyuncuların ve yöneticilerin haberi olmadan Ankara Ağır Ceza Mahkemesinde dava açıyor.

Sözlerimin burasında, bu kadar anormal süratle hareket eden Ankara Basın Savcısına Adalet Bakanı-

nın ceza usulündeki yetkisini kullanarak emir verip vermediğini öğrenmek istediğimi belirtmek istiyorum.

Bütün bu olanlara rağmen, Ankara Basın Savcılığı; yasal yönden tiyatronun kapatılmasını olanak dışı buluyor, kendinde böyle olanak, yasal bir dayanak bulamadığı için; tiyatronun kapatılmasını Sıkıyönetim Komutanlığından istiyor ve bu istek üzerine tiyatro kapatılıyor. Olayın cereyan tarzı bu.

Yasal olanak bulunamayan durumlarda sıkıyönetim tedbirlerine başvurmak, yasanın izin vermediği tasarruflara sıkıyönetim icraatını alet etmek çok tehlikeli ve sakıncalı bir yoldur.

Dava açıldığı, oyuncu ve yöneticilere haber verilmediği halde, Sıkıyönetim Komutanlığı kapatma kararında; kamu davası açıldığı, buna rağmen, «Ana» isimli oyunun temsiline devam edildiği ve sürekli olarak suçun işlendiği belirtilmektedir. Kapatma kararı ve uygulaması, idarenin bir icraatıdır. İdare, haksız ve yersiz suçlamalarla görülmekte olan bir davaya etkide bulunma hakkına sahip değildir. Yine Sıkıyönetim, kapatma kararında, Ankara Sanat Tiyatrosunun faaliyetlerinin, sıkıyönetim süresine münhasır olmak üzere ve açılan kamu davasının intacına kadar durdurulmasını istemektedir. Sıkıyönetim Komutanlığı, kendi süresi bittikten sonra devam eden sürelere ait idare tasarruflarına ipotek koyamaz, buna hakkı yoktur. Kaldı ki; bugüne kadar, sıkıyönetimin uzatma gerekçeleri, sadece dış olaylara inhisar etmektedir. İç huzursuzluk sebebiyle ilk defa bugün karşı karşıya geliyoruz.

Sıkıyönetimin bu yanlış uygulamasının tek sorumlusu Başbakandır.

Değerli arkadaşlarım; Kıbrıs Harekâtı sırasında, sözlerimin başında belirttiğim gibi, sıkıyönetim ilân edildi. Türkiye'de sıkıyönetim ilân edilen illerde, Türk halkı sıkıyönetimin varlığından bile haberdar değildi. Çünkü o zaman sıkıyönetim istiyen Hükümet, emrinde olan sıkıyönetim komutanlarına, sıkıyönetim uygulamasının sadece sıkıyönetim ilân gerekçesine bağlı kalmasını temin etmek gücünü kendinde görüyordu ve uygulaması bu biçimdeydi. Ama görüyoruz ki, Milliyetçi Cephe Hükümeti partileri, iktidara geldikten sonra, sıkıyönetim uygulaması da değişmektedir. Âdeta 12 Marttan sonraki ara rejim uygulamalarını hatırlatmaktadır.

İnsan, ister istemez endişe ediyor, acaba bütün dünya uluslarının, kitap yılını kutladığı sırada, kargaşa içindeki rejimlerde dünya tarihinden bu tarafa en fazla kitap yakılan ülke Türkiye idi, bugünlere mi geri dönüyoruz?

Sıkıyönetimin ilk ilân edildiği dönemde, bir tek faili meçhul cinayet yoktu. Hiç bir kanun kaçağı cani, toplumun arasında serbestçe gezemiyordu. Sıkıyönetimin Kıbrıs olayları dolayısıyle ilân edildiği ve uzatıldığı dönemlerde bu tür huzursuzluk yoktu.

BAŞKAN — Sayın Anadol, süreniz bitmek üzere.

KEMAL ANADOL (Devamla) — Öğrenci hareketleri yoktu. Anarşi ve kargaşa dönemi yoktu. Ama şimdi, 12 Marttan sonraki dönemi hatırlatır bir uygulamanın içinde acaba «Kışkırtıcı ajanlar» tekrar ortaya mı çıktı diye endişe içindeyiz.

Sıkıyönetimin ilk ilân edildiği dönemde Cumhuriyet Halk Partisi iktidarında herkes Anayasanın kendisine verdiği seyahat özgürlüğünü rahatça kullanıyordu. Bugün, kitaplarının tercüme edildiği ülkeye bir yazar, ünü yurt dışına çıkmış bir yazar, Fakir Baykurt tedavi olma olanağını bulamıyor, buralara gidemiyor. (A. P. sıralarından «Moskova'ya gönder Moskova'ya» sesleri)

Bütün bu uygulamalar, özgürlükçü demokrasiyi inançla savunan Cumhuriyet Halk Partisini tedirgin etmekte ve bu koşullar içinde devam eden sıkıyönetime olumsuz oy vermeye mecbur bırakmaktadır.

Hepinize saygılar sunarım. (C. H. P. sıralarından alkışlar)

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Anadol.

Sayın milletvekilleri; bu suretle sıkıyönetimin uzatılması ile ilgili olarak yapılan görüşmeler tamamlanmış bulunmaktadır. Tezkereyi oylarınıza arz etmeden evvel bir kez daha okutarak bilgilerinize sunmak istiyorum efendim.

(Başbakanlık tezkeresi tekrar okundu)

BAŞKAN — Ankara, İstanbul, Adana ve İçel illerinde ilân edilmiş bulunan sıkıyönetimin bir ay süre ile uzatılmasını kabul edenler lütfen işaret buyursunlar... Kabul etmeyenler... Sıkıyönetimin bir ay daha uzatılması kabul edilmiştir efendim.

V. — SEÇİMLER

1. — Niğde Milletvekili Haydar Özalp ve 9 arkadaşının, Çay Kurumu bünyesinde (ÇAY - KUR) yaptığı keyfî ve partizan tasarruflarla görevini kötüye kullandığı, çay kampanyası sırasında çıkarılan kararnamelerle üreticiye ve millî ekonomimize zarar verdiği ve bu eyleminin Türk Ceza Kanununun 240 ncı maddesine uyduğu iddiasıyle Gümrük ve Tekel eski Bakanı Mahmut Türkmenoğlu hakkında bir Meclis Soruşturması açılmasına dair önergesini incelemek üzere kurulan Soruşturma Hazırlık Komisyonuna üye seçimi. (9/40)

BAŞKAN — Sayın milletvekilleri ve sayın Cumhuriyet Senatosu üyeleri, gündemimizin seçimler bölümünde yer alan Soruşturma Hazırlık komisyonlarına gruplarca aday gösterilmiştir.

Gündemdeki sırasına göre listeleri ayrı ayrı okutmak suretiyle onayınızı alacağım efendim.

Listeleri sıra ile okutuyorum efendim.

Çay Kurumu bünyesinde (ÇAY - KUR) yaptığı keyfî ve partizan tasarruflarla görevini kötüye kullandığı, çay kampanyası sırasında çıkarılan kararnamelerle üreticiye ve millî ekonomimize zarar verdiği iddiasıyle Gümrük ve Tekel eski Bakanı Mahmut Türkmenoğlu hakkında bir Meclis soruşturması açılmasına ve önergeyi incelemek üzere kurulan Türkiye Büyük Millet Meclisi Soruşturma Hazırlık Komisyonu aday listesi (9/40)

C. H. P. (6)

Recai Kocaman (C. Senatosu Artvin Üyesi)
Talât Doğan (C. Senatosu Rize Üyesi)
Ziya Gökalp Mülayim (C. Senatosu Samsun Üyesi)
Veli Uyar (C. Senatosu Yozgat Üyesi)
Osman Yılmaz Karaosmanoğlu (Rize Milletvekili)
Ekrem Kangal (Sivas Milletvekili)

A. P. (6)

Celâlettin Coşkun (C. Senatosu Aydın Üyesi)
Mümin Kırlı (C. Senatosu İzmir Üyesi)
Adnan Karaküçük (C. Senatosu Kahraman Maraş Üyesi)
Ruhi Tunakan (C. Senatosu Manisa Üyesi)
Cevat Yalçın (Rize Milletvekili)
Ömer Çakıroğlu (Trabzon Milletvekili)

M. S. P. (2)

Hüsamettin Akmumcu (Ankara Milletvekili)
Sudi Reşat Saruhan (Rize Milletvekili)

D. P. (1)

Mehmet Ersoy (Kütahya Milletvekili)

C. G. P. (1)

Talât Oğuz (Mardin Milletvekili)

BAŞKAN — Okunan aday listesini Yüce Heyetin onayına sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

2. — Diyarbakır Milletvekili Hasan Değer ve 17 arkadaşının, Bakanlar Kurulunca canlı hayvan alımında tespit edilen taban fiyatlarını gereği gibi uygulamadıkları ve bu eylemlerinin Türk Ceza Kanununun 240 ncı maddesine uyduğu iddiasıyle Ticaret eski Bakanı Fehim Adak ile Ticaret Bakanı Halûk Cillov haklarında bir Meclis Soruşturması açılmasına dair önergesini incelemek üzere kurulan Soruşturma Hazırlık Komisyonuna üye seçimi. (9/41)

BAŞKAN — Diğer listeyi okutuyorum.

Bakanlar Kurulunca canlı hayvan alımında tespit edilen taban fiyatlarını gereği gibi uygulamadıkları iddiasıyle Ticaret eski Bakanı Fehim Adak ile Ticaret Bakanı Halûk Cillov haklarında bir Meclis Soruşturması açılmasına ve önergeyi incelemek üzere kurulan Türkiye Büyük Millet Meclisi Soruşturma Hazırlık Komisyonu aday listesi (9/41)

C. H. P. (6)

Lütfi Bilgen (C. Senatosu İçel Üyesi)
Naci Cidal (C. Senatosu Hakkâri Üyesi)
Muzaffer Şamiloğlu (C. Senatosu Kars Üyesi)
Adil Altay (C. Senatosu Sivas Üyesi)
İsmet Büyükyaylacı (Konya Milletvekili)
Abdülkerim Zilan (Siirt Milletvekili)

A. P. (6)

Macit Zeren (C. Senatosu Amasya Üyesi)
Sabahattin Orhon (C. Senatosu Giresun Üyesi)
Erdoğan Adalı (C. Senatosu İstanbul Üyesi)
Ali Alkan (C. Senatosu Kırklareli Üyesi)
Nihal İlgün (Tekirdağ Milletvekili)
Doğan Kitaplı (Samsun Milletvekili)

M. S. P. (2)
Ömer Naimi Barım (Elâzığ Milletvekili)
Abdülkadir Öncel (Urfa Milletvekili)
D. P. (1)
Yasin Bozkurt (Kars Milletvekili)
C. G. P. (1)
Mehmet Altmışyedioğlu (Kayseri Milletvekili)

BAŞKAN — Okunan aday listesini onayınıza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

3. — Antalya Milletvekili İhsan Ataöv ve Cumhuriyet Senatosu Ankara Üyesi Yiğit Köker'in, Afşin - Elbistan projesinin ihalesinde Bakanlık nüfuzunu kötüye kullanmak suretiyle Devleti zarara uğrattığı ve bu eyleminin Türk Ceza Kanununun 240 ncı maddesine uyduğu iddiasıyle Enerji ve Tabiî Kaynaklar eski Bakanı Cahit Kayra hakkında bir Meclis Soruşturması açılmasına dair önergesini incelemek üzere kurulan Soruşturma Hazırlık Komisyonuna üye seçimi (9/42)

BAŞKAN — Afşin - Elbistan projesinin ihalesinde Bakanlık nüfuzunu kötüye kullanmak suretiyle Devleti zarara uğrattığı iddiasıyle Enerji ve Tabiî Kaynaklar eski Bakanı Cahit Kayra hakkında bir Meclis Soruşturması açılmasına dair önergeyi incelemek üzere kurulan T. B. M. M. Soruşturma Hazırlık Komisyonu aday listesini okutuyorum: (9/42)

C. H. P. (6)

Recai Kocaman (C. Senatosu Artvin Üyesi)
Hilmi Nalbantoğlu (C. Senatosu Erzurum Üyesi)
İhsan Topaloğlu (C. Senatosu Giresun Üyesi)
M. Ali Pestilci (C. Senatosu Zonguldak Üyesi)
İlter Çubukçu (Adana Milletvekili)
Nurettin Karsu (Erzincan Milletvekili)
A. P. (6)

Cemalettin İnkaya (C. Senatosu Balıkesir Üyesi)
Kemal Turgut (C. Senatosu Denizli Üyesi)
İ. Tevfik Kutlar (C. Senatosu Gaziantep Üyesi)
Bahri Cömert (C. Senatosu Samsun Üyesi)
Halit Evliya (Kahraman Maraş Milletvekili)
Doğan Kitaplı (Samsun Milletvekili)
M. S. P. (2)

Şener Battal (Konya Milletvekili)
Lütfi Köktaş (Trabzon Milletvekili)
D. P. (1)

Battal Köksal (Adana Milletvekili)
C. G. P. (1)

Hasan Tosyalı (Kastamonu Milletvekili)

BAŞKAN — Okunan aday listesini onayınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

4. — Trabzon Milletvekili Ömer Çakıroğlu ve 9 arkadaşının, Bakanlığı zamanında yaptığı kanunsuz tasarruf ve tayinlerle görevini kötüye kullandığı ve bu eyleminin Türk Ceza Kanununun 230 ve 240 ncı maddelerine uyduğu iddiasıyle Millî Eğitim eski Bakanı Mustafa Üstündağ hakkında bir Meclis Soruşturması açılmasına dair önergesini incelemek üzere kurulan Soruşturma Hazırlık Komisyonuna üye seçimi (9/43)

BAŞKAN — Bakanlığı zamanında yaptığı tayinlerle görevini kötüye kullandığı iddiasıyle Millî Eğitim eski Bakanı Mustafa Üstündağ hakkında bir Meclis Soruşturması açılmasına dair önergeyi incelemek üzere kurulan T. B. M. M. Soruşturma Hazırlık Komisyonu (9/43) aday listesini okutuyorum :

C. H. P. (6)

Reşat Oğuz (C. Senatosu Antalya Üyesi)
Niyazi Ünsal (C. Senatosu Erzincan Üyesi)
Rahmi Erdem (C. Senatosu İstanbul Üyesi)
Hüseyin Öztürk (C. Senatosu Sivas Üyesi)
Fatma Feriha Öztürk (Ankara Milletvekili)
Azmi Yavuzalp (Niğde Milletvekili)
A. P. (6)

Hikmet Aslanoğlu (C. Senatosu Balıkesir Üyesi)
M. Şevket Özçetin (C. Sennatosu Çorum Üyesi)
Mehmet Varışlı (C. Senatosu Konya Üyesi)
Sait Mehmetoğlu (C. Senatosu Mardin Üyesi)
İhsan Ataöv (Antalya Milletvekili)
Sabri Yahşi (Kocaeli Milletvekili)
M. S. P. (2)

Yâsin Hatiboğlu (Çorum Milletvekili)
Ali Acar (Samsun Milletvekili)
D. P. (1)
Nazım Baş (İçel Milletvekili)
C. G. P. (1)

Mehmet Altmışyedioğlu (Kayseri Milletvekili)

BAŞKAN — Listeyi onayınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

5. — 9/15, 9/20, 9/22, 9/23, 9/26, 9/30, 9/31, 9/32, 9/33, 9/35 ve 9/39 numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonlarındaki açık üyeliklere seçim.

BAŞKAN — Sayın üyeler, bazı Soruşturma Hazırlık Komisyonlarında çekilmeler nedeniyle açıklar bulunmaktadır. Gruplar istediğimiz aday isimlerini göndermişlerdir, bu konuyla ilgili olarak gönderilen

aday listelerini okutup onayınızı alacağım efendim.

«Türkiye Büyük Millet Meclisi Soruşturma Hazırlık komisyonlarına gösterilen adaylar :

(9/15) İkinci Beş Yıllık Plan döneminde kalkınma fonu adı altında harcanması lâzımgelen meblâğın sarf edilmesinde büyük yolsuzluklar olduğu iddiasıyle eski Başbakan Süleyman Demirel hakkında.

Hasan Tosyalı — C. G. P. Kastamonu Milletvekili
İmadettin Elmas — C. H. P. C. Senatosu Çanakkale Üyesi»

BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

«(9/23) İçel ili Gülnar Belediyesinde yolsuzluk ve kanuna aykırı işlemler yapıldığı iddiası ile İmar ve İskân eski Bakanı Haldun Menteşeoğlu hakkında.

Cemal Tarlan
A. P. C. Senatosu Tekirdağ Üyesi»

BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

«(9/26) Üreticinin ürünlerinin ve tarımla uğraşanların emeğini değerlendirmek için gereken tedbirleri almadığı iddiasıyle Ticaret eski Bakanı Naim Talû hakkında.

Nihan İlgün
A. P. Tekirdağ Milletvekili»

BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

«(9/32) Türkiye Kömür İşletmeleri Genel Müdürünün Kömür Satış ve Tevzi programına aykırı hareket ederek bazı usulsüz tasarrufları ile Kurumu zarara uğrattığı halde bu şahsın görevinde kalmasını sağladıkları iddiası ile eski Başbakanlardan Ferid Melen ile Naim Talû haklarında.

Cemal Külâhlı
A. P. Bursa Milletvekili»

BAŞKAN — Onayınıza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

«9/33) Karakaya Baraj yolunun güzergâhını değiştirerek ekonomi ve sanayimize zarar verdikleri iddiası ile eski Başbakan Süleyman Demirel ile, Enerji ve Tabiî Kaynaklar eski bakanları Sabit Osman Avcı, Nahit Menteşe ve Nuri Kodamanoğlu haklarında.

Muslih Görentaş — C. G. P. Van Milletvekili
Naci Cidal — C. H. P. C. Senatosu Hakkâri Üyesi»

BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

«(9/35) Devlet imkânlarını kötüye kullanarak iş adamlarına menfaat temin ettiği iddiasıyle Sanayi ve Teknoloji eski Bakanı Nuri Bayar hakkında.

Abdurrahim Erdem — A. P. Antalya Milletvekili
M. Bahattin Yardımcı — M. S. P. Ağrı Milletvekili»

BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

«(9/39) Pamuk taban fiyatları ile ilgili kararnameleri yanlış uygulamaları nedeni ile görevlerini kötüye kullandıkları iddiasıyle, Köy İşleri ve Kooperatifler eski Bakanı Mustafa Ok ile Maliye eski Bakanı Deniz Baykal haklarında.

Süleyman Çağlar — A. P. Manisa Milletvekili
Rasim Gürsoy — A. P. İçel Milletvekili»

BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

«(9/22) Görevini ihmal ettiği ve kötüye kullandığı iddiasıyle Maliye eski Bakanı Sait Naci Ergin hakkında.

M. Turhan Akyol
M. S. P. Malatya Milletvekili»

BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

«(9/30) Takip ettiği yanlış enerji politikası yüzünden Devleti büyük zarara uğrattığı iddiasıyle Enerji ve Tabiî Kaynaklar eski Bakanı İhsan Topaloğlu hakkında.

Yahya Akdağ
M. S. P. Erzurum Milletvekili»

BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

«(9/20) Kayırma, usulsüzlük, yolsuzluk, nüfuz ticareti, vazifeyi suiistimal, yakınlarına menfaat temini, Hazineyi zarara uğrattığı ve yetkilerini kötüye kullandığı iddiasıyle eski Başbakan Süleyman Demirel hakkında.

Naci Cidal
C. H. P. C. Senatosu Hakkâri Üyesi»

BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

«(9/31) Petrol Ofisi Genel Müdürlüğünde müfettişliklerce tespit olunan kredi ve inşaat yolsuzluğu ile ilgili dosyayı, savcılığa intikal ettirmemek suretiyle görevini kötüye kullandığı iddiasıyle Enerji ve Tabiî Kaynaklar eski Bakanı Nuri Kodamanoğlu hakkında.

Naci Cidal

C. H. P. C. Senatosu Hakkâri Üyesi»

BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

VI. — GÖRÜŞÜLEN İŞLER

1. — Cumhuriyet Senatosu Kars Üyesi Sırrı Atalay'ın, Türkiye Kömür İşletmeleri Genel Müdürünün Kömür Satış ve Tevzi Programına aykırı hareket ederek ve bazı usulsüz tasarruflarıyle Kurumu zarara uğrattığı halde bu şahsın görevinde kalmasını sağladıkları ve bu eylemlerinin T. C. Kanununun 240 ncı maddesine uyduğu iddiasıyle eski Başbakanlardan Ferid Melen ile Naim Talû hakkında bir Meclis Soruşturması açılmasına dair önergesi ve 32 Numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu raporu. (9/32) (S. Sayısı : 89 ve 89'a 1 nci ek) (1)

BAŞKAN — Sayın milletvekilleri, gündemimize göre Soruşturma Hazırlık Komisyonlarından gelen raporların görüşülmesine geçiyoruz.

İlk sıradaki; C. Senatosu Kars Üyesi sayın Sırrı Atalay'ın, Türkiye Kömür İşletmeleri Genel Müdürünün, Kömür Satış ve Tevzi Programına aykırı hareket ederek ve bazı usulsüz tasarrufları ile Kurumu zarara uğrattığı halde, bu şahsın görevinde kalmasını sağladıkları ve bu eylemlerin Türk Ceza Kanununun 240 ncı maddesine uyduğu iddiasıyle eski Başbakan sayın Ferid Melen ile sayın Naim Talû hakkında bir Meclis soruşturması açılmasına dair önergesi ve 32 numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu raporunun görüşülmesine geçiyoruz.

İlgili Komisyon var mı efendim?

Sayın Recai Kocaman?.. Yok.

Sayın Cahit Ortaç?.. Buradalar.

Komisyon yerini almış bulunmaktadır.

Sayın arkadaşlarım, bu soruşturma ile ilgili olarak Komisyonun düzenlemiş bulunduğu raporun sonuç kısmında, «Cumhuriyet Senatosu Kars Üyesi sayın Sırrı Atalay'ın soruşturma önergesinde, iki eski Başbakanın 7 . 2 . 1974'ten önceki tarihlerde Türk Ceza Kanununun 240 ncı maddesine ilişkin suçu işledikleri iddia olunmuş bulunmasına göre, 1803 sayılı Cumhuriyetin 50 nci yılı Nedeniyle Bazı Suç ve Cezaların Affı hakkındaki Kanunun 1 nci maddesinin (A) bendi hükmü muvacehesinde, suç tarihi ve suçun niteliğine göre iddia konusu fiilin Af Kanununun kapsamına girdiği anlaşıldığından, görüşmeleri müteakip yapılan oylama sonunda 1803 sayılı Af Kanunu gereğince dosyanın işlemden kaldırılmasına mevcudun ittifakıyle verilen karar, Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısı Başkanlığına saygı ile sunulur.» denilmektedir.

Bu konuya ilişkin raporun okunması veya okunmaması hususunda onayınızı alacağım. Raporun okunmasını kabul edenler... Raporun okunmamasını kabul edenler... Raporun okunmaması hususu kabul edilmiştir.

Bununla ilgili görüşmelere geçiyoruz. Söz isteyen sayın üye var mı efendim?.. Yok.

REFET RENDECİ (C. Senatosu Samsun Üyesi) — Sayın Başkan, bir ciheti arz edebilir miyim?

BAŞKAN — Buyurunuz sayın Rendeci.

REFET RENDECİ (C. Senatosu Samsun Üyesi) — Af Kanununa giren meselelerde artık görüşme olmaz, görüşme yapamazsınız; Umumî Heyetin ıttılaına arz eder, oya arz edersiniz.

BAŞKAN — Sayın Rendeci; bize gelen her konuyu Birleşik Toplantı İçtüzüğüne göre de, Millet Meclisi İçtüzüğüne göre de, ki atıf yapıyor, görüşme zorunluğumuz var efendim; hatırladığıma göre, Birleşik Toplantı İçtüzüğünün 22 nci maddesi.

REFET RENDECİ (C. Senatosu Samsun Üyesi) — Sayın Başkan, burada bir cihette usulsüzlük yapmayalım. Affa girip girmediği mevzuunda söz verebilirsiniz; ama affa girmiş bir mevzuda konuşma yapamazsınız.

BAŞKAN — Bir rapor üzerinde söz vermek mecburiyetindeyiz sayın Rendeci.

REFET RENDECİ (C. Senatosu Samsun Üyesi) — Yanlış yapıyorsunuz.

BAŞKAN — Söz isteyen sayın üye?. Yok.

Raporu onayınıza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Rapor kabul edilmiştir.

---

(1) 89 ve 89'a 1 nci ek S. Sayılı basma yazılar tutanağın sonuna eklidir.

2. — İstanbul Milletvekili Reşit Ülker'in, memleketi bir iç badireye götürebilecek tertiplere sebebiyet verdiği ve bu eyleminin T. C. Kanununun 228 nci maddesine uyduğu iddiasıyle İçişleri eski Bakanı Faruk Sükan hakkında bir Meclis Soruşturması açılmasına dair önergesi ve 10 Numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu raporu. (9/10) (S. Sayısı : 90 ve 90'a 1 nci ek) (1)

BAŞKAN — 10 Numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu raporu ile ilgili olarak Komisyon burada mı efendim?

İSMAİL HAKKI KÖYLÜOĞLU (Ankara Milletvekili) — Burada sayın Başkan.

MUAMMER ALICI (Ankara Milletvekili) — Burada sayın Başkan.

BAŞKAN — Sayın Köylüoğlu, zatıâliniz Başkansınız efendim.

İSMAİL HAKKI KÖYLÜOĞLU (Ankara Milletvekili) — Evet sayın Başkan.

BAŞKAN — Sayın Alıcı siz sözcü müsünüz?

MUAMMER ALICI (Ankara Milletvekili) — Üyeyim efendim.

BAŞKAN — Sayın Köylüoğlu, buyurun efendim; İçtüzüğümüz bu şekilde emrediyor.

Sayın üyeler, bu konuya ilişkin Soruşturma Hazırlık Komisyonu raporunda, sonuç olarak; «Türk Ceza Kanununun 228 nci maddesinin de 1803 sayılı Af Kanunu kapsamına girmiş olmasından; 228 nci maddede tadat edilen suçun azamî cezasının da aynı kanunun tespit ettiği af hükümleri içerisinde bulunduğundan ve sanığa Af Kanunu hükümlerinden istifade etmek veya etmemek konusunda bir ihtiyar hakkı da tanımadığından dolayı, soruşturma açılmasına da mahal bulunmadığı hususu karar altına alınmış olduğundan gereğini Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısı Başkanlığına saygı ile arz ederiz.» denilmektedir.

Bu konuya ilişkin raporun okunup okunmaması hususunda onayınızı alacağım. Raporun okunmasını kabul edenler... Kabul etmeyenler... Raporun okunmaması kabul edilmiştir.

Rapor üzerinde söz isteyen sayın üye var mı efendim?.. Yok.

Raporu Yüce Kurulun onayına sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Rapor kabul edilmiştir efendim.

(1) 90 ve 90'a 1 nci ek S. Sayılı basma yazılar tutanağın sonuna eklidir.

3. — Cumhuriyet Senatosu Kars Üyesi Sırrı Atalay'ın, Petrol Ofisi Genel Müdürlüğünde müfettişlerce tespit olunan kredi ve inşaat yolsuzluğu ile ilgili dosyayı savcılığa intikal ettirmemek suretiyle görevini kötüye kullandığı ve bu eyleminin T. C. Kanununun 240 nci maddesine uyduğu iddiasıyle Enerji ve Tabiî Kaynaklar eski Bakanı Nuri Kodamanoğlu hakkında bir Meclis Soruşturması açılmasına dair önergesi ve 31 Numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu raporu (9/31) (S. Sayısı : 91) (1)

BAŞKAN — Cumhuriyet Senatosu Kars Üyesi sayın Sırrı Atalay'ın, Petrol Ofisi Genel Müdürlüğünde müfettişlerce tespit olunan kredi ve inşaat yolsuzluğu ile ilgili dosyayı savcılığa intikal ettirmemek suretiyle görevini kötüye kullandığı ve bu eyleminin Türk Ceza Kanununun 240 ncı maddesine uyduğu iddiasıyle Enerji ve Tabiî Kaynaklar eski Bakanı sayın Nuri Kodamanoğlu hakkında bir Meclis soruşturması açılmasına dair önergesi ve 31 Numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu raporunun görüşülmesine geçiyoruz.

Bu konuyla ilgili Komisyon lütfen yerlerini alsınlar efendim.

Sayın üyeler; ilgili Komisyon, Türk Ceza Kanununun 240 ncı maddesinin de 1803 sayılı Af Kanunu kapsamına girmiş olmasından; 240 ncı maddede tadat edilen suçun azamî cezasının da aynı Kanunun tespit ettiği af hükümleri içerisinde bulunduğundan ve sanığa Af Kanunu hükümlerinden istifade etmek veya etmemek hususunda bir ihtiyar hakkı da tanımadığından dolayı sanığın davetine mahal olmadığı gibi, soruşturma açılmasına da mahal bulunmadığı ve bu nedenle dosyanın işlemden kaldırılmasına dair mevcudun ittifakıyle vermiş olduğu kararı Başkanlığımıza sunmuş bulunmaktadır.

Bu konuya ilişkin Komisyon raporunun okunup okunmaması hususunda onayınızı alacağım. Raporun okunmasını kabul edenler... Kabul etmeyenler... Raporun okunmaması kabul edilmiştir.

Konuya ilişkin söz isteyen sayın üye var mı efendim?.. Yok.

Raporu Yüce Heyetin onayına sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Rapor aynen kabul edilmiştir.

(1) 91 S. Sayılı basma yazı tutanağın sonuna eklidir.

4. — Elâzığ eski Milletvekili Samet Güldoğan'ın, Karakaya Baraj yolunun güzergâhını değiştirerek ekonomi ve sanayimize zarar verdiği ve bu eylemlerinin T. C. Kanununun 230 ve 240 ncı maddelerine uyduğu iddiasıyle eski Başbakan Süleyman Demirel ile Enerji ve Tabiî Kaynaklar eski bakanları Sabit Osman Avcı, Nahit Menteşe ve Nuri Kodamanoğlu haklarında bir Meclis Soruşturması açılmasına dair önergesi ve 33 Numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu raporu. (9/33) (S. Sayısı : 92) (1)

BAŞKAN — Elâzığ eski Milletvekili Samet Güldoğan'ın, Karakaya Baraj yolunun güzergâhını değiştirerek ekonomi ve sanayiimize zarar verdiği ve eylemlerinin Türk Ceza Kanununun 230 ve 240 ncı maddelerine uyduğu iddiasıyle eski Başbakan Sayın Süleyman Demirel ile Enerji ve Tabiî Kaynaklar eski Bakanı Sayın Sabit Osman Avcı, Sayın Nahit Menteşe ve Sayın Nuri Kodamanoğlu haklarında bir Meclis Soruşturması açılmasına dair önergesi ve 33 Numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu raporunun görüşülmesine geçiyoruz.

Bu konuyla ilgili Komisyon lütfen yerlerini alsınlar efendim.

Bu konuya ilişkin tanzim olunan raporun sonuç kısmında; «Elâzığ eski Milletvekili Sayın Samet Güldoğan tarafından verilmiş olan 28 . 6 . 1973 tarihli önergede (Eski Başbakan Süleyman Demirel, Enerji ve Tabiî Kaynaklar eski bakanları Sabit Osman Avcı, Nahit Menteşe ve Nuri Kodamanoğlu) haklarında iddia ve isnat olunan fiiller 7 . 2 . 1974 tarihinden evvelki tarihlere ait olup, sübutu takdirinde Türk Ceza Kanununun 230 ve 240 ncı maddelerine ilişkin bulunduğu ve esasen bu gibi fiillerin Cumhuriyetin 50 nci yılı nedeniyle çıkarılan Bazı Suç ve Cezaların Affı hakkındaki 15 . 5 . 1974 tarihli ve 1803 sayılı Kanunun 1 nci maddesinin (A) bendi hükmü gereğince affa tabi tutulmuş olduğundan soruşturma açılmasına lüzum olmadığına ve bu konudaki dosyanın işlemden kaldırılmasına karar verilmiştir» denilmektedir.

Bu sonuç kısmını okuduğum raporun okunup okunmaması hususunda onayınızı alacağım. Okunması hususunu kabul edenler... Okunmaması hususunu kabul edenler... Raporun okunmaması hususu kabul edilmiştir.

Raporla ilgili söz isteyen sayın üye var mı?.. Yok. Raporu Yüce Heyetin onayına sunuyorum.

Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

5. — Manisa Milletvekili Veli Bakırlı'nın, siyasî emniyet bakımından ağır bir suçla muhakeme edilen kişilerin yurt dışına çıkmalarında görevini ihmal ve kötüye kullandığı ve bu eyleminin T .C. Kanununun 230 ve 240 ncı maddelerine uyduğu iddiasıyle İçişleri eski Bakanı Ferit Kubat hakkında bir Meclis Soruşturması açılmasına dair önergesi ve 24 Numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu raporu. (9/24) (S. Sayısı : 93) (1)

BAŞKAN — Bu kısmın beşinci bölümünde, Manisa Milletvekili Sayın Veli Bakırlı'nın, siyasî emniyet bakımından ağır bir suçla muhakeme edilen kişilerin yurt dışına çıkmalarında görevini ihmal ve kötüye kullandığı ve bu eyleminin Türk Ceza Kanununun 230 ve 240 ncı maddelerine uyduğu iddiasıyle İçişleri eski Bakanı Sayın Ferit Kubat hakkında bir Meclis Soruşturması açılmasına dair önergesi ve 24 Numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu raporunun görüşülmesine geçiyoruz.

Bu konu ile ilgili komisyonun sayın ilgilileri burada mı efendim?

Sayın Hüseyin Avni Göktürk burada mı efendim?. Yok.

Sayın Kars Milletvekili Hasan Yıldırım buradalar mı?.. Yok.

Sayın Hasan Tosyalı Komisyondasınız efendim, lütfen yerinizi alır mısınız? Komisyon yerini almıştır.

Bu konu ile ilgili olarak çalışan Sayın Hazırlık Komisyonu, sonuçta, «Manisa Milletvekili Veli Bakırlı'nın soruşturma önergesinde eski İçişleri Bakanı Ferit Kubat'ın 7 . 2 . 1974'ten önceki tarihlerde Türk Ceza Kanununun 230 ve 240 ncı maddelerine ilişkin suçu işledikleri iddia edilmiş bulunmasına göre 1803 sayılı Cumhuriyetin 50 nci yılı nedeniyle Bazı Suç ve Cezaların Affı Hakkındaki Kanun kapsamına girdiği anlaşıldığından, görüşmeleri müteakip yapılan oylama sonunda 1803 sayılı Af Kanunu gereğince dosyanın işlemden kaldırılması gerektiği hususunu Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısınca görüşülmek üzere Yüksek Başkanlığa saygı ile sunulur.» demektedir.

(1) 92 S. Sayılı basmayazı tutanağın sonuna eklidir.

(1) 93 S. Sayılı basmayazı tutanağın sonuna eklidir.

Bu konuya ilişkin raporun okunması veya okunmaması konusunda onayınızı alacağım. Raporun okunmasını kabul edenler... Okunmamasını kabul edenler... Raporun okunmaması kabul edilmiştir.

Konu ile ilgili olarak söz isteyen sayın üye var mı?.. Yok. Raporu Yüce Heyetin onayına sunuyorum.

Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

6. — İçel eski Milletvekili Celâl Kargılı'nın, Üniversitelerarası giriş sınavı sorularının çalınmasına sebep olmak ve sınavları iptal etmemekle görevini kötüye kullandığı ve bu eyleminin T. C. Kanununun 230 ve 240 ncı maddelerine uyduğu iddiasıyle Millî Eğitim eski Bakanı Orhan Dengiz hakkında bir Meclis Soruşturması açılmasına dair önergesi ve 34 numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu raporu. (9/34) (S. Sayısı : 94) (1)

BAŞKAN — Altıncı sırada, İçel eski Milletvekili Sayın Celâl Kargılı'nın, üniversitelerarası giriş sınavı sorularının çalınmasına sebep olmak ve sınavları iptal etmemekle görevini kötüye kullandığı ve bu eyleminin Türk Ceza Kanununun 230 ve 240 ncı maddelerine uyduğu iddiasıyle, Millî Eğitim eski Bakanı Sayın Orhan Dengiz hakkında bir Meclis Soruşturması açılmasına dair önergesi ve 34 numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu raporunun görüşülmesine geçiyoruz.

Bu konuya ilişkin çalışan sayın Hazırlık Komisyonunun ilgili üyeleri burada mı?..

Sayın Selâhattin Acar burada mı efendim?.. Yok.

Sayın Kemal Şensoy?.. Burada. Sayın Tosyalı, zatıâliniz de Komisyon üyesisiniz. Siz de buyurunuz efendim.

Komisyon hazır.

Sayın Komisyon, yaptığı hazırlık soruşturması sonucunda, Türk Ceza Kanununun 230 ve 240 ncı maddelerinin 1803 sayılı Af Kanunu kapsamına girmiş olmasından; 230 ve 240 ncı maddelerde zikredilen suçun azamî cezasının da aynı Kanunun tespit ettiği af hükümleri içerisinde bulunduğundan soruşturma açılmasına lüzum olmadığına karar vermiş bulunmaktadır.

Bu konuya ilişkin tanzim edilen raporun okunup okunmaması hususunda onayınızı alacağım. Raporun okunmasını kabul edenler... Okunmamasını kabul edenler... Raporun okunmaması kabul edilmiştir.

Rapor hakkında söz isteyen sayın üye?.. Yok.

Raporu onayınıza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Rapor aynen kabul edilmiştir.

7. — İçel eski Milletvekili Celâl Kargılı'nın, İkinci Beş Yıllık Plan Döneminde Kalkınma Fonu adı altında harcanması lâzım gelen meblâğın sarfedilmesinde büyük yolsuzluklar olduğu ve bu eyleminin T. C. Kanununun 240 ncı maddesine uyduğu iddiasıyle eski Başbakan Süleyman Demirel hakkında bir Meclis Soruşturması açılmasına dair önergesi ve 15 numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu raporu. (9/15) (S. Sayısı : 86 ve 86'ya 1 nci ek) (1)

BAŞKAN — Bu kısmın 7 nci sırasında yer alan, İçel eski Milletvekili Sayın Celâl Kargılı'nın, İkinci Beş Yıllık Plan döneminde Kalkınma Fonu adı altında harcanması lâzım gelen meblâğın sarfedilmesinde büyük yolsuzluklar olduğu ve bu eyleminin Türk Ceza Kanununun 240 ncı maddesine uyduğu iddiasıyle eski Başbakan Sayın Süleyman Demirel hakkında bir Meclis Soruşturması açılmasına dair önergesi ve 15 numaralı Hazırlık Komisyonu raporunun görüşülmesine geçiyoruz.

Bu raporla ilgili olarak Komisyon temsilcilerinden Sayın Kâzım Karaağaçlıoğlu?.. Buradasınız. Lütfen yerinizi alınız efendim.

Komisyon hazır.

Komisyon, yapmış olduğu çalışma sonunda «Bu defa yeniden teşekkül eden Komisyonumuz İçel eski Milletvekili Celâl Kargılı'nın soruşturma önergesinde eski Başbakanın 7.2.1974'den önceki tarihlerde Türk Ceza Kanununun 240 ncı maddesine ilişkin suçu işlediği iddia olunmuş bulunmasına göre 1803 sayılı Cumhuriyetin 50 nci Yılı Nedeni ile Bazı Suç ve Cezaların Affı hakkındaki Kanunun 1 nci maddesinin (A) bendi hükmü muvacehesinde suç tarihi ve suçun niteliğine göre iddia konusu fiilin Af Kanunu kapsamına girdiği anlaşıldığından görüşmeleri müteakip yapılan oylama sonunda 1803 sayılı Af Kanunu gereğince soruşturma açılmasına mahal olmadığına, mevcudun ittifakı ile karar verilmiştir.» demektedir.

(1) 94 S. Sayılı basmayazı tutanağın sonuna eklidir.

(1) 86 ve 86'ya 1 nci ek S. Sayılı basmayazılar tutanağın sonuna eklidir.

Bu sonuç kısmını arz ettiğim Raporun okunup okunmaması hususunda onayınızı alacağım. Raporun okunmasını kabul edenler... Raporun okunmamasını kabul edenler... Raporun okunmaması hususu kabul edilmiştir.

Rapor hakkında söz isteyen sayın üye var mı efendim?.. Yok.

Raporu Yüce Heyetin onayına sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Rapor aynen kabul edilmiştir.

Sayın üyeler, bu suretle bu kısımla ilgili görüşmelerimiz de tamamlanmış bulunmaktadır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısı gündeminde başkaca görüşeceğimiz bir husus kalmadığından, Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısını kapatıyorum efendim.

Kapanma Saati : 18.10

Türkiye Büyük Millet Meclisi

GÜNDEMİ

9 NCU BİRLEŞİM

30 . 4 . 1975 Çarşamba

Saat : 15.00

1. — BAŞKANLIK DİVANININ SUNUŞLARI

1. — Ankara, İstanbul, Adana ve İçel illerinde evvelce ilân edilmiş bulunan Sıkıyönetimin 5.6.1975 günü saat 24.00'e kadar uzatılmasına dair Başbakanlık tezkeresi. (3/139)

2. — TEKRARLANACAK OYLAMALAR

3 — SEÇİMLER

1. — Niğde Milletvekili Haydar Özalp ve 9 arkadaşının, Çay Kurumu bünyesinde (ÇAY - KUR) yaptığı keyfî ve partizan tasarruflarla görevini kötüye kullandığı, çay kampanyası sırasında çıkarılan kararnamelerle üreticiye ve millî ekonomimize zarar verdiği ve bu eyleminin Türk Ceza Kanununun 240 ncı maddesine uyduğu iddiasıyle Gümrük ve Tekel eski Bakanı Mahmut Türkmenoğlu hakkında bir Meclis Soruşturması açılmasına dair önergesini incelemek üzere kurulan Soruşturma Hazırlık Komisyonuna üye seçimi. (9/40)

2. — Diyarbakır Milletvekili Hasan Değer ve 17 arkadaşının, Bakanlar Kurulunca canlı hayvan alımında tespit edilen taban fiyatlarını gereği gibi uygulamadıkları ve bu eylemlerinin Türk Ceza Kanununun 240 ncı maddesine uyduğu iddiasıyle Ticaret eski Bakanı Fehim Adak ile Ticaret Bakanı Halûk Cillov haklarında bir Meclis Soruşturması açılmasına dair önergesini incelemek üzere kurulan Soruşturma Hazırlık Komisyonuna üye seçimi. (9/41)

3. — Antalya Milletvekili İhsan Ataöv ve Cumhuriyet Senatosu Ankara Üyesi Yiğit Köker'in, Afşin - Elbistan projesinin ihalesinde Bakanlık nüfuzunu kötüye kullanmak suretiyle Devleti zarara uğrattığı ve bu eyleminin Türk Ceza Kanununun 240 ncı maddesine uyduğu iddiasıyle Enerji ve Tabiî Kaynaklar eski Bakanı Cahit Kayra hakkında bir Meclis Soruşturması açılmasına dair önergesini incelemek üzere kurulan Soruşturma Hazırlık Komisyonuna üye seçimi. (9/42)

4. — Trabzon Milletvekili Ömer Çakıroğlu ve 9 arkadaşının, Bakanlığı zamanında yaptığı kanunsuz tasarruf ve tayinlerle görevini kötüye kullandığı ve bu eyleminin Türk Ceza Kanununun 230 ve 240 ncı maddelerine uyduğu iddiasıyle Millî Eğitim eski Bakanı Mustafa Üstündağ hakkında bir Meclis Soruşturması açılmasına dair önergesini incelemek üzere kurulan Soruşturma Hazırlık Komisyonuna üye seçimi. (9/43)

5. — 9/23, 9/26, 9/35 ve 9/39 Numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonlarındaki açık üyeliklere seçim.

4. — İÇTÜZÜĞÜN 6 NCI MADDESİ GEREĞİNCE BAŞKANLIĞA YÖNELTİLEN SÖZLÜ SORULAR

5. — ÖNCELİKLE GÖRÜŞÜLECEK KANUN TASARI VE TEKLİFLERİ İLE İÇTÜZÜK TEKLİFLERİ

6. — KANUN TASARI VE TEKLİFLERİYLE İÇTÜZÜK TEKLİFLERİ

7. — MECLİS SORUŞTURMASI VE YÜCE DİVANA SEVK İLE İLGİLİ KONULAR

1. — Cumhuriyet Senatosu Kars Üyesi Sırrı Atalay'ın, Türkiye Kömür İşletmeleri Genel Müdürünün Kömür Satış ve Tevzi Programına aykırı hareket ederek ve bazı usulsüz tasarruflarıyle Kurumu zarara uğrattığı halde bu şahsın görevinde kalmasını sağladıkları ve bu eylemlerinin T. C. Kanununun 240 ncı maddesine uyduğu iddiasıyle eski Başbakanlardan Ferid Melen ile Naim Talû hakkında bir Meclis Soruşturması açılmasına dair önergesi ve 32 Numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu raporu. (9/32) (S. Sayısı : 89 ve 89'a 1 nci ek) (Dağıtma tarihleri : 27.2.1975, 20.3.1975)

2. — İstanbul Milletvekili Reşit Ülker'in, memleketi bir iç badireye götürebilecek tertiplere sebebiyet verdiği ve bu eyleminin T. C. Kanununun 228 nci maddesine uyduğu iddiasıyle İçişleri eski Bakanı Faruk Sükan hakkında bir Meclis Soruşturması açılmasına dair önergesi ve 10 Numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu raporu. (9/10) (S. Sayısı : 90 ve 90'a 1 nci ek) (Dağıtma tarihleri : 27.2.1975, 20.3.1975)

(Devamı arkada)

3. — Cumhuriyet Senatosu Kars Üyesi Sırrı Atalay'ın, Petrol Ofisi Genel Müdürlüğünde müfettişlerce tespit olunan kredi ve inşaat yolsuzluğu ile ilgili dosyayı savcılığa intikal ettirmemek suretiyle görevini kötüye kullandığı ve bu eyleminin T. C. Kanununun 240 ncı maddesine uyduğu iddiasıyle Enerji ve Tabiî Kaynaklar eski Bakanı Nuri Kodamanoğlu hakkında bir Meclis Soruşturması açılmasına dair önergesi ve 31 Numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu raporu. (9/31) (S. Sayısı : 91) (Dağıtma tarihi : 20 . 3 . 1975)

4. — Elâğız eski Milletvekili Samet Güldoğan'ın, Karakaya Baraj yolunun güzergâhını değiştirerek ekonomi ve sanayimize zarar verdiği ve bu eylemlerinin T. C. Kanununun 230 ve 240 ncı maddelerine uyduğu iddiasıyle eski Başbakan Süleyman Demirel ile Enerji ve Tabiî Kaynaklar eski bakanları Sabit Osman Avcı, Nahit Menteşe ve Nuri Kodamanoğlu haklarında bir Meclis Soruşturması açılmasına dair önergesi ve 33 Numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu raporu. (9/33) (S. Sayısı : 92) (Dağıtma tarihi : 1 . 4 . 1975)

5. — Manisa Milletvekili Veli Bakırlı'nın, siyasî emniyet bakımından ağır bir suçla muhakeme edilen kişilerin yurt dışına çıkmalarında görevini ihmal ve kötüye kullandığı ve bu eyleminin T. C. Kanununun 230 ve 240 ncı maddelerine uyduğu iddiasıyle İçişleri eski Bakanı Ferit Kubat hakkında bir Meclis Soruşturması açılmasına dair önergesi ve 24 Numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu raporu. (9/24) (S. Sayısı : 93) (Dağıtma tarihi : 10 . 4 . 1975)

6. — İçel eski Milletvekili Celâl Kargılı'nın, Üniversitelerarası giriş sınavı sorularının çalınmasına sebep olmak ve sınavları iptal etmemekle görevini kötüye kullandığı ve bu eyleminin T. C. Kanununun 230 ve 240 ncı maddelerine uyduğu iddiasıyle Millî Eğitim eski Bakanı Orhan Dengiz hakkında bir Meclis Soruşturması açılmasına dair önergesi ve 34 numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu raporu. (9/34) (S. Sayısı : 94) (Dağıtma tarihi : 16 . 4 . 1975)

7. — İçel eski Milletvekili Celâl Kargılı'nın, İkinci Beş Yıllık Plan Döneminde Kalkınma Fonu adı altında harcanması lâzımgelen meblâğın sarfedilmesinde büyük yolsuzluklar olduğu ve bu eyleminin T. C. Kanununun 240 ncı maddesine uyduğu iddiasıyle eski Başbakan Süleyman Demirel hakkında bir Meclis Soruşturması açılmasına dair önergesi ve 15 numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu raporu. (9/15) (S. Sayısı : 86 ve 86 ya 1 nci ek) (Dağıtma tarihleri : 2 . 3 . 1972, 16 . 4 . 1975)

Dönem : 3
Toplantı : 3

T. B. M. M. S. Sayısı : 86

İçel Milletvekili Celâl Kargılı'nın, İkinci Beş Yıllık Plân döneminde kalkınma fonu adı altında harcanması lâzımgelen meblâğın sarf edilmesinde büyük yolsuzluklar olduğu ve bu fiilin T. C. Kanununun 240 ncı maddesine uyduğu iddiasiyle Anayasanın 90 ncı maddesi uyarınca Başbakan hakkında bir Meclis Soruşturması açılmasına dair önergesi ve 15 numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu raporu (9/15)

15 Mayıs 1970

Özü : Başbakan Süleyman Demirel hakkında görevini kötüye kullanmaktan dolayı bir Meclis soruşturması açılması hakkında.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Haftalık bir gazete olan Devrim gazetesinin 24 Şubat 1970 tarihli nüshasının birinci sayfasında «Yağma edilen milyonlar» başlığı altında Devlet Plânlama Teşkilâtının 400 milyon lira «Ulûfe» dağıttığı haber yazısı neşredilmiştir.

Neşredilen bu yazıda İkinci Beş Yıllık Plân dönemi süresince harcanması öngörülen 400 milyon liranın yerli ve yabancı şirketlere peşkeş edildiği ve bu arada bu paralardan, eski CİA Şefi John A. Mc Cone'un şirketi olan Bechtel Şirketine de «Çukurova bölgesel kalkınma projesi ile Irak'tan Türkiye'ye tabiî gaz nakli» projesi için 6,7 milyon Tl. nın ödenmiş bulunduğu açıklanmaktaydı.

Oysa Çukurova bölgesel kalkınma plânı Devlet Plânlama Teşkilâtı tarafından daha önce yıllar ve milyonlarca liralar harcanarak yaptırılmıştı. Devlete daha önce yıllara, milyonlarca liraya malolarak yapılmış olan bir projenin daha sonra yine milyonlar harcanarak yeniden bir yabancı şirkete yaptırılması elbette dikkat çekicidir.

Yine aynı haberde mektuplaşmak sermayesi ve emeğinin haricinde başkaca hiçbir sermaye ve emek katkısı bulunmadan yaptırılan ve ekserisi hiçbir işe yaramıyacak olan lüzumsuz projeler için, eşe dosta sadece tabelâ masrafları ile kurdurulmuş olan şirketlere projeler çizdirilerek Devlet Plânlama Teşkilâtının Devlet kesesinden ödediği milyonların hikâyesi çeşitli örnekleriyle anlatılmaktaydı.

Bechtel gibi daha birçok yabancı şirketler yanı sıra Mete Demirel'in Alaçam Şirketi ile METAG ve AYYILDIZ gibi yerli firmaların da bu haberde, Devletin 400 milyon lirasını nasıl bir atmaca iştahı ile paylaşıklarının utanç dolu listesi yer alıyordu.

24 Şubat 1970 tarihinde açıklanan bu yolsuzluk iddiaları yetkililer tarafından hiçbir surette tekzibedilmiyor ve yalanlanmıyordu. Diğer yandan aynı gazete 31 Mart 1970 tarihli nüshasında ise, «Petrol boru hattı niçin Bechtel'e verilecek» başlığı altında aynı konuda yeni yolsuzluk iddialarını ortaya koyuyordu.

Ortaya konan bu yolsuzluk iddiaları da aynı şekilde yetkililerce hiçbir surette yalanlanmıyor ve tekzibedilmiyordu.

12 Mayıs 1970 tarihli nüshasında ise Devrim Gazetesi bu defa da aynı konuya değinerek ve bu yolsuzluk hareketine tam bir sayfasını ayırarak «Gizli sözleşmeleri açıklıyoruz» «400 milyon liralık proje fonu yerli yabancı -yâran-a peşkeş çekildi» başlıkları altında bu iddiaları delilleriyle açıklamıştır. Yetkililer tarafından bu açıklamalar karşısında da halen en ufak bir açıklama ve

tekzip yapılmamaktadır. Bütün bu hareketler bu yolsuzluk iddialarının tamamen gerçek olduğunu ispatlamaya yeterlidir. Demirel'in kendisine karşı kişisel ilişkilerle yapılan bir suiistimal iddiasını mahkemelere vererek cevaplaması, fakat Devletin yine Demirel'in tamamen kendi sorumluluğu içerisinde bulunan en ciddî bir müessesesi hakkında ortaya konan böylesine büyük bir suiistimal olayı karşısında Demirel'in aylardır susuşu yoksa, Demirel'in aile ilişkilerini Devlet ilişkilerinden daha da ciddiye aldığının bir delili midir?

Diğer yandan Devlet Plânlama Teşkilâtı Müsteşarı Turgut Özal'ın kardeşi Yusuf Bozkurt Özal'ın da Plânlamada yapılan proje ihaleciliği servisinin başkanı olması da bu yolsuzlukları ispatlayıcı bir başka örnektir.

AYYILDIZ FİRMASINA :

İşi alan : Mr. Robert Trundle.

Konu : Otomotiv Endüstrisi için dökümhaneler kurulması amacıyle olurluk etüdü.

Ücreti : 42 000 dolâr net.

Sözleşme :

Takdim : Bu mukavelenin her hususta gizli tutulması ve tarafların içindeki maddeler hakkında aleniyetten kaçınmaları konusunda katî olarak anlaşmaya varılmıştır.

Mukaveleci taraflar : Mevzuubahis etütte, DPT için ve onun namına hareket etmek üzere DPT tarafından tâyin edilmiş, İstanbul Türkiye deki «Ayyıldız» mühendislik bürosu bundan böyle Ayyıldız olarak anılmıştır.

Trundle Firmasının iş muhtevası :

Madde 1. — Toplanmış önbilgileri Ayyıldız ile birlikte gözden geçirmek ve tahlil etmek.

Madde 3. — Pazar etüdünü ve perspektifi Ayyıldız ile gözden geçirmek ve tahlil etmek.

Madde 13. — Yukarda tadadedilmiş işler hakkında Ayyıldız'a 10 kopya rapor vermek ve tavsiyelerini Ayyıldız ile birlikte gözden geçirmek.

Sözleşmenin diğer maddelerinde ise araştırmanın 4 ayda biteceği, plânlamanın her gerekli şahsın Amerika - İstanbul - Amerika uçak biletlerini alacağı, her gerekli şahsın günde 250 liralık otel ve iaşe masraflarını karşılıyacağını, Türkiye'deki bütün vergi ve resimlerin plânlama tarafından ödeneceği öngörülmüştür. Ödeme şartları adlı maddeye göre ise nihai rapor ile birlikte TRUNDLE Ayyıldız'a 7 000 dolârlık bir nihai fatura daha sunacak ve Ayyıldız bu faturayı Plânlama adına tasdik edecektir.

Bu sözleşme, Ayyıldız adlı yerli firmaya, Plânlama tarafından verilmiş bâzı imtiyazları göstermesi yönünden ilgi çekicidir. İmtiyazlı Ayyıldız firmasının hangi şekillerde ve hangi yollardan para aldığını ileride daha açık olarak göreceğiz. Plânlamanın ise hangi kanuna ve yetkiye dayanarak kendi adına, dolayısiyle Türk toplumu adına yapılan binlerce dolârlık ödemeleri özel bir firmaya kendi namına tasdik ettirebildiği, Plânlama yöneticilerinin cevap veremiyecekleri bir sorudur.

Türk yargı organını hiçe sayma :

işi alan : U. D. Lea.

Konu : Güney - Doğu Anadolu'da yatırım imkânları.

Ücreti : 165 000 dolâr net.

Sözleşme Madde 2. — Tempo uzmanları Türkiye'de en az beş seyahat yapmak zorunluğundadırlar. En az 4 Türk uzmanı en az ikişer ay Amerika'da Tempo'da çalışacaklardır. Çalışma 220 gün sürecektir. Bütün vergiler ve masraflar Plânlama tarafından ödenecektir.

Yeteri kadar iyi bir sonuç elde etmenin tılsımını Tempo uzmanlarının Türkiye'ye yapacakları gezilerin sayısında gören Plânlama yetkilileri, bu sözleşmenin sonuna koydukları bir madde ile, yabancılara verilebilecek en büyük tavizi vermişler ve Türk yargı organlarını hiçe saydıklarını ispat etmişlerdir. Bu maddeye göre, sözleşmenin yorumlanmasından doğan ihtilâflar, Cenevre Ticaret Odalarında, Beynelmilel ticaret kanunlarına göre çözümlenecektir. Bir Türk kamu kuruluşu-

nun, Türkiye için Türkiye'de yapılması gereken bir araştırma sözleşmesine böyle bir maddeyi koyması Türk yargı organına saygısızlıktır. Mantık dışı bir yabancı hayranlığının hazin sonucudur.

LEA Firmasına ödenen haraç :

İşi alan : N. D. Lea.

Konu : Basra Akdeniz önfizibilite etüdü.

Ücreti : 65 000 dolâr ve 300 000 Tl.

Sözleşme Madde 3. 1 : Ankara'daki çalışma süresince DPT, Lea firması proje âmirine Ankara'daki ofisinden faydalanma imkânı ve bir ile iki yardımcı personel temin eder.

Madde 3. 2 : 4 aylık süre için DPT, bir sekreter, bir proje irtibat mühendisi ve iktisatçı temin eder. (Ödemeler Plânlama tarafından olmak üzere.) Buna ek olarak DPT, 4 ay süre ile çalışacak yüksek mühendis, iktisatçı ve gerektiği kadar memur tâyin edecektir. Gerekli bütün bilgiler Lea elemanları için toplanacaktır. Çalışma süresi 180 gündür.

Yukardaki sözleşmeden açıkça görüldüğü gibi, proje için gerekli her türlü bilgiyi Plânlama elemanları toplamışlar, çalışmaları da yine onlar yapmışlardır. Lea firması ise Plânlamanın yöneticilerine nasihat vermiş, paraları almış ve gitmiştir.

Plânlamanın kimliği gizlenecekmiş :

İşi alan : Economist Int.

Konu : Tabiî gazdan kimyevi madde imali ve konserve sanayii.

Ücreti : 48 000 sterling. (3 700 000 Tl.)

Adı geçen firma ile iki ayrı konu için iki ayrı sözleşme yapılmıştır. Her iki sözleşmede de şöyle bir madde yer almaktadır: «İş verenin (Plânlamanın) kimliği ve çalışmanın sonuçları gerek araştırma sırasında, ve gerekse daha sonra tamamen gizli tutulacaktır.» Yine bütün vergi ve masraf Plânlama tarafından ödenmektedir. Bu arada Economist Int. Firmasının payına düşen 37 500 Tl. Ankara'da SADA firmasına ödenecektir. Economist Int. firmasının da, diğer yabancı firmalar gibi ne bir bürosu, ne de elemanları vardır. Var olan sadece firmanın komisyoncusu olan bir İngiliz vatandaşıdır. Dostluklar sayesinde firmasına iş bulmakla görevlidir. Bu kişinin SADA ile yakın dostluğu olduğu söylenmektedir. SADA nın 37 500 lirayı niçin aldığı sözleşmede belirtilmemiştir. Ayrıca sözleşmedeki «Plânlamanın kimliğinin tamamen gizli tutulmasını» öngören maddede nedenleri bilinmiyen bir soru işareti olarak kalmaktadır.

METAG'a Alman desteği :

İşi alan : STOLBERG.

Konu : Zamantı bölgesi çinko kurşun etüdü.

Ücret : 1 290 000 mark net.

Sözleşme Madde 2. — Zamantı çinko kurşun etüdü ile METAG Şirketi görevlendirilmiş, bu konuda DPT ile METAG Şirketi arasında 1 Mart 1968 tarihli mukavele akdedilmiştir. STOLBERG müşavir mühendis olarak METAG'a yardımcı olacaktır.

DPT tarafından ayrıca yapılacak ödemeler : 7 Stolberg uzmanının izin yolculukları dâhil Türkiye'ye gidiş ve dönüş uçak biletleri, Türkiye içindeki yolculuklarının birinci mevki ücreti, iaşe ibare ve diğer masrafları için İstanbul ve Ankara'da günde 225 Tl., diğer şehirlerde 150 Tl.

Madde 8. — Ödemeler net olup, vergi, resim, sigortalar ve harçlar DPT ye aittir.

Stolberg Alman firması ile yapılmış olan bu sözleşme, AYYILDIZ ve ALAÇAM gibi diğer bir imtiyazlı firma olan METAG'a yardım amacını gütmektedir. METAG, aşağıda değineceğimiz gibi Plânlamadan milyonlarca liralık araştırma almış bir firmadır. Sayesinde STOLBERG Alman firması da sebeplenmiştir.

Müsteşar, Helweg skandalının hesabını vermeli :

İşi alan : Mr. Ole Helweg.

Konu : Türkiye'nin Güney sahillerinin kalkınması.

Hediyesi : 270 000 dolâr net ve 40 000 Tl. net.

Evet, gelelim Mr. Ole Helweg'e Danimarkalı Sayın Türk dostu mimara. Güney sahillerimizin kalkınması için canını dişine takarak bedava denecek kadar ucuza bizim için çalışan bu muhterem kişiye hepimiz sonsuz teşekkür borçluyuz. Teşekkür borçluyuz çünkü Plânlama yöneticilerinin sayesinde Türkiye'ye öyle bir darbe atmıştır ki, belki bundan sonra, bu darbenin acısı ile başka darbe yemememize sebebolacaktır. Mr. Ole Helweg.

Sözleşme Madde 5. — 2. — Plânlama Teşkilâtı, Ole Helweg'in Kopenhag'daki dairesine Türk Hükümetinin ve ilgili idarelerin muhtelif kaynaklarından elde edilen bütün malûmat, harita ve raporları tedarik edecektir.

Madde 6. — 1. — Araştırma süresi 8 aydır.

Madde 7. — 1. — DPT, Mr. Helweg'e net 250 000 dolâr ödiyecektir. Buna ek olarak,

a) Baskı masrafı : 12 000 dolâr,

b) Türkiye'ye gidiş dönüş seyahat : 8 000 dolâr,

c) Yurt içi seyahat : 40 000 Tl.

d) Türkiye'de genel masraf : 40 000 Tl. ödiyecektir.

Madde 7. — 2. — Bütün gelir vergileri, damga ve resimler, harclar ve diğer masraflar Plânlamaya aittir. Ödemeler net ödemeler olup, bunlardan her hangi bir vergi, tasarruf bonosu kesintisi yapılmıyacaktır.

Madde 8. — 3. — Kesin rapor Mr. Ole Helweg tarafından teslim edildikten 45 gün zarfında tasvibedilecektir.

Mr. Ole Helweg'in Plânlamaya verdiği raporun nasıl olduğunu bilmiyoruz. Çünkü milyonlar ödenerek yazdırılan bu raporların tümü de gizli olup, kilitli çekmecelerde olgunlaşmayı beklemektedirler. Bildiğimiz şudur ki, mukavelenin 8 nci maddesi uyarınca rapor DPT ilgilileri tarafından derhal tasvibedilmiştir.

Bu sözleşme, her maddesi ile, Türkiye'nin nasıl soyulduğunu gösteren bir utanç belgesidir. Türkiye'deki Side Mimari projesine katılan ve daha ilk turda elenen bu sıradan mimar, Plânlama Müsteşarı Turgut Özal eliyle bir anda zengin olmuştur. Aylık çalışma ücreti 35 000 dolâra gelen bu kişiye Türkçede iltimaslı, bu olaya sebebolanların yaptığına da en hafif tâbiri ile ayıp denmektedir. Biz Turgut Özal'dan bu şahsın kimden iltimaslı olduğunu açıklamasını bekliyeceğiz.

Turgut Özal - Bechtel ilişkileri :

İşi alan : Bechtel France.

Konular : Tabiî gaz ve Çukurova bölgesel kalkınma programı.

Ücret : 607 000 dolâr ve 1 200 000 Tl. net.

Eski CIA şefi A. Mc. Cone bu şirketin baş hissedarıdır.

Plânlamanın proje ihaleciliğinden yükünü iyice tutan yabancı firmalardan birisi de Bechtel France'dir. Müsteşar Turgut Özal ile yakın ilişkileri bulunan bu firma, kendisini müsteşara sevdirmiş ve çalışmaları eski plâncılar tarafından zaten sonuçlandırılmış olan «Çukurova projesini» bir kere daha denemekte fayda vardır diyerek almıştır. Gülünç maddelerle dolu Çukurova araştırması sözleşmesinin bâzı maddeleri aşağıdadır ve Bechtel'in nasıl «beleş» e kondurulduğu açıkça ortaya çıkmaktadır.

Sözleşme madde 2. — Bechtel, hizmetlerin ifasında DPT nın vereceği bilgiye dayanır. Raporu 8 ay içinde vermek için bütün mâkûl çabayı gösterecektir. DPT nın bilgi vermekte gecikmesi halinde Bechtel programda değişiklik yapabilir.

Madde 3. — DPT, projeye dair verebileceği bilgi ve malûmatı derhal ve ücretsiz olarak Bechtel'e verecektir.

DPT, başlama izni alınır alınmaz Bechtel ile çalışacak eğitilmiş teknik personel vasfını haiz 4 ilâ 6 kişilik Türk personelini devamlı olarak tâyin edecektir. Bu personelin İngilizceye vâkıf olmaları şarttır.

Madde 4. — 45 000 lirayı geçmiyecek olan ihale masrafları hariç, bütün vergi ve diğer masraflar DPT ye aittir.

Madde 11. — Anlaşmazlıklar, Cenevre'de milletlerarası ticaret odalarında milletlerarası ticaret kanunlarına göre halledilecektir.

Görüldüğü gibi bu sözleşmede de bütün gerekli bilgiler DPT tarafından toplanmakta, işin tamamı plânlama elemanları tarafından yapılmaktadır. Torpille proje verme ve milyonlar dağıtma işinin doğal bir sonucu olarak Bechtel firması ile Plânlama Çukurova projesinde anlaşmazlığa düşmüşlerdir. Sözleşme önümüzdeki günlerde feshedilecek, bir Türk kamu kuruluşu, sözleşme hükümleri gereğince Türk yargı organı ve yasaları bir tarafa bırakılarak Cenevre'de yabancı hâkimler önünde ve yabancı yasalara göre yargılanacaktır.

Plânlama yöneticilerinin sözleşmeler konusunda ne kadar ciddiyetten uzak olduklarını gösteren bir belge elimizdedir. Bu mektup Bechtel tarafından Plânlamaya yollanmıştır ve şöyledir :

«20 . 2 . 1969 tarihinde DPT ile Bechtel arasında yapılan andlaşmayla, aşağıdaki değişikliklerin ve ilâvelerin adepte ve onun bir parçası olarak kabul edilmesine karar verilmiştir...»

Böylece Bechtel firması, sözleşmeyi tek taraflı olarak değiştirmiş, Plânlama yöneticileri ise hiç bir şey yapamamışlardır.

Kayırılan yerli firmalar :

Yabancı firmalarla yapılan ve karşılıklarında milyonlarca lira döviz ve Türk lirası ödenen bu sözleşmelerin bâzı ilgi çekici maddelerini yukarda yayınladık. Türkiye'nin döviz sıkıntısı had safhada bir ülke olarak ulûfe niteliğinde bol keseden ve el altından dağıttığı dövizlerin ve liraların karşılığı yalnız ve yalnız koskoca bir «hiç» olmuştur.

Yabancı firmalar yanında yerli firmalar ve kişiler ile de yapılmış olan gerçekten ilginç sözleşmeler vardır. Plânlamanın milyonlarca liralık ulûfe dağıtımından en büyük hisseleri üç yerli firmanın sahipleri almışlardır. Bu yerli firmaların adları Ayyıldız, Alaçam ve Metağ'dır. Büyük bir gizlilik içinde dağıtılan bu milyonların kimlerin torpili ile bu şirketlerin patronlarının cebine indiği, cevabını ancak Plânlama yöneticilerinin verebileceği bir sorudur. Bilinen şudur ki, özellikle bu firmaların patronları Devletin eli ile bir anda milyoner edilivermişlerdir.

Ayyıldız firmasına (Kadrettin Ayyıldız) milyonluk hediye :

Bu firma Plânlamadan, ABD ye yapılacak ihracat adlı araştırma için 717 000, Plânlamanın yaptıracağı bir araştırma hakkında dış firmalardan teklif toplamak için 637 000, Plânlamaya demir çelik konularında müşavirlik hizmetleri yapmak için 856 000 lira olmak üzere toplam iki milyon liradan fazla para almıştır. Kadrettin Ayyıldız firmasına ödenen bu paraların ne kadar ciddî amaçlar için ödendiğini sözleşmelerden yalnız birini yayınlamakla göstereceğiz. Araştırma konusunun adını biz koyamadık çünkü ortada, yapılmış bir bilimsel araştırma yoktur. Okurken sizleri güldürecek olan konu için Plânlama 637 000 lira ödemiştir.

Sözleşme Madde 3. — 1 : Dökümhaneler için fizibilite etütlerinin DPT nam ve hesabına tecrübeli iki ayrı yabancı firmaya yaptırılması için lüzumlu teklif isteme şartları hazırlanacaktır.

Madde 3. — 2 : İsim ve adresleri tesbit edilecek firmalardan teklifler davet edilecektir.

Madde 3. — 3 : Toplanan teklifler değerlendirilip mukayese edilecek ve en uygun bulunan tekliflerin kabulü için Plânlamaya tavsiyede bulunulacaktır.

Madde 4. — 1 : Seçilen firmalar ile anlaşma tasarıları hazırlanarak tasvibedilmek üzere Plânlamaya sunulacaktır.

Madde 4. — 2 : Firmalar ile yapılacak anlaşma görüşmelerine Plânlamaya yardımcı olmak üzere iştirak edilecektir.

Bu sözleşmenin ek sözleşmesi de ilgi çekici maddelerle doludur.

Madde 2. — 1 : Memleket dâhilinde ve haricinde uçak olan yerlere yapılacak iş ile ilgili seyahatler için uçak bileti bedeli (seyahat vergisi dâhil).

Madde 2. — 2 : Uçak olmıyan yerlere yapılacak iş ile ilgili seyahatler için birinci mevki yataklı tren bileti, tren olmıyan yerlere otomobil nakil fiilî bedeli,

Madde 2. — 3 : İş ile ilgili seyahatlerde beher seyahat günü için 25 dolâr.

Madde 2. — 4 : İş ile ilgili her türlü test, tecrübe ve diğer masraflar fatura mukabilinde ilgiliye (Ayyılz'a) ödenecektir. Gayrimuayyen masraflar zuhur ettiklerinde beyan veya vesaik mukabilinde ilgiliye ödenecektir.

Yukardaki sözleşmede görüldüğü gibi, Kadrettin Ayyıldız'a hiçbir bilimsel araştırma yapmadan 637 000 lira gibi çok büyük bir meblâğ ödenmiştir. Buna vergiler ve iç seyahatleri gibi masrafları da katarsak ödenen para miktarı muhtemelen milyonun üzerine çıkmış olacaktır. Yabancı firmalar ile Plânlama Teşkilâtı arasında mektuplaşarak temas kurmaktan başka hiçbir iş yapmadan paraları cebe atan Ayyıldız firmasına, sözleşmenin yukardaki 2.4 maddesi uyarınca masrafları «beyan» mukabili ödiyen bu zihniyet, Devlet parasının torpilli özel kişilere Plânlama Teşkilâtınca nasıl aktarıldığının güzel bir örneğidir.

Ispartalı Mete Demirel'e 9 milyon :

Ispartalı Bay Mete Demirel'in sahibi bulunduğu Alaçam firması da Plânlamadan aldığı iki büyük proje ile 9 milyon lira paraya konuvermiştir. Bizim elimizdeki belgelere göre, 9 milyon lira olan paranın bugüne kadar daha da artmış olması muhtemeldir. Bu araştırmalardan birisi 4 513 000 lira bedelli asbest araştırması, diğeri de 4 500 000 lira net bedelli mermer araştırmasıdır. Aşağıda asbest araştırması için yapılan sözleşmenin bâzı maddeleri sıralanmıştır.

Madde 3. — a) Etüdü yapılacak asbest sahaların da önceden yapılmış etüt, harita ve raporlar plânlama tarafından temin edilerek Alaçam'a verilecektir.

Madde 3. — b) Gerekli bütün ruhsatlar plânlama tarafından alınacaktır.

Madde 9. — Aşağıda giderler Alaçam'a plânlama tarafından ödenecektir.

a) Bir hizmet akdi ile Alaçam'a bağlı bütün personelin ücretleri,

b) Bu personelin akdi ve kanuni her türlü ödemeleri,

c) Plânlamanın onayını almak şartiyle serbest meslek ücretleri,

d) Yabancı mütehassıs jeologun döviz olarak ücretleri,

Madde 10. — a) 9. Maddede yazılı giderler dışında Alaçam tarafından yapılacak diğer bütün sarfiyat ve genel giderler karşılığı olarak 9 ncu maddede yazılı ödemeler tutarının muayyen bir yüzdesi Alaçam'a ödenecektir.

Sözleşmenin birinci safhası için bu nisbet % 75,
Sözleşmenin ikinci safhası için bu nisbet % 85,
Sözleşmenin üçüncü safhası için bu nisbet % 75 olacaktır.

Madde 10. — b) Alaçam'a bilûmum hizmetleri karşılığında 9 ncu madde gereğince yapılacak toplam ödemeler tutarının % 20 si tutarında bir ücret ödenecektir.

Madde 13. — Alaçam'ın üçüncü şahıslara yaptıracağı işle ilgili her türlü ücret plânlama tarafından ödenir.

Madde 14. — Çalışmaları yürütebilmek için lüzumlu her türlü vasıta, malzeme ve teçhizat plânlama tarafından temin edilerek Alaçam emrine verilecek, bu malzeme ve teçhizatın satınalma bedelleri veya kiraları veya bakım ve onarım giderleri plânlama tarafından ödenecektir.

Madde 15. — Türkiye'ye gelecek yabancı uzmanların yol masrafları 9 ncu maddede yazılı personelin günde 100 Tl. harcırah ve vergileri, işlerin yürümesi için gerekli sarf malzemesinin bedelleri (elektrik, su, yakıt dâhil), kurulacak şantiyelerin kuruluş ve kira masrafları plânlama tarafından ödenir.

15 nci maddenin sonunda insanın gerçekten gözlerini yaşartıcı bir madde konulmuş ve büro kiralarının Alaçam'a aidolacağı belirtilmiştir. Bu araştırmadan 4,5 milyon lira alan Alaçam'ın, hiç değilse büro giderlerini ödemeyi kabul etmiş olması bile insanın gözlerini yaşartacak bir alicenaplık örneğidir.

Personele ödenen aylıklar :

Sözleşmenin en sonunda ise Alaçam'da çalışan ve ücretlerini plânlamanın ödediği personelin listesi ve aylık ücretlerinin miktarları yer almaktadır.

	Tl.
1 adet proje müdürü ayda	10 500
1 adet mühendis ayda	9 000
8 adet jeolog beheri ayda	9 000
1 adet mühendis ekonomist ayda	6 000
1 adet topograf ayda	6 000
1 adet teknik ressam ayda	4 500
1 adet yabancı uzman ayda	22 500
1 adet ekonomist ayda	9 000
1 adet jeofizikçi ayda	9 000

Listeyi kabartmamak için bu kadarı ile yetiniyoruz. Alaçam firmasının çalıştırdığı 25 kişiye Plânlama her ay yalnız ücret olarak 215 000 Tl. ödemiştir. Plânlamanın Alaçamın personeline ödediği bu aylık ücretler çok düşük seviyede olduğu için piyasadaki fiyat artışalrını karşılamak amaciyle listenin sonuna bir formül konmuştur. Bu formülün, bu düşük ücretlerin sahipleri piyasadaki fiyat artışlarından zarar görmesinler diye ücretleri yükseltme formülü olarak kullanılacağı sözleşmede özellikle belirtilmiştir.

MERMER TURİZMİ :

Alaçam firmasının Plânlamadan almış olduğu diğer bir araştırma net 4 500 000 Tl. lık mermer araştırmasıdır. Eline net 4,5 milyon lirayı alan Alaçam'ın bu araştırmasında da yukardaki sözleşmede olduğu gibi yüksek ücretlerle kişiler çalıştırılmaktadır. Bu araştırma götürü olduğu için personel ücretlerini firma ödemektedir. Biz şimdi Alaçam yetkililerine soruyoruz: Kaç personelinize sözleşmedeki ücretlerini aynen ödeyip daha düşük ücretler ödediniz ve ödemektesiniz? Yapılacak bir kontrol ortaya çıkaracaktır ki, bu firma sözleşmede yüksek gösterdiği bâzı uzman aylıklarını ödemeler kendi cebinden çıktığı için daha düşük ödemiştir ve ödemektedir.

Yine mermer araştırmasının ilgi çekici ve nedenleri bilinmiyen bir sözleşme maddesi de 9 ncu maddedir. Bu madde aynen şöyledir:

«Toplam ödeme net 4,5 milyon liradır. Bu meblâğın Plânlamanın uygun göreceği miktarı firmaya döviz olarak ödenir» Bu maddeye dayanarak Alaçam firmasına ne kadar döviz ödenmiştir - bir Türk kamu kuruluşunun Türkiye'de yapılacak bir iş için bir Türk firmasına döviz olarak ödeme yapmayı öngörmesinin nedenleri de bilinmemektedir. - Bildiğimiz gerçeklerden birisi de Alaçam firması ilgililerinin Devletin parası ile yaz aylarında Avrupa'yı baştan başa dolaşarak Devlet parası ile güzel bir tatil yaptıkları ve Plânlamanın bu güzel gezileri finanse ettiğidir.

METAG'A 20 milyon lira :

METAG firması, yerli firmalardan DPT vasıtasiyle gerçek anlamda zengin edilmiş üçüncü firmadır. Bu firma (Zamantı bölgesi çinko - kurşun etüdü ve Banaz civarı civa etüdü) adlı araştırma projeleri ile Plânlamadan milyonlarca lira para almıştır. Yalnız Zamantı bölgesi çinko - kurşun etüdü için METAG'a Devlet kesesinden 10 700 000 Tl. ödenmiştir. Türkiye'de bakır ve nikel zuhurlarının fizibilite etütleri adlı iki ayrı araştırma için para da METAG'a 1971 yılı sonuna kadar aylık fatura ile ödenecektir.

Bu son iki araştırmanın kesin sözleşme belgeleri elibizde değildir. Fakat METAG'a yapılacak toplam ödemelerin böylece 20 000 000 u bulacağı kolayca söylenebilir.

METAG firmasının yaptığı 10 700 000 liralık çinko-kurşun araştırması için METAG'a yardımcı olabilmek amacı ile kamu kuruluşları bile seferber edilmişlerdir. Örneğin, bir kamu kuruluşu olan Elektrik İşleri Etüt İdaresi bu konuda özel şirket METAG'a yardımla görevlidir. EİEİ

ile Plânlama arasında bu konuda yapılan sözleşmenin ikinci maddesinde aynen «Yukardaki cins ve miktarları gösterilen işlerin arazideki yerleri DPT tarafından bölgede mühendislik hizmetleri yapmakla görevlendirilmiş METAG firması elemanlarınca tesbit edilecek ve gösterilecektir. Bu yerlerde yapılacak sondajlardan alınacak karotlar METAG a teslim edilecektir» denmektedir. EİEİ ile yapılan sözleşmenin 3 ncü maddesi ise şöyledir: «İşin tutarı için icaplarına göre DPT nin onayladığı METAG yazılı isteklerine göre % 25 artırılıp eksiltilebilir. Çalışma ve sonuçlar hakkında DPT ve METAG yetkilileri dışında hiç kimseye bilgi verilmiyecektir.»

Böylece, bir kamu kuruluşu olan EİEİ, yalnız bu araştırmadan 10 700 000 lira almış olan METAG'a yardım etmekle görevlendirilmiştir. İş bununla da kalmamaktadır. METAG Şirketinin işlerini mümkün olduğu kadar hafifletmek çabasında olan plânlamanın bu konuda STOLBERK Şirketi ile yaptığı ve net olarak 1 290 000 mark ödemeyi öngördüğü sözleşmenin 2 nci maddesi şöyledir: «Zamantı kurşun çinko etüdü ile METAG görevlendirilmiştir. STOLBERK müşavir mühendis olarak METAG'a yardımcı olacaktır.» Görüldüğü gibi çinko kurşun projesinden 10 700 000 Tl. alan METAG'a yardım amaciyle gerek Türk kamu kuruluşlarına, gerekse yabancı firmalara milyonlarca lira ve döviz ödenmiştir. Plânlamanın METAG ile yapmış olduğu sözleşmeler, imtiyazlı firmalardan ALAÇAM'ın sözleşmelerinin aynıdır. Ödenmesi öngörülen ücretler ortalama 9 000 lira civarındadır. Personel ödemeleri dâhil her türlü masraflar plânlama tarafından ödenmiştir.»

Kanunsuz harcamalar :

Devlet Plânlama Teşkilâtının dağıtmakta olduğu ve bâzılarının gizli sözleşmelerinden bâzı maddelerini yukarda yayınlamış olduğumuz 400 milyon liralık kalkınma fonu plânlamanın bugünkü yöneticileri tarafından amacından tamamen saptırılmıştır. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Plânının 620 nci sayfasında kalkınma fonundan harcanacak 400 milyon liranın amacı aynen şöyle belirlenmiştir: «Ekonomik gelişme ve özellikle sınai gelişme ile ilgili araştırma ve geliştirme faaliyetlerinin etken bir şekilde düzenlenmesi, en yeni teknolojik gelişmelerin izlenebilmesi...» Oysa plânlama yönticileri emirlerine 340 sayılı Kanunla verilen bu fonların bir kısmını tamamen değişik amaçlar için kullanmışlar ve kanunun maddelerini de açıkça çiğnemişlerdir. Örneğin, bu paraların bir kısmı ile yukardaki ilginç sözleşmeler yapılmış, bir kısmı ile yüzbinlerce liralık büro kiraları, yabancıların ev kiraları ödenmiş, en lüks matbaalarda, minicik ve birkaç sayfalık broşürler kuşe kâğıtlara en pahalı bir şekilde bastırılmışlardır. Bütün bu kanunsuz harcamaların belgeleri elimizdedir.

Kaldı ki, 1968 yılı programının 113 ncü sayfasında şöyle bir ifade yer almaktadır: «Ayrıca projecilik faaliyetlerinin geliştirilmesi amacı ile proje ihale usulüne dair esaslar bir kararname ile daha açık ve etkin bir şekilde tesbit edilmiş bulunmaktadır.» Bu kararname çıkarılmış gibi gösterildiği halde maalesef iki yıl süre ile çıkartılmamış ve en sonunda 27 Mart 1970 tarihli Resmî Gazetede yayınlanmıştır. Böylece, kendisi bir kararname niteliğinde olan 1968 yılı programında plânlama yöneticileri gerçeklere aykırı bir beyanda bulunmuşlar, çıkartılmamış olan bir kararnameyi çıkmış gibi göstererek suç işlemişlerdir. Kaldı ki 27 Mart 1970 te çıkartılan bu kararname de Devletin milyonlarının torpillilere, plânlama yöneticilerinin keyflerine uygun bir şekilde aksamasını önliyecektir. Kararnamenin 4 ncü maddesine göre «Plânlamaya her hangi bir araştırma konusunda teklif verebilmek için idarece, teklif verebileceğine dair kendisinin yazı ile davet edilmiş olması şarttır.» Yine aynı kararnamenin 10 ncu maddesine göre ise «Teklif istenmiyenlerden gelecek müracaatlar dikkate alınmaz.» Bu maddelerden açıkça ortaya çıkan anlam ise bugüne kadar olduğu gibi iltiması olmıyanlara araştırma verilmiyeceğidir.»

Yukardan beri ortaya konulanlar göstermektedir ki, 1968 - 1972 arasındaki İkinci Beş Yıllık Plân döneminde kalkınma fonu adı altında harcanması lâzımgelen 400 milyon Tl. nın harcanmasında büyük yolsuzluklar meveuttur.

Bu yolsuzluk iddiaları Devrim gazetesi tarafından 24 Şubat 1970 tarihinde ilk defa ortaya atılmış, 31 Mart 1970 tarihinde tekrar edilmiş ve 12 Mayıs 1970 tarihinde de çok geniş bir şekilde yeniden ele alınmıştır.

Devletin en ciddî müesseselerinden biri olarak kabul edilen ve aslında milletin ve memleketin her kuruşunu, her karış toprağı ile her türlü kıymetini değerlendirmek amaciyle kurulmuş olan böyle bir müessese hakkında ortaya konan yolsuzluk iddialarının sorumlular tarafından bugüne kadar hiçbir şekilde tekzibedilmemiş olması bu konuda yalanlayıcı yönde bir açıklama yapılmaması, hem bu iddiaların gerçekliğini ispat etmekte ve hem de bu yolda davranış bu sorumluları daha da sorumlu mevkie düşürmektedir.

Halen Devlet Plânlama Teşkilâtında büyük bir gizlilik içerisinde yürütülen ve hiçbir kıstas öngörülmeden, konuları ve fiyatları hiç kimseye, hattâ yapılan projelerle ilgili yetkili ve görevli şahıslara dahi duyurulmadan yaptırılan bu proje araştırma grupunun başında da halen Devlet Plânlama Teşkilâtı Müsteşarı Turgut Özal'ın kardeşi Yusuf Bozkurt Özal'ın bulunması ve Yusuf Bozkurt Özel'ın bu görevde sadece kardeşi Müsteşar Turgut Özal'a bağlı olması, Devlet Plânlama Teşkilâtına daha çok bir aile şirketi görünümü vermektedir.

Devlet Plânlama Teşkilâtında proje ihaleciliği yoluyle ve hiçbir bilimsel mantık ve adalet metoduna dayanmıyan usullerle yürütülen bu yağma ve büyük yolsuzluk hareketinin başsorumlusu mevkiinde bulunan Başbakan Süleyman Demirel T. C. Kanununun 240 ncı maddesine göre suçludur. Hakkında bu nedenlerle görevini kötüye kullanmak ve suiistimal etmekten dolayı Anayasanın 90 ncı maddesi gereğince bir Meclis soruşturması açılmasını saygılarımla talebederim.

İçel Milletvekili
Celâl Kargılı

T. B. M. M. BİRLEŞİK TOPLANTI BAŞKANLIĞINA

(İlgili Soruşturma Hazırlık Komisyonu Başkanlığına sunulmak üzere)

İlgi : 22 . 7 . 1970 tarih ve Genel Sekreterlik Kanunlar Müdürlüğü 9/15 - 1770/10442 ifadeli yazıları.

İçel Milletvekili Celâl Kargılı'nın İkinci Beş Yıllık Plân döneminde kalkınma fonu adı altında harcanması gereken meblâğın sarf edilmesinde yolsuzluklar olduğundan hakkımda Meclis Soruşturması açılmasına dair önergesi üzerine Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantı Başkanlığının ilgideki yazıları üzerine, yaptırdığım tetkikata göre, konu hakkındaki yazılı görüşümü aşağıda arz ediyorum :

Her şeyden evvel şu hususu belirtmek isterim ki, kalkınma halindeki bir memlekette kaynakların en iyi istikametlerde kullanılabilmesi ve iyi neticeler alınabilmesi için, esaslı etütlere ihtiyaç vardır. Yatırım sahalarının tesbiti kadar tabiî ve beşerî kaynakların bu sahalara isabetle yöneltilmesi bakımlarından da proje çalışmaları büyük önem taşır. Hattâ her yatırım konusunda ayrıntılı etüt ve projelerin yapılmasına ihtiyaç vardır.

Bunun içindir ki, büyük yatırım hamlelerine girişmiş olan memleketimiz dışarıdan etüt ve proje yapımı gibi teknik hizmetlerin ithali zaruretiyle karşıkarşıya bulunmaktadır.

Bu mülâhazalarla İkinci Beş Yıllık Kalkınma Plânımızda etüt ve proje konularına ehemmiyetle yer verilmiş ve bu hususlaki faaliyetlere esas olacak prensipler aynen şu şekilde tesbit edilmiştir:

«Sanayileşmiş ülkelerde kaydedilen teknolojik gelişmelerin izlenmesi, değerlendirilmesi ve yurt şartlarına uydurularak uygulanması, sistematik bir tarzda ele alınması gereken bir konudur. Uygulamaya yönelmiş sınai araştırma, projecilik ve mühendislik hizmetlerinin geliştirilmesi ozrunludur. Bu nedenle İkinci Plân döneminde imalât sanayiinde gelişmeyi hızlandıracak nitelikte teknolojik ve işletmecilik araştırma ve geliştirme faaliyetlerinin geniş ölçüde artırılması ve kamu kaynaklarından desteklenmesi kararlaştırılmıştır. Özellikle bu amaçla ve diğer ekonomik, teknolojik gelişme çalışmalarını desteklemek için 1968 - 1972 arasında kamu kaynaklarından 400 milyon tutarında bir

«Kalkınma Fonu» nun tesis edileceği öngörülmüştür. Devlet Plânlama Teşkilâtı bütçesinin yatırım harcamaları bölümünde mütalâa edilecek bu Fonun kullanış usulleri yıllık programlarda belirtilecektir.»

Önergede bahis konusu edilen harcamalar, uygulamaya yönelmiş sınai araştırma, projecilik ve mühendislik hizmetlerinin geliştirilmesi hususlarına taallûk etmekte ve Plânın bu esasına dayanmaktadır. Plân bu çalışmaları desteklemek üzere kamu kaynaklarından tahsisini öngördüğü kalkınma fonunun Devlet Plânlama Teşkilâtı bütçesi yatırım harcamaları bölümünde mütalâa ettiğine göre, bu fonun Devlet Plânlama Teşkilâtı yetkileri içinde yıllık programda belirtilen usuller çerçevesinde kullanılması tabiî ve zaruri bulunmaktadır.

Şimdi Devrim Gazetesinin yayınlarına dayanılarak yolsuzluk iddiasiyle ileri sürülen hususlara sırasiyle temas edelim :

1. Tekzibin yapılmadığı iddiası :

Önergede yapılan neşriyatın tekzibedilmediği ve yolsuzluğun dolayısiyle ispatlanmış olduğu ileri sürülmektedir.

Tekzip yapılmamış değildir. Gazetenin 12 Mayıs tarihli nüshasındaki yayını gerçeklere aykırı görüldüğünden bu hususta Devlet Plânlama Müsteşarlığınca hazırlanan tekzip yazısı, 29 Mayıs 1970 tarihinde adlî mercie tevdi edilmiş ve bu tekzip haftada bir çıkan gazetede ancak 16 Haziran tarihinde yayınlanmıştır. Tekzibin metni ilişik olarak sunulmuştur.

2. Ayyıldız Firması ile ilgili iddialar :

Bu firmaya yaptırılan işler, Türkiye Oto - motiv sanayii etüdü ile demir - çelik ihtiyaçları etüdüdür.

A) Otomotiv Sanayii Etüdü :

Bu etüdün gayesi Türkiye'de bir otomotiv endüstrisi kurulması için lüzumlu tesislerin neler olduğunun meydana çıkarılmasıdır. Bilindiği üzere evvelce dış memleketlerden ithal etmekte olduğumuz otomobil, kamyon, otobüs ve traktör gibi nakil vasıtları son yıllarda yurdumuzda montaj sanayii olarak yapılmaya başlanmıştır. Montaj sanayii, aleyhine yapılan birçok tartışmalara rağmen memleketimize yeni iş sahaları kazandırmış ve sanayileşmede ilk merhale olarak birçok faydalar sağlamıştır.

Memleketimiz sanayiine düşen ikinci görev olarak «Otomotiv Sanayiimizi» montaj sanayii olmaktan kurtarmak ve halen dışardan ithal edilen dizel motoru, şaft, aks, şanzıman gibi otomobil parçalarını bizzat Türkiye'de imal edecek :

— Uygun kapasitede bir dökümhane,
— Dövme parçaları yapacak bir pres atelyesi,
— Mekanik parçaları işliyerek ünite halinde birleştirecek atelye ve tezgâhlar.

Kurmak gerekmektedir.

Böyle tesislerin kurulabilmesi için önce bir yapılabilirlik etüdüne ihtiyaç vardır. Bu etüt ile Türkiye'nin 1970 - 1985 seneleri arasında ne kadar vasıtaya talebi olacağı meydana çıkacak ve tesisler o ihtiyaca göre kurulacaktır.

Otomotiv sanayii ile iligli etütler üç safhada cereyan etmiştir :

1. Ayyıldız Firmasına yaptırılan önbilgiler ve talep tahminleri etüdü. Bu raporda :
— Otomotiv vasıtalarındaki döküm ve dövme parçalarının cinsleri ve imal usulleri,
— Mevcut montaj sanayiinin durumu kapasite ve imkânları,
— Türkiye'deki dökümhane ve dövme tesislerinin tetkiki,
— 1970 - 1985 yılları arasında Türkiye'nin motorlu taşıt ve traktör ihtiyacı tahminlerine yer verilmiştir.

2. Ayyıldız Firmasının «Trundle» Firması ile birlikte yaptığı dökümhane tesisi yapılabilirlik etüdü ve önprojesinde atomotiv sonayiini besliyecek bir dökümhanenin :
— Nelerden ibaret olacağı,
— Kapasitesi,

— Kuruluş yeri,
— Yatırıma başlama tarihi,
— Tam kapasiteye geçiş tarihi,
— Projenin ekonomik ömrü,
— Sabit tesis ve ilşetme sermayesi,
— Maliyeti,
— Fonlar,
— Projenin kârlılığı,
— Millî ekonomimize sağlıyacağı faydalar incelenmiştir.

Ayrıca tesisin organizasyonu ve şartnameleri de verilmiştir.

3. Yine Ayyıldız Firmasının Harwood Firması ile birlikte yaptığı dövme ve pres tesisleri etüdünde kurulacak fabrika için yukarıda bahsedilen bütün bilgiler ve ekonomik hesaplar verilmiştir.

Etütlere ödenen para :

Yukarıda bahsedilen üç etüdün hazırlanabilmesi için Devlet Plânlama Teşkilâtı Türk parası olarak 723 bin lira ve döviz olarak 63 864 dolâr ödemiştir ki, toplam ödeme net 1 milyon 300 bin liradan ibarettir.

Takriben 300 milyon liranın üstünde bir maliyeti olan bu otomotiv anatesisleri için harcanan 1,3 milyon liralık etüt ve proje masrafının mâkul bir rakam olduğu şüphesizdir.

Etütlerin sağladığı faydalar :

— Etütler, Türkiye'nin otomobil, kamyon, traktör gibi nakil vasıtaları ihtiyaçlarını ortaya çıkarmış, böylece hazırlanacak plân ve programların daha realist olmasını sağlamıştır.

— Türkiye'de kurulması lüzumlu otomotiv sanayii tesislerinin ne büyüklükte kurulması gerektiği belli olmuş ve bu sayede Plânlama Teşkilâtına vâkı müracaatlar bu bilgiler ışığı altında değerlendirilmiştir.

— Türk özel teşebbüs şirketlerinden Parsan Anonim Şirketinin otomotiv sanayii için dövme tesisleri kurma projesi bu meyanda incelenmiş, kurulmak istenen kapasite çok düşük bulunmuş ve sermayesi artırılarak daha büyük bir tesis kurması tavsiye edilmiştir. Bu tesis yakında gerçekleşecektir.

— Yaptırılan etütler neticesinde Türk otomotiv sanayii montajcılıktan kurtulup ağır sanayie doğru yönelmiştir. Ve Türkiye bahsedilen bu iki tesis sayesinde her sene 225 milyon lira tutan oto yedek aksamı ithalâtını yerli imalâtla karşılamak mümkün olacaktır.

Etütlerin yaptırıldığı 1968 senesinde Türkiye'de otomotiv sanayii hakkında bilgi sahibi mühendislik firmalarının olmayışı sebebiyle bu etütlerin yabancı firmalara yaptırılması gerekmekteydi. Yabancı firma ile birlikte etüdü yürüten Türk firması otomotiv sanayii hakkında geniş bilgi ve tecrübe kazanmış, bunun neticesi olarak aşağıda sıralanan çeşitli konularda Türk sanayiine hizmet edebilecek duruma gelmiştir. Bahis mevzuu firma :

— Motor Sanayii Anonim Şirketi için «küçük tip benzin motorları imalâtı önprojeleri»,
— PARSAN Anonim Şirketine yaptığı «Tav ve ısıl işlem fırınlarının yerli imalât ve montaj hizmetleri»,
— NASAŞ Anonim Şirketi için «Alüminyum levhalar ve folyalar imalât tesisleri önprojeleri»,
— Etibank için «Bandırma Sülfirik Asit Fabrikası çelik konstrüksiyon imalât resimleri»,
— MOKAŞ Anonim Şirketi için «Motor, vites kutusu ve kamyonet imalâtı yatırım önprojeleri»,

Gibi projeler yapmaktadır. Görülüyor ki, zaten yabancı firmalara yaptırılacak olan bir etüdün bir yerli firma ile birlikte yaptırılması neticesinde Türkiye'de mühendislik hizmetleri gelişmekte, Türk mühendisleri fabrika kurabilme yeteneğine kavuşmaktadır. Bu tenkid edilecek bir husus olmamak lâzımgelir.

B) Türkiye Demir - Çelik Etüdü :

Demir - Çelik etütlerinin gayesi; son senelerde çok önem kazanan Türkiye'nin demir ve çelik durumunu rakamlarla ortaya çıkarmak ve gerekli tedbirleri almaktır.

Son yıllarda sanayiin gelişmesi ve mesken inşaatında görülen ilerlemeler, çubuk demir, profil, sac levha gibi demir çelik mamullerine olan talebi hızla artırmıştır. Bu yıl Karabük ve Ereğli tesisleri ihtiyaca cevap veremediği için büyük miktarda döviz sarfı ile çelik ithal etmek mecburiyetinde kalınmıştır.

Demir - Çelik konusunda süreli müşavirlik sözleşmesi için de Ayyıldız firmasına şu etütler yaptırılmıştır :

1. «Türkiye Demir - Çelik Sektörü orta vâdeli üretim plânlaması ile tedbir ve tavsiyeler» etüdü..

Bu etüdün birinci cildinde şu konular yer almaktadır :

— Türkiye'nin 1983 yılına kadar çeşitli demir - çelik mamullerine olan talebinin tesbiti,

— Diğer ülkelerde demir - çelik üretim ve tüketim durumları,

— Talep tahmininin nasıl yapıldığını gösteren teknikler,

— Talebi etkiliyen faktörler,

İkinci cilt aşağıdaki konuları kapsamaktadır :

— Türkiye'de makina çeliklerine olan arz ve talep durumları,

— Türkiye'de kullanılma yerlerine göre dövme; sementasyon ve otomat, makina yapı, takım ve kalıp, makas ve yay, elektrik sanayii ve paslanmaz çeliklere olan ihtiyaç ve bu çeliklerin nerelerden temin edildiği,

— Son beş yılda ve 1975 e kadar talep tahminleri,

— Çelik fiyatları,

— Türkiye'de mevcut çelikhaneler,

— Talebin karşılanması yönünden lüzumlu tedbir ve tavsiyeler.

Üçüncü ciltte ise demir - çelik ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için tedbir ve tavsiyeler meyanında;

— Türkiye'nin çeşitli demir ve çelik üretim tesislerinin son sekiz yıllık fiilî durumu,

— Gelecek senelerde üretim ve tevsii imkânları programları,

— İhtiyacı karşılamak için kurulması gerekli tesisler ve alınması gerekli tedbirler,

Bulunmaktadır.

2. «Divriği Demir yatakları ve müstakbel gelişme imkânları etüdü»

Bu raporda :

— Demir yataklarının genel tanımı,

— Divriği'de mevcut Karabük Demir - Çelik işletmelerinin ihtiyacı olan A, B, C, demir yataklarının evsafı, ilk etütlere göre 1968 de bulunan rezerv miktarları, yeni jeolojik ve sondaj çalışmaları neticesinde bulunan rezervler, yapılması gerekli yeni etütler ve müstakbel rezerv tahminleri,

— Purunsur, Dumluca ve Güneş demir yataklarının durumu,

— Divriği madenlerinin uzun vâdeli istihsal plânlaması ve ömürleri,

— Demir cevheri konusunda alınması gerekli tedbirler meyanında gerekli cevher aramaları, düşük fenörle cevherlerin zenginleştirilmesi ve demir cevheri konusunda bir teşekkülün kurulması teklifleri vardır.

3. «1969 senesi için Türk ekonomisine en uygun demir - çelik ithal esaslarının etüdü»

Bu etütle Türkiye'nin 1969 senesinde demir - çelik ihtiyacının tesbiti için :

— Demir - çelik ithalâtının tahlili,

— Kütük, hurda, pik, makina yapı ve takım çelikleri, dikişsiz çelik çekme boru, ağır profil, galvanizli sac gibi mamullerin arz ve talep durumları ile ithali gerekli miktarlar tesbit edilmiş ve bâzı tedbir ve tavsiyelerde bulunulmuştur.

Etütlere ödenen para :

Yukarıda bahsedilen etütler için Ayyıldız firmasına net 713 bin lira ödenmiştir.

Bu etütler karşılığında elde edilen bilgiler; yatırım değerleri milyarları bulan son derece önemli tesislerin plânlanmasını ve tutarı yüz milyonları bulan demir - çelik ithalâtının en iyi şekilde yönetilmesini sağlamıştır.

Etütlerin sağladığı faydalar :

— Türkiye'nin demir ve çelik problemi açıklığa kavuşturulmuş bulunmakta ve şimdi bu belirli probleme çözüm yolları aranmaktadır.

— Ereğli demir - çelik tesislerinin tevsii öne alınmış, Üçüncü Demir - Çelik tesislerinin bir yüksek fırınının plânlanan zamandan daha önce faaliyete geçmesi öngörülmüştür.

— Düşük tenörlü ve uzak mesafelerde bulunan demir cevherlerimizin biran önce işlenmesi için çalışmalar hızlandırılmış ve Keban Holding Şirketinin Elâzığ'da; Metaş Şirketinin İzmir'de basit ve ucuz demir - çelik tesisleri kurmaları tavsiye edilmiştir. Bunlar yakında gerçekleşeceklerdir. Bu yönde Türkiye'de yakın gelecekte hızlı bir gelişme beklenmektedir.

— Japon Ekonomik Heyetiyle Türkiye demir - çelik ihtiyaçları hususunda görüşmelerde bulunulmuş ve dördüncü bir demir - çelik tesisi kurulması için teşebbüse geçilmiştir.

— Türkiye'de bütün demir - çelik çalışmalarını koordine edecek bir «Demir - Çelik Birliği» kurulması için çalışmalar devam etmektedir.

— Demir - çelik ithalâtının Türk ekonomisine en uygun bir şekilde ve miktarda yapılması hususunda etüdün kota çalışmalarında faydası büyük olmuştur.

Önergede ileri sürülen iddialar :

1. Önergede Ayyıldız ve Trundle firması ile yapılan sözleşme ile ilgili olarak ileri sürülen iddialar :

a) Gizlilik tenkid edilmektedir. Mühendislik firmaları bir kuruma veya bir şirkete yaptıkları çalışmaların neticelerini tabiatiyle gizli tutarlar ve işverenden başkasına veremezler. Bu bilgi nihayet patent gibi bir şeydir; para karşılığı elde edilmiştir ve diğer şirketlerin, bu bilgileri para ödemeden elde etmeleri doğru olamaz. Bu gizlilik mühendislik hizmetlerinde riayet edilmesi gereken normal bir icaptır.

b) Önergede Trundle Firmasının iş muhtevası, olduğundan az gösterilmiş ve sadece 1, 3 ve 13 ncü maddeleri verilmiştir. Halbuki hakiki iş programı esaslı bir yapılabilirlik etütdüne mesnet teşkil edecek pazar etüdü, yatırım analizi ve ekonomik fayda tesbiti gibi birçok önemli hususları da ihtiva etmektedir.

2. Önergede «Ayyıldız firmasına milyonluk hediye» başlığı altında yapılan itham;

a) «A. B. D. ye yapılacak ihracat» konulu bir araştırmadan bahsedilmektedir. Türk el sanatları mamullerinin Amerikan pazarlarında satışa arz edilmesi gibi ekonomik ve sosyal bakımdan önem taşıyan bu araştırma henüz yaptırılmamış ve tabiatiyle her hangi bir ödeme de vâki olmamıştır.

b) Önergede «okurken sizleri güldürecek olan konu için Plânlama 637 bin lira ödemiştir» denilmektedir. Bu konuda otomotiv sanayii için lüzumlu dökümhanenin yapılabilirlik etüdü ve önprojesidir ki bunun da önemi yukarıda belirtilmiştir.

c) Yine sözleşmenin sadece birkaç maddesi sıralanmış ve etüdün geniş iş muhtevası, olduğundan önemsiz gösterilmeye çalışılmıştır.

d) «Bu sözleşmenin ek sözleşmesi de ilgi çekici maddelerle doludur.

Madde 2.— 1. Memleket dâhilinde ve haricinde uçak bileti bedeli ödenecektir» denilmektedir.

Dört aylık bir zamanda belirtilmesi istenen ve geniş malûmat toplanmasını gerektiren böyle bir çalışmanın, uçak seyahatleri yapılmadan bitirilmesi mümkün olmıyacağı aşikârdır.

e) Sözleşmenin madde 2. 3. ü önergede değiştirilerek «iş ile ilgili seyahatlerde beher seyahat günü için 25 dolâr ödenecektir» şeklinde gösterilmiş, halbuki sözleşmede bu yevmiyenin özellikle dış seyahatler için olduğu belirtilmiştir. Bu normal bir miktardır. Yurt içindeki seyahatlerde ödenecek harcırah 75 liradan ibarettir.

f) «Hiçbir bilimsel araştırma yapmadan» para ödendiği iddia edilmektedir. Bu firmanın yaptığı etütler teferruatlı olarak anlatılmış bulunuyor, bu etütlerin bilimsel bir araştırma yapmadan elde edilmesine imkân olmadığı açıkça ortadadır.

g) Yine önergede masrafların «beyan» mukabili ödendiği tenkid edilmektedir. Bu konuda şu açıklamayı yapmak zarureti vardır. Müşavirlik hizmetleri için yapılacak ödemeler iki türlüdür :

a. «Götürü» usulü,

b. «Masraflar + ücret» usulü,

Her iki usulde de yapılacak iş çalışacak eleman sayısı ve çalışacakları müddet «adam ay» cinsinden tahmin edilir. İş götürü olarak verilecekse bütün iş için lüzumlu adam ay miktarı belli bir aylık ücretle çarpılır. Bu miktara genel gider ve masraflar, seyahat masrafları ve kâr haddi konarak götürü bedeli bulunur.

Diğer taraftan iş «masraf + ücret» usulü ile ihale edilirse, o zaman belli bir aylık ücretle çarpılarak müşavire ödenecek «ücret» bedeli tâyin edilmiş olur. Müşavirin işle ilgili olarak, işverenin tasvibiyle yapacağı seyahatler ve diğer masraflar ayrıca ödenir. Böylece işin gerektirdiği kadar seyahat yaptırılır ve götürü usulde olduğu gibi önceden tahmin etmede yapılacak hatâ ve fazla para ödenmesi önlenmiş olur.

Bahsi geçen sözleşmede ikinci usul kullanılmıştır. 27 Mart 1970 tarihli Resmî Gazetede ilân edilen «Mühendislik ve Müşavirlik hizmetleri İhale usulü esasları» konulu Bakanlar Kurulu kararıyle bundan böyle genellikle hizmet sözleşmelerinin bu usule göre yapılması istenmektedir.

Netice olarak Ayyıldız firmasına yaptırılan «otomotiv sanayii» ve «Demir - çelik sanayii etütleri» lüzumlu ve faydalı etütlerdir ve sağladığı faydalar etüt için yapılan harcamaları haklı göstercecek değerdedir.

5. Tempo firması Keban - Elâzığ Bölgesinin bölgesel gelişme projesini yapmıştır.

Bir bölgesel gelişme projesinin başarılı olabilmesi, projeyi hazırlıyan uzmanların bölgenin özelliklerini etraflıca etüt etmelerine bağlıdır. Böyle bir etüt de ancak yerinde yapılan gözlemelerle güven verici bir değer kazanır. Bu bakımdan Tempo uzmanlarının bölgeye yaptıkları seyahatlerin lüzumu açıktır.

Aynı firma ile yapılan mukavelede Türk yargı organının hiçe sayılmış olması meselesine gelince, farklı iki ülkeye mensup teşekküller arasında çıkacak ticari ihtilâfların beynelmilel tahkim usullerine göre çözümlenmesi yerleşmiş bir teamüldür.

Bu şartın mukavelede yer alması Türk yargı organının hiçe sayılması anlamını taşımaz.

6. N. D. LEA Firması ile ilgili iddialar :

Sözleşmenin 3.1 maddesinde aynen şöyle denilmektedir.

«Projenin devamı süresince işveren (Yani DPT) müşavir firmanın proje başkanı ve bir veya iki asistanına, işverenin ofislerinde (Yani DPT binalarında) ofis kolaylığı sağlıyacaktır.»

Bu doğrudan doğruya müşavir firmaya DPT de çalışırken kendisine yeteri kadar masa, sandalya ve icabederse daktilo makinası vermekten ibarettir. İddia edildiği gibi bir veya iki yardımcı personel verilmesi mevzuubahis değildir ve böyle bir durum vâki olmamıştır.

Sözleşmenin 3.2 maddesinde ise «hemen hemen 4 aylık bir devre için, Ankara'da, işveren fultaym olarak dil bilen bir sekreter ve proje irtibat mühendisi veya proje irtibat ekonomisti temin edecektir.

İlâve olarak, hemen hemen 4 aylık bir uzman mühendis ve ekonomist ve gereği kadar yardımcının çalıştığı sürece Türkiye Demiryolları İdaresi personeli demiryolları maliyeti ve analizinde yardım etmek için sağlanacaktır.» denilmektedir.

Bir proje irtibat mühendisi veya ekonomistinin daimi olarak firmanın çalışmalarını kontrol etmek için vazifelendirmek mecburiyeti vardır. Aksi halde etüdün seyrini ve istenilen nitelikte olmasını takibe imkân olamaz. Ayrıca iddiada «bir proje irtibat mühendisi ve iktisatçı» denmekle sanki iki kişi firmaya yardım etmek için verilmiş gibi bir intıba yaratılmak istenmiştir. Bu aslâ vârit değildir.

Firma elemanlarının Demiryolları İdaresinde çalışmaları sırasında, gayet tabiî olarak bu idere-nin personeli kendilerine yardımcı olmalıdır Firma elemanlarının Demiryolları personeli tabiatiyle, yapılan işleri, maliyetlerin nasıl hesaplandığını firma personeline izah edecek ve gereken doneleri dosyalardan çıkarıp firmaya verecektir.

İşin kapsamı ve etüdün maliyet keşifleri incelenirse yapılan işler için fazla bir harcamanın bahis konusu olmadığı görülür. Takriben 300 sayfa, 60 tablo ve grafik, 10 haritadan teşekkül eden rapor incelenirse etüdün mukavele kapsamına giren bütün hususlarının tamamen ve ehliyetle yerine getirildiği görülür. Basra Körfezi ile İskenderun arasında bir boru hattı inşa edildiği takdirde, yılda 60 milyon ton petrol nakledilebilecek, 10 senede yatırım kendini amorti edecek bu yatırımda petrol taşıma maliyeti 1 $ /ton olacaktır.

Süveyş ve Ümit Burnu ile rekabet edebilecek yeni bir hat vasıtasiyle halen Avrupa ile Uzak - Şark ve Orta - Doğu arasındaki 8 - 9 milyon tonluk konteynerler ile taşınabilir yükün bir kısmını Türkiye üzerinden geçirmek mümkün olacaktır.

7. E. I. U. Gıda ve tabiî gaz projeleri :

«Ücret : 48 000 Sterling (3 700 000 Tl.)»

Ücret yalnız 48 000 Sterling dir. 3 700 000 Tl. lık ödemenin neye istinaden ileri sürüldüğü anlaşılamamıştır.

«İşverenin kimliği ve çalışmanın sonuçları gerek araştırma sırasında ve gerekse daha sonra tamamen gizli tutulacaktır» ibaresi tenkidedilmektedir. Hazırlanan araştırma, ihracatı hedef almaktadır. Bu sahada mevcut yabancı rekabet göz önüne alınırsa böyle bir etüdün Türkiye tarafından yaptırılmakta olduğunun bilinmesi rakiplerimize yardımcı olmaktan başka bir işe yaramaz. Türkiyenin bu konuda nasıl bir fikrî hazırlıkta bulunduğu ve hangi teşebbüse geçtiği rakiplerimiz tarafından bilinmemelidir. Projeyi hazırlayan grupun gizliliğe riayet etmesi, araştırmayı Türk Hükümetine yaptığını açıklamaması için, sözleşmede kendini bağlıyan bu hükme yer vermek lüzumu hissedilmiştir.

«Yine bütün vergi ve masraf Plânlama tarafından ödenecektir»

Kontratta böyle bir maddenin yer almış olması pratik bakımdan tercihe şayan bir yoldur. Nitekim bu tatbikat, 27 . 3 . 1970 tarihli ve 13456 sayılı Resmî Gazetede yayınlanan Bakanlar Kurulunun 7/117 sayılı Kararnamesinin 17 nci maddesi ile de benimsenmiştir.

Aynı şekilde, 193 sayılı Gelir Vergisi Kanununun 94 ncü maddesinin son fıkrasında «tevkifi gereken verginin tediyeyi yapan tarafından deruhte edilmesi halinde bu vergi, bilfiil ödenen miktar ile tediyeyi yapanın yüklendiği verginin toplamı üzerinden hesaplanır» denilmektedir. Bu suretle Devlet Plânlama Teşkilâtının tevkif edilecek vergiyi deruhte etmesine kanuni bir mâni bulunmadığı ortaya çıkmaktadır.

«Bu arada Economist Intelligence Unit firmasının payına düşen 37 500 Tl. Ankara'da SADA firmasına ödenecektir.»

Aslında kontrat E.I.U. ve Devlet Plânlama Teşkilâtı arasında imzalanmış olmayıp, E.I.U. ve SADA ile Devlet Plânlama Teşkilâtı arasında akdedilmiştir. Nitekim bu husus kontratın ikinci maddesinde şu şekilde belirtilmektedir: «Muhtevada işveren kelimesi Türkiye Devlet Plânlama Teşkilâtı için Danışman kelimesi ise Londra Economic Intelligence Unit firması ile Ankara'da işbirliği yaptığı SADA firması için kullanılmaktadır.»

Bir Türk firması olan SADA, E.I.U.'nun Türkiye temsilciliğini deruhte etmiş ve Türkiye'de etüt için lüzumlu saha çalışmalarını yapmıştır. Aslında bu tatbikat, yerli mühendislik ve müşavirlik firmalarının gelişmeleri ve bu suretle istikbalde mümkün olduğu kadar mühendislik hizmetlerinin Türk firmaları tarafından yapılabilmesine yardımcı olmak bakımından teşvik edilmeye şayandır. Nitekim son yıllarda bunun neticesi olarak daha çok mühendislik ve müşavirlik hizmetleri Türk firmalarına yaptırılmaktadır.

8. Madencilik projeleriyle ilgili iddialar :

Devlet Plânlama Teşkilâtının madencilik sektöründe yaptırdığı müşavir - mühendislik etütlerine 1968 yılı başlarında başlanılmıştır.

1. METAG proje gurubu :

Metağ Mühendislik Limited Şirketinin halen Devlet Plânlama Teşkilâtı için yürütmekte olduğu 4 maden arama ve tesis yapılabilirlik projesi mevcuttur. Bunlar a) Zamantı Çinko - Kurşun, b) İzmir - Uşak civa, c) Giresun - Ordu Bakır, Kurşun - Çinko ve d) Sivas - Erzincan Nikel projeleridir. Firma uhdesinde 100 civarında teknik eleman çalıştırılmakta olup maden arama ve yapılabilirlik etütleri ile tesis kurma projeleri gibi işlerde mühendis - müşavir, proje, imalât, inşaat montaj kontrolü ve işletme tecrübeleri faaliyetlerinde bulunmaktadır. 1968 yılından bu yana yaptığı çalışmalar sayesinde tanınmış ve itibar edilir bir firma haline gelmiştir.

METAG Mühendislik Limited Şirketinin Devlet Plânlama Teşkilâtı için yaptığı araştırmalardan başka ele aldığı projeler şunlardır :

1. Etibank Ergani Flotasyon tevsii
   (Proje, montaj kontrolu ve işletme tecrübeleri)
2. Etibank, Ergani Pirit kurutma tesisi,
   (Proje, montaj kontrolu ve işletme tecrübeleri)
3. Karadeniz Bakır kompleksi, yerli mühendislik projeleri,
   (Makina, boru - tesisat, çelik konstrüksiyon ve elektrik tesisleri)
4. Civa izabe tesisleri,
   (Proje, imalât, montaj kontrolu ve işletme tecrübeleri)
5. Azot sanayii, Samsun Gübre Fabrikası pudralama tesisi,
   (Proje, montaj ve işletme tecrübeleri)
6. İZBAK Madencilik ve İzabe Sanayii Ltd. Şti. Bakır Hidrometalürji tesisleri,
   (Proje, imalât, inşaat, montaj kontrolu ve işletme tecrübeleri)
7. Etibank, Edincik Limanı yükleme iskelesi,
   (İnşaat - tesisat).

a) Zamantı Çinko - Kurşun projesi :

Zamantı Çinko - Kurşun rezervi taşıyan bölgesinin etüt ve aramalarının yapılması, cevher rezervi, karakter ve değerinin tesbiti ile verimli bir tesis kurma imkânlarının araştırılması konusu Devlet Plânlama Teşkilâtınca ele alınmış ve bu işin yürütümü METAG Mühendislik Limited Şirketine verilmiştir. Yabancı firma olarak «Stolberg Igneieurberatung fur Bergbau und Hattenbetrieb G. M. b. H.» istihdam edilmiştir. Maden arama çalışmalarının sondaj ve yarma faaliyetlerinin tatbikatı bir sözleşme gereğince «Elektrik İşleri Etüt İdaresi» ne verilmiştir.

Bu gibi projelerde yabancı yatırım temin edebilmek için dünyaca tanınmış firmaların yatırım yapılması istenen projede bilfiil çalışmış olması veya projenin doğruluğunu tasdik etmesi gerekmektedir.. 1968 tarihine kadar Türkiye'de böyle bir yerli mühendis - müşavir firmasının bulunmamasından ötürü bu gibi işlerde yabancı firmalar istihdam etmek lüzumu doğmuştur.

Bu projede dış finansman için gereken 15 000 000 dolârlık yatırım sağlamak amacı ile bir yabancı müşavir - mühendislik firmasının gerekliliği Devlet Plânlama Teşkilâtınca yapılan araştırma sonucu tesbit edilmiştir. Yabancı firma seçimi için Behre Dolbear and Co., Bechtel Corporation, Western - Knoph Eng. (Arthur Mackee) Bureau de Becherches Geologique et Minieres (BRGM) Sofremines, Stolberg G. M. b. H. ve Dr. Haldor Topsøe (Nordisk MİNESELSKAB) gibi dünyaca tanınmış yabancı firmalardan bir teknik şartname gereğince teklif istenmiştir. Dört firma tarafından gönderilen tekliflerin değerlendirilmesi firma ehliyetleri ve adam x ay miktarı dikkate alınarak yapılmış ve aşağıdaki öncelik sırası tesbit edilmiştir :

10 Stolberh G. M. b. H.,
20 Bureau de Researches Geologique et Miniers (BRGM),
30 Western - Knoph Eng. (WKE),
40 Behre Dolbear.

Ayrıca Dünya Bankası, B. E. İ. (Avrupa Yatırım Bankası) veya I. F. C. (International Finance Corporation) den dış finansman da temin edilebileceği düşünülerek Stolberg G. M. b. H. istihdam edilmiştir.

Senelerden beri yabancı firmalar tarafından yürütülen projelerden netice alınmadığı göz önünde tutularak METAG'ın kontrolunda bizzat arazide çalışan bir yabancı firma istihdamı yoluna gidilmiş ve mukaveleye «Yabancı firma yerli firmaya yardımcı olacaktır» şeklinde bir madde konmuştur. Nitekim Devlet sektörü ve bu sektörün mukaveleli olarak, kontrol edemeden çalıştırdığı yabancı uzmanların raporlarında hiçbir fiilî etüde dayanmadan «Zamantı ve diğer bölgelerde ekonomik olarak işlenecek ve bir tesise keyfiyet ve kemiyet bakımından yeterli cevher yoktur.»

«Türkiye nevi bakımından zengin fakat miktar bakımından mineraller memleketidir» ve Smithsonit (Çinko karbonat) cevherine yalnız gözü ile bakıp bir kere elinde tartmadığı için «sarı kalkerler formasyonu» denemesine rağmen, METAG ve ona yardımcı Stolberg firması tarafından 1969 yılı sonuna kadar yapılan sistematik ve seri naden aramaları ile;

1 270 000 ton % 1,29 kurşun % 25,13 çinko tenörlü görünür (A);
2 590 000 » % 2,28 » % 18,82 » » muhtemel (B);
3 575 000 » % 2,47 » % 27,55 » » mümkün (C) ve
4 300 000 » hipotetik » (C_2) cevher rezervi tesbit etmek kabil olmuştur.

Elektrik İşleri Etüt İdaresi Zamantı projesinde arama yarmaları ve sondajlarının yapılmasında görevlendirilmiş ve METAG teknik elemanlariyle yapılan işbirliği sayesinde 3 000 metre irtifada yapılan sondaj randımanlarının çok yüksek olduğu örnek bir çalışma ifa edilmiştir. Önergede belirtildiği gibi kamu kuruluşu özel sektöre peşkeş çekilmiş değildir.

Böylece 2 - 5 sene gibi kısa bir zaman aralığında Kayseri ilinde senede 40 000 ton çinko, 10 000 ton kurşun ve 125 ton kadmium üretecek bir izabe tesisinin kurulma imkânı sağlanmıştır. Bu projenin gerçekleşmesi neticesinde ihracat ve ithal ikamesiyle birlikte asgari 15 sene müddetle memleketimiz yılda 18 000 000 dolâr döviz kazancı elde edecektir.

Ayrıca Devlet parası ulûfe diye dağıtılıyor iddiası karşısında şunu belirtelim ki, Etibankın % 35 hisse ile iştirak ettiği ve halktan gelen talep üzerine sermayesini 200 milyon Tl. sına çıkarmış olan Çin - Kur. A. Ş. ile Devlet Plânlama Teşkilâtı arasında akdedilen sözleşmenin 3 ncü ve 4 ncü maddelerine göre Devletin Zamantı Çinko - Kurşun projesi ile ilgili arama masraflarının karşılığını şirket 10 yılda % 5 faizle geri verecektir.

Zamantı projesine yapılan toplam ödemeler ile bulunan rezerv ve bunun metal değerine oranı hesabedildiğinde, cevher rezervine göre harcanan meblâğ 3,61 Tl/ton, harcanan meblâğın rezervin metal değerine göre oranı ise % 0,37 olarak görülmektedir.

b) İzmir - Uşak civa projesi :

Karaburun ve Banaz civa rezerv bölgesinin Zamantı projesine benzer bir şekilde ele alınarak işin ihalesi, Singmaster and Breyer-Kep Ticaret ve Sanayii; Magma, Madencilik ve Mühendislik Limited Şirketi Maktim; TEK - SER; Metag Mühendislik Limited Şirketi; Bremar Ticaret A. Ş. Mackay and Scheelmann Co. Ltd. Ertan Karahan Firması ve Bureau de Recherches Geologique et Minieres firmalarınlan teklif alınarak yapılan değerlendirme sonucu Metag firmasına verilmiştir.

Bu araştırmanın ehemmiyetini göstermek için uygulama safhasına intikal etmek üzere olan faaliyetlere temas etmek yerinde olacaktır. Filhakika Banaz kasabasının kuzeyinde kurulması düşünülen izabe tesisinde yılda 150 ton civa istihsal edilecektir. Böylece bir tesisin maliyeti 15 000 000 Tl. civarında olup tamamı döviz harcanmaksızın kurulabilecektir. Tesisin kapasitesini 1 500 000 Tl. lık bir ilâve yatırımla 250 ton/yıla çıkarmak mümkündür. Bu yatırım nihai yapılabilirlik raporunun neticesine göre gerçekleştirilecektir. Tesis 1971 yazının sonuna doğru civa metali üretmek üzere faaliyete geçecektir.

Civa projesinde yapılan toplam ödemeler ile bulunan rezerv ve bunun metal değerine oranı hesabedildiğinde:

Cevher rezervine göre harcanan meblâğ 4.12 Tl./ton.

Harcanan meblâğı rezervin para değerine oranı % 0.12 olarak belirmektedir.

İşletmeci şirket olarak 9 000 000 Tl. sermayeli Türk Civa İşletmeleri A. Ş. kurulmuştur. 1970 sonuna doğru şirket sermayesini, Karaburun ve Banaz bölgelerinde 150 şer ton/yıl civa metali üretecek iki tesis kurmak üzere 30 000 000 Tl. sına iblâğ edecektir. Etibankın bu şirkete iştiraki % 47,1 nisbetindedir. Bu şirket ile akdedilen anlaşmanın 3 ve 4 ncü maddeleri gereğince arama masrafları karşılığı âzami 10 yılda % 5 faizle geri alınacaktır.

Böylece, bundan 15 - 20 sene evvel «Türkiye'de civa madeni yoktur» diyen yerli ve yabancı uzmanlara karşılık yapılan çalışmalar sonunda 300 ton üretim kapasiteli yıllık geliri en az 4 milyon dolâr olan ve tahakkuk eden civa projesi gerçekleşmektedir.

Şunu da ilâve etmek gerekir ki, halihazırdaki arama, İzmir - Karaburun ve Banaz - Uşak Güney kuşağında yapılmaktadır. Arada kalan bölgede ve ayrıca Çanakkale - Kastamonu arasında uzanan Kuzey kuşakta 1971 de yapılacak Devlet Plânlama Teşkilâtı kontrolundeki araştırmaların neticesine göre Türkiye civa üretimini yılda 1 500 - 2 000 tona çıkarmak mümkün olacaktır.

c) Giresun - Ordu Bakır - Çinko - Kurşun projesi (Doğu Karadeniz Bakır Projesi) :

Doğu - Karadeniz Bakır Projesinde kamu sektörü (Etibank ve MTA Enstitüsü) tarafından yapılan aramalara yardım etmek ve hız vermek gayesini güden bu projede Devlet Plânlama Teşkilâtı tarafından, kurulmakta olan Karadeniz Bakır İşletmeleri Kompleksinin kapasitesini 2,5 misli artırmak veya bulunacak rezerve göre tevsi edilmiş kapasiteye denk yeni bir tesisi ilâveten kurma imkânlarının araştırılması konusunu ele almıştır. Yapılan sondajlı aramalara yardımcı olmak gayesiyle EİE İdaresi ve MTA Enstitüsünün işbirliği sağlanmış ve Murgul bölgesine EİE İdaresinin sondaj imkânlarının bir kısmı aktarılmıştır.

Doğu - Karadeniz rezerv bölgesinin bir parçası olan Giresun - Ordu bölgesinde etüt ve aramaların yapılması cevher rezervi karakter ve değerinin tesbit edilmesi Devlet Plânlama Teşkilâtınca ele alınmış ve bu işin yürütümü Metağ Mühendislik Limited Şirketine verilmiştir.

Bu bölgedeki aramalar çok ümit verici olup sahanın rezerv durumunu tesbit için gerekli detaylı sondaj ve galeri aramalarına mesnet olacak jeolojik çalışmalarına ve yarma faaliyetlerine devam edilmektedir.

d) Sivas - Erzincan Nikel Projesi :

Sivas - Erzincan rezerv bölgesinde yapılan çalışmalar, bu mıntakanın nikel rezervleri bakımından çok ümitli olabileceği intibaını uyandırmaktadır. Bu bölgedeki nikel potansiyelinin ortaya çıkarılması, cevher karakter ve değerinin tesbit edilmesi verimli izabe tesislerinin kurulması konusu ele alınmış, maden arama ve tesis yapılabilirlik etütleri Metağ Mühendislik Limited Şirketine verilmiştir.

1. Bu projelerin sadece bakır aramaları neticesinde temin edeceği fayda yılda 60 milyon dolârın üzerinde kıymeti olan bakır istihsali şeklinde imkânlar arz etmektedir.

2. Alaçam firmasına verilen işler :

Bu işler a) asbest maden ve tesis, b) Mermer ocak ve tesis yapılabilirlik etütleri olup, bunlardan mermer etüdünün son raporları ikmal edilmiştir. Asbest projesi de tamamlanmak üzeredir.

Alaçam firması Devlet Plânlama Teşkilâtına yapmakta olduğu projelerden başka Türkiye Kömür İşletmeleri, Etibank ve özel sektör hesabına çeşitli araştırma işlerini yürütmüş, tanınan bir firmadır. Devlet Plânlama Teşkilâtınca Alaçam firmasına verilen araştırma projelerinin her ikisi de teklif verme usulü dairesinde yapılmış ve teklif veren firmalar arasında asbest projesi için Tekser, Metağ Mühendislik Limited Şirketi, Alaçam Müşavir - Mühendislik ve Ferit Kromer - B. P. G. Bergbau Planning G. M. B. H, mermer projesi için ise Ertan Karahan Firması, Alaçam Müşavir - Mühendislik, E. N. Egeran Müşavir - Mühendislik, Bureau de Recherches Géologique et Miniérs (BRGM), Magma - Tınaz Madencilik ve Mühendislik ve Tekser firmaları yer almıştır. Görülüyor ki, sözü geçen işler firma direktörünün İspartalı olduğundan dolayı değil, teklif alınan 10 firma arasında en uygun şartları haiz olduğu için Alaçam firmasına verilmiştir.

Yapılan suçlamalardan biri de projelere ödenen meblâğın yüksek olduğudur. Projelerin kısa zamanda tamamlanması ve projelerde istihdam edilecek ehliyetli arazi elemanlarının tam kapasitede arazide çalıştırılması hususları nazara alınırsa yürütülen işlerin yapılması için harcanan toplam meblâğın daha önce sarf edilenlere nisbetle az olduğu açıkça görülmektedir.

Önergede teknik elemanlara ödenen ücretlerin fazlalığı intibaını vermek üzere mukaveleden alınan cetvele gelince :

Bu gibi maden projelerinde teknik elemanlara ödenen ücretleri arazide ödenmesi gereken harcırah, mahrumiyet zammı gibi başka bir ödeme yapılmıyacağına göre yüksek saymamak gerekir.

Aktedilen sözleşmelerde piyasadaki fiyat artışlarını karşılamak amaciyle Plânlamanın tasvibi ile uygulanmak üzere konulmuş olan hüküm şimdiye kadar tatbik edilmemiştir.

Yapılan anlaşmalar gereğince personele ödenen ücretler Plânlamaya detaylı olarak fatura edilmekte ve bordrolar projede çalışan elemanlar tarafından imzalandıktan sonra DPT na gönderilmektedir. Bu durumda ücretlerin yüksek gösterilip düşük ödenmesi iddiası mesnetsiz kalmaktadır.

Mermer projesi için ödenen döviz miktarları «Mermer Ocak ve Tesis Fizibilite Etüdü» dış pazar araştırması için kullanılmış ve dökümü aşağıda belirtilmiştir.

1. Firma tarafından 4 . 2 . 1969 tarihinde yapılacak dış piyasa araştırması için iki teknik elemanın İtalya, Fransa, Belçika, İngiltere ve Almanya'da bir ay müddetle yapacakları tetkik seyahati için 3 bin dolâr döviz talebedilmiştir. Tahsis edilen döviz miktarı toplam 1 600 dolâr olmuştur.

2. Yabancı uzmanlara ödenen ücretler,

a) Jeolog Mühendis G. Chongragach'a (Yugoslav) 925 dolâr,

Albert Reiner'e (Belçika) 1 250 dolâr mermer etüdleri için,

b) Prof. Van Bilijon'a (Güney Afrika Cumhuriyeti) 1260 Sterling, Jeolog Y. Müh. Z. M. Eliferovich'e (S. S. C. Birliği) 560 Sterlin asbest maden ve tesis fizibilite etüdü ile ilgili ödemeler yapılmıştır.

Firma ilgililerinin Devlet parasiyle Avrupa'da tatil yaptıkları iddiası doğru değildir.

Halen yapılan araştırmaların hedefi 20 000 ton/yıl lif asbest üretimini gerçekleştirmek yönünde geliştirilmektedir. 1970 yılı sonunda tesbit edilecek asbest rezervlerine göre muhtemelen birkaç yerde kurulacak (Hatay, Sivas, Bursa) asbest işletme tesisi için yapılabilirlik raporları hazırlanacaktır.

Alaçam Firmasına abest projesinde yaptığı işlerden dolayı 7 989 626,17 Tl. toplam ödeme yapılmıştır. Bunun 1 357 375,77 Tl. sı personel, 1 342 133,26 Tl. sı umumi masraf ve firma ücreti, 129 355,10 Tl. sı lâboratuvar ve malzeme, 5 160 762,26 Tl. sı da yapılan yeraltı madencilik faaliyetleri karşılığında ödenmiştir. Asbest projesine yapılan toplam ödemeler ile bulunan krizotil lif asbest rezervine ve bunun değerine oranı hesabedildiğinde, net krizotil lif rezervine göre harcanan meblâğ 38,85 Tl./ton, harcanan meblâğın rezervin para değerine oranı % 0.11 olarak görülmektedir.

Böylece iki sene gibi kısa bir zamanda asgari 10 - 15 sene müddetle, yılda 20 000 ton krizotil lif asbest işliyecek tesislerin kurulma imkânları sağlanmıştır. Bu projenin gerçekleşmesi ile ithalât ikâmesi ihracat yanında memleketimiz yıllık 10 milyon dolâr döviz kazancı elde edecektir.

İşletmeci şirket olarak Etibank'ın % 35 hissesi ile ASMAŞ Asbest Madencilik ve Sanayi A. Ş. kurulmuştur.

ASMAŞ A. Ş. ile yapılan anlaşmada, arama ve pilot tesis harcamaları, 3 ve 4 ncü maddeler gereğince, 10 senede % 5 faizle geri alınacaktır.

Mermer projesi tatbiki ile 1969 yılı sonuna kadar yapılan arazi çalışmaları, Marmara Adasında 850 000 000 m³, Afyon bölgesinde 5 514 000 m³ mermer rezervinin tesbitine imkân vermiştir.

Rezerv tesbit faaliyetleri yanında, «mermer pazar araştırması» etüdlerini tamamlamış olup ocak ve tesis yapılabilirlik raporları da verilmiştir. 1969 yılı sonunda tesbit edilen rezerv ve pa-

zar araştırması etüdlerinin ışığı altında 145 000 m³/yıl kapasiteli ocak işletme tesisleri ile 80 000 m³/yıl kapasiteli mermer işleme tesislerinin kurulması olumlu görülmektedir. İstihsal edilecek mermerin 50 000 m³ dış 50 000 m³ ü ise iç pazarlarda satılacaktır.

Alaçam Firmasına mermer projesinde yaptığı işlerden dolayı 5 . 8 . 1970 tarihine kadar toplam 4 900 286,94 Tl. bürüt veya 4 050 000 Tl. net ödeme yapılmıştır. Bunun 758 700 Tl. personel, 411 300 Tl. firma ücreti ve genel giderler ve yapılan fiilî işler için 2 880 000 Tl. net olarak ödenmiştir.

Mermer projesinde yapılan toplam ödemeler ile bulunan mermer rezervine oranı hesabedildiğinde çıkan 0.0062 Tl./m³ bulunan rezerve göre harcanan meblâğ olarak görülmektedir.

Böylece birbuçuk sene gibi kısa bir zamanda asgari 10 - 15 sene müddetle yılda 100 000 m³ mermer işliyecek tesislerin kurulma imkânları sağlanmıştır. Kurulacak tesislerin tam kapasitede çalıştığında yalnız ihracat yoluyla memleketimize 12 milyon dolâr döviz kazancı sağlıyacaktır.

Etibankın % 34 hissesi ile işletmeci şirket olarak «Anadolu Mermer ve Seramik Sanayii A. Ş.» kurulmuştur. Bu şirket ile aktedilen anlaşmanın 3 ve 4 ncü maddeleri gereğince yapılan arama masrafları âzami 10 yılda % 5 faiziyle geri ödenecektir.

Ole HELWEG ile yapılan Anlaşma :

Ole Helweg Proje Grupu ile Devlet Plânlama Teşkilâtı arasında aktedilen ve Sayıştayca vize edilen mukavele gizli olmayıp bilâkis örnek mukavele olarak, ilgili kuruluşlara kredi veren müesseselere ve mukavele akdetmek istiyen teşebbüslere gösterilmekte hattâ fazla kopyalarından tevdi edilmektedir.

Mukavele konusu ise, yalnız Ole Helweg'in temsil ettiği İskandinav Grupu tarafından hazırlanmamaktadır. Devlet Plânlama Teşkilâtında 6 mimar, 2 iktisatçı, 1 mühendis, 2 maliyeci, 1 proje teknisyeninden müteşekkil Merkez Proje Müdürlüğü kurulmuştur. İskandinav Grupu ile projeyi müştereken hazırlamaktadır. Hazırlamanın gerektirdiği mesaiye Türk Grupu yüzde 40 oranında katılmaktadır. İleride bu oran yüzde 100 e yükselecektir. Ege Denizi sahillerinin Turistik Geliştirme Projesini buradan edinilen bilgi ve tecrübe ile tamamen Türk Grupunun hazırlaması düşünülmektedir.

Bugüne kadar memleketimizde, turizm sahasındaki gayretler münferit, dağınık ve klâsik işletmecilik metotlarına inhisar etmekte öteye geçmemiştir. İlk defa, bölge seviyesinde kütle turizmine dönük büyük bir proje hazırlanmaktadır. Yugoslavya'da Dubravnik'te 30 000 yatak kapasiteli turistik tatil köyleri inşa edilmiş ve Dünya Bankası bu tesislerin kredi yoluyla finansmanına iştirak etmiştir. Dubrovnik projesi Akdeniz sahillerinin en başarılı projelerinden biridir ve Ole Helweg'in bürosu tarafından hazırlanmıştır. Kendisinin Side projesine katıldığı ve elimine edildiği hususu gerçeğe uymamaktadır.

Memleketimizde Güney - Akdeniz Sahili Turizm Gelişme Projesini Türk grupu ile müştereken hazırlıyan İskandinav grupu merkezi İsveç'te bulunan VBB Mühendislik, Müşavirlik Bürosu ile Danimarka'da Ole Helweg Bürosundan teşekkül etmektedir. VBB, bir kamu kuruluşudur ve çok büyük çapta işler başarmıştır. Mısır'da Assuvan Barajı dolayısiyle tarihî ehramların yerini değiştirme projesini hazırlıyan ve bunu tatbik eden VBB Bürosudur. Aynı mahalde turistik tesisleri projelendirmiştir.

Proje hazırlık halindedir. Henüz ikmal edilmiş bir rapor elde mevcudolmadığı için, kilit altına alınmış olması da söz konusu değildir. Ödemeler belirli aylarda taksitler halinde yapılmaktadır. Ole Helweg grupundan rapor alındıkça ödeme yapıldığı hususu vârit bulunmamaktadır. Yalnız, Türk grupu ile İskandinav grupu arasında karşılıklı teati edilen ara raporlar mevcuttur. Bu arada raporlar ödeme ile ilgili olmayıp proje hazırlığı ile ilgili anaprensipler ve hesap metotları hakkında fikir mutabakatını tesis etmek amiciyle hazırlanmış bulunmaktadır. Mamafih Türk grupu bâzı bilgilerin henüz proje ikmal olunmadan dışarıya sızmasını arazi spekülâsyonlarının meydana gelmesi ihtimaline karşı doğru bulmamaktadır.

İskandinav grupuna ödenecek olan 250 000 $ proje ücreti proje ikmali ile ilgili bir ödeme olacaktır. 8 aylık süreye tabi olarak ödemenin artması söz konusu değildir. 8 aylık süre mukavelenin 6 ncı maddesine göre projenin ikmali için değil, sadece rapor taslağının ha-

zırlanması için tesbit edilen süredir. Proje 1,5 yıllık bir süre içinde hazırlanacak niteliktedir. İskandinav grupunun Türk ekonomisine aylık külfeti 14 000 $ dir. Bu miktar içinde 3 mimar, 3 mühendis, 1 şehirci mimar, 2 desinatör ve 1 çizim teknisyeni mevcut bulunmaktadır. Türk grupunun aylık maliyeti ise 90 000 Tl. dır. Bu iki rakamın mukayesesinden İskandinav grupunun çok yüksek bedel almadığı, aksine normalin altında bir bedel ile istihdam edildiği görülür.

Bechtel Firması ile ilgili iddialar :

Bechtel 400 milyon liranın peşkeş edildiği yabancı firmalardan biri olarak tanıtılmakta olup ayrıca Bechtel Corporation'un eski CIA Şefi John A. Mc. Cone'un şirketi olduğu iddia edilmektedir.

Bechtel Corporation nüvesi 1898 yılında atılmış bulunan, bugün de dünyanın muhtelif ülkelerinin 17 büyük merkezindeki şubeleri vasıtası ile halihazırda 46 ülke ve A. B. D. nin 38 eyaleti için 2 000 i aşkın büyük projeyi ikmal etmiş, dünyanın sayılı mühendislik ve müşavirlik firmalarından biridir. Çeşitli sahalarda yetişmiş 3 500 tecrübeli teknik elemanı devamlı olarak bünyesinde barındırmaktadır. Böyle geniş ve tecrübeli bir kadro ve çeşitli ülkelerdeki şubeleri ile yürüttüğü anafaaliyet alanları arasında şu konular vardır :

— Petrol rafinerisi kimya ve petrokimya,
— Gübre,
— Gaz,
— Gıda maddelerini işleme, cam, çimento v.s. gibi istisnai tesisler,
— Enerji,
— Nükleer enerji,
— Su kaynakları ve hidro - elektrik geliştirme projeleri,
— Maden ve metalurji,
— Kâğıt sanayii,
— Pipeline projeleri,
— Petrol sahası,
— Deniz terminalleri ve sahil geliştirme projeleri,
— İnşaat ve yapı mühendisliği işleri,
— Master plân - arazi geliştirme etütleri,
— Hızlı ulaşım sistemleri,
— Roket ve feza tesisleri,
— Kalkınma projeleri.

Böyle bir kurum, uzun yıllar boyunca çeşitli ülkelere yaptığı hizmetler, kuruluş ve çalışma düzeni ve teknolojik alanda getirdiği yenilikler çerçevesinde değerlendirildiği zaman, paranın gelişi güzel bir firmaya verilmiş olduğu iddialarının ne kadar yersiz olduğu kolayca anlaşılır.

Bu arada Devlet Plânlama Teşkilâtı;

a) Çukurova Bölgesel Kalkınma Projesi için Bechtel International Corporation, yani Bechtel Corporation'un Avrupa ülkelerine iş yapan şubesi ile,

b) Irak - Türkiye Tabiî Gaz Boru Hattı projelerine ilişkin müşavirlik hizmetleri için ise Bechtel France, S. A., yani Bechtel Corporation'un Fransadaki şubesi ile, anlaşma yapmıştır.

Çukurova Bölgesel Kalkınma Projesi çeşitli sahalar yanısıra belirli sektörel projelere ağırlık veren bir programlar dizisi gerektirmektedir ki, Bechtel bu tip bir proje için gerekli tecrübeli elemanlara sahiptir. Ayrıca, bu projede beraber çalıştığı FMC Corporation da uluslararası bir kuruluş olup Avrupa'da taze meyve, sebze ve işlenebilir mamuller için pazar imkânlarını takibetmek amaciyle bir pazarlama dairesi bulundurmaktadır. Bu daire vasıtasiyle FMC'nin oldukça kati bir şekilde ve kısa sürede Çukurova Bölgesi ve ülkemiz için önem taşıyan muhtelif ürünlerin ihraç imkânları hakkında bilgi verebilme kudretine sahibolduğu açıktır.

Bilindiği gibi Çukurova bugün Türkiye'nin en hızlı gelişme imkânlarına sahip bölgelerinden biri olduğu gibi ülkemizin kalkınmasında en önemli darboğazlardan birini teşkil eden döviz açığını kapatmada rol oynıyacak tarımsal ürünler ve tarıma dayalı sanayi kollarının geliştirilebileceği bölgelerimizden biridir.

Gerek coğrafî mevkii ve bağları gerekse iktisadi bünyesi bu tip bir gelişmeye fazlasiyle müsaittir. Esas olan bu bölgenin potansiyel kaynaklarının geliştirilmesinde ana rol oynıyacak kilit sektör yatırımlarının gerçekleştirilebilmesi ve buna paralel olarak idari tedbirlerin alınabilmesidir. Onun için «Niçin Çukurova?» diye bir sual olamıyacağı gibi «Niçin yeniden Çukurova?» suali de plân yapımı tekniğine sahip şahıslar için anlamsız kalmaktadır. Plânlama faaliyeti tarifi itibariyle devamlıdır ve hangi ölçek için hazırlanmış olursa olsun gelişmelerin ışığı altında devamlı revizyona tabidir. Dolayısiyle her halükârda bilhassa Çukurova Projesi gibi stratejik önemi haiz projeler revizyona tabi tutulurlar. Devlet Plânlama Teşkilâtınca daha önce yapılan çalışma ile bu çalışma arasında amaç, kapsam ve proje teknikleri açısından önemli farklılıklar vardır. Devlet Plnlama Teşkilâtı tarafından ele alınan proje daha ziyade çok yönlü bir bölge plânı mahiyetinde olup yerinde envanter ve etütlerle 1965 - 1966 yılında belirli bir safhaya getirilmişti. Ancak Bechtel Corporation'un hazırlamaktan mesul olduğu projede gerçekleştirilecek faaliyet sahası, «hemen uygulanmaya müsait zirai ticaretin iktisadi faydalarının araştırılması» dır. Muayyen plânlama kararları için son dört yıldır ülke ve bölge çapındaki gelişmeleri de gözeten bir rehber ve kavramsal bir temel vazifesi görmesidir. Bunun için de bu projede pazarlama etütleri, üretim tercihleri ve tesis etütleri yer almaktadır.

Bechtel firmasının kendisini sevdirerek bir Çukurova Bölgesel Kalkınma Projesini elde ettiği iddiası vârit değildir.

Ayrıca Çukurova araştırması sözleşmesinin gülünç maddelerle dolu olduğu söylenerek, bu arada Bechtel firmasının nasıl «beleş» e kondurulduğunu da belirttiği ifade edilen bâzı maddelere değinilmektedir. Bu maddeler normal şartları ihtiva etmektedir. İşin bir müddete bağlanması tabiî olduğu gibi etüdün hazırlanmasında bir aykırılık veya firmaya tanınmış özel bir muamele mahiyeti görmek, işin icaplarını takdir edememek olur.

45 000 liralık ödeme ise, ihale masraflarını ve % 0,4 damga resmini ihtiva etmekte olup yabancı firmalarla yapılan anlaşmalarda bir teamül olan tatbikata uymaktadır.

Plânlama yöneticilerinin sözleşmeler konusunda ciddiyetten uzak bir tutuma sahibolduklarını gösterir bir belge olarak Bechtel firması tarafından DPT'na gönderilen bir mektubun aşağıdaki fıkrası zikredilmektedir.

«20 . 2 . 1969 tarihinde DPT ile Bechtel arasında yapılan andlaşmayla, aşağıdaki değişikliklerin ve ilâvelerin adapte ve onun bir parçası olarak kabul edilmesine karar verilmiştir..»

Bu mektuba göre Bechtel firmasının sözleşmeyi tek taraflı olarak değiştirdiği, Plânlama yöneticilerinin ise hiçbir şey yapmadığı ortaya atılmıştır.

DPT ile Bechtel arasında yapılan mukavele 9 . 5 . 1969 tarihlidir. 20 . 2 . 1969 tarihli mukavelenin imzalanma tarihi olmayıp anagörüşmelere ait bir tarihtir. Şöyle ki: Müzakereler cereyan ederken, Bechtel firmasının 31 . 3 . 1969 tarihli mektubundaki, miktar değişmemek üzere ödeme taksitlerine ait teşkilâtın lehinde yapılan tadil teklifi, aynen sözleşmenin bir unsuru olarak dosyasına konmuş ve Sayıştayca vize için dosya bu hali ile intikal ettirilmiştir. Bu durumu tersine yorumlayarak, Bechtel firmasının mektupla mukavele tadil ettiği sonucunu elde etmek gerçeğe aykırıdır. Zira 9 . 5 . 1969 tarihli mukavelenin daha önceki tarihi taşıyan bir mektupla tadil edilemiyeceği aşikârdır.

Araştırma fonundan kanunsuz harcamalar yapıldığı iddiaları (Takririn 16 ncı sayfası)

1969 yılı Bütçe Kanununa bağlı (R) cetvelinde olduğu gibi 1970 bütçesi (R) formülünün 21.000 nci «Etüt ve Proje Giderleri» ile ilgili hükümlerinde bu bölümden yapılacak harcamalar 9 fıkra halinde sayılmıştır.

Ezcümle 2 nci fıkrada «Etüt ve projelerin yapılması için zaruri taşınır ve taşınmaz malların kira bedelleri ve bunlara ilişkin giderlerin» bu tertipten ödenebileceği açıklanmıştır.

Ayrıca 8 nci fıkrada Devlet Plânlama Teşkilâtının özel durumu icabı «Devlet Plânlama Teşkilâtının 340 ve 933 sayılı Kanun hükümleri dâhilinde ve diğer yaptıracağı araştırma ve inceleme proje idareleri ve yatırım hizmetlerinin gerektirdiği döşeme ve demirbaş ve koordinasyonun zaruri kıldığı giderlerin bu tertipten karşılanacağı» belirtilmiştir.

Bahis konusu ödemeler formül hükümlerine uygun olarak tahakkuk ettirilmiş ve Sayıştaya vize edilerek ödenmiştir.

Baskı giderleri ile diğer ödemeler de formül hükümlerine uygun olarak yapılmıştır.

Yabancı elemanların ev kiraları ise 14 Kasım 1964 gün ve 11856 sayılı Resmî Gazetede yayınlanan 20 . 10 . 1964 gün ve 6/3815 sayılı Bakanlar Kurulu Kararının 4 ncü maddesinin 4 ncü fıkrası gereğince ödenmiştir.

Mezkûr fıkrada aynen şöyle denilmektedir :

«Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, Alman uzman, öğretmen ve mütehassıslar ve bunların aileleri efradının oturacakları mobilyalı lojmanların kira ve bakım giderlerini üzerine alacak veya bu çeşit lojmanlar tahsis eyliyecektir.»

Bu itibarla Kalkınma Fonunun harcama amaçlarından ayrılmış olduğu iddiası yersizdir.

933 sayılı Kanunun 10 ncu maddesinde belirtilen ve geciktiği söylenen Kararname, Türkiye'deki bütün kamu kuruluşlarının kalkınma plânı ve yıllık programlar gereğince yaptırılacak yatırımların müşavirlik, mühendislik, mimarlık ve benzeri proje ve kontrolluk hizmetleri ile ilgili bir kararname olup yalnız Plânlama Teşkilâtına munhasır bir kararname değildir.

Devlet Plânlama Teşkilâtı yukarda ilgili bölümlerde belirtildiği üzere Kalkınma Fonundan araştırmaları 91 sayılı Kuruluş Kanununun 340 sayılı Kanunla değiştirilen 20 nci maddesine göre 933 sayılı Kanundan önce de yaptırmak ve gerekli ödemelerde bulunmak yetkisini esasen haiz bulunmakta idi.

Bütün araştırma ve proje ile ilgili mukaveleler Sayıştay denetiminden geçirilmiş ve kanuni icaplara göre tescil edilmiş bulunmaktadır.

Teklif isteme usulünün keyfi olarak seçilen firmalara iş verebilmek için konulmuş bir kayıt olduğu yolundaki iddia doğru değildir.

7/117 sayılı Kararname tenkidine cevap :

27 Mart 1970 tarih ve 7/117 sayılı Kararnamede, müşavirlik hizmetlerinin yaptırılmasında evvelâ teklif istenmektedir. Bu tekliflerin hazırlanması firmalara müşavirlik hizmet ücretinin takriben % 10 - 15 ine mal olur. Hiç bir firmaya teklif hazırlatmak için ödeme yapılmaz. Bu yüzden bütün firmalar ancak mâkûl sayıda müşavirlik firmalarından teklif istendiği takdirde teklif hazırlarlar. Hiçbir ciddî firma, eğer 100 firmadan teklif istenmişse teklif hazırlamaz ve vermez. Kaldı ki, 100 firmadan teklif gelse bile bu tekliflerin incelenmesi projenin kendi maliyetinin birkaç mislini bulur ve kısa zamanda bitirilecek bir proje, tekliflerini incelenmesi ve değerlendirilmesi yüzünden gecikmelere mâruz kalır. Eğer teklif istenmiyenlerden gelecek müracaatlar da nazarı itibara alınacak olsa sınırsız sayıda ehliyetsiz olarak hazırlanmış teklifin inceleme ve değerlendirilmesi mecburiyeti ortaya çıkacak, işler gecikecek, lüzumsuz masraf edilecek, ehliyetli firmalar teklif vermekten kaçınacaktır.

Kararnamenin 8 nci maddesi bu yüzden en az 3, en çok 5 firmadan teklif istenmesini öngörmüştür. DPT'nda 150 den fazla yerli ve yabancı firmanın sicili bulunmaktadır. Bu sicil formlarında her firmanın şimdiye kadar yaptığı işler, halen yapmakta olduğu işler, mevcut personeli ve bunların tahsil seviyeleri, ihtısasları, iş yapmakta olduğu diğer firmalar gibi bilgiler yer almaktadır. 4 kişilik bir komisyon tarafından projenin maliyetine göre bu firmalar arasında bir önseçim yapılarak teklif istenmektedir.

Şunu da belirtmek gerekir ki, 340 sayılı Kanuna göre Devlet Plânlama Teşkilâtı bu mahiyetteki işlerinde 2490 sayılı Kanuna tabi değildir ve dolayısiyle Kararnamede işlerin bu surette düzenlenmesinde mevzuata aykırı bir cihet bulunmamaktadır.

Müsteşarın kardeşinin Araştırma Grupu Başkanı oluşu dolayısiyle bir aile şirketi kurulmuştur, bu da yolsuzlukları ispat eden diğer bir delildir denilmektedir.

Yusuf Bozkurt Özal tahsilini İngiltere'de iki ayrı Üniversitede 3 diploma alarak yapmıştır. Doktora derecesini haiz elektrik ve elektronik mühendisidir. Orta - Doğu Teknik Üniversitesinde Master sınıflarında öğretim üyeliğinde bulunmuştur.

Devlet Plânlama Teşkilâtında görev alması sadece kendisine verilen ödevin gerektirdiği vasıfları haiz bulunması durumuna dayanmaktadır. Mukaveleli olarak çalışması bakımından Memurin Kanununun kayıtlarına tabi bulunmamaktadır.

Araştırma projelerinin hiçbir bilimsel mantık ve adalet yoluna dayanmadan verildiği iddia edilmektedir.

Araştırma Grupunun çalışma esasları Devlet Plânlama Teşkilâtının 3 . 9 . 1969 tarih ve 67 sayılı tamimiyle tesbit edilmiş olup 7/117 sayılı Kararnamenin çıkmasına kadar bu esaslar tatbik edilmiştir. Bu tamimin muhtevası yukardaki ithamları tamamiyle çürütecek niteliktedir.

Araştırma grupu kendisine verilen görevleri başariyle yerine getirebilecek vasıfta elemanlardan teşekkül etmiştir. Halihazırda iki iktisatçı, bir şehir plâncısı ve onbir mühendisten kurulu ceman 14 teknik personelin beşinin mühendislik konularında doktorası vardır. Firmalarca hazırlanan raporlar bu grupun ve ilgili kuruluşlar uzmanlarının sıkı bir tetkikinden geçmektedir.

Sonuç :

Yukardan beri verdiğim izahat müşavirlik ve mühendislik hizmetlerinin memleketimizin Plânlı kalkınması bakımından gösterdiği hayatî ehemmiyeti yeter derecede vuzuhla belirtmiş olacaktır. Diğer taraftan bu araştırmaların Plân ve icra programları gereğince yürütülmesinde ve bu hususdaki harcamalarda mevzuata bir aykırılık ve binnetice suç konusu teşkil edecek her hangi bir husus bulunmadığı da aşikâr olarak tezahür etmektedir.

Keyfiyeti tetkik ve takdirlerine saygılarımla arz ederim.

Süleyman Demirel
Başbakan

9/15 Nolu Soruşturma Hazırlık Komisyonu raporu

Türkiye Büyük Millet Meclisi
9/15 No.lu Soruşturma Hazırlık Komisyonu — *23 . 2 . 1972*
Esas No. : 9/15
Karar No. : 11

T. B. M. M. BİRLEŞİK TOPLANTISI BAŞKANLIĞINA

I - İçel Milletvekili Celâl Kargılı'nın Devlet Plânlama Teşkilâtında İkinci Beş Yıllık Plân döneminde, kalkınma fonunda bulunan meblâğların sarfında yolsuzluklar olduğu iddiasına havi 15 . 5 . 1970 tarihli önergesiyle kurulan Soruşturma Hazırlık Komisyonumuz,

II - 12 Mayıs 1970 tarihli Devrim Gazetesinin 8 nci sayfasında 400 milyon liralık proje fonu yerli ve yabancı yârana peşkeş çekildi. Neşriyatına dayanılarak kaleme alınan önerge esaslarına göre Komisyonumuz sırasiyle 28 . 4 . 1971 gün 9/15 sayı ile Devrim Gazetesine, aynı gün 9/15 sayı ile önerge sahibi Celâl Kargılı'ya; 18 . 6 . 1971 gün 9/15 sayılı yazımızla Devlet Plânlama Teşkilâtı Müsteşarlığına bu hususdaki deliller ile başka ne biliyorlarsa Komisyonumuza intikal etirmeleri istenmiştir.

Devrim Gazetesi 29 . 4 . 1971 tarihli dosyasında mevcut cevaplariyle istenilen vesika ve belgelerin Devlet Plânlama Teşkilâtı ile, Başbakanlık Muhasebe Müdürlüğü ve Sayıştay Sözleşmeler Şubesinde bulunduğu ve kendi neşriyatının da bunlara dayandığını bildirmiştir.

Önerge sahibi Kargılı ise kendisine delillerinin ibrazı için yaptığımız tebligattan 8 aya yakın bir süre sonra 14 Aralık 1972 tarihli dosyasında mevcut ilâve iddialarını vermiştir.

Devlet Plânlama Müsteşarlığına yazdığımız ilk yazımıza 21 . 6 . 1971 gün 0.1.1.1.7-4-6436 sayılı ve o zamanki Başbakan Yardımcısı Karaosmanoğlu imzalı dosyasında mevcut yazı ile Plânlamada önergede ileri sürülen konularla ilgili Maliye müfettişlerince teftiş yapıldığı, sonucun Soruşturma Hazırlık Komisyonumuza bildirileceği beyan edilmiştir.

Tekrar 11 . 10 . 1971 gün ve 9/15 sayılı yazımızla Başbakanlıktan teftiş sonucu durum istediğimize 13 . 10 . 1971 gün ve Başbakanlık Devlet Plânlama Müsteşarlığı 276 sayılı İlhan Evliyaoğlu imzalı dosyada mevcut yazı ve önceden gönderileceği söylenen Maliye müfettişlerinin bu konuda yaptıkları teftiş raporu tasdikli örneği de eklenerek gönderilmiştir.

Ayrıca, pek tabiî olarak suiistimâl iddiasına mâruz Sayın Demirel imzasına havi önergedeki iddialara tek tek ve uzun izahlı cevap da alınmış ve dosyasında muhafaza edilmektedir.

Mehaz olarak gerek Devrim Gazetesi ve gerekse önerge sahibinin verdiği kaynaklardan alınan resmî evrak ve bilgilere dayanılarak mevzuu tetkik eden Komisyonumuz raporunu tanzim etmiş bulunmaktadır.

1. Bu mevzudaki mer'i mevzuat :

a) Devlet Plânlama Teşkilâtının araştırma, etüt ve proje incelenmesi, yapılması veya yaptırılmasına yetki veren hükümler 91 sayılı Kanunda yer almaktadır. Adı geçen kanunun, Devlet Plânlamanın görevlerini sayan ikinci maddesinin (a) bendinde şöyle denilmektedir :

«Memleketin tabiî, beşerî ve iktisadi her türlü kaynak ve imkânlarını tam bir şekilde tesbit ederek, takibedebilecek iktisadi ve sosyal politikayı ve hedefleri tâyinde Hükümete yardımcı olmak» yine ayni kanunun 340 sayılı Kanunla değişik 20 nci maddesinde de; «Plânlama Teşkilâtı, plânların yapılması, tatbikatı ve koordinasyonu ile alâkalı olarak araştırma, etüt ve proje tatbiki gibi işleri yerli ve yabancı hakiki hükmi şahıslara mukavele ile yaptırılabilir. Bu hususta 2490 sayılı Kanunun hükümleri ile ek ve tadilleri uygulanmaz». hükmü de yer almaktadır.

Böylece, kolayca anlaşılacağı veçhile Devlet Plânlama Teşkilâtına araştırma, etüt ve proje yaptırılması hususunda geniş yetkiler verilmiştir. Teşkilât, plânın hazırlanması, uygulanması veya koordinasyonu ile ilgili gördüğü konularda incelenmesini veya yabancı, özel veya tüzel kişilere 2490 sayılı Kanuna tâbi olmaksızın yaptırılabilme olanağına sahip bulunmaktadır. Devlet Plânlama Teşkilâtı uygun gördüğü konularda bu türden araştırmaların yaptırılmasına engel olacak her hangi bir hükümle karşı karşıya bulunmamaktadır. Teşkilâtın etüt proje ve araştırmaları üçüncü şahıslara yaptırılması 1968 bütçe yılında başlamıştır. 1967 ve önceki bütçe yıllarında Plânlama Teşkilâtı bütçesini yatırım harcamaları için her hangi bir ödenek de konulmamıştır.

İlk defa 1968 bütçe yılında yatırım harcamaları için teşkilâta 40 milyon, 1969 da 50 milyon, 1970 te 70,8 milyon, 1971 bütçesinde 60,6 milyon lira olarak tesibt edilmiştir.

Devlet Plânlama Teşkilâtı 1968 ve sonraki bütçe yıllarında ihale ettiği araştırma ve tetkiklerini, bedellerini bütçelerin (R) cetvellerindeki açıklamalara da dayanarak, yatırım harcamaları için konulan bu ödeneklerden karşılamıştır.

Keza, bütçe kanunları ile Devlet Plânlama Teşkilâtına sözü edilen ödeneklerden bir kısmının lüzum görülen hallerde harcama amaçlarına uygun çalışmaların yaptırılması maksadiyle genel ve katma bütçeli dairelerin ilgili tertiplerine aktarılması konusunda imkân tanınmış ve ayrıca aynı amaçlarla diğer kamu teşekküllerine yaptırdığı hizmetlerin bedellerini peşin ödemesi de verilmiştir. (1968 Bütçe Kanununun 47 nci maddesi.)

1969 bütçesinin 48 nci maddesi, 1970 Bütçe Kanununun 30 ncu maddesi ve 1971 bütçesinin 35 nci maddesi buna âmir bulunmaktadır.

b) Diğer taraftan, İkinci Beş Yıllık Kalkınma Plânının sektörlerde gelişmenin genel görüşü adı 9 ncu bölümünün, yatırımların dağılımı konulu (c) pragrafında plân ile tesis edilen 400 milyon liralık kalkınma fonunun imalât sanayiinde gelişmeyi hızlandıracak nitelikte teknolojik ve işletmecilik araştırma faaliyetlerinin geniş ölçüde desteklenmesi için kullanılacağı ve kullanılış usulünün yıllık programda belirtileceği ifade olunmuştur.

1968, 1969, 1970 ve 1971 programları, ilgili maddelerinde Devlet Plânlama Teşkilât ülke ekonomisi ve sosyal yapısının geliştirilmesi yönünden önemli gördüğü projeleri uygulama alanına sokma ve bu projelerle ilgili ödenekleri yukarda anılan fondan ödeme imkânını tanımıştır.

2. — Yetkilerin kullanılması :

Başlangıçtan 3 . 9 . 1969 tarihine kadar girişilen işlerde konunun tesbiti, incelettirilmesi karar verilmesi ve mütaahhidin seçimi hususlarına ilişkin tâyin edilmiş belirli bir kural ve şekil mevcut değildir. Gerek 91 sayılı Kanunun değişik 20 nci maddesinin, gerek İkinci Beş Yıllık Plânla yıllık programların daha önce belirttiğimiz hükümlerinin tanıdığı yetkiye dayanılarak teşkilâtın çeşitli kollarına teklif edilen ve müsteşarlık makamınca uygun görülen konularda araştırma yaptırılması yoluna gidilmiştir.

Mütaahhit firmalardan teklifler alınarak mukayese suretiyle bazan karşılıklı müzakere suretiyle tercih ve tesbitler yapılmıştır. Önerge sahibinin gizlilik diye bahsettiği husus ise, firmaların her birinin patenti mahiyetinde olan tekliflerinin gizliliğidir ki, bunun projenin teknik hususu olduğu ve aksine, fiyat hususunda bir nevi pazarlık yapılarak ihale yoluna gidildiği de tetkikatımız neticesinde anlaşılmıştır.

Devlet Plânlama Teşkilâtından aldığımız çizelgede şimdiye deyin 84 proje ihalesi yapılmış olup, bunlardan 53 adedi pazarlıkla firmalara verildiği anlaşılmaktadır.

3 . 9 . 1969 tarihinden sonra ise, 9 . 7 . 1969 tarih ve 0/14.1 - 69 - 8202 sayılı Devlet Plânlama Teşkilâtı Müsteşarlığı tamimi ile kurulan araştırma müşavirliği grupunun çalışma esaslarına ilişkin 3 . 9 . 1969 tarihli onayı ile yaptırılması düşünülen etüt, proje ve araştırma konularının seçimi karara bağlanması ve mütaaddit şahıs veya firmanın tâyini hususlarına ilişkin bâzı kayıt ve şartlar konulmuştur. Ayrıca, 27 . 3 . 1970 tarihli Resmî Gazetede yayınlanan 7/117 sayılı Bakanlar Kurulu kararına ekli «Proje ihale usulüne dair esaslar» ile de yukarda anılan tamimle tesbit edilen hususlar aynen bütün kamu kesimine şâmil olmak üzere müşavirlik, mühendislik, mimarlık hizmetlerine ait projelerin ihale usulü daha mühkem hale getirilmiştir.

Yukarda arzına çalıştığımız mevzuat muvacehesinde hâdisede bir yolsuzluk ve hattâ usulsüzlük görme imkânı mevcut değildir. Filhakika Başbakanlıkça yaptırılan Maliye müfettişleri teftiş raporunun sonuç kısmında aynen şöyle denilmektedir :

«Devlet Plânlama Teşkilâtının üçüncü şahıslara yaptırdığı araştırma, etüt ve proje incelemesi hizmetlerine ilişkin işlemlerin teftişi sonucu elde olunan gözlemler ile varılan sonuçlar: Bir kısım araştırmaların üçüncü şahıslara ihale edilmek suretiyle yaptırılması özel müşavir ve mühendislik proje yapımı hizmetlerinin gelişmesinde olumlu etkiler yapmıştır. Yaptırılan araştırmaların ülke kaynaklarının envanterinin yapılmasında ve bunlardan bir kısmının değerlendirilmesine katkısı olmuştur.» denmekte olup, ancak Devlet Plânlama Teşkilâtının bu hizmetleri kendi teşkilâtı elemanlarına yaptırarak, hizmetlerin daha ucuza mal etmesinin daha doğru olacağı tavsiye edilmektedir. Ayrıca, bu teftiş raporunda teşkilâtın proje ihalesi mevzuat karşılığında kısa zamanda kararname ile doldurduğu zikredilmektedir.

Önerge sahibinin iddiaları arasında mesnet olarak ileri sürdüğü Devrim Gazetesinde vâkı bu neşriyatın tekzibedilmediği, her ne kadar ileri sürülmekte ise de 29 Mayıs 1970 tarihinde adlî merci yoliyle Devrimin bu neşriyatı tekzibedilmiş olup, 16 Haziran 1970 günlü Devrimde bu tekzip neşredilmiş bulunmaktadır.

Önerge sahibi proje ihalesi hususunda, mevzuat boşluğunun Devrim neşriyatından sonra doldurulduğu da ileri sürülmektedir. Oysa ki, 27 Mart 1970 gün 7/117 sayılı Proje İhale Usulü Kararnamesi neşredilmiştir. Devrim neşriyatı ise, bundan iki ay sonra 12 Mayıs 1970 tarihinde yapılmıştır.

Devlet Plânlama Teşkilâtının araştırma ve proje için vâki ödemeleri ayrıca Sayıştay vizesine de tabidir. Yaptığımız tetkikatta ödemelerin hiç birisinde vize yapılmayanına rastlanmamıştır.

Araştırma ve proje grupunun çalışma esasları önce Devlet Plânlama Teşkilâtının 3 . 9 . 1969 tarih, 67 sayılı tamimiyle, bilâhara ise 7/117 sayılı Kararname esaslarına uygun olarak yapılmış olduğu tetkikatımız neticesinde öğrenilmiştir.

1968 de başlıyan proje ve araştırma için, 1968 - 1971 tarihleri arasında 84 adet çeşitli firmalarla mukavele yapılmış, bunlardan bizim tetkik tarihimize kadar birkaçının henüz kabulü yapılmamış olduğu, geri kalanların kabulünün yapılarak satınalındığı ve böylece cem'an 4 yıl içinde proje ve araştırma için çeşitli firmalara 107 549 709 Tl. sı ödendiği Başbakanlıktan alınan dosyasında mevcut çizelgeden anlaşılmaktadır.

Kısaca özetlemeye çalıştığımız ve esasları dosyasında mevcut müsbit evraklar muvacehesinde Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün 12 nci maddesinin son paragrafına da uygun olmıyan önergede iddia edilen hususların bu konuda Başbakanlıkça Maliye Müfettişlerine yaptırılan dosyasında mevcut teftiş raporu muhtevası ve diğer kaynaklardan alınan malûmatlar karşısında eski Başbakan Süleyman Demirel hakkında T. C. K. nun 240 ncı maddesi gereğince bu konuda bir Meclis Soruşturması açılmasına lüzum olmadığı netice ve kanaatine 2 . 2 . 1972 tarihli oturumda varılmıştır.

Genel Kurulun tasviplerine arz edilmek üzere Yüksek Başkanlığa sunulur.

Başkan	Sözcü	Kâtip
Sakarya C. S. Üyesi	Balıkesir C. S. Üyesi	Muş C. S. Üyesi
O. Salihoğlu	*N. Demirel*	*İ. Bingöl*
Ankara C. S. Üyesi	Ankara Milletvekili	Çorum Milletvekili
İ. Yetiş	*M. K. Yılmaz*	*A. Güler*
İstanbul C. S. Üyesi	Kars Milletvekili	Afyon Karahisar Milletvekili
Söz hakkım mahfuz muhalifim	Muhalifim	Muhalifim
Ş. Akyürek	*K. Kaya*	H. Hamamcıoğlu
	Maraş C. S. Üyesi	
	H. Soydan	

İçel Milletvekili Celâl Kargılı'nın, İkinci Beş Yıllık Plan Döneminde Kalkınma Fonu adı altında harcanması lâzım gelen meblâğın sarfedilmesinde büyük yolsuzluklar olduğu ve bu eyleminin T. C. Kanununun 240 ncı maddesine uyduğu iddiasıyle eski Başbakan Süleyman Demirel hakkında bir Meclis Soruşturması açılmasına dair önergesi ve 15 numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu raporu (9/15)

9/15 No. lu Soruşturma Hazırlık Komisyonu raporu

T. B. M. M.
9/15 No. lu Soruşturma Hazırlık Komisyonu *10 . 4 . 1975*
Esas No. : 9/15
Karar No. : 2

T. B. M. M. Birleşik Toplantısı Başkanlığına

İçel eski Milletvekili Celâl Kargılı'nın İkinci Beş Yıllık Plân döneminde kalkınma fonu adı altında harcanması lâzımgelen meblâğın sarf edilmesinde büyük yolsuzluklar olduğu ve bu eyleminin Türk Ceza Kanununun 240 ncı maddesine uyduğu iddiasiyle eski Başbakan Süleyman Demirel hakkında bir Meclis Soruşturması açılmasına dair önergesini incelemek üzere T. B. M. M. Birleşik toplantısının 4.12.1974 tarihli 2 nci Birleşiminde kurulmuş bulunan Soruşturma Hazırlık Komisyonumuz 18.3.1975 günü toplanarak Başkanlık Divanının teşekkülünden sonra dosyanın müzakeresine geçilmesine başlanılmıştır.

Her ne kadar T. B. M. M. Birleşik Toplantısı İçtüzüğünün 14 ncü maddesinde Soruşturma Hazırlık Komisyonlarının (6) T. B. M. M. üyesinden teşekkülü derpiş edilmiş ise de Anayasanın 85 nci maddesinin «Siyasî Partiler komisyonlarda kuvvet oranlarına göre temsil edilirler» hükmüne sadık kalan ve aynı mealde T. B. M. M. Birleşik Toplantısında da bu husus kararlaştırılmış olduğundan Komisyonumuzun sayı itibariyle (18) T. B. M. M. üyesinden oluşmasında kanuna bir sakıncalık görülmemiştir.

Yine T. B. M. M. Birleşik Toplantısı İçtüzüğünün 14 ncü maddesinin 3 ncü fıkrası hükmüne uyularak Başkanlıkça kendisine bilgi verilen eski Başbakan Sayın Süleyman Demirel tarafından T. B. M. M. Birleşik Toplantısı Başkanlığına 5.11.1970 tarih ve 1371 sayı ile yazılı görüşlerini bildirmiş ve T. B. M. M. 86 S. Sayısı ile basıldığı ve dönem sona erdiğinden T. B. M. M. Birleşik Toplantısı Genel Kurulunda görüşülemediği anlaşılmıştır.

Bu defa yeniden teşekkül eden Komisyonumuz İçel eski Milletvekili Celâl Kargılı'nın soruşturma önergesinde eski Başbakan'ın 7.2.1974'ten önceki tarihlerde Türk Ceza Kanununun 240 ncı maddesine ilişkin suçu işlediği iddia olunmuş bulunmasına göre 1803 sayılı Cumhuriyetin 50 nci yılı nedeniyle bazı suç ve cezaların affı hakkındaki Kanunun 1 nci maddesinin (A) bendi hükmü muvacehesinde suç tarihi ve suçun niteliğine göre iddia konusu fiilin Af Kanunu kapsamına girdiği anlaşıldığından görüşmeleri müteakip yapılan

oylama sonunda 1803 sayılı Af Kanunu gereğince Soruşturma açılmasına mahal olmadığına mevcudun ittifakiyle karar verilmiştir.

Bu rapor T. B. M. M. Birleşik Toplantısında görüşülmek üzere Yüksek Başkanlığa saygı ile sunulur.

Başkan	Sözcü	Kâtip
Sakarya C. S. Ü.	Afyon Karahisar	Ankara Milletvekili
O. Salihoğlu	*K. Karaağaçlıoğlu*	*H. Akmumcu*
Artvin C. S. Ü.	Antalya C. S. Ü.	Adıyaman C. S. Ü.
R. Kocaman	R. Oğuz	*M. S. Turanlı*
	İmzada bulunamadı	
Antalya C. S. Ü.	Adana Milletvekili	Van Milletvekili
Ş. Paker	*B. Köksal*	*İ. Bedirhanoğlu*
İmzada bulunamadı		

Ankara C. S. Ü.	Afyon Karahisar Milletvekili
İ. Yetiş	*A. İ. Ulubahşi*

Cumhuriyet Senatosu Kars Üyesi Sırrı Atalay'ın, Türkiye Kömür İşletmeleri Genel Müdürünün Kömür Satış ve Tevzi Programına aykırı hareket ederek ve bazı usulsüz tasarruflarıyle kurumu zarara uğrattığı halde bu şahsın görevinde kalmasını sağladıkları ve bu eylemlerinin T. C. Kanununun 240 ncı maddesine uyduğu iddiasıyle eski başbakanlardan Ferid Melen ile Naim Talû haklarında bir Meclis Soruşturması açılmasına dair önergesi ve 32 numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu raporu (9/32)

9/32 No. lu Soruşturma Hazırlık Komisyonunun raporu

Türkiye Büyük Millet Meclisi
9/32 No. lu Soruşturma Hazırlık Komisyonu
Esas No. : 9/32
Karar No. : 2

T. B. M. M. Birleşik Toplantısı Başkanlığına

C. Senatosu Kars Üyesi Sırrı Atalay tarafından, 28 . 6 . 1973 kayıt tarihli önerge ile, Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumu Genel Müdürü Behzat Firuz'un, satış ve tevzi proğramına aykırı hareket ederek ve diğer bazı usulsüz tasarrufları ile kurumu zarara uğrattığı halde, bu şahsın görevde kalmasını sağladıkları ve eylemlerinin T. C. Kanununun 240 ncı maddesine uyduğu iddiasiyle eski Başbakanlardan Ferid Melen ve Naim Talû haklarında Anayasanın 90 ncı maddesi gereğince soruşturma açılması istenildiğinden T. B. M. M. Birleşik toplantısının 4 . 11 . 1974 tarihli birleşiminde 311 sayılı karar'ile bir Soruşturma Hazırlık Komisyonu kurulması kararlaştırılarak, mezkûr komisyona havale edilen önerge ve dosya incelendi :

Her ne kadar, Birleşik Toplantı İçtüzüğünün 14 ncü maddesinde Soruşturma Hazırlık Komisyonlarının (6) T. B. M. M. üyesinden teşekkül etmesi derpiş edilmiş ise de, Anayasa Mahkemesi, bu kabil komisyonların kurulmasında Anayasanın 85 nci maddesi uyarınca partilerin kuvvetleri oranında temsilini öngördüğünden, komisyonumuzun sayı itibarıyle 16 üyeden oluşmasında bir aykırılık görülmemiştir.

T. B. M. M. Birleşik Toplantısı İçtüzüğünün 14 ncü maddesi uyarınca kendilerine bilgi verilen eski Başbakanlardan Naim Talû tarafından T. B. M. M. Birleşik Toplantı Başkanlığına sunulan 7 . 1 . 1975 kayıt tarihli cevabi yazıda, ileri sürülen iddianın kendi Başbakanlığı devrinden evveline taallûk ettiği ve Başbakanlığı sırasında adı geçen Genel Müdürün şahsî ve çalışmaları hakkında herhangi bir şikâyet vaki olmadığı gibi, ilgili Bakanlıkça da bu konuda herhangi bir teklif yapılmadığı, binnetice bu konuda herhangi bir bilgiye sahip bulunmadığı bildirilmiş; Ferid Melen tarafından aynı makama sunulan 13 . 1 . 1975 kayıt tarihli cevabi yazıda, Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanlığınca temmuz 1972 ayı içinde Başbakanlığa müracaat edilerek adı geçen Genel Müdürün görevinden alınmasının teklif olunduğu, Bakanlar Kurulundaki görüşme sırasında bu konu hakkında bir karara varılmadan önce hukukî açıdan inceleme yapılmasının uygun görüldüğü, Başbakanlık ve Enerji Bakanlığı ilgililerince yapılan tetkikler sonunda mezkûr Genel Müdür hakkında mahkemece beraat kararı verildiği ve T. B. M. M. Kamu Teşebbüsleri Karma Komisyonunca da ibra kararı alındığı genel kurulun bu kararı onamaması halinde dava zamanaşımının genel kurul kararının neşir ve ilânından itibaren başlıyacağı, bu durum karşısında Enerji Bakanlığının Genel Kurul kararına intizaren teklifinde ısrar etmediği, diğer taraftan 440 sayılı Kanunun 10 ncu maddesi uyarınca teşekküllerin Genel Müdürlerinin atanması ve de-

ğiştirilmesi Bakanlar Kurulunca yapılacağı cihetle Bakanlar Kuruluna ait yetkinin Başbakan tarafından kullanılmasının imkânsız olduğu, Bakanlar Kuruluna ait bir görevin yerine getirilmemiş olmasının sorumluluğunu Başbakana yöneltmenin mümkün bulunmadığı, Bakanlar Kurulunca da konunun ele alınmış olduğu ve yukarıda belirtildiği üzere adı geçen Genel Müdürün görevden alınmasına gerek görülmediği, bu nedenlerle sözü edilen işlemden dolayı ne Bakanlar Kuruluna ve ne de Başbakanlığa atfolunabilecek bir vazife ihmalinin söz konusu olamayacağının ileri sürüldüğü anlaşılmıştır.

C. Senatosu Kars Üyesi Sırrı Atalay'ın Soruşturma önergesinde, iki eski Başbakanın 7 . 2 . 1974 den önceki tarihlerde Türk Ceza Kanununun 240 ncı maddesine ilişkin suçu işledikleri iddia olunmuş bulunmasına göre, 1803 sayılı Cumhuriyetin 50 nci yılı nedeniyle bazı suç ve cezaların affı hakkındaki Kanunun 1 nci maddesinin (A) bendi hükmü muvacehesinde, suç tarihi ve suçun niteliğine göre iddia konusu fiilin Af Kanunu kapsamına girdiği anlaşıldığından, görüşmeleri müteakip yapılan oylama sonunda, 1803 sayılı Af Kanunu gereğince dosyanın işlemden kaldırılmasına mevcudun ittifakıyle verilen karar T. B. M. M. Birleşik Toplantısı Başkanlığına saygı ile sunulur.

Başkan	Sözcü	Kâtip	
Bursa C. S. Ü.	Artvin C. S. Ü.	Kayseri C. S. Ü.	Adana Mv.
C. Ortaç	*R. Kocaman*	*S. Turan*	*H. Çerit*
Adana Mv.	Adıyaman C. S. Ü.	Antalya C. S. Ü.	Çanakkale C. S. Ü.
B. Köksal	*S. Turanlı*	*R. Oğuz*	*İ. Elmas*
Elâzığ Mv.	Erzurum Mv.	Isparta Mv.	Kars Mv.
Ö. Naimi Barım	*G. Karaca*	*M. Cesur*	D. Araslı
			(İmzada Bulunamadı)

Rize Mv.
S. Reşat Saruhan
(İmzada bulunamadı.)

Cumhuriyet Senatosu Kars Üyesi Sırrı Atalay'ın, Türkiye Kömür İşletmeleri Genel Müdürünün Kömür Satış ve Tevzi Programına aykırı hareket ederek ve bazı usulsüz tasarruflarıyle kurumu zarara uğrattığı halde bu şahsın görevinde kalmasını sağladıkları ve bu eylemlerinin T. C. Kanununun 240 ncı maddesine uyduğu iddiasıyle eski başbakanlardan Ferid Melen ile Naim Talû haklarında bir Meclis Soruşturması açılmasına dair önergesi ve 32 numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu raporu (9/32)

23 . 6 . 1973

T. B. M. M. Birleşik toplantı başkanlığına

1. a) Türkiye Kömür İşletmesi Genel Müdürü Behzat Firuz'un kömür satış ve tevzii programlarına aykırı olarak bazı özel firma ve şahıslara özel taşkömürü tahsisi ile kurumu 419 681 lira zarara soktuğu,

b) Yürürlükteki hükümlere aykırı olarak, bir binek otomobili alarak idareyi haksız olarak masrafa sürüklediği,

c) Dünya piyasa fiyatlarının çok aşağısında olarak bir yabancı firmaya ihalesiz ve usulsüz olarak kömür ihraç ettirerek kurumu 1 275 750 lira zarara maruz bıraktığı,

d) Kurum arsalarını bir kooperatife satarak kurumun 127 968 lira zarar görmesine sebep olduğu,

e) Beş yıllık peşin vererek lojman kiralayıp kuruma 60 000 liralık fiktif zarar yüklediği, müfettiş raporlarına dayanılarak adı geçen Genel Müdür ve arkadaşları hakkında ceza davası açılmıştı.

Ceza davası süresinde Genel Müdür ve sanık arkadaşları görevleri başında tutulmuş, kurum davayı takip etmemiş, müdahil olarak davaya iştirak edememiş, mahkemenin kararı temyiz edilmemiştir. (Mahkemenin kararı, karara esas bilirlikişi - dinlenme şekli, temyiz edilmeme nedenleri, soruşturma hazırlık komisyonunda belgelerle değerlendirilecektir).

Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanlığı Hukuk Müşavirliği, ceza davasının beraetle sonuçlanmasında kurumun zararlarının Hukuk Mahkemesinde aranması yolu açık tutulduğundan, 24 . 8 . 1972 tarihinde zaman aşımına uğramadığından, kurumun zararlarını takip ve tazmine mani teşkil eden Genel Müdürün iş başında kalması keyfiyetinin bertaraf edilmesi ve hukukî takibatın yapılmasını yazı ile resmen istemiş, (13 . 12 . 1971 tarihinde) Bakanlık yedi ay sonra 29 . 7 . 1972 günü Başbakanlığa bir yazı göndererek (Bakanlığımız yukarıda sözü geçen tahkikata mevzu konularda hukukî mesuliyetin var olup olmadığının adlî mercilere tayin ve tespitini tercih etmektedir, ancak bu yolun işlenmesi mevzuatımıza göre Genel Müdürün görevinden alınmasıyle mümkündür, bu netice ise Bakanlar Kurulu kararı ile istihsal edilebileceğinden, kurumun zararının tahsiline hukukî imkân verilmesini istemiştir. Bugüne kadar kuruma böyle bir imkân verilmemiştir. Ülkenin dört bucağından dayanaksız belgesiz ihbarlarla yüzlerce öğretmen, memur, iş ve ekmeğinden edilirken, kurumun uğradığı zararın tazmin edilmesinin hukukî imkânlarını sağlama için Başbakanların direnmeleri, hukuka aykırı bilerek görevlerini kötüye kullanmalrı belgelerle ortadadır.

2. Hukuk davasının açılmasına engel olan eski Başbakan Ferid Melen ile görev başında bulunan Başbakan Naim Talû'nun bu hareketleri T. C. K. 240 ncı maddesinde unsurları sayılan görevi kötüye kullanma suçunu teşkil etmektedir.

3. T. B. M. M. Birleşik Toplatısı İçtüzüğü 12 nci maddesi gereğince eski Başbakan Ferid Melen ile görevi başında bulunan Başbakan Naim Talû hakkında Meclis Soruşturması açılması ve 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21 nci maddesi gereğince Yüce Divana sevklerini saygı ile talep ederim.

Sırrı Atalay
Kars Senatörü

T. B. M. M. Birleşik Toplantısı Başkanlığına

13 . 1 . 1975

3 . 1 . 1975 günlü ve Millet Meclisi Kanunlar Müdürlüğü ifadeli 9/32 - 8161/61085 sayılı yazınız cevabıdır :

Sözü geçen yazı ve buna bağlı T. B. M. M.'nin 311 sayılı kararından anlaşıldığına göre Cumhuriyet Senatosu Kars Üyesi Sırrı Atalay tarafından verilen önerge ile: Kömür Satış ve tevzi programına aykırı hareket etmek ve daha bazı usulsüz tasarruflarda bulunmak suretiyle başında bulunduğu kurumu zarara uğrattığı iddia edilen Türkiye Kömür İşletmeleri Genel Müdürü Behzat Füruz'un, Başbakan olarak, yerinde kalmasını sağladığımızdan dolayı benim ve halefim Sayın Naim Talû hakkında Anayasanın 90 ncı maddesi uyarınca soruşturma açılması istenmiş bulunmaktadır.

Hazırlık Komisyonunun incelenmesine esas olmak üzere bu konuya dair olan bilgi ve görüşümü aşağıda arz ediyorum :

1. Olay : Hatırladığıma göre Enerji Bakanlığı Temmuz 1972 ayı içinde yazı ile Başbakanlığa müracaat ederek kömür satış ve tevzi programına aykırı olarak bazı özel firma ve şahıslara özel taş kömürü tahsisi yapmak, Enerji Bakanlığı makamı için mevzuat dışı bir binek otomobili satınalmak, dünya piyasası fiyatları altında ve ihaleye çıkarılmaksızın kömür ihraç etmek yapı kooperatiflerine gerçek değerinin altında arsa satmak suretiyle görevini ihmal ve suiistimal ettiği iddia edilen Türkiye Kömür İşletmeleri Genel Müdürü Behzat Füruz ve arkadaşları hakkında Bakanlıkça Ankara Savcılığından ceza davası açılması istendiği ve bu davaya ait muhakeme sonunda. fiillerinde ihmal veya suiistimal kasdiyle hareket ettiklerini gösterir hiç bir delil bulunmadığı sonucuna varılarak cezaî yönden beraetlerine hükmolunduğu ancak kurumun uğradığı zararların tazmini için takibat yapılması gerektiği ve buna da genel müdürün iş başında bulunmasının mani teşkil ettiği ileri sürülerek ilgililer hakkında hukukî takipler yapılmasını mümkün kılmak üzere adı geçen genel müdürün görevden alınması teklif olunmuştu.

2. Hatırladığıma göre, bu yazı üzerine konu Bakanlar Kurulunda görüşülmüş ve bu hususta bir karara varılmadan önce hukukî açıdan bir inceleme yapılması uygun görülmüştür. Bu karar üzerine Başbakanlık ve Enerji Bakanlığı ilgilileri tarafından yapılan tetkikler sonunda ise, adı geçen genel müdür ve diğer ilgililer hakkında mahkemenin beraet kararı vermesinden sonra T. B. M. M. Kamu Teşebbüsleri Karma Komisyonunca da ibra kararı alınmış olduğu ve genel kurulun bu kararı tasdik etmemesi halinde ise dava zaman aşımının iş bu kararın Resmî Gazetede ilânı tarihinden başlayacağı ve bu nedenle hukuk dvası yolunun hemen kapanmayacağı anlaşılmıştır. Bu netice üzerine de Enerji Bakanlığı genel kurul kararına intizaren teklifinde israr etmemiştir.

3. Bakanlar Kurulunda yapılan müzakerelerde zabıt tutulmadığı için bu işlemlerin Başbakanlık ve Enerji Bakanlığındaki konu ile ilgili muhabere dosyalarından inceleme yapılmak suretiyle tespit olunması mümkündür.

4. İktisadî Devlet Teşekkülleri ile müesseseleri ve iştirakler hakkındaki 440 sayılı Kanunun 10 ncu maddesine göre: Teşekküllerin genel müdürleri ve genel müdür yardımcıları ilgili bakanın inhası üzerine Bakanlar Kurulunca atanırlar. Bunların değiştirilmeleri ise, yine aynı hükme göre tayinlerindeki usul dairesinde yapılır. Bu hüküm karşısında Bakanlar Kuruluna ait yetkinin Başbakanlar tarafından kullanılmasına imkân olmayacağı meydandadır. Bu durumda Bakanlar Kuruluna ait bir görevin yerine getirilmemiş olmasının sorumluluğunu Başbakanlığa yöneltmek hukuken mümkün değildir. Kaldı ki, Bakanlar Kurulunca da, konu, birinci maddede arz edildiği üzere, ele alınmış ve müzakere sonunda adı geçen genel müdürün görevden alınmasına gerek görülmemiştir. Bu nedenle sözü edilen işlemden dolayı ne Bakanlar Kuruluna ve nede Başbakanlığa atfolunabilecek bir vazife ihmali hiç bir suretle söz konusu olmaması gerekir.

Durumu saygı ile bilgilerine arz ediyorum.

Cumhuriyet Senatosu
Van Üyesi
Ferid Melen

Sayın Kemal Güven,

T. B. M. M. Birleşik Toplantı Bşk.

3 . 1 . 1975 tarih Kanunlar Müdürlüğü 9/32 - 8161/61085 sayılı tezkereleri cevabıdır.

Cumhuriyet Senatosu Kars Üyesi Sayın Sırrı Atalay'ın Sayın Ferid Melen ve şahsım hakkında soruşturma açılmasına mütedair önergesi ile ilgili olarak kurulmuş olan komisyona aşağıdaki hususların cevabî maruzatım olarak intikaline delâlet buyurulmasını istirham ederim.

1. Soruşturma önergesinde Sayın Melen'in ve şahsımın beraberce zikredilmelerinden, ileri sürülen iddianın Başbakanlığım devrinden evveline taallûk ettiğini anlamaktayım.

2. Başbakanlığım sırasında adı geçen Genel Müdürün şahsı ve çalışmaları hakkında tarafıma herhangi bir şikayet vâki olmadığı gibi ilgili Bakanlıkça da bu mevzuda herhangi bir teklif yapılmamıştır.

3. Malûmat sahibi olmadığım bir mevzu hakkında herhangi bir tasarrufta bulunmamın bahis konusu olamayacağı izahtan varestedir.

Maruz sebepleri nazarı itibare alacak olan sayın Komisyonun en isabetli kararı alacağından emin olarak saygılarımı arz ederim.

Naim Talû
Cumhurbaşkanınca seçilen üye
(Eski Başbakan)

İstanbul Milletvekili Reşit Ülker'in memleketi bir iç badireye götürebilecek tertiplere sebebiyet verdiği ve bu eylemin T. C. Kanununun 228 nci maddesine uyduğu iddiasıyle İçişleri eski Bakanı Faruk Sükan hakkında bir Meclis Soruşturması açılmasına dair önergesi ve 10 numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu raporu (9/10)

9/10 No. lu Hazırlık Soruşturma Komisyonu raporu

Türkiye Büyük Millet Meclisi
9/10 No. lu Hazırlık
Soruşturma Komisyonu
Esas No. : 9/10
Karar No. : 2

T. B. M. M. Birleşik Toplantısı Başkanlığına

İstanbul Milletvekili Reşit Ülker tarafından T. B. M. M. Birleşik Toplantı Başkanlığına verilen 3 . 3 . 1969 tarihli dilekçe ile İçişleri eski bakanlarından Faruk Sükan'ın vazifesini suiistimal ettiği bahisle T. C. Kanununun 228 nci maddesine mümas suç işlediği nedeniyle hakkında Anayasanın 90 ncı maddesi gereğince Meclis soruşturması açılması istendiğinden T. B. M. M. Birleşik Toplantısının 19 . 3 . 1969 tarihli birleşiminde 208 sayılı Karar ile bir Soruşturma Hazırlık Komisyonu kurulması kararlaştırılarak mezkûr komisyona havale edilen dilekçe ve dosya incelendi :

Her ne kadar Birleşik Toplantı İçtüzüğünün 14 ncü maddesi gereğince kurulacak soruşturma hazırlık komisyonlarının (6) T. B. M. M. üyesinden teşekkül etmesi derpiş edilmiş ise de Anayasa Mahkemesinin bu kabil komisyonların kurulmasında Anayasanın 85 nci maddesi gereğince partilerin kuvvetleri orantısında temsili öngörüldüğünden komisyonumuzun sayı itibarıyle (16) T. B. M. M. üyesinden teşekkülünde kanuna bir aykırılık görülmemiştir.

Birleşik Toplantı İçtüzüğünün 14 ncü maddesinin son fıkrası gereğince ilgili eski bakana 12 . 3 . 1969 tarihinde gereken tebliğatın ifa edildiği görülmüş ise de komisyonun kuruluşunda ve üye değişikliğinde vâki işlemler nedeniyle başkaca bir işlem ve herhangi bir soruşturma yapılmadığı müşahade edilmiş ve dosya bu durumu ile bu tarihe intikal etmiştir.

Komisyonumuzun yeni teşkilinden sonra 13 . 1 . 1975 günü yaptığı 2 nci toplantısında konu görüşülmüş ve konunun 1803 sayılı Af Kanunu kapsamına girdiği, gerçekten Birleşik Toplantı İçtüzüğün 12 nci maddesinin son fıkrası gereğince soruşturma isteklerinde hangi eyleme, hangi kanuna ve maddeye muhalefet edildiğinin gösterilmesinin şart koşulduğu ve böylece soruşturma konularının bir noktaya inhisar ettirilmek istendiği ve bu nedenle İstanbul Milletvekili Reşit Ülker'in soruşturma isteğini havi önergesinde de hadiselerin izahından sonra eski İçişleri Bakanı Faruk Sükan'ın T. C. Kanununun 228 nci maddesine mümas suçu işlediği iddia olunduğu, ancak;

T. C. Kanununun 228 nci maddesinin de 1803 sayılı Af Kanunu kapsamına girmiş olmasından; 228 nci madde de tadat edilen suçun âzamî cezasının da aynı kanunun tespit ettiği af hükümleri içerisinde bulunduğundan ve sanığa Af Kanunu hükümlerinden istifade etmek veya etmemek hususunda bir ihtiyar hakkı da tanımadığından dolayı, soruşturma açılmasına da mahal bulunmadığı hususu karar altına alınmış olduğundan gereğini T. B. M. M. Birleşik Toplantısı Başkanlığına saygı ile arz ederiz.

Başkan	Sözcü	Kâtip	
Ankara Milletvekili	Mardin C. S. Üyesi	Kars Milletvekili	Adana Milletvekili
İ. H. Köylüoğlu	*M. A. Arıkan*	*Y. Bozkurt*	*O. Çıtırık*
Ankara Milletvekili	Aydın C. S. Üyesi	Bingöl Milletvekili	Çanakkale C. S. Üyesi
M. Alıcı	*C. Coşkun*	*A. Bazencir*	*İ. Elmas*
Gümüşhane Milletvekili	İçel Milletvekili	İzmir C. S. Üyesi	Kayseri Milletvekili
M. O. Akkoyunlu	*İ. Göktepe*	*O. Kor*	*M. Altmışyedioğlu*
(İmzada bulunamadı.)			
Kütahya C. S. Üyesi	Siirt C. S. Üyesi	Sivas C. S. Üyesi	Zonguldak C. S. Üyesi
A. Özmumcu	*S. Öner*	*H. Öztürk*	*A. D. Yüce*

İstanbul Milletvekili Reşit Ülker'in memleketi bir iç badireye götürebilecek tertiplere sebebiyet verdiği ve bu eylemin T. C. Kanununun 228 nci maddesine uyduğu iddiasıyle İçişleri eski Bakanı Faruk Sükan hakkında bir Meclis Soruşturması açılmasına dair önergesi ve 10 numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu raporu (9/10)

Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısı Başkanlığına

1. 16 Şubat 1969 tarihinde İstanbul'da Taksim'de önceden izin alınmış bir toplantı ve gösteri yürüyüşünde cereyan eden kanlı ve utanç verici olaylarda kardeşin kardeşe boğazlatılması, can emniyetinin ortadan kaldırılması kişi dokunulmazlığı, düşünce ve toplantı hürriyetleri ve insan haklarının çiğnenmiş olması ve bütün bu ağır suçların valinin ve toplum polisinin yardım ve himayesi altında önceden hazırlanmış ekiplerle yaptırılmış olması karşısında konuya ciddî bir şekilde el koymak zorunluğunu ortaya çıkarmıştır. Basında çıkan fotoğraflar olay tanıklarının görgüleri mevcut diğer vesikalar bunun İçişleri Bakanının bir tertibi olduğunu açıkça göstermektedir. Toplum polisinin gözleri önünde sopa ile yere yıkılan vatandaşlar bıçakla öldürülmüşlerdir.

2. a) Aynı gün yayımlanan «Bugün» Gazetesinde mahkûm ve kaçak Mehmet Şevki Eygin'in «Cihanda hazır olunur» başlıklı yazısı ile:

«Büyük fırtına patlamak üzeredir, Müslümanlar ile Kızıl kâfirler arasında topyekûn savaş kaçınılmaz hale gelmiştir... Müslüman kardeşim sen bu savaşta bitaraf kalamazsın - Ben namazımı kılar, tesbihimi çekerim... Etliye sütlüye karışmam - Deyip de kendine zulm edenlerden olma, gözünü aç, bak! Küfür selleri, korkunç homurtularla üzerine doğru akıyor, tedbir almazsan boğulacaksın... Kominizm küfrüne karşı derhal silâhlan, İslâmda askerlik ve cihat ihtiyarî değildir, mecburîdir, Allah'a olan kulluk borcun içinde cihat farizasının da bulunduğunu biran bile hatırından çıkarma... Onlarda taş - sopa demir- molotof kokteyli mi var? Biz aynı silâhları kullanmaktan âciz değiliz... Koministler ve onları destekleyen hain şahıs ve müesseseler kahredilsin?... Cihat eden zelil olmaz - sağ kalırsa gazi olur. Canını verirse şehitlik şerefini kazanır. Cihatta üstünlük var, zafer var, izzet var, cihatsızlık da ise zillet esaret, mağlûbiyet var... Ey Müslümanlar, inanız, tehlikede dininiz, tehlikede kuranınız, tehlikede camiler, din iman elden gidecek kalkın ey ehli İslâm, davranın.... Ezanlar susturulmasın, Müslümanlar kominizmle çarpışan Devlet kuvvetlerine yardımcı olsunlar...

Not : Bir şeyler olursa silâhlar patlar patlamaz vazifeye koşmaya çalışacağız.

Ve bunların hepsinin altında bir not. «Kumaş pardüsü mutemedi Satı Baş bugün saat 14 - 17 arası gazetemizden Şerif Güngör'ü mutlâka telefonla arayınız.»

Şeklindeki, yazı ile bir kısım masum Müslümanlığa bağlı vatandaşlarda memleketin ve dinin tehlikede olduğu devletin yardım istediği kanısı yaratılmıştır. Bazı camilerde söylenen sözlerle, vatandaşın bu topluluklara katılmaları da teşvik edilmiştir.

b) Olaydan bir gün önceki 15 Şubat 1969 tarihli «Bugün» Gazetesinde birinci sayfada «Namaza davet» Başlığı altında «Yarın Beyazıt Camii Şerifinde büyük bir cemaat halinde sabah namazı kılınacaktır. Bütün Müslümanlara duyurulur. Şeklinde izinli yürüyüşün başlayacağı Beyazıtta camide toplantı çağrısı yapılmıştır. Oysa ki, camiler açıktır. Namaz vakitleri bellidir. Namaz vaktinde Müslümanlar ezan ile haberdar edilirler, ancak mevlüt, cenaze gibi özel hallerde davet yapılması geleneklerimizdendir.

Bu çağrı namaz çağrısı değil, dinî politikaya âlet etmek suretiyle yapılmış kanunsuz bir toplantı çağrısıdır.

Nitekim, İstanbul ve çevresinden özel araçlarla gelen vatandaşlar toplu olarak sabah namazını kıldıktan sonra oradan ayrılmamışlar, öğle namazını Fındıklı, Dolmabahçe ve Beşiktaş ve diğer camilerde ve bir kısmı da sahilde kılarak Taksim'e gitmişlerdir.

c) 16 Şubat 1969 tarihli «Babiâlide Sabah» Gazetesinde «Müsamaha devam ederse komünistleri halk kendi ezecektir.» sözleri birinci sayfada büyük manşetlerle verilmiş ve aynı gazetede aynı sayfada «Dolmabahçe Camiinde büyük vaaz var» başlığı ile Dolmabahçe Camii» nde aynı gün öğle namazından evvel vaaz verileceği duyurulmuştur.

d) Aynı gün izinli gösterinin yolu üzerinde olan Dolmabahçe Camiinde namaz kılınmasına buranının 6 ncı Filonun gelmesi dolayısıyle yasak bölge ilân edilmesinden ötürü izin verilmemişse de sonradan müsaade edilerek öğle namazı burada kılınmıştır.

e) Sahilde Fındıklı, Dolmabahçe ve Beşiktaş camiilerinde namaz kılanlar Gümüşsuyu yolu ile izinli toplantı ve gösteri yürüyüşünün yapılacağı Taksim'e çıkmışlardır. Bu çıkışta ellerinde kâğıtlara sarılı olarak sopalar demirler üstlerinde bıçak, şiş ve diğer suç âletleri de bulunmaktadır.

f) 15 . 2 . 1969 günü silâh kullanılacağı ve kan dökületeceği hakkında çeşitli ihbarlar alan gazeteciler durumu İstanbul Emniyet Müdürlüğüne bildirmişlerdir.

Vali Vefa Poyraz «bir kuruluşun yürüyüş yapacağına dair izin verilmiştir. İkinci bir yürüyüş kanunsuz olur ve gereğini yaparız. Dağıtırız. Engel oluruz, hiçbir şekilde olay çıkmasına müsaade etmeyeceğiz.» şeklinde beyanda bulunmuştur.

g) Ayrıca özel surette imal ettirilmiş sopalar polisin gözleri önünde depolanmış, getirilmiş ve dağıtılmıştır. Sopaları taşıyan bazı arabaların numaraları dahi bellidir.

h) Olaydan önce olay yerinde solcuları asmak ve öldürmek gerektiği hakkındaki konuşmalar yapıldığı polisce bilinmektedir.

i) Olay sırasında tecavüze girişenlerin yakalarına özel işaret takmaları, bir merkezden yönetildiklerini önceden talimat aldıklarını ortaya koyar. Nitekim olaylar sırasında bölükler halinde vazife gördükleri her bölümün şefleri bulunduğu, şeflerin emirlerine itaat gösterdikleri de görülmüştür.

j) Olaydan sonra Taksim meydanında birbuçuk saate yakın toplantı yapılmış ve nutuklar söylenmiştir. Oradan Şehzadebaşı'na yürünmüş orada miting yapılmıştır. Toptantı ve gösteri yürüyüşleri kanunun varlığına, gece toplantı yapmak yasak olmasına rağmen bu işe girişenler hiç bir engelle karşılaşmamışlardır.

k) Toplum polisinin olaylar karşısındaki tutumu bazı yaralılara yaptığı muameleler devlet itibarını zedeleyecek niteliğe ulaşmıştır.

Bütün bu olaylar İçişleri Bakanının, Valinin ve diğer görevlilerin gözleri önünde ve bilgileri altında cereyan etmiştir. Yapılan bir karşı izinsiz ve silâhlı yasak toplantıdır. İstanbul Valisi bunu yukarda da zikrettiğimiz şekilde açıkca ifade etmiştir. Toplum polisinin görevi «Cumhuriyet ve hürriyet düzenini demokratik usullerle korumak kanun dışı sokak ve meydan hareketlerini önlemek.. Toplumun kendisi veya kaderi üzerinde olumsuz etkisi olabilecek her türlü kanunsuz toplumsal olayların meydana gelmemesini sağlamak ve geldiğinde gerekirse zor kullanarak etkisiz hale getirmek»tir. Bu toplantı 171 sayılı toplantı ve gösteri yürüyüşü hürriyeti kanunun 13 ncü maddesine aykırı olarak yapılan bir toplantıdır. 14 ncü maddesine göre dağıtılması gerekir. 13 ncü maddesinin (b) bendine göre de toplantıda Ateşli silâh patlayıcı madde her türlü kesici delici aletlerle taş sopa demir vesaire taşıyanlar bu toplantıda bulunduğundan toplantının dağıtılması gerekirdi.

3201 sayılı Emniyet Teşkilâtı Kanunun birinci maddesi «Memleketin umumî emniyet ve asayiş işlerinden dahiliye vekili sorumludur» hükmünü taşır.

2259 sayılı Polis Vazife ve Selâhiyet Kanunun 2/A fıkrasına göre kanunsuz hareketlerin işlenmesinden evvel önünü almak yani mani, zabıta polisin vazifesidir. Aynı kanunun 22 nci maddesine göre de İçişleri Bakanının Teşkilâta re'sen emir verme yetkisi vardır.

Polis Disiplinine Merasim ve Topluluklardaki Rolüne Dair Talimatnamenin 75 nci maddesinin A, C, Ç, K, N, O, P, ve Y bentlerinden bu gibi toplantılarda alınması gereken bütün tedbirler birer birer ve açık bir şekilde gösterilmiştir. Bu tedbirlerin hemen hemen hiç birisinin yerine getirilmediği de aşikârdır.

Hadiseleri önceden sezmek, haber almak ve önlemek bakanın görevidir. İçişleri Bakanı Faruk Sükan'ın sebebiyet verdiği bu olay ilk olay değildir. İçişleri Bakanı Sükan'ın iş başına geldiğinden beri Meclis baskını, 43 vatandaşımızın hayatına mal olan Kayseri - Sivas olayları, Konya olayları, İstanbul Teknik Üniversitesi olayı, Gaziantep olayı, Konya Ereğlisi olayı gibi vahim olaylar olmuş vatandaşlar öldürülmüş, karakollar yakılmıştır. Vatandaş can ve malına güvenemez hale gelmiştir.

Bakan Memleketin bir İç badireye götürebilecek bir tertibe ve mukateleye (Öldürüşmeye) bilerek sebebiyet vermiştir. Polis, toplum polisi kanun dışı işlere sürüklenmiştir. Toplum polisinin bu hareketi fedakar ve şerefli Türk polisinin itibarına indirilen bir darbe olmuştur.

Vatandaşın can güvenliği ortadan kaldırılmıştır.. İçişleri Bakanı Faruk Sükan yukarda arz ve izah edildiği gibi olaylardan sorumludur. Memuriyet mevki ve nufuzunu suiistimal etmiştir. Türk ceza kanunun 228 nci maddesi gereğince cezalandırılması için Anayasanın 90 ıncı maddesine göre hakkında Meclis Soruşturması açılmasını ve yapılacak soruşturma sonunda muhakeme edilmek üzere Yüce Divana sevkini arz ve talep ederim. 3 . 3 . 1969

Reşit Ülker
İstanbul Milletvekili

15 . 1 . 1975

Sayın Kemal Güven

T. B. M. M. Birleşik Toplantısı Başkanı
T. B. M. M./Ankara

Millet Meclisi Genel Sekreterliği Kanunlar Müdürlüğü 9/10-8939-53438 sayılı yazıya C :

İstanbul Milletvekili Reşit Ülker tarafından verilen bir önerge ile bakanlığım zamanında «Memleketi bir iç badireye götürebilecek tertiplere sebebiyet verdiğim ve bu eylemimin TCK 228 nci maddesine uyduğu iddiasıyle hakkımda soruşturma açılması» istenmektedir.

Bu hususta görüşümü arz ediyorum:

1 — Sayın Ülker'in iddia, isnat ve ithamları; hukuk mesnet ve kanunî delilden mahrum olup, hissî ve keyfî bir mahiyet taşımaktadır.

Bakanlık zamanıma ait icraat ve tasarruflar, tamamen Anayasa ve kanunların tanıdığı yetki ve sorumluluk içerisinde cereyan etmiştir.

İçişleri Bakanlığı devremde tarafımdan yasaların bahşettiği yetki ve imkânlar kullanılarak devletimize ait «Müesses Anayasa Nizamı» nın korunmasında ve yurdumuzun huzur ve asayişinin sağlanmasında gerekli bütün gayret ve hassasiyet gösterilmiş ve lüzumlu bütün tedbirlerin alınmış olduğuna vicdanen kani bulunuyorum.

Diğer taraftan 1968 yılından itibaren memleketimizde vuku bulan ve kamu düzenini ihlâl eden anarşik olaylarla yıkıcı ve bölücü şiddet hareketlerinin mahiyeti, sorumlu ve suçluları; idarî ve adlî tetkikat ve tahkikatla, kazaî merciler tarafından hükme ve kararlara bağlanmış bulunuyor.

2 — Benimle ilgili olarak kurulmuş bulunan T. B. M. M. Soruşturma Hazırlık Komisyonunun yapacağı inceleme, araştırma ve soruşturmalar sonucunda da hak ve hakikatın tam manası ile anlaşılacağından ve Yüce Komisyonun vereceği kararın adil ve doğru olacağından emin bulunduğumu saygılarımla arz ederim.

Dr. Faruk Sükan
Konya Milletvekili
İçişleri Eski Bakanı

Toplantı : 14 **Türkiye Büyük Millet Meclisi S. Sayısı : 91**

Cumhuriyet Senatosu Kars Üyesi Sırrı Atalay'ın, Petrol Ofisi Genel Müdürlüğünde müfettişlerce tespit olunan kredi ve inşaat yolsuzluğu ile ilgili dosyayı savcılığa intikal ettirmemek suretiyle görevini kötüye kullandığı ve bu eyleminin T. C. Kanununun 240 ncı maddesine uyduğu iddiasıyle Enerji ve Tabiî Kaynaklar eski Bakanı Nuri Kodamanoğlu hakkında bir Meclis Soruşturması açılmasına dair önergesi ve 31 numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu raporu (9/31)

28 . 6 . 1973

T. B. M. M. Birleşik Toplantı Başkanlığına

Petrol Ofisinde 1969 ve 1970 yıllarında, Haydarpaşa Bayii ile ilgili büyük bir inşaat ve kredi yolsuzluğu olmuştur. Özetle :

1. — Bayi, İzmit bölgesinde bazı memurlarla anlaşarak kredisi dışında (866 000) liralık fazla mal çekmiş konunun bir müddet sonra ortaya çıkması üzerine olaya ofis müfettişleri el koyunca, o devrin hatırlı politikacılarının yakını olduğu için, bu usulsüz ve kanunsuz işi örtmek üzere bir mutasavver müşteri üzerinden kendisine (2) yıl vadeli, (14 000) ton mal çekmek kaydıyle (1 800 000) liralık munzam bir kredi açılmıştır.

Bu yeni krediden, evvelce çektiği usulsüz (866 000) liralık malın karşılığı düşülmüş ve arta kalan para da mal olarak ödenmiştir. Fakat aradan (3) yıl geçtiği halde, taahhüdedilen (14 000) ton mal yerine ancak (1 169) ton mal çekilmiştir. Taahhüdün karşılığı yerine gelmediği için mukavele gereğince tahakkuk ettirilen (837 000) lira ceza ile anapara elân ödenmemiştir.

2. — Bayie tanker rehni karşılığı (200 000) liralık kredi açılmış; ancak bayi rehin muamelesindeki sigorta zayilnamesini çift tanzim ettirip, birinci İzmit bölgesine, diğerini de İstanbul bölgesine vermek suretiyle (200 000) lirayı iki kere tahsil etmiştir. Para geri verilmemiştir.

3. — İstasyonun ofisin tapusu olan kısmına yapılan ilk inşaatın maliyeti (550 000) lira olduğu ve ofis mevzuatına göre bayie bunun ancak % 50'sinin kredi olarak verilmesi mümkün bulunduğu halde, bayie (625 000) lira kredi verilmiştir. Verilen kredi elân ödenmemiştir.

4. — Bayi, kanunî inşaatın dışında ve ofisin muvafakatını da almadan yeni inşaatlara girişmiş, sonradan inşaatları meşru göstermek üzere ofise projeler yaptırmış, ofise belediyeden sahte (belge) ibraz ederek uygunsuz muamelelere vesile vermiştir. Önceden yaptığı bu uygunsuz işleri sonradan tanzim ettirdiği usulsüz projelerle kapatmak istemesi ve ofis ilgililerinin bunun hepsini bilmesi bir yana, bu usulsüz projelere karşılık adı geçen bayie ayrıca (2 324 700) liralık bir de inşaat kredisi açılmıştır. Bayi ve bütün yetkililer durumu bildikleri halde, aradaki hatırlı politikacının yakını olan bu zata, projenin tasdikinden sadece (3) gün sonra, inşaat bitmişcesine parayı ödemişlerdir. Bu para da ödenmemiştir.

Bütün bu muameleler 1971 yılında tahkikat konusu olmuş ve sonuç (2) dosya halinde (biri kredi, diğeri inşaat yolsuzluğu dosyası) müfettiş raporuna bağlanmıştır. 1972 yılında Petrol Ofisi Genel Müdürlüğüne resmen intikal eden her iki rapor :

I. - Bu muameleleri bile bile yaptıkları sabit olan o tarihteki inşaat müdürü ve muavini ile diğer mesul memurlar (ki, hepsi 12 kişidir) hakkında kanunî muamele yapılmasını,

II. - Bayi hakkında sahtekârlık ve uygunsuz muamelelerinden dolayı kanunî muamele yapılmasını,

III. - Gerek inşaat, gerekse sair kredi yolsuzluğunu bildikleri halde duruma müdahale etmeyen, bir kısmında olayı örtmek için yeni uygunsuzluklara vesile veren, bir kısmında da bizzat emir vererek bir kısım muameleyi bizzat yaptıran o tarihteki genel müdür ile genel müdür muavinleri hakkında gerekli muamelenin ifası için konunun Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanlığına intikalini,

Kapsamaktadır.

Petrol Ofisi Genel Müdürlüğü kendi yetkisi dahilinde olanları, yani tayini Genel Müdürlüğe ait olan memurları ile bayi hakkında gerekli muameleyi derhal yapmış; disiplin yönünden personel yönetmeliğinin gösterdiği cezalandırmaları yaparken, cezaî yönden gerek bayi, gerekse bir kısım memurları mahkemeye vermiştir.

Ofisin Genel Müdür ve Genel Müdür Muavinleri Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanlığınca tayin olundukları cihetle bunlar hakkında yapılacak kanunî muamelede mukteza tayini de adı geçen Bakanlığa ait bulunduğundan, gereğinin ifası talebiyle dosyanın bir nüshası (18 Mayıs 1972) tarihinde Bakanlığa zimmetle teslim olunmuştur. O tarihte Bakan, Nuri Kodamanoğlu'dur.

Nuri Kodamanoğlu, (15 Nisan 1973) tarihinde Bakanlıktan ayrılıncaya kadar, Petrol Ofisinin yukarıda yazılı devredeki yöneticilerine ait çeşitli yolsuz muameleyi kapsayan dosyayı adlî mercilere intikal ettirmemiş, yani (11) aya yakın bir müddetle olayı örtmek çabasında bulunmuştur. Önce (Ocak 1973) e kadar (8) ay dosyayı kendinde tutup, Bakanlık Müfettiş Kuruluna bile göndermemiştir. Bu tarihten sonra dosyayı Teftiş Kuruluna vermeye mecbur olmuş, fakat görevden ayrılıncaya kadar da işi sonuçlandırıp mahkemeye verdirmemiş veya verdirmek için bir gayrette bulunmamıştır. Her halde, bir bakanın, bu kadar önemli ve kamu aleyhine sonuç doğurmuş bir olaylar zincirini kapsayan yolsuzluk dosyasını (11) ay resmiyete intikal ettirmeden savsaklatmasının mazereti olamaz.

Bakan Nuri Kodamanoğlu'nun, ister tesir altında kalarak, ister başka nedenlerle o tarihteki Petrol Ofisi Genel Müdürü olan Samim Sarıgöl ile muavinleri Nadi Salihoğlu ve İsmet Günver'i himaye amacıyle görevini suiistimal ettiği ve bunu Bakanlık sıfat ve salâhiyetlerini kullanarak yaptığı anlaşılmaktadır. Nitekim konu o kadar apaçık bir haldedir ve elde beklemektedir ki, Kodamanoğlu Bakanlıktan ayrılır ayrılmaz, yerine gelen Bakan derhal dosyası mahkemeye intikal ettirerek mesuller hakkında kanunî muameleye tevessül etmiştir.

Usulüne uygun olarak, yetkili müfettişlerce yapılmış bir tahkikat dosyasında kamu aleyhine işlenmiş bir suç dolayısıyle mesul kişiler hakkında adlî tahkikat istemini (8) ay oyalamak suretiyle Bakanlık Teftiş Kuruluna intikal ettirmeyen ve sonra geçen (3) ay içinde de Bakanlıktan ayrılıncaya kadar mesuller hakkında konunun mahkemeye intikali için dosyayı Cumhuriyet Savcılığına göndertmek için gerekli teşebbüste bulunmayan eski Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanı Nuri Kodamanoğlu'nun, bile bile görevini kötüye kullanmıştır. Eski Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanı Nuri Kodamanoğlu bu davranışlarıyle T. C. K. 240 ncı maddesini ihlâl etmiş ve görevini kötüye kullanma suçunu işlemiştir.

Adı geçen eski Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanı Nuri Kodamanoğlu hakkında Anayasanın 90 ncı Birleşik Toplansı İçtüzüğünün 12 ilâ 23 ncü maddeler gereğince soruşturma açılmasını talep ederim.

Saygılarımla.

Kars Senatörü
S. Atalay

T. B. M. Meclisi Birleşik Toplantısı Başkanlığına,

İlgi : 3 . 1 . 1975 tarih ve 9/31 - 8162/61084 sayılı yazınız.

Cumhuriyet Senatosu Kars Üyesi Sırrı Atalay'ın, Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanlığım zamanında yürütülen bir işlem ile ilgili olup 26 . 6 . 1974 tarih ve 9/31 - 8162/61084 sayılı yazınız ile tarafıma tebliğ edilen önergesi hakkında mütalaamı aşağıda saygıyle arz ediyorum :

Sırı Atalay'ın iddiaları tamamıyle isnat ve iftiradan ibarettir.

Şöyleki :

A. Olayın mahiyeti ve seyri :

1. — Petrol Ofisi bayilerinden Mehmet İnce adlı bir zatın, ofisle ilgili ilişkilerinde, bir takım yolsuzluklar olduğu ilk defa 1970 yılında iddia edilmiş ve o tarihte konu Bakanlık Müfettişi Nihat Babacan tarafından tahkik edilmiş ve neticede : Teftiş Kurulunun Müsteşarlık makamından aldığı, 7 Ağustos 1970 tarih ve B. 40/9 - 7 - 359/44937 sayılı muciple, «... işlemlerde daha hassas davranılması, işlerin belirli esaslara istinat ettirilmesi» den ibaret bir ikaz ve temenniye bağlanmıştır. (Bak belge I).

2. — 12 Mart'dan sonra Genel Müdür olan A. Açıkalın, T. B. M. Meclisi Kamu İktisadî Teşebbüsleri Karma Komisyonunda, ben bakan olmadan çok önce, yaptığı konuşmada : Aynı iddiaları dile getirmiş ve bunun üzerine, hesaplar ibra edilmeyerek, tekrar tahkikat yapılması cihetine gidilmiştir. (Bak belge II, Kemal Demir tarafından T. B. M. Meclisine yazılan 28 . 4 . 1974 tarih ve 90/280 - 247 sayılı yazı sayfa 1 ve 3.)

Bu zaruretle, Mehmet İnce'nin Ofisle ilgili işlemleri üzerindeki iddialar, yeniden ve önce, Ofis Müfettişleri tarafından incelenmiş ve 8 . 2 . 1972 tarih ve 62/1 ve 63/2 sayılı raporlara bağlanmıştır.

Bu raporlarda : Bayi Mehmet İnce ile bazı alt kademe petrol ofis görevlisinin suçluluğu varit görülmüş olduğundan Genel Müdürlükçe, hem 9 Ağustos 1972 tarih ve 2290/23148 sayılı yazı ile İstanbul Cumhuriyet Savcılığına başvurulmuş, hem de görevliler disiplin kuruluna sevk edilmişlerdir. (Ek belge III, Teftiş Kurulu Başkanlığının 6 . 5 . 1973 tarih ve 59 sayılı mucip yazısı son sayfa).

3. — Genel Müdür A. Açıkalın, bu raporlara dayanarak; Eski Genel Müdür ile muavinlerinin de «Sorumlu tutulmalarını icab ettirecek derecede ilgi ve etkilerinin bulunduğunun ihtimal dahilinde görüldüğü» nden bahisle, adı geçenler hakkında soruşurma açmak yetkisi Bakanlığa ait olduğu için, «Keyfiyeti Bakanlık makamının takdirlerine sunmuş» tur. (Bak belge IV, sayfa I.) Bu müracaatın tarihi 18 Mayıs 1972 dir.

Bu tarihten beş gün sonra, 22 Mayıs 1972'de Bakanlığa atandığım için benim sorumluluğum başlamıştır.

4. — Petrol Ofis Genel Müdürünün tahkikat teklifi, Teftiş Kurulu Başkanlığınca, Müsteşar Muavininden 10 Haziran 1972 tarihinde : «Konunun tetkik ve gerekirse tahkikinin uygun olacağını takdirlerine arz ederim. Celâl Ozpınar» kaydıyle geçirilmiş ve Bakana bu tarihten sonra getirilmişir. (Bak belge V, Teftiş Kurulu Başkanlığının 7 sayılı mucibi sayfa 2.)

5. — Bu mucip ve dosyaları incelenmek ve mütalaa verilmek üzere 24 . 6 . 1972 tarihinde Hukuk Müşavirliğine havale ettim. Hukuk Müşavirliği mütalaası bana, 12 Temmuz 1972 tarihinde gönderilmiştir. (Bak: belge VI, Birinci Hukuk Müşavirliğinin 12 . 7 . 1972 tarih ve 130/1747 sayılı yazı).

Bu mütalaada : İlgililerin sorumluluk derecelerine değinilmemiş sadece; «Böyle bir soruşturma için yetkili olduğumdan» ibaret bir görüş belirtilmiştir.

6. — 14 Ağustos 1972'de Genel Müdür A. Açıkalın bir basın toplantısı yaparak : Önergede ele alınan iddialar dahil, ötedenberi ifade ettiği iddiaları tekrarlamış ve Ankara C. Savcılığı bu beyanları ihbar sayarak ifadesine başvurmuş ve soruşturma başlamıştı. (Bak : Belge VII, sayfa 1 ve 2 A. Açıkalın'ın Ankara C. Savcılığından muhbir sıfatıyle verdiği ifade).

Bir hukukî durumun açıklanması :

Petrol Ofis Genel Müdürlüğü, Millî Korunma Kanununun 3954 sayılı Kanunla muaddel 6 ncı maddesinin 5 nci fıkrasına istinaden hükmî şahsiyeti haiz bir ofis olarak ve koordinasyon heyeti Reisliğinin tezkeresi ile İcra Vekilleri Heyetince kurulduğu için. (Bak Resmî Gazete 18 Şubat 1941, sayı 4737); Genel Müdür dahil bütün görevliler memurin muhakematı kanununa tabi değildirler.

Yani, savcılar bu zevatın görevleriyle ilgili suçlarına, her ne suretle olursa olsun muttali olduklarında, lüzumu muhakeme kararı aranmaksızın, hiçbir idarî merciden izin almaya ihtiyaç duymaksızın resen dava açabilirler.

Demek oluyor ki 2 ve 6 ncı maddelerde de arz ettiğim gibi, daha Ağustos ayından itibaren, yolsuzluk iddialarının her ikisinde C. Savcılığına ihbar ve intikal ettirilmiş olup C. Savcısı, eski Genel Müdür dahil suçlu göreceği herkes için re'sen takibat yapmak imkânına sahip olmuştur. Savcıların Bakanlığı beklemek mecburiyeti yoktur.

7. — Buna rağmen, ben, suçluluk ihtimali görürsem, Savcılara yardımcı olmak ve dava açılmasını bizzat talep etmek maksadıyle tahkikat icra etmek; suçluluk ihtimalini varid görmezsem, Yüksek Devlet memurlarını yersiz ithamlardan ve mahkeme kapılarında sürünmekten korumak için dosyaları bizzat incelemek ihtiyaçını duydum. Bizzat incelemek zorunda kalışımın sebeplerini aşağıda ayrıca arz edeceğim.

Son derece âcil ve memleket için hayatî önemde işlerime rağmen, dosyaları inceledim ve suçluluk ihtimali benim ölçülerime göre de ağır bastığı için tahkikat açılmasına izin ve emir verdim.

Böylece 1 nci maddede de arz ettiğim gibi 1970 yılında Bakanlıkça tahkik edilen konu ikinci defa ele alınmış oldu. Bunun üzerine Teftiş Kurulu Başkanı Müfettişin görev tezkeresini 13 Ocak 1973'te imzaladı. Ve Müfettişe 22 Ocak 1973'te tevdi edildi. (Bak belge IV, sayfa 1.)

8. — Bu suretle görev alan müfettiş, raporunu ben Bakanlık görevimden ayrıldıktan sonra verebilmiştir. (Bak belge IV, sayfa 1 ve 40.)

Suçluluğu varid gören bu rapor ben görevde iken elime geçemediği için başladığım işi tamamlamak bana nasip olmamış, selefim Kemal Demir, muameleyi tamamlamıştır.

Melen Hükümeti 7 Nisan 1973'te istifa etmiş, 15 Nisan 1973'te Talû Hükümeti ilân edildiği için görevim bu tarihte fiilen de sona ermiştir.

Müfettiş raporunu 17 Nisan 1973'te verebilmiştir. (Bak belge IV, sayfa 40).

Yeni Bakanın dosyayı Savcılığa sevki ise 14 Mayıs 1973'dür.(Bak: Belge VIII.)

B. İsnat ve iftiraların tahlili :

Bu gerçeklere rağmen Sırrı Atalay,

1. — «Bu tarihten sonra dosyayı Teftiş Kuruluna vermeye mecbur olmuş, fakat görevden ayrılıncaya kadar da işi sonuçlandırıp mahkemeye verdirmemiş veya verdirmek için bir gayret de bulunmamıştır.» diyebilmektedir.

Burada Sırrı Atalay'ın Bakandan istediği müfettişi zorlamasıdır.

Bu zorlamaya ihtiyaç duyamazdım zira :

Kısa sayılabilecek bir süre sonra Hükümetin çekilmek zorunda kalacağını kimse bilemezdi.

Öte yandan, Müfettişin işini savsakladığına muttali olunmadıkça onu zorlamak «ona tesir etmek istemek» gibi de yorumlanabilirdi. Müfettişin salim iş görmesine mani olabilirdi.

Kaldıki; bu genişlikte bir iddia ve 40 daktilo sayfalık bir raporun tanzimi için müfettişin büyük gayretle çalıştığı raporunu veriş tarihiyle de sabitdir.

Tahkikata müdahale, Sırrı Atalay'ın zihniyetine uygun olabilir, fakat benim mesuliyet anlayışıma asla!

Nitekim, bu olaydan daha önce tahkikini istediğim ve tarafımdan görevine son verilen bir başka Genel Müdürle ilgili konularda, benden çok sonra sonuçlanabilmiştir.

2. — «Olayı örtme çabasında bulunmak» iddiası ise gülünçtür. Zira :

Yıllarca önce Bakanlıkça tahkik edilmiş, (1970); ardından 1971 yılında Parlamento Komisyonu önünde tekrar konuşulup, ibra edilmeyerek tahkiki vaad edilmiş; 1972'de savcılara ihbar ve intikal ettirilmiş bir tasarrufu ve onunla ilgili iddiaları örtmek imkânı fiilen var mıdır ki : Bu iddia yapılabilsin!...

3. — «Yolsuzluk dosyasını 11 ay resmiyete intikal ettirmeden savsaklama» iddiasına gelince :

Ben 23 Mayıs 1972'de görevi devraldım. 15 Mayıs 1973'te devrettim. Fiili bakanlık sürem 10 ay 27 gündür.

a) Mütalaamın A bölümünün 4 ncü maddesinde arz ve belgelerini ibraz ettiğim gibi :

Mesele önüme; ilk defa, 10 Haziran 1972'den sonra gelmiştir. Demek o zamana kadar geçen 17 gün, Sırrı Atalay'a göre «Savsaklamadır!»

Ne var ki, ben, Teftiş Kurulu Başkanlığında böyle bir dosya olduğunu, ermişlere mahsus bir kehânetle keşfedip, makama oturduğum gün, dosyayı isteyip, bu ilk 17 günü kurtaramadım. (!?)

b) Hukuk müşavirliğinden istediğim mütalaa, bana 12 . 7 . 1972'de geldiğine göre : (Bak A bölümü madde 5) böylece geçen bir ayda Atalay'a göre «Savsaklama» sayılmaktadır.

c) Konuyu müfettişe havale ettiğim 18 . 1 . 1973 tarihinden itibaren müfettişin tahkikat için, ben ayrılıncaya kadar (15 . 5 . 1973); harcadığı 3 ay da Atalay'a göre savsaklamaya dahildir.

Böylece geçen 4,5 - 5 ayı görmezlikten gelen, Sırrı Atalay'ın gerçekleri aramak yerine, beni itham edebilmek için ne kadar hızlı ve nedenli bir hınç içinde olduğu görülmektedir.

4. — «Nitekim, diyor Sırrı Atalay, konu o kadar apaçık bir haldedir ve elde beklemektedir ki; Kodamanoğlu Bakanlıktan ayrılır ayrılmaz, yerine gelen Bakan derhal dosyayı mahkemeye intikal ettirmiştir.»

Bu da gerçek dışıdır. Çünkü, konunun elde beklemesi için raporun benim görevden ayrılmadan önce verilmiş olması lâzımdır. Oysa ben 15 . 4 . 1973'te ayrıldım. Müfettişin raporu 17 . 4 . 1973 tarihlidir. (Bak belge IV, sayfa 40). Üstelik bu raporun Adliye'ye sevki 14 Mayıs 1973'dür. Yani bir ay sonra sevkedilebilmiştir. Bu da tabiîdir. Zira yeni Bakan dosyayı inceleyip teklifin isabetine kâni olmadan robot gibi hareket edemez.

5. — İddia edildiği gibi iki eski Genel Müdürü ve yardımcılarını «Himaye» etmek isteseydim yine bu görevliler zamanında yapıldığı öne sürülen 600 bin liralık bir usulsüz kredi yolsuzluğu ihbarını bana intikal ettiği gün kendi el yazımla Teftiş Kuruluna havale etmezdim. (Bak belge IX, Teftiş Kuruluna 29 . 8 . 1972 tarih ve 992/B. 400 - 4/II sayıyle kaydolan yazı.)

Hiç şüphesiz, yeni bir ihbarı ele almak başka şeydir. Yıllar önce Bakanlıkça incelenmiş ve bir hükme bağlanmış, daha sonra tekrar ele alınmış, Savcılığa ihbar edilmiş bir iddia üzerinde tekrar ve birde Bakanlık tarafından soruşturma açmaya lüzum olup olmadığını tayin etmek başka şeydir.

Aynı kişileri ilgilendiren, aynı mahiyetteki iki suçluluk iddiası karşısındaki tutumum : Suçlu olabilecek ise görevliyi takip, suçsuz ise himayeye matuf bir idarî basiret ve objektiflik örneğidir.

6. — Öte yandan; bu dosyayı bizzat incelemem elbet de vakit almıştır. Zira :

a) Bakanlığa geldiğimde, önüme bu da dahil; 5 - 6 tanesi Türkiye Kömür İşletmeleri Genel Müdürü ile ilgili ve müruru zaman müddeti çok kısa olduğu bildirilen yüzlerce sayfa tutarında, 10 - 15 tane; tahkikat dosyası ve suistimal ihbarı ile karşılaştım. Bunları, bir sıraya koymam tabiî idi. İlk defa ele alınan veya suçlusu görev başında bulunan veya müruru zaman müddeti kısa olan dosyalar önce ele alınmıştır. Yıllarca önce incelendiği ve şimdi tekrar incelenmesi istendiği için ve ayrıca şu veya bu yollada olsa savcılara ihbar ve intikal ettirildiği için, öte yandan Bayi ile suç ortağı memurların tecziyesine tevessül olunduğu için ve üstelik suç isnad edilenler görevlerinden çoktan alınmış bulunduğu için; bu dosya, daha sonra ele alınmışır.

b) Bakanlığım döneminde : Petrol ve maden reformu tasarılarının bir ön önce kanunlaşması, hem millî yarar bakımından zarurî hem de hükümet kararı olduğu için, Meclis ve Senato geçici komisyonları bir gün petrol reformu için, bir gün maden reformu için ve aylarca toplanmış ve ben her defasında komisyonlarda hazır bulunmuşumdur.

Bu tasarıların Millet Meclisi Genel Kurulunda müzakerelerine 20 . 12 . 1972'de başlamış ve Senatodan çıkmaları için haftalarca çalışılmıştır. (Bak : Dönem 3, Toplantı 4, Millet Meclisi Zabıtları).

c) Herbiri milyonlarca lira değerinde ve hatta milyarı aşan yatırımlar, Bakanlık yetkilileri ile bağlı kuruluş genel müdürleri arasındaki fikir ihtilâfı ve geçimsizlik dolayısıyle durmuştu.

Elâzığ Ferro - Krom; İstanbul Gübre (İKSAŞ); Seyit Ömer Dumansız Yakıt; Karadeniz Bakır ve Keban'la ilgili EBASCO ihtilâfı gibi büyük ekonomik tesisleri içine alan bu durum; memleketi milyonlarca gelirden ve binlerce iş yerinden mahrum etmekteydi.

Bu ihtilâfları, Üniversite ve öteki kuruluşlardan davet ettiğim uzmanlar yardımı ile çözmek ve karara bağlamak; Karakaya Barajının ve Tunçbilek Termik Santralinin inşaasını çabuklaştırmak için bazı engelleri aşmak beni haftalarca meşgul eden başlıca hayatî konular idi.

d) Cumhurbaşkanlığı seçimi ile ilgili siyasal bunalım; C. H. P.'nin Hükümetten bakanlarını çekmesiyle başlayan ve bizim istifamızın Sayın Başbakan ve Cumhurbaşkanı tarafından kabul edilmemesi ile neticelenen Hükümet buhranı; 1973 Bütçesi ve Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planının hazırlığı ile ilgili müzakereler; Bakanlar Kurulunu günlerce ve sürekli toplantı halinde çalıştırmıştır.

Yurdun kömür ve su sıkıntısını gidermek, Ankara'nın kirli havasının temizlenmesini sağlamak için alınması gerekli tedbirlerin İktisadî Kurul ve Hükümetten geçirilmesi ile ilgili toplantıları ve öteki günlük işleri saymıyorum.

Bunlar 10,5 ay gibi kısa süren Bakanlığım döneminin, hatırlayabildiğim başlıca sorunlarıdır.

Böylesine zor bir dönemde, Türkiye'nin, yatırım ve işçi istihdamı bakımından, en büyük Bakanlıklarından birini değil, birincisini yöneten bir insandan, herkesin kendine göre en önemli saydığı işi derhal neticelendirmesi istenebilir mi?

C. Bazı ek bilgiler ve sonuç :

1. — Mütalaamın sonuna geldiğim şu anda; acaba bu ve benzeri dosyalar, Bakan tarafından bizzat incelenmeden karara bağlanamaz mıydı? Sorusunu da cevaplamakta fayda görmekteyim :

Bizzat incelememin başlıca iki önemli sebebi vardır :

a) İtham edilenler, Kamu İktisadî Teşebbüsü vasfında olup tasarruflarının hesabı, ayrıca, T. B. M. Meclisi Kamu İktisadî Teşebbüsleri Karma Komisyonunda da görülen kuruluşların Genel Müdürleri ve muavinleriydiler.

Bu zevat, mevzuatımıza ve hizmetin icabına göre : (Basiretli bir tüccar) gibi çalışmak zorundadırlar. Dolayısıyle, müesseseyi kazandırmak için aldıkları kararlar, genellikle, takdir payı esnek veya geniş kararlardır. Çoğu kez, bu kararlarda risk payı da büyüktür.

Bu itibarla, her tasarruf, diğer kamu yönetimindeki kararlardan daha, izafî olabilmektedir.

Onun içindir ki idare edenler, bakan veya iktidar değiştiğinde, «Başımız derde girmesin» endişesi ile sorumluluk almaktan, hele riskten kaçınabilmektedirler. Bu yüzden de, yatırımların gerçekleşme oranı ve müessesenin verimi düşük olabilmektedir. Hatta zarar büyük yekûnlara varmaktadır.

Bu itibarla, suçu takip zarureti ile. karar merciindeki idareciyi yıldırmamak gereğini çok iyi dengelemek gerekiyor.

27 Mayıs ve 12 Mart sonrası birtakım tasarrufların, kamu iktisadî teşebbüslerinde işlerin sürüncemede kalmasında çok etkili olduğu; yaygın bir kanattir. Memleketin bu yüzdan milyarlar kaybettiğini iddia edenler vardır.

Öte yandan: Yüksek seviyede yöneticinin suçlu olup olmadığını araştırmadan,

— Bana ne? İhbar ya da şikâyet var! Suçsuz isen, git müfettişe veya mahkemeye derdini anlat!..

Denirse, bu anlayışın bazı suçsuzları süründürdükten başka yeni yöneticileri yasak savmaya götürdüğü tecrübelerle görülmüştür. Üstelik: İdare tazminat veya ücreti vekâlet ödemeye de mahkûm olmuştur. Nitekim; bu önergede suçlanan genel müdür veya yardımcıları, 12 Marttan hemen sonra bir başka tasarrufları dolayısıyle, mahkemeye verilmişler ise de, hem ceza ve hem de hukuk dâvasından berat kararı almışlar ve Devleti 30 bin lira ücreti vekâlet ödemeye mahkûm ettirmişlerdir.

2. Bakanlığa geldiğim zaman, yüksek dereceli memurlar arasında ağır bir güvensizlik ve geçimsizliğin hüküm sürdüğünü ilk günden hissettim.

12 Marttan sonra Bakan olan İhsan Topaloğlu, başta müsteşar olmak üzere bazı genel müdürleri değiştirmiş yerlerine yenilerini atamış idi. Bunlardan bir kısmı göreve; kendilerinden önceki idarenin, «Devleti yağma ettikleri» inançıyle başlamışlar ve bir «Devr'i sabık» hesaplaşmasına girişmişlerdir.

Bu sebeple, eski yönetimden kalanlarla, yeni atananlardan bazıları husumet ve karşılıklı güvensizlik içindeydiler. Birbirlerine karşı «yargıları» işlerine de sirayet etmekteydi. Objektif davranamadıkları oluyordu. Bu halleri o kadar ayan beyandı ki; son karar ve mesuliyet mercii olan bakan; gözü kapalı itimat ederse, klikler arası husumete alet olmak tehlikesiyle karşılaşacak idi.

İşte bu zaruretlerle iki eski genel müdür ve muavinlerini suçlamadan önce delilleri veya karineleri bizzat incelemek ve değerlendirmek yolunu seçtim.

Sonuç :

Yukardan beri arz ve izah ettiğim gibi, Sırrı Atalay'ın iddiaları tümü ile isnat ve iftiradan ibarettir.

Belgeleri sunduğum olay ve işlemler karşısında, Sırrı Atalay'ın, hakikatı aramadığı, benim tahmin ettiğim ve kendisinin de iyi bildiği sebeplerle, Meclis Soruşturma Müessesesini siyasî ve şahsî hesap ve hüsûmetine alet ettiği açıktır.

Bu önerge, Türk siyasal hayatının iyi tanıdığı bir zihniyetin yeni bir tezahhürüdür.

Mütalaamı belki biraz uzun tuttum. Fakat, önergede ileri sürülen suç, Af Kanunu şümulüne girdiği için yüksek komisyonun, esası incelemeye lüzum görmeden, işi sonuçlandırması ihtimali vardır. Bu taktirde, ilerde zabıtları inceleyenler, sadece iddiayı okuyacaklar ve 30 yıldan fazla Devletine ve aziz milletine sadakât ve dürüstlükle hizmeti şiar edinmiş ve bunun şerefini kâfi mükafât saymış bir insana karşı, tereddüde düşebileceklerdir.

Buna, gönlüm razı olmak şöyle dursun, isyan etti! Mazur görüleceğimi umarım.

En derin saygılarımı kabul buyurmanız dileğiyle,

Enerji ve Tabiî Kaynaklar
Eski Bakanı
M. Nuri Kodamanoğlu

Türkiye Büyük Millet Meclisi
9/31 No. lu Hazırlık Soruşturma Komisyonu
Esas No. : 9/31
Karar No. : 2

10 . 3 . 1975

Türkiye Büyük Millet Meclisi
9/31 No. lu Hazırlık Soruşturma Komisyonu Raporu
T. B. M. M. Birleşik Toplantısı Başkanlığına

C. Senatosu Kars Üyesi Sırrı Atalay tarafından T. B. M. M. Birleşik Toplantısı Başkanlığına 28 . 6 . 1973 tarihli dilekçe ile Enerji ve Tabiî Kaynaklar eski Bakanı Nuri Kodamanoğlu'nun vazifesini suiistimal ettiğinden bahisle T. Ceza Kanununun 240 ncı maddesine mümas suç işlediği nedeniyle hakkında Anayasanın 90 ve T. B. M. M. Birleşik Toplantı İçtüzüğünün 12 ilâ 23 ncü maddeleri gereğince Meclis Soruşturması açılması istendiğinden T. B. M. Meclisi Birleşik toplantısının 4 . 11 . 1974 tarihli 1 nci birleşiminde 310 sayılı karar ile kurulan Soruşturma Hazırlık Komisyonumuz havale edilen dilekçe ve dosyayı inceledi :

Her ne kadar Birleşik Toplantı İçtüzüğünün 14 ncü maddesi gereğince kurulacak Soruşturma Hazırlık Komisyonlarının (6) T. B. M. Meclisi üyesinden teşekkül etmesi derpiş edilmiş ise de Anayasa Mahkemesinin bu kabil komisyonların kurulmasında Anayasanın 85 nci maddesi gereğince partilerin kuvvetleri orantısında temsili öngörüldüğünden Komisyonumuzun sayı itibarıyle (16) T. B. M. Meclisi üyesinden teşekkülünde kanuna bir aykırılık görülmemiştir.

T. B. M. Meclisi Birleşik Toplantı İçtüzüğünün 14 ncü maddesinin son fıkrası gereğince Enerji ve Tabiî Kaynaklar eski Bakanına 3 . 1 . 1975 tarihinde gereken tebligatın Başkanlıkça ifa edildiği anlaşıldığından Komisyonumuzun 30 . 1 . 1975 günkü toplantısında konu görüşülmüş ve konunun 1803 sayılı Af Kanunu kapsamına girdiği gerçekten Birleşik Toplantı İçtüzüğünün 12 nci maddesinin son fıkrası gereğince soruşturma isteklerinde hangi eyleme, hangi kanuna ve maddeye muhalefet edildiğinin gösterilmesinin şart koşulduğu ve

böylece Soruşturma konularının bir noktaya inhisar ettirilmek istendiği ve bu nedenle C. Senatosu Kars Üyesi Sırrı Atalay'ın Soruşturma isteğini havi önergesinde de hadiselerin izahından sonra eski Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanı Nuri Kodamanoğlu'nun T. Ceza Kanununun 240 ncı maddesine mümas suçu işlediği iddia olunduğu;

Ancak;

T. Ceza Kanununun 240 ncı maddesinin de 1803 sayılı Af Kanunu kapsamına girmiş olmasından; 240 ncı maddede tadat edilen suçun azamî cezasınında aynı Kanunun tespit ettiği af hükümleri içerisinde bulunduğundan ve sanığa Af Kanunu hükümlerinden istifade etmek veya etmemek hususunda bir ihtiyar hakkı da tanımadığından dolayı sanığın davetine mahal olmadığı gibi soruşturma açılmasına da mahal bulunmadığı ve bu nedenle dosyanın işlemden kaldırılmasına dair mevcudun ittifakıyle verilen karar üzerine,

Bu Rapor T. B. M. M. Birleşik Toplantısında görüşülmek üzere Yüksek Başkanlığa saygı ile sunulur.

Başkan	Sözcü	Kâtip
Mardin C. S. Ü.	Ankara Mv.	Balıkesir Mv.
M. A. Arıkan	*N. Evliyagil*	*A. Akçeel*
Adıyaman Mv.	Balıkesir C. S. Ü.	Balıkesir Mv.
K. Tabak	*C. İnkaya*	O. Üretmen
		(İmzada bulunamadı.)
Bolu C. S. Ü.	Bursa Mv.	İstanbul C. S. Ü.
Y. T. Gülez	E. Acar	*M. Feyyat*
	(İmzada bulunamadı.)	
Konya C. S. Ü.	Mardin Mv.	Sivas C. S. Ü.
F. Halıcı	*T. Oğuz*	*H. Öztürk*

Toplantı : 14 Türkiye Büyük Millet Meclisi S. Sayısı : 92

Elâzığ eski Milletvekili Samet Güldoğan'ın, Karakaya Baraj yolunun güzergâhını değiştirerek ekonomi ve sanayimize zarar verdiği ve bu eylemlerinin Türk Ceza Kanununun 230 ve 240 ncı maddelerine uyduğu iddiasıyle eski Başbakan Süleyman Demirel ile Enerji ve Tabiî Kaynaklar eski bakanları Sabit Osman Avcı, Nahit Menteşe ve Nuri Kodamanoğlu haklarında bir Meclis soruşturması açılmasına dair önergesi ve T. B. M. M. 33 No. lu Soruşturma Hazırlık Komisyonu raporu (9/33)

28 . 6 . 1973

T. B. M. M. Birleşik Toplantısı Başkanlığına

Keban'dan sonra Fırat üzerinde inşa edilecek ikinci kademe baraj, Karakaya Barajıdır. Bu baraj Elâzığ'ın Güneybatısında ve Elâzığ'dan 55 Km. mesafede olacaktır. Baraj gölü Malatya - Elâzığ arasındaki Fırat vâdisini göl haline getirecek ve Keban çıkışına kadar uzayacaktır. Bütün hazırlıkları ikmal edilen baraj beton olarak yapılacaktır. Yüksekliği 180 metredir. Yılda yedibuçuk milyar kilovat saat (Kebandan fazla) elektrik enerjisi üretecektir. Barajın bağlanacağı yer hiç şüphesiz Elâzığ'dır.

Teknik, ekonomik, jeolojik ve coğrafik bütün gerekler Karakaya baraj yolunun Elâzığ il hudutları içindeki Behermaz güzergâhından geçmesini kaçınılmaz hale getirdiği, konuyu saydığımız açılardan tetkik ve etüdeden ilgili bütün kuruluşların çalışmaları bu istikamette sonuçlandığı ve 1970 yılında bütçeye konan 15 milyon TL. tahsisat ile yolun inşaatına başlandığı halde devrin Başbakanı Süleyman Demirel'in siyasî çıkar hesapları yüzünden yolun yapımı bir emirle durdurulmuştur.

Böylece Türkiye'mizin en büyük yatırımının yalnız yol inşaatında üç yıllık bir gecikmeye sebebolunmuştur.

Karakaya barajı gibi memleketimizin ekonomik kalkınmasında yeni ve geniş ufuklar açacak, yılda üreteceği yedibuçuk milyar kilovat saat elektrik enerjisi ile ülkenin sanayileşme davasını gerçekleştirecek, bu dev tesisin millî ekonomimizin emrine ve büyük Türk Milletinin hizmetine girişi, Demirel Hükümetlerinin ayakta durabilme ve millî çıkarlarla ilgisi bulunmayan iktidarlarının devamı için ısrarla engellenmiştir.

1969'dan itibaren, 12 Mart 1971'e kadar devam eden Demirel yönetimi bir taraftan demokratik Parlamenter rejimi inançsız tutumu ile badirelere sürüklerken, diğer taraftan ülkenin ekonomik ve sosyal kalkınmasını sağlayacak her türlü teşebbüsü, milletle bağlantısı bulunmayan çıkarları uğruna kullanmaya devam etmiştir. Memleket endüstrisi ve kalkınma davamızın şah damarlarından olan Karakaya barajı, yol inşaatı ile ilgili tutumu milletimizin dert ve meselelerine Demirel yönetiminin hangi açılardan baktığını göstermesi bakımından fevkalâde önem taşımaktadır.

Diyarbakır'la Elâzığ ilinin yalnız siyasî temsilcilerini değil, bütün insanlarını birbirine düşürerek kendisini ziyarete gelen her iki ilin heyetlerine yolun kendi illerinin hudutları içinden geçirileceğini fütursuzca beyan ederek tekniğin, ekonominin, jeoloji ve coğrafyanın emir ve icaplarını çiğnemek suretiyle millî menfaatleri keyfî tutum ve şahsî çıkarlarına feda eden eski Başbakan Demirel'in tutumu elektrik enerjisi sıkıntısının buhran yaratma istidadı gösterdiği bugünlerde yurt ekonomisi ve sanayileşme politikamız için telâfisi mümkün olmayan zararlar meydana getirmiştir.

Bu çirkin, hukuka, teknik ve ekonomik icaplara yüzde yüz aykırı politikanın tarihini yukarda tasrih ettiğimiz devrin Enerji Bakanlarından Sabit Osman Avcı, Nahit Menteşe ve Nuri Kodamanoğlu tarafından yürütüldüğü de izahtan varestedir.

Keban Barajı inşaatında Demirel ekibinin tutum ve davranışları nasıl milyarları aşan maddî zararla, çok karışık sosyal problemlerin meydana gelmesine ve Türk Endüstri hayatını tehdideden enerji sıkıntısına sebebolmuşsa; Karakaya barajının inşaatının başlangıcını teşkil eden yol inşaatı konusunda da aynı ekibin icraatı ülke çıkarlarını vahim tehlikelere, milyarlık maddî zararlara ve telâfisi mümkün olmayan sosyal çalkantılar içine sürükleyecek bir mahiyet taşımaktadır.

Karakaya baraj yolunun Elâzığ ili hudutları içindeki Behermaz güzergâhından geçmesi ekonominin, tekniğin ve coğrafî zaruretlerin icabı iken, bu icap ve zaruretleri siyasî çıkar hesaplariyle çiğneyerek yolun Diyarbakır'dan geçmesine karar veren eski Başbakan Süleyman Demirel ile eski Enerji ve Tabiî Kaynaklar bakanlarından Sabit Osman Avcı, Nahit Menteşe ve Nuri Kodamanoğlu haklarında Anayasamızın 90 ncı maddesi ve Türk Ceza Kanununun 230 ve 240 ncı maddeleri T. B. M. M. İçtüzüğünün ilgili hükümleri uyarınca Meclis soruşturması açılmasına karar ittihazını saygılarımla arz ederim.

Elâzığ Milletvekili
Samet Güldoğan

Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısı Başkanlığına

7 . 2 . 1975 tarih, 9/33-8163/61073 sayılı yazınıza cevaptır:

Elâzığ eski Milletvekili Samet Güldoğan'ın, Karakaya Barajının inşaat sahasına giden yolun güzergâhının değitşirilerek ekonomimize ve sanayiimize zarar verildiği şeklindeki iddiasının gerçekle hiçbir ilişkisi yoktur.

Bizim için önemli olan, biran evvel Karakaya Barajının yapılması ve memleket hizmetine girmesidir.

İktidarda bulunduğumuz sürece, Fırat Nehrinin yirmi milyar kilovat saat civarında olan enerji potansiyelini biran evvel yurdun hizmetine sunmak için büyük gayretler sarf ettik.

Bir yandan Keban Barajının inşaatına başladık, diğer taraftan da, Keban Barajı mansabında inşa edilebilecek diğer barajlarla Güneydoğu Anadolu'da Fırat sularından sulanacak on milyon dönüm arazinin sulama projesini hazırlattık.

Bizim için, ülkemizin topyakûn kalkınmasında fevkalâde önemli bir kaynağımız olan Fırat Nehrinin imkânlarından biran evvel ve en iyi şekilde faydalanmak anahedeftir.

Karakaya Barajına giden yolun, Çüngüş'ten mi, yoksa Sivrice'den mi yapılacağı hususu bir teknik konudur. Bu işleri yürüten Devlet kuruluşları, inşaat planlaması yaparken çeşitli mülâhazaları gözönünde tutarak bu hususa karar verirler.

Aslında, Çüngüş'te, Sivrice'de bu ülkenin beldeleridir. Baraja giden, yol, hangisinden yapılsa boşa gitmiş olmaz. Hem Sivrice'den, hem de Çüngüş'ten yapılsa, Sivrice - Çünküş arasında bir yol yapılmış olur.

Evvelâ hangisinin yapılması gerektiğine gelince; bu, siyasî karar gerektiren bir konu değildir:

Karakaya Barajının biran evvel yapılması, siyasî bir karardır. Bu karar, siyasî bir heyet olan iktidarımız tarafından alınmıştır.

Gerek Karakaya Barajının yapılması, gerekse bu baraja giden yolun yapılması ile ilgili olarak sorumluluk gerektiren bir husus tespit olunursa, bu sorumluluğu severek kabulleneceğimin bilinmesini saygı ile rica ederim.

18 . 2 . 1975
Isparta Milletvekili
Süleyman Demirel

17 . 2 . 1975

T. B. M. M. Birleşik Toplantısı Sayın Başkanlığına

7 . 2 . 1975 tarih 9/33 - 8163/61073 sayılı yazınıza cevap :

Elâzığ eski Milletvekili Sayın Samet Güldoğan'ın Karakaya Baraj yolunun güzergâhını değiştirerek ekonomi ve sanayiimize zarar verdiğim ve bu hareketimin Türk Ceza Kanununun 230 ve 240 ncı maddelerine uyduğu iddiasıyle hakkımda Anayasamızın 90 ve T. B. M. M. Birleşik Toplantısı İçtüzüğünün 12 nci maddesi uyarınca soruşturma açılmasına ilişkin önergesi üzerine yukarıda tarih ve sayısı yazılı yazınızla görüşümün bildirilmesi istenmiştir.

Karakaya Barajının yapılabilmesi için baraj yerinin anayollardan birisine bağlanmasını sağlıyacak bir karayolunun yapılması ihtiyacı olmuştur. Bu karayolunun nereden yapılmasının en uygun olacağının tespitinde Devlet Su İşleri kendisini tam yetkili bulmayıp bu konuda daha yetkili bir kuruluş olan T. C. Karayolları Genel Müdürlüğünden konunun etüt edilmesini ve aşağıda yazılı 4 alternatiften en uygun olanını tespit etmesini çeşitli yazılarıyle istemiştir.

1. Hazar menbaından Karakaya Baraj yeri,
2. Hazar mansabından Karakaya Baraj yeri,
3. Diyarbakır Çüngüş üzerinden Karakaya Baraj yeri,
4. Malatya Pütürge üzerinden Karakaya Baraj yeri.

T. C. Karayolları bu etütlerini tamamlıyarak sonucu Devlet Su İşlerine 1972 Eylül ayında bildirmiştir. Bunun üzerine 1972 yılı Kasım ayında Devlet Su İşlerince bu etütlere dayanılarak en uygun olan yol güzergâhı seçilmiştir.

Seçimin yapıldığı tarihte ben Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanı değildim. Bununla beraber seçimin T. C. Karayolları tarafından yetki ile yapılmış etüde dayanılarak en uygun şekilde seçimin yapıldığı kanaatindeyim.

Önerge sahibinin önergeyi veriş maksadını haricen inceledim. Kendisi Çüngüş'lüdür. Çüngüş Diyarbakır iline bağlıdır. Seçim bölgesi Elâzığ'dır. Karakaya Baraj yolunun Elâzığ'dan yapılmayıp Diyarbakır Çüngüş'te yapılmasına karar verilmiş olmasını Elâzığ seçim bölgesinde kendisine karşı tepki yaratmıştır. Bu tepkileri önlemek siyasî maksadı ile hakkımda cezaî kovuşturma istemiştir. Önerge 1973 yılı seçimlerinden önce verilmiştir. Bu da iddialarımı teyit etmektedir.

Keyfiyet bundan ibarettir. Durumu bilgilerinize ve gereğine emirlerinize saygıyle arz ederim.

Artvin Milletvekili
ve eski
Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanı
Sabit Osman Avcı

Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısı Başkanlığına

7 . 2 . 1975 tarih, 9/33 - 8163/61073 sayılı yazınıza cevap :

Elâzığ eski Milletvekili Sayın Samet Güldoğan, Karakaya Baraj yolunun güzergâhını değiştirerek ekonomi ve sanayiimize zarar verdiğim iddiasıyle, Türk Ceza Kanununun 230 ve 240 ncı maddelerinin tatbikini istemekte ve Anayasamızın 90 ve T. B. M. M. Birleşik Toplantısı İçtüzüğünün 12 nci maddeleri uyarınca, hakkımda soruşturma açılması talebinde bulunmaktadır.

Üç aylık Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanlığım zamanında, herhangi bir eseri geciktirdiğim ve savsakladığım iddia edilemez.

Keban, Karakaya, Karababa, Hasan Uğurlu, Gökçekaya ve diğer barajlarının inşa ve ikmali, benim için büyük bir heyecan olmuştur.

12 Mart olayı ile Bakanlıktan ayrıldıktan sonra da, bu eserlerin bitirilmesi başlaması, en çok meşgul olduğum konulardandır. Türkiye bugün, planladığımız projelerin tatbik mevkiine konulmamasından ve inşasına giriştiğimiz baraj ve santralların gereği şekilde takip edilmemesinden enerji sıkıntısı çekmektedir. Hizmete devam imkânını bulsa idik, enerji sıkıntısı çekmemiz mümkün değildi.

Karakaya Barajının güzergâhını değiştirmek ve bu suretle ekonomiye ve sanayiimize zarar verdiğim iddiası gülünçtür; mesnetten ve delilden yoksundur. Yolun Çüngüş'ten geçirileceği kararı varit ise bu, mütehassısların kararıdır. Şahsımla hiçbir ilgisi yoktur. Zira, bu bir siyasî karar değildir. Karakaya Barajının projeleri, milyonlar sarf edilerek A. P. iktidarı döneminde yapılmıştır. 1971 bütçe müzakerelerinde, proje yoktur iddialarına karşı, Millet Meclisi Genel Kuruluna, A. P. iktidarı tarafından yaptırılan bu projeleri getirmiş ve milletvekillerine göstermiştim. Karakaya Baraj yolunun Çüngüş'ten veya Sivrice'den geçirilmesi, teknik dairelerin bileceği bir iştir. Uzaktan veya yakından bizimle ilgisi olmayan bir iddianın, siyasî çıkar amacıyle T. B. M. M.' ne getirilmesini, Soruşturma müessesesinin suiistimali saymaktayım.

Keyfiyeti bilgilerinize saygı ile arz ederim. 18 . 2 . 1975

Aydın Milletvekili ve
Eski Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanı
Nahit Menteşe

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BİRLEŞİK TOPLANTISI BAŞKANLIĞINA

Elâzığ Milletvekili Samet Güldoğan'ın, Karakaya Barajı yolunun güzergâhıyle ilgili olup, 7 Şubat 1975 tarih ve 9/33 - 8163/61073 sayılı yazınızla istenen görüşümü aşağıda saygıyle sunuyorum :

I. İddianın mahiyeti :

Elâzığ Milletvekili Samet Güldoğan, önergesinde : Karakaya Baraj yolunun «Siyasî çıkar hesapları yüzünden» değiştirilmek istendiğini; bazı sayın bakanlar meyanında benim de bu politikanın, yürütücüleri arasında bulunduğumu iddia etmektedir.

II. Tasarrufun mahiyeti :

Elde edebildiğim bilgi ve belgelere nazaran : Yol işi önce barajın fizibilite etütlerini yapan firmaca ele alınmış, bilâhara güzergâhların, jeolojik ve topografik bakımlardan daha kifayetli ve ayrıntılı verilere istinat ettirilmesi ve maliyet hesapları da dahil olmak üzere bu konuda kompetan kuruluş olan Türkiye Cumhuriyeti Karayolları Genel Müdürlüğünce etüt ettirilmesi cihetine gidilmiştir.

Bu etütler, Adalet Partisi hükümetteyken başlamış, birinci ve ikinci Nihat Erim hükümetleri zamanında, güzergâhlara yeni bir alternatif de eklenerek, devam etmiştir. (Bakınız : 26 . 8 . 1971 tarih ve 10-22/5 sayılı fotokipisi ekli yazı ile; 15 Mart 1972 tarih ve 123-2108-0980 sayılı olup D. S. İ.'den T. C. Karayollarına yazılan yazı.)

Ben, 1972 yılı 23 Mayısında göreve başladığımda durum budur.

Etütler, Eylül 1972'de hitama ermiş ve yol meselesinde teknik olarak yetkili kuruluşlarca, güzergâhlardan biri seçilmiştir. (Bak belge II, raporun sadece ilgili sayfalarının fotokopileri eklenmiştir.)

Bu seçimin hilâfına, Sayın Samet Güldoğan'ın daha uygun zannettiği güzergâhtan yana olmam ne mümkün, ne de doğru olurdu.

Bilimsel ve teknik, hesap ve incelemelere dayanan bir karara; bu bilgi ve ihtisasa sahip olmayan bir bakanın itibar etmekten başka yapacağı bir iş yoktur. Bu bir siyasî karar konusu değildir. Bu itibarla, teknik ve teknokratlar ne dedi ise o olmuştur.

Sayın Samet Güldoğan'ın doğru zannettiği tercih, 12 Marttan sonra ve benden önce görev alan, biri C. H. P.' li, diğeri partiler dışı kontenjandan gelen iki sayın bakan zamanında da yapılamamıştır. Bilâkis, incelemeler devam etmiş, yeni alternatifler de ayrıca ele alınmıştır.

Kaldı ki, yetkili kuruluş seçimini yaptığı zaman, ben Cumhuriyet Halk Partisi mensubu idim.

Yeri gelmişken arz etmek isterim ki : Uzun süren incelemelerin, benim göreve başladığım ilk aylarda sonuçlanması, ve bu büyük eserle ilgili olup, gecikmeye sebebiyet verebilecek öteki bazı arızaları gidermek imkânını bulabilmiş olmam, benim için iftihar vesilesidir. Önerge, siyasî maksatlı ve teşri-i selâhiyetin bir suiistimalidir.

Sayın Samet Güldoğan, hiçbir delil veya karine ibraz etmemektedir. Tek bir cümle ile : «... Bu politikanın devrin enerji bakanlarından Sabit Osman Avcı, Nahit Menteşe ve Nuri Kodamanoğlu tarafından yürütüldüğü izahtan varestedir.» diyerek, suçlamakla iktifa edebileceğini zannetmektedir.

Milattan iki bin yıl önce, Hamurabi kanunlarında : Suçlayanın iddiasını ispat etmek mecburiyeti hükme bağlanmıştır.

İnsanlığın dört bin yıldan beri bu hukuk kuralına itibar ve itaat etmesinin elbette bir anlamı ve değeri vardır.

Tamamiyle gerçek dışı olan bu önerge hakkındaki mütalaamı, şimdilik, Büyük Daryüs'ün Taht-ı Cemşid'in duvarında yazılı şu duası ile bitirmek istiyorum :

«Allah, memleketi, düşmandan, kıtlıktan ve yalandan korusun.»

En derin saygılarımla. 18 . 2 . 1975

M. Nuri Kodamanoğlu
Enerji ve Tabiî
Kaynaklar Eski Bakanı

9/33 No. lu Soruşturma Hazırlık Komisyonu raporu

Türkiye Büyük Millet Meclisi
9/33 No. lu Soruşturma Hazırlık Komisyonu
Esas No. : 9/33 *27 . 3 . 1975*
Karar No. : 2

T. B. M. M. Birleşik Toplantısı Başkanlığına

Elâzığ eski Milletvekili Samet Güldoğan 28 . 6 . 1973 tarihli önergesiyle T. B. M. M. Birleşik Toplantısı Başkanlığına müracaat ederek, Karakaya Baraj yolunun Elâzığ ili hudutları içindeki «Behramaz» güzergâhından geçirilmesi tekniğin, Ekonominin, jeolojik ve coğrafik zaruretlerin icabı iken bu icap ve zaruretleri nazara almadan, söz konusu yolun Diyarbakır ilinden geçirilmesini kararlaştırarak ekonomi ve sanayimize zarar verdikleri ve bu eylemlerinin T. Ceza Kanununun 230 ve 240 ncı maddelerine uyduğu iddiasiyle, eski Başbakan Süleyman Demirel, Enerji ve Tabiî Kaynaklar eski bakanları Sabit Osman Avcı, Nahit Menteşe ve Nuri Kodamanoğlu haklarında Anayasanın 90 ncı maddesi gereğince Meclis Soruşturması açılmasını istemesi üzerine; T. B. M. M. Birleşik Toplantısının 4 . 12 . 1974 tarihli 2 nci Birleşiminde 325 sayılı kararla kurulan T. B. M. M. Soruşturma Hazırlık Komisyonumuz 25 . 2 . 1975 Salı günü saat 14.00'te toplanarak; ilgili önerge ve dosyayı inceledikten sonra gereği düşünüldü :

Elâzığ eski Milletvekili Samet Güldoğan tarafından verilmiş olan 28 . 6 . 1973 tarihli önergede (eski Başbakan Süleyman Demirel, Enerji ve Tabiî Kaynaklar eski Bakanları Sabit Osman Avcı, Nahit Menteşe ve Nuri Kodamanoğlu) haklarında iddia ve isnat olunan fiiller 7 . 2 . 1974 tarihinden evvelki tarihlere aidolup, subutu takdirinde T. Ceza Kanununun 230 ve 240 ncı maddelerine ilişkin bulunduğu ve esasen bu gibi

fiillerin Cumhuriyetin 50 nci yılı nedeniyle çıkarılan bazı suç ve cezaların affı hakkındaki 15 . 5 . 1974 tarihli ve 1803 sayılı Kanunun 1 nci maddesinin (A) bendi hükmü gereğince affa tabi tutulmuş olduğundan soruşturma açılmasına lüzum olmadığına ve bu konudaki dosyanın işlemden kaldırılmasına karar verilmiştir.

Keyfiyet T. B. M. M. Birleşik Toplantısının tasviplerine sunulmak üzere Yüksek Başkanlığa saygı ile arz olunur.

Başkan Muğla C. S. Ü. *İ. Karaöz*	Sözcü Adıyaman Milletvekili *A. Ünsal*	Kâtip Balıkesir Milletvekili N. Cebe İmzada bulunamadı
Elâzığ Milletvekili *H. Buz*	Erzurum C. S. Ü. H. Nalbantoğlu İmzada bulunamadı	İstanbul C. S. Ü. *S. Belül*
İzmir C. S. Ü. *M. Bozoklar*	İzmir Milletvekili N. Türkcan İmzada bulunamadı	Kars C. S. Ü. *M. Şamiloğlu*
Kocaeli Milletvekili *S. Akay*	Konya C. S. Ü. *F. Halıcı*	Kütahya Milletvekili *İ. Ersoy*
Manisa C. S. Ü. D. Barutçuoğlu İmzada bulunamadı	Manisa C. S. Ü. *O. Süersan*	Van Milletvekili *İ. Bedirhanoğlu*
	Çorum Milletvekili *İ. Tombuş*	

Manisa Milletvekili Veli Bakırlı'nın, siyasî emniyet bakımından ağır bir suçla muhakeme edilen kişilerin yurt dışına çıkmalarında görevini ihmal ve kötüye kullandığı iddiasıyle Anayasanın 90 ncı, T. B. M. M. Birleşik Toplantısı İçtüzüğünün 12 nci maddesi uyarınca İçişleri eski Bakanı Ferit Kubat hakkında bir Meclis Soruşturması açılmasına dair önergesi ve 24 Numaralı T. B. M. M. Soruşturma Hazırlık Komisyonu Raporu (9/24)

T. B. M. M. Sayın Başkanlığına

Yurdumuzda anarşik eylemlerin önlenmesi için 28 . 4 . 1971 tarihinde Sıkıyönetim ilân edilmiş ve Yüce Meclisin onayından geçmiştir. Bu tarihten bugüne kadar Yurt'da anarşik eylemlerin önemli ölçüde önüne geçildiği görülmektedir. Ancak, olağan üstü hallerde Anayasal bir yönetim tarzı olan Sıkıyönetimin ilânı, Devletin diğer güvenlik kuvvetlerinin görevlerini Sıkıyönetim nedeniyle yerine getirmemeleri sonucunu çıkaramaz. Üstelik olağanüstü durum içinde her zamankinden daha uyanık, titiz ve hatta Sıkıyönetime yardımcı olması güvenliğin sağlanmasında kendilerine düşen görevi eksiksiz yapmalarını gerektirir.

Arz ettiğim türde, organize edilmiş güvenlik kuvvetlerinin aynı hedefe yönelmesi sayesinde anarşik eylemler önlenebilir. Ve anarşistler yeni olaylar çıkarmaya girişemezler. Hiç şüphesiz istenilen olumlu sonuca varmakta İçişleri Bakanının başında bulunduğu Bakanlığın rolü son derece önemlidir.

Oysa, bir süreden beri İçişleri Bakanlığı Yurdumuzda olup bitenlerin dikkatli bir seyircisi dahi olmaktan uzaktır.

Türkiye'mizin içinde bulunduğu koşulların olağanüstü kelimesi ile ifade edilmesinin dahi yeterli olmayacağı yolundaki her türlü beyanları sıralayan İçişleri Bakanının açıkladığı şartlara uygun bir icraat içinde olmadığını üzülerek söylemek mecburiyetindeyiz.

Bugün sınırlarımız dışına çıkmak veya sınırlarımız içine girmek, gelişigüzel, kendiliğinden yürüyen sistemsiz uygulama nedeniyle tesadüflere bağlı kalmıştır.

1. —Hakkında hiçbir merci tarafından kovuşturma ve soruşturma bulunmayan kişilere Yurt dışına çıkma izni verilmemektedir. 5682 sayılı Pasaport Kanunu hükümlerine aykırı bu uygulama keyfi bir şekilde yürütülmektedir. Buna ait örnekler gün geçtikçe çoğalmaktadır.

2. — Üstelik adı geçen Kanuna istinaden Pasaport verilen kişiler pasaportları Hava Alanında iptal edildiği bildirilerek geri çevrilmektedirler. Keyfi tatbikatın ne derece ileri bir aşama geçirdiği bu örnekten daha iyi anlaşılmaktadır. Zira, pasaport verilmesi gerekmiyorsa niçin verilmektedir, verilmiş ise, niçin iptal edilmektedir. Bu konuda adı geçen Bakanlığın «İstim arkadan gelsin» usulüne uygun bir uygulama içinde olduğu gerçeği keyfiliği ve ihmali daha açık olarak göstermektedir.

3. — Yukarıda arz ettiğim gibi sınırlarımızdan içeri girmekte Sayın İçişleri Bakanının uygulamada ortaya koyduğu görev disiplini ile bağdaşmayan tutumu sebebiyle kolaylaşmıştır.

12 Mart'ın hemen akabinde Türkiye Radyolarında yayınlalan Sıkıyönetim bildirilerinde sık sık ismi geçen, hemen her anarşik olayda ve ideolojik eylemlerde bulunduğu tespit ve iddia olunan ve bu nedenle de hakkında tutuklama kararı verilen ve bir süreden beri Yurt dışına kaçtığı iddia edilen ve aranan kişiler listesinde adı ilân edilmeyen Mihri Belli'nin, sınırlarımızı aşarak yurdumuza girdiği söylentileri gün geçtikçe kuvvet kazanmaktadır. Hatta gayri resmî olarak bu haber doğrulanmaktadır. Adı geçen kişinin, rahatça sınırlarımızdan çıkıp girmesi olayı ibret ve hüzün vericidir. Bu olay İçişleri Bakanının bugüne kadar Bakanlığa ait her görevi Sıkıyönetimden bekleyen bir alet içine girişinin fırsatçı anarşitler tarafından nasıl istifade edildiğinin belirgin bir örneğidir.

4. — Diğer taraftan Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının tamamını veya bir kısmını tağyir, tebdil veya ilgaya ve bu Kanunla kurulmuş, T. B. M. Meclisini ıskata teşebbüs suçundan sanık olarak idam talebiyle Sıkıyönetim Mahkemelerinde yargılanan Millî Güven Partisi Genel Yönetim Kurulunun Gençlik ve Kadın Kollarına bakmakla görevli eski üyesi İrfan Solmazer hakkındaki karar kesinleşmeden pasaport verilerek Yurt dışına çıkmasının resmî ellerle sağlanması olayı ise, hiçbir tevile meydan vermeyen ancak İçişleri Bakanının görev anlayışı içinde ortaya çıkabilecek mahiyettedir.

5682 sayılı Pasaport Kanununun 22 nci maddesine göre Sayın Bakanın işlem yapması için kendisine, Sıkıyönetim Mahkemesince tahdid fişinin gelmesi gerekeceğini çekinmeden Millet Meclisinin 20 . 11 . 1972 günkü Birleşiminde itiraf etmiştir. Halbuki aynı madde İçişleri Bakanına siyasî emniyet bakımından memleketten ayrılmalarında mahzur olan kişilerin Bakanlığınca tespit edilmesini görev olarak vermiştir. Sayın Bakan, Yurdumuz için son derece ağır sonuçlar doğuracak suçtan yargılanan kişi için bile siyasî emniyet bakımından bir mahzur görmemekte, öte yandan hakkında hiçbir merci tarafından kovuşturma ve soruşturma açılmamış kişilerin Yurt dışına çışmasında mahzur görmektedir.

Sayın Bakan 20 . 11 . 1972 gününde Millet Meclisinde yaptığı konuşmada adı geçen şahsın «1971 yılına kadar İçişleri Bakanlığı dosyalarında, memleket aleyhine faaliyette bulunduğuna dair bir bilgi intikal etmemiştir.» demek suretiyle bu tarihten sonra kayıt ve bilginin dosyalarında bulunduğunu da itiraf etmektedir.

Zaten Solmazer yine Sayın Bakanın bu konuşmasında ifade ettiğine göre 19. Haziran. 1972 tarihinde pasaport almış ve 4 gün sonra da yurt'dan ayrılmıştır.

Yine Sayın Bakanın adı geçen konuşmasında aynen «Bakanlığıma bu arkadaşımızın (yani İrfan Solmazer'in) Yurt dışına çıkmasının yasaklanması hususunda bir karar veya bilgi intikal etmemiştir» demek suretiyle Bakanlığın Re'sen yapması gereken işlemleri gizlemekte ve yapmadığı veya yapamadığını açıkça söylemektedir. Esasen İrfan Solmazer için «arkadaşımız» tâbirini kullanmak suretiyle yapılan işlemin kanunî olmayıp bir arkadaş için yapılabilecek kayırma mahiyetinde olduğunu da açıklamaktadır.

Yukarıda saydığım sebeplerle görevini yerine getirilmesi için gerekli inceleme ve araştırma yapmadan, ilgili dairelere, içinde bulunduğumuz siyasî koşulları dikkate alarak gerekli emirleri vermeden ve bu suretle siyasî emniyet bakımından son derece ağır bir suçla muhakeme edilen kişilerin yurt dışına çıkmasına sebebiyet veren bir yandan da sınırlarımızın açık kapı haline gelmesini intaç eden sorumsuzluk içinde, takibi ile görevli bulunduğu kimselere fırsat hazırlamak suretiyle görevini ihmal ve suiistimal eden İçişleri Bakanı Sayın Ferit Kubat hakkında T. Ceza Kanununun 230 ve 240 ncü maddelerine giren suçları işlemekten dolayı Anayasa'nın 90 ve T. B. M. Meclisi Birleşik İçtüzüğünün 12 nci maddesi uyarınca «Meclis Soruşturması açılmasını saygıyle dilerim. 22 . 11 . 1972

Manisa Milletvekili
Veli Bakırlı

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

T. B. M. M. Genel Sekreterliği Kanunlar Müdürlüğünün 7 . 2 . 1975 tarihli 9/24/6849/50951 sayılı emirleri karşılığıdır.

Manisa Milletvekili Sayın Veli Bakırlı tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına verilen ve eski Tokat Milletvekili İrfan Solmazer'e, pasaport verilmek suretiyle yurt dışına çıkışına müsaade olunduğu gerekçesi ile hakkımda «Meclis Soruşturması» açılması talebini havi önergede mevzuubahis suçlamalar ve usulsüzlük yapıldığı yolundaki iddiaların cevapları aşağıda sırası ile açıklanmıştır.

Memleketimizi 12 Mart ortamına getiren anarşik eylemlerin önlenmesinde, zabıta kuvvetlerimizin göstermiş oldukları insanüstü gayret ve fedakârlık herkes tarafından bilinen bir gerçek haline gelmiştir. Özellikle Sıkıyönetim ilanından sonra meydana gelen her türlü hareketin önlenmesi ve suçluların tespit ve yakalanmasında güvenlik kuvvetleri içinde Devlet zabıtasının rolü her vesile ile takdirle karşılanmıştır. Zabıta kuvvetlerimizin Sıkıyönetimin ilanını müteakıp görevlerini gereği gibi yapamadıkları yolundaki iddialar insaf ölçüleri ile bağdaşamaz. Yüce Meclislerde muhtelif vesilelerle açıklanmış bulunan aşırı sağ ve

aşırı solun her türlü eylemlerine karşı girişilen operasyonların hazırlanmasında ve icrasında zabıta kuvvetlerimizin kendilerine düşen görevi en ciddî şekilde ifa ettikleri bir gerçektir. Nitekim bu husus Sıkıyönetim komutanlıklarının zaman zaman yapmış oldukları açıklamalarda da açıkça ifade edilmiştir.

Bakanlığım, memleketimizin içinde bulunduğu şartları büyük bir titizlikle takip ve değerlendirmede üzerine düşen görevi yapmakta hiçbir zaman ihmal ve tereddüt içinde olmamıştır. Aksine Demokratik Anayasa düzenimizin korunması yolunda gerekli her türlü tedbirler ciddî bir tetkik ve inceleme konusu yapılmıştır. Gerek Bakanlığım bünyesinde, gerekse hükümet seviyesinde yapılması öngörülen bütün tedbirler ittihaz edilerek, bir çoğunun uygulanmasına geçilmiştir. Kanunî tedbirlerin pek çoğu yüce meclislerin tetkikine sunulmuştur. Meclislerin tasvibine mazhar olan bazı kanunların uygulanmasına da geçilmiş bulunmaktadır.

Devlet güvenliğinin sağlanmasında Bakanlığımca gösterilen samimî çabalara rağmen, uygulamada bazı aksaklıklar bulunduğu yolundaki iddialara sırası ile cevaplarımı arz edeceğim.

Türkiye'ye giriş ve çıkışın gelişi güzel ve sistemsiz yürüyen bir uygulama ile tesadüflere bağlı bulunduğu yolundaki iddia Anayasa ve Kanunlarımıza göre takip ve icra edilen tatbikata uymamaktadır.

Yüksek malumları olduğu üzere, seyahat hürriyeti Anayasamızın 18 nci maddesi ile kişi hakları arasında yer almıştır. 18 nci madde aynen; «Herkes seyahat hürriyetine sahiptir; bu hürriyet ancak millî güvenliği sağlama ve salgın hastalıkları önleme amacıyle kanunla sınırlanabilir.» Türkler yurda girme ve yurt dışına çıkma hürriyetine sahiptir. Yurt dışına çıkma hürriyeti kanunla düzenlenir demektedir.

Anayasamızın öngördüğü kanunî düzenleme, 5682 sayılı Pasaport Kanunu ile yapılmıştır.

5682 sayılı Pasaport Kanununun 1 nci maddesi : Türk vatandaşları ve yabancıların, ancak Bakanlar Kurulunca tayin olunan yerlerden Türkiye'ye girip, Türkiye'den çıkabilecekleri hükmünü getirmiştir. Buna göre Türk vatandaşlarının yurt dışına çıkışları ve yurda girişleri, Bakanlar Kurulunca tespit ve ilân edilmiş bulunan hudut kapılarından yapılmaktadır.

Hudut kapıları dışından Türkiye'ye giriş ve çıkışa mani olunması için askerî birliklerimiz ve jandarma birliklerimizce, kendi sorumluluk bölgelerinde, her türlü tedbir alınmaktadır. Kara ve deniz hudutlarımızın malum genişliği sebebiyle zaman zaman kanunsuz giriş ve çıkışların vukubulduğu müşahade olunmaktadır.

Bakanlığımca hudut birliklerimizin uyanık ve gayretli çabalarıyle kanunsuz her türlü giriş ve çıkışa mani olucu tedbirler alması yolunda azamî gayret gösterilmektedir. Bilhassa anarşik eylemlerin başladığı günden beri, anarşistlerin ve maksatlı şahısların kanunsuz yollardan Türkiye'ye giriş ve çıkışlarına mani olmak için mevcut tedbirlerin takviye edilerek bu konuda azamî dikkat ve titizliğin gösterilmesi yolunda görevliler sık sık uyarılmıştır.

Bu konudaki hassasiyetimiz her zamankinden daha ciddî bir şekilde devam etmektedir. Alınan bütün tedbirlere rağmen hudutlarımızdan bazı sızmaların vukubulmasının, Bakanlığımın bu mevzua gereken önemi vermemesi şeklinde yorumlamaya imkân yoktur.

1. — Hakkında hiçbir merci tarafından koğuşturma ve soruşturma bulunmayanların yurt dışına çıkışına keyfî bir şekilde müsaade olunmadığı yolundaki iddia gerçeğe uymamaktadır.

5682 sayılı Pasaport Kanunu Türk vatandaşlarına nasıl pasaport verileceğini ve pasaport alan kişilerin de yurt dışına nasıl çıkacaklarını ayrı ayrı hükme bağlamıştır.

5682 sayılı Pasaport Kanununa ek olarak çıkarılan 216 sayılı Kanuna göre; Türk vatandaşlarının, yurt içinde pasaportları İçişleri Bakanlığınca veya İçişleri Bakanının vereceği yetkiye istinaden valiliklerce verilir.

Yurt dışına gitmek isteyen vatandaşlarımız, müracaatlarını doğrudan doğruya Valiliklere yapmakta ve bu müracaat üzerine ilgili emniyet servislerince lüzumlu muameleler ikmal edilerek hazırlanan pasaportlar sahiplerine verilmektedir.

5682 sayılı Pasaport Kanunu, Türk vatandaşlarına hangi hallerde pasaport verilmeyeceğini ve hangi hallerde yurt dışına çıkışa müsaade olunmayacağını 7 ve 22 nci maddelerinde ayrı ayrı tespit etmiş bulunmaktadır.

«Pasaport ve vesika itası memnu olan haller» başlıklı 22 nci madde aynen; «Genel emniyet nezaretinde bulunanlara, yabancı memleketlere gitmeleri mahkemelerce men olunanlara, yabancı memleketlerde geçinmek için müsait sebep ve şartlara malik olduklarını ispat edemeyenlere, memleketten ayrılmalarında siyasî emniyet bakımından mahzur bulunduğu İçişleri Bakanlığınca tespit edilenlere ve vergi borcu olduğu pasaport itasına yetkili makamlara bildirilenlere pasaport veya vesika verilemez» hükmünü taşımaktadır.

Bu maddede tespit olunan memnu hallerin tatbikatı aşağıda açıklandığı şekilde yürütülmektedir.

a) Genel emniyet nezaretinde bulunanlar : Bu durumda olan şahısların hüviyetleri polis makamlarına bildirildiğinde, ilgililer hakkında bulundukları vilâyetlerce fiş tanzim edilmekte ve pasaport itası sırasında bu fişlere göre muamele yapılmaktadır.

b) Yabancı memleketlere gitmeleri mahkemelerce menolunanlar; ilgili mahkemelerce böyle bir karar alındığında mahallî polis makamlarına bildirilmekte, mahallî polis makamları da bu hususu hudut kapısı olan bütün illere ve Bakanlığımıza da duyurmaktadır. İlgili vilâyet pasaport müracaatında dikkate alınmak üzere ayrı ayrı fiş tanzim etmektedir.

c) Yabancı memleketlerde geçinmek için müsait sebep ve şartlara malik olduklarını ispat edemeyenler : Bu husus 216 sayılı Kanunun 2 nci maddesi ile aşağıaki şekilde değiştirilmiştir.

216 sayılı Kanunun 2 nci maddesi : «Pasaport Kanununun 22 nci maddesindeki yabancı memleketlerde geçinmek için müsait sebep ve şartlar, İçişleri, Dışişleri ve Maliye bakanlıklarınca müştereken tespit ve tayin olunur.»

Bu maddeye müsteniden İçişleri, Dışişleri ve Maliye bakanlıklarınca müştereken tespit ve ilân olunan esasa göre Türk vatandaşlarının yurt dışına çıkışları, Maliye Bakanlığınca Türk parasının kıymetini koruma hakkındaki mevzuata göre çıkarılan yolcu tebliğlerinde tespit olunan döviz alma esasına bağlanmıştır.

d) Memleketten ayrılmalarında siyasî emniyet bakımından mahzur bulunduğu İçişleri Bakanlığınca tespit edilenler; bu husus ilgilinin pasaport için Valiliğe müracaatını müteakıp Emniyet Müdürlüklerinde yapılan tetkik neticesine göre tespit olunmaktadır.

Pasaport talebinde bulunmayan şahıslar Bakanlığımca önceden alınmış yurt dışına çıkışa mani kararlar bulunmamaktadır. İlgili valiliklerce pasaport itası sırasında yurt dışına çıkışa siyasî emniyet yönünden mani olabileceği düşünülen haller tespit olunduğunda durum Bakanlığıma intikal ettirilmekte, Bakanlığımız ilgili emniyet servislerince yapılan tetkik ve soruşturma sonucunda mevzuubahis şahsın yurt dışına çıkışında siyasî emniyet yönünden sakınca bulunduğu kanaatına varırsa, durum bakanlık makamının onayına arz edilerek makamın vereceği karara göre hareket olunmaktadır. Bu suretle, yurt dışına çıkışı mahzurlu görülen şahısların durumları ilgili valiliğe ve hudut kapısı olan illere tamim edilmek suretiyle pasaport verilmesi veya yurt dışına çıkışı önleyici tedbirler alınmaktadır.

Yukarıda açıklandığı şekilde siyasî emniyet bakımından yurt dışına çıkışı mahzurlu görülen vatandaşlarımız hakkında pasaport müracaatından önce Bakanlığımızca alınmış kararlar bulunmamaktadır.

Bu konudaki kararlar ilgili valiliklerin bakanlığımızdan durumu sormalarından sonra müspet veya menfi şekilde alınmaktadır. Esasen kanunun metnide bu konuda önceden bir karar alınması zorunluğunu getirmemiştir.

Nitekim, yabancı memleketlere gitmeleri mahkemelerce menolunanlarla ilgili tatbikatta aynı şekilde yürütülmektedir. Mahkemeler yurt dışına çıkışı menetme yolundaki kararları çok istisnai hallere münhasır olarak vermektedirler. Bu durumlarda genellikle ilgilinin yurt dışına kaçacağı yolunda iddia makamı veya karşı tarafca iddiada bulunulması hallerine inhisar etmektedir.

Vergi borcu bulunan her şahıs için de vergi daireleri mutlaka tahdit koymamaktadırlar.

Bu suretle de adlî ilişiği bulunan, vergi borcu olan pek çok vatandaşımız normal yollarla yurt dışına gidip gelme imkânını bulmakta, Anayasamızın seyahat hürriyeti ile ilgili hükmü her vesile ile zedelenmemektedir.

e) Vergi borcu olduğu pasaport itasına yetkili makamlara bildirilenler; vergi dairelerince vergi borcu olduğu için pasaport verilmemesi istenilen şahısların hüviyetleri doğruca mahallî emniyet makamlarına bildirilmekte ve bu şahıslar hakkında Emniyet Müdürlüğünce hudut kapısı olan illere bilgi verilmekle beraber pasaport bürolarında da alfabetik listeler veya fiş tanzim olunmaktadır.

Pasaport almak üzere bulundukları İl Emniyet müdürlüklerine müracaat eden vatandaşlarımızın pasaport almaya mani bir halleri bulunup bulunmadığı, yukarıda izah olunan 22 nci madde esaslarına göre tetkik olunmakta ve pasaport almaya mani bir durumu tespit olunmayanlara pasaportları normal olarak verilmektedir.

Kanundan doğan bu uygulamanın yukarıda açıklandığı şekilde icrası için valiliklere zaman zaman açıklayıcı genelgeler gönderilmiş ve tatbikatta meydana gelen tereddütleri izale için bu genelgemize ek başka tamimler de yollanmıştır.

Bu durum muvacehesinde, uygulamada 5682 sayılı Kanun hükümlerinin keyfi olarak ihlâl edildiğinin iddia edilmesi mümkün değildir. Bazı şahısların kanunun amir hükümlerine uymayan durumları sebebiyle haksızlığa maruz kaldıkları yolundaki beyan ve iddiaları tatbikatın kanuna aykırı olduğunu iddiaya hak kazandıramaz. Esasen idarenin her çeşit eyleminin idarî kaza mercilerinin murakabesine tabi olduğu Anayasa rejimimizde, böyle mücerret iddialarla idare aleyhinde konuşulması da mümkün değildir, hakkı muhtel olanların her zaman idarî kaza mercilerine müracaatları yolu açıktır.

2. Pasaport alan bazı şahısların hava alanlarında pasaportları iptal edilerek geri çevrilmeleri yolundaki iddiaya gelince :

5682 sayılı Pasaport Kanunu pasaport verilmesi ve yurt dışına çıkış hallerini ayrı ayrı mütalâa etmiştir. Malumları olduğu üzere, umuma mahsus pasaportlar ilgilinin talebi üzerine 3 ay, 6 ay 1 yıl ve 2 yıllık olmak üzere tanzim edilmektedir. 2 yıl süreli pasaport almış olan bir vatandaşımızın, bu süre içinde pasaport veren makamlara müracat etmeksizin müteaddit defa yurt dışına çıkması mümkündür. 2 yıl içinde bu şahsın yurt dışına çıkışa mani bir hali zuhur etmişse bunun ancak hudut kapısında ve yurt dışına çıkış sırasında tespiti mümkündür. Aynı şekilde pasaport almış olduğu il dışında başka bir il vergi dairesince veya askerlik dairesince yurt dışına çıkışı mahzurlu görülen bir şahsın bu durumunu ancak hudut kapılarında tespit etmek mümkündür.

Bu durumları dikkate alan yasama organları 5682 sayılı Pasaport Kanununun 7 nci maddesi hükmünü vazetmiş bulunmaktadır.

Mevzubahis 7 nci maddenin 3 ncü fıkrası aynen «Yurt dışına çıkmaları mahzurlu görülenlerden, vergiden borçlu olanların ve adliyece ve askerlikce ilişiği bulunanların isim ve hüviyetleri ilgili daireler tarafından polis makamlarına bildirilir. İlgili polis makamları tarafından da, liman, tren karayolları istasyonları ve bütün hudut zabıtasına yayınlanır. Ve hudut polisi bu gibileri yurt dışına çıkmalarına mani olur.» demektedir.

Şu hale göre, valiliklerden pasaport almış bulunan bir şahsın hudut kapılarında 7 nci madde hükmüne göre, yurt dışına çıkışına mani olunması yolundaki tatbikat kanunlarımıza tamamen uygun olarak yürütülmektedir. Bu tatbikatın sayın önerge sahibinin arzu ettiği şekilde yürütülmesi, haklarında sonradan tahdit konulan pek çok şahsın yurt dışına çıkmasına imkân verecek bir uygulama meydana getirecektir. Böyle bir halde de sayın önerge sahibinin mahzurlu hali olan bazı şahısların yurt dışına çıkışlarına müsaade olunduğu yolundaki iddialar ileri sürülecektir.

3. Anarşik olaylarla ilgisi sebebiyle Sıkıyönetim Mahkemelerince hakkında tutuklama kararı bulunan ve aranan şahıslar listesinde ismi geçen Mihri Belli'nin sınırlarımızdan rahatça girip çıktığı yolundaki iddiaya gelince; Mihri Belli, herkes tarafından bilinen memleketimiz ve rejim aleyhtarı faaliyetleri sebebiyle Sıkıyönetimin ilânını müteakip tutuklanacağını anlayarak izini kaybettirmiştir. Bu şahsın yakalanması için zabıtaca bütün tedbirler alınmış ve bu meyanda hudut kapılarına da zamanında gerekli ikazlar yapılmıştır. Sıkıyönetimce de aranılan şahıslar arasında ismi yayınlanmış, fotoğrafları aranan şahıslar meyanında neşrolunmuştur. Gerek Sıkıyönetim makamlarınca gerekse zabıtaca alınan bütün tedbirlere rağmen Mihri Belli'de henüz ele geçmeyen mahdut sayıda anarşitsler arasında bulunmaktadır. Her türlü tedbire rağmen ele geçirilememiş olmasının, Bakanlığımın bu konudaki yanlış veya eksik tatbikatına bağlamaya imkân yoktur. İlgili hakkında alınan her türlü haberler dikkatli bir şekilde değerlendirmeye tabi tutulmakta ve yakalanması için lüzumlu her türlü tedbirler aralıksız ve titizlikle sürdürülmektedir.

Bugüne kadar anarşistlerden büyük bir ekseriyetinin zabıtanın ciddî ve sıkı takibi sonucu hazırlanan operasyonlarla yakalanmış olması Bakanlığımın anarşistlere fırsat veren atalet içinde bulunmadığının en belirgin örneğini teşkil eder.

4. İdam talebi ile Sıkıyönetim mahkemelerinde yargılanan eski Tokat Milletvekili İrfan Solmazer'e hakkındaki karar kesinleşmeden pasaport verilerek yurt dışına çıkışının resmî ellerle sağlandığı yolundaki iddialar Bakanlığımca tahkik konusu yapılmıştır.

İrfan Solmazer'in pasaport alarak yurt dışına çıktığının anlaşılması üzerine, konu polis müfettişlerince tahkik ettirilmiş, bunun dışında aynı şahsın pasaport almasında özel ve mevzuata aykırı bir muamele uygulanıp uygulanmadığının tespiti için de ayrıca mülkiye müfettişleri görevlendirilmiştir.

Mülkiye müfettişlerinin tahkikatı büyük bir titizlikle devam etmişlerdir. İdarî yönden yapılması gerekli kanunî muameleler devam etmekle beraber İrfan Solmazer'in pasaport alarak yurt dışına çıkması olayı hakkında yüksek heyetinize bilgi vermeyi faydalı bulmaktayım. Yapılan araştırmalara göre; İrfan Solmazer 16 . 6 . 1972 tarihinde normal usule göre Ankara Valiliğine müracaatla, Almanya, Hollanda ve İngiltere'ye gitmek üzere bir yıl süreli umuma mahsus pasaport talebinde bulunmuştur.

Bu müracaatı alan Ankara Emniyet Müdürlüğü Pasaport Şubesi yukarıda teferruatı ile izahına çalıştığım kanunî usul ve kurallara uygun olarak Emniyet Müdürlüğü, ilgili servislerde mevcut kayıt, fiş ve dosyalara göre adı geçene pasaport itasına mani bir durum olup olmadığını araştırmıştır. Bu araştırma sonucu İrfan Solmazer'e pasaport verilmesine mani önceden bildirilmiş bir tahdit talebi veya fişe rastlanmamıştır. Bu sebeple de 5682 sayılı Pasaport Kanununa uygun olarak adı geçene 19 . 6 . 1972 tarih ve 315144 sayılı bir yıl süreli umuma mahsus pasaport tanzim edilmiştir. Tanzim olunan pasaport 22 . 6 . 1972 tarihinde ilgiliye teslim edilmiştir.

İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı Askerî Savcılığının yazısına atfen İstanbul Valiliğinden alınan ve bütün valiliklere de gönderildiği anlaşılan 10 Ağustos 1972tarihli bir yazıda, İrfan Solmazer'in, yakalanması ve yurt dışına çıkışına müsaade edilmemesinin istenilmesi üzerine yaptırılan inceleme neticesinde adı geçen şahsın, Ankara Valiliğinden aldığı pasaportla 23.6.1972 tarihinde Esenboğa'dan hava yolu ile yurt dışına çıktığı tespit edilmiştir. Bu tespit üzerine ilgilinin yurda dönüşünde yakalanarak İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığına teslim edilmesi için, 16 . 8 . 1972 tarihinde bütün valiliklere gereken talimat gönderilmiştir.

Millet Meclisinin 20 . 11 . 1972 günkü birleşiminde bu konu ile ilgili olarak yapmış olduğum açıklama Sıkıyönetim Mahkemesince İrfan Solmazer'in yurt dışına çıkmasının yasaklandığı veya adlî ilişiğinin devam ettiği yolunda bir iş'ar alınmadığını, bu itibarla 5682 Pasaport Kanununun 7 ve 22 nci maddesi hükmüne göre verilmiş bir yasaklama kararı mevcut olmadığını beyan etmiş olmam kanunî bir durumun açıklanmasından başka bir mana ifade etmemektedir. Nitekim Sıkıyönetim Kanunu İrfan Solmazer'in yurt dışına çıkarılmaması hakkında Sıkıyönetim askerî savcılığının 2 . 8 . 1972 gün ve 1972/278 sayılı Kararına dayanan 10 . 8 . 1972 günlü talebide tatbikatın bu yolda olduğunun bir örneği ve teyididir. Buna binlerce örnek verebilirim.

Filhakika İrfan Solmazer'e pasaport verilmemesi ve yurt dışına çıkışına mani olunması yolunda İstanbul 2 numaralı Sıkıyönetim Mahkemesinin kararı, Sıkıyönetim Askerî Savcılığının 2 . 8 . 1972 tarih ve 1972/278 sayılı yazılarına müsteniden İstanbul Valiliği kanalıyle Bakanlığımıza ve valiliklere intikal etmiş bulunmaktadır. Aynı şahsın Anayasayı ihlâl suçundan 83 arkadaşı ile birlikte daha önce devamı eden davası hakkında böyle bir karar alınmamış ve bu dava sebebiyle bir süre tutuklu kalan İrfan Solmazer'in önceden tahliye ve 3 Mayıs 1972 tarihli duruşmasında da beraet ettiği öğrenilmiştir.

Hakkında gıyabi tutuklama kararı verilen ve yurt dışına çıkışına müsaade olunmaması 2 . 8 . 1972 tarihinde talep edilen 106 sanıklı davanın iddianamesi 17 Temmuz 1972 tarihini taşımaktadır. Bu dava sebebiyle ilgili hakkında gerek Bakanlığımıza gerekse Ankara Valiliğine pasaport ita talebi olan 16 . 6 . 1972 tarihinden önce herhangi bir bilgi intikal etmemiştir.

Maruzatımın başında pasaportların valiliklerce nasıl bir usül uygulanarak verildiğini teferruatı ile açıklamıştım. Yukarıda arz ettiğim gibi İrfan Solmazer hakkında Ankara Valiliğine önceden intikal etmiş bir bilgi bulunmamaktadır. İçişleri Bakanlığının bir şahsı siyasî emniyet bakımından yurt dışına çıkarılmaması hakkında bir karar alması için Bakanlığıma ya illerce, ya MİT Teşkilâtımızca veya bugünkü durumda sıkıyönetim makamlarınca veya adlî mercilerce talep edilmesi veya herhangi bir şekilde bu gibi şahısların yurt dışına pasaport alarak kaçacağı Bakanlıkça re'sen istihbar edilmesi halinde onay alınarak alıkoymak mümkün olur. Adı geçenin 3 . 5 . 1972 tarihinde beraat ettiği 83 sanıklı dava hakkında da valilik kayıtlarına herhangi bir bilgi intikal etmemiştir. Bu sebeple de ilgilinin pasaport müracaatı üzerine Ankara Emniyet Müdürlüğü arşivlerine

göre yapılan tetkik sırasında sakıncalı bir durum tespit edilememiştir. Valilikçe böyle bir durum tespit edilemeyince 5682 sayılı Kanunun 22 nci maddesine göre siyasî emniyet bakımından yurt dışına çıkışında mahzur bulunup bulunmadığı yönünden Bakanlığımdan herhangi bir istizada bulunulmamıştır.

Siyasî emniyet bakımından yurt dışına çıkışı İçişleri Bakanlığınca mahzurlu görülenlerle ilgili olarak yukarıda açıkça arzına çalıştığım uygulama, valilikçe herhangi bir istizan da bulunulmaması nedeniyle yapılmamıştır.

Yukarıdan beri izahına çalıştığım durumlar muvacehesinde İrfan Solmazer'in yurt dışına çıkışının resmî ellerle sağlandığını iddia ve ifade etmeye imkân yoktur.

Anayasanın 18 nci maddesi ile teminat altına alınmış bulunan yurtdışına çıkma hürriyetini düzenliyen 5682 sayılı Pasaport Kanunu 1950 yılından beri yürürlükte bulunmaktadır. 1961 yılından beri Anayasaya uygun olarak tatbik olunan pasaport verme usül ve şartları yukarıda arzına çalıştığım esaslar içinde yürütüle gelmiştir. Bu esaslarda Bakanlığım döneminde herhangi bir değişiklik yapılmamıştır. Ancak içinde bulunduğumuz ortam dikkate alınarak kanunların uygulamasında azamî dikkat ve hassasiyetin gösterilmesi yolunda valilikler tarafımdan zaman zaman çeşitli genelgelerle ikaz edilmişlerdir.

Millet Meclisinin 20 . 11 . 1972 günkü birleşiminde yapmış olduğum konuşmamda İrfan Solmazer'den «arkadaşımız» diye bahsetmiş olmam sayın önerge sahibi tarafından pasaport verme işinde özel bir muamele yapıldığı yolunda bir iddia ile kıymetlendirilmektedir. Mevzubahis konuşmamda İrfan Solmazer'den «Arkadaşımız» diye bahsetmem kendisi ile bir yakınlığım olması sebebine istinat etmemekte, sadece «vatandaşımız» tabiri yerine o anda yanlışlıkla ve bir kasda mahsus olmayarak kullanılmış bir kelime anlamındadır.

Çünkü İrfan Solmazer'i hiç bir zaman şahsen tanımış değilim. Kendisi ile yakın zamanda veya geçmişte herhangi bir münasebetim olmamıştır, esasen beni tanıyan herkesin yakınen bildiği karekterim icabı hiç kimse hakkında bana yakınlığı sebebiyle özel muamele yapmam mümkün değildir. Hakkında muamele yapılacak şahıs babam veya oğlum olsa dahi kanun ve nizamlarımız dışında istisnaî bir işlem yaptırmaya şahsî karekter ve yaradılışım asla müsaade etmez.

Yüce Mecliste yapmış olduğum konuşmamda yanlışlıkla kullanılmış olan bir kelimeden mana çıkarmak suretiyle aleyhimde bazı yorumlara tevessül olunması ve gerçek dışı iddialara kuvvet kazandırılmaya çalışılması, ciddiyetle ne derece kabili teliftir takdirlerinize sunarım.

İçişleri Bakanlığı görevi uhdeme tevdi edilirken, elbetteki bu önemli makamın sorumluluklarını müdrik bulunuyordum. Bu nedenledir ki, memleketimizin içinde bulunduğu buhrandan bir an önce kurtulması için ilk günlerden beri tam bir vazife şuuru içinde meselelere hal çaresi bulma yolunda büyük bir gayret ve çabanın içinde bulundum. Anarşik faaliyetlerin önlenmesi için sıkıyönetim makamları ile daimî bir işbirliği içinde çalışmayı en önemli görev saydım. Bu suretle de güvenlik kuvvetlerimizin birlik içinde her türlü anarşik faaliyeti önlemesi, suçluları yakalıyarak yetkili mahkemelerin huzuruna çıkarması mümkün olmuştur.

Demokratik Anayasa düzenimizin bir an önce arzu ettiğimiz ortama kavuşması yolunda başında bulunduğum Bakanlık bütün görevlileriyle birlikte yapılması gerekli her türlü işler ve alınması lüzumlu tedbirlerin getirilmesi yolundaki gayretleri herşeye rağmen devam etmiştir.

Durumu yüksek Komisyonunuzun âdil karar ve takdirlerine saygılarımla arz ederim.

14 . 2 . 1975

Ferit Kubat

İçişleri Eski Bakanı

9/24 No. lu Soruşturma Hazırlık Komisyonu raporu

Türkiye Büyük Millet Meclisi
9/24 No. lu Soruşturma
Hazırlık Komisyonu
Esas No. : 9/24
Karar No. : 2

7 . 4 . 1975

T. B. M. M. Birleşik Toplantısı Başkanlığına

Manisa Milletvekili Veli Bakırlı'nın siyasî emniyet bakımından ağır bir suçla mahkeme edilen kişilerin yurt dışına çıkmalarında görevini ihmal ve kötüye kullandığı ve bu eyleminin Türk Ceza Kanununun 230 ve 240 ncı maddelerine uyduğu iddiasıyle Anayasanın 90 nci T. B. M. M. Birleşik Toplantısı İçtüzüğünün 12 nci maddesi uyarınca İçişleri eski Bakanı Ferit Kubat hakkında bir Meclis soruşturması açılması istenildiğinden T. B. M. M. Birleşik Toplantısının 4 . 12 . 1974 tarihli 2 nci Birleşiminde 283 sayılı karar ile kurulmuş bulunan Soruşturma Hazırlık Komisyonumuza havale edilen dosya ve önerge komisyonumuzun 13 . 2 . 1975 tarihli Birleşiminde görüşülmüştür.

T. B. M. M. Birleşik Toplantısı İçtüzüğünün 14 ncü maddesi uyarınca kendisine bilgi verilen eski İşiçleri Bakanı Ferit Kubat Başkanlığa sunulan cevabî yazısında, önergede ileri sürülen suiistimal ile ilgili bulunmadığını beyanla durumu komisyonumuzun takdirlerine bırakmıştır.

Manisa Milletvekili Veli Bakırlı'nın soruşturma önergesinde eski İçişleri Bakanı Ferit Kubat'ın 7 . 2 . 1974' den önceki tarihlerde Türk Ceza Kanununun 230 ve 240 ncı maddelerine ilişkin suçu işledikleri iddia edilmiş bulunmasına göre 1803 sayılı Cumhuriyetin 50 nci yılı nedeniyle bazı suç ve cezaların affı hakkındaki Kanun kapsamına girdiği anlaşıldığından, görüşmeleri müteakip yapılan oylama sonunda 1803 sayılı Af Kanunu gereğince dosyanın işlemden kaldırılması gerektiği hususunu T. B. M. M. Birleşik Toplantısınca görüşülmek üzere Yüksek Başkanlığa saygı ile sunulur.

Başkan	Sözcü	Kâtip
Niğde C. S. Üyesi	Kars Milletvekili	İstanbul Milletvekili
H. A. Göktürk	*H. Yıldırım*	*F. G. Mankut*
Aydın C. S. Üyesi	Kars C. S. Üyesi	Samsun Milletvekili
İ. C. Ege	*M. Şamiloğlu*	*İ. Yankutan*
Bilecik C. S. Üyesi	Bitlis C. S. Üyesi	Kastamonu Milletvekili
M. O. Tuğrul	K. İnan	*H. Tosyalı*
	(İmzada bulunamadı.)	
Gaziantep Milletvekili	Sivas Milletvekili	İstanbul Milletvekili
M. Bozgeyik	İ. Karaçam	*C. Yavaş*
	(İmzada bulunamadı.)	

Toplantı : 14 Türkiye Büyük Millet Meclisi S. Sayısı : 94

İçel eski Milletvekili Celâl Kargılı'nın Üniversitelerarası giriş sınavı sorularının çalınmasına sebebolmak ve sınavları iptal etmemekle görevini kötüye kullandığı ve bu eyleminin T. C. Kanununun 230 ve 240 ncı maddelerine uyduğu iddiasıyle Millî Eğitim eski Bakanı Orhan Dengiz hakkında bir Meclis Soruşturması açılmasına dair önergesi ve 34 numaralı T. B. M. M. Soruşturma Hazırlık Komisyonu raporu (9/34)

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Üniversitelerarası giriş sınavı sorularının çalınarak satıldığına dair yapılan ihbarlar savcılıklarca değerlendirilmiş ve bu husus noterden tasdikli belgelerle apaçık bir şekilde ortaya konularak ispatlanmış olmasına rağmen bu sınavlar iptal edilmemiştir. Sorumluların bu konudaki tutumu bu yüzden mağdur olan tüm vatandaşların sabrını taşıracak bir hale dönüşmüş bulunmaktadır. Üniversitelerarası giriş sınavlarını iptal etmeme yolunda direnmek ise bu sabrın taşmasını tahrik etmekten başkaca bir işe yaramayacaktır. Kamuoyu ve vatandaş vicdanında üniversitelerarası giriş sınavı sorularının çalınarak satılmış olduğuna dair kesin bir kanaat yer etmiş olmasına karşın bu sınavları iptal etmemek suiistimali korumak, suiistimale prim vermek ve bu yüzden mağdur olan 150 bin civarındaki gencin istikbali ile alay etmek demektir.

Eğitimi bir ticaret konusu haline getirmek isteyen zihniyetin keşfettiği ve Anayasa dışı bir uygulama olan üniversitelerarası giriş sınavları her yıl onbinlerce öğrencinin mağdur olmasına sebep olmaktadır. Ayrıca bazı kimselerin her yıl bu yüzden haksız yere yılda milyonlarca lira kazanç temin ettikleri bilinen bir gerçektir. Vatandaşın sömürülmesi pahasına, vatandaş sırtından bazı kimselerin haksız yere milyonlar kazanmasına vesile teşkil eden ve eğitimimizi temelden sarsan böylesine Anayasa dışı bir uygulamanın yürürlükten kaldırılması yolunda bugüne kadar Millî Eğitim Bakanı herhangi bir teşebbüse geçmemiştir.

Bakan bu davranışı ile bu konudaki görevini ihmal ederek suiistimal koşullarını ortadan kaldıracak tedbirleri almamış ve bu suretle Türk Ceza Kanununun 230 ve 240 ncı maddelerine göre suçlu duruma düşmüş bulunmaktadır.

Öte yandan gerek meşruluğunu kaybetmiş durumda olan üniversitelerarası giriş sınavlarını iptal etmemek ve gerekse sınav sorularının çalınmasına sebep teşkil eden koşulları hazırlayan fiillere engel olmamak nedeniyle de Bakan Türk Ceza Kanununun yukarıda zikredilen maddeleri gereğince suçludur.

Danıştayın bu sınavları iptal etmesi halinde ise, Bakanın suçluluğu daha da büyümüş olacaktır.

Yukarıda ortaya koyduğum durum karşısında, Millî Eğitim Bakanı Sayın Orhan Dengiz Türk Ceza Kanununun 230 ve 240 ncı maddelerine göre görevini ihmal ve suiistimal ederek suç işlemiştir. Bu yüzden Yüce Divana sevk edilmesi gerekmektedir.

Bu nedenle Millî Eğitim Bakanı Sayın Orhan Dengiz hakkında Anayasamızın 90 ncı maddesi uyarınca bir Meclis Soruşturması açılmasını önerir, saygılar sunarım.

İçel Milletvekili
Celâl Kargılı

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ SAYIN BAŞKANLIĞINA

7 . 2 . 1975 tarih ve 9/34 - 8224/61912 sayılı yazınıza karşılıktır.

İçel eski Milletvekili Celâl Kargılı tarafından, 1973 yılında, Millî Eğitim Bakanı bulunduğum sırada Üniversitelerarası giriş sınavı sorularının çalınmasına sebep olmak ve sınavları iptal etmemekle görevimi kötüye kullandığım ve bu eylemimden ötürü, T. C. K. nun 230 ve 240 ncı maddelerine uyduğu iddiası ile, hakkımda Anayasanın 90 ncı maddesi gereğince Meclis Soruşturması açılması istenmişti.

Soruşturma açılmasının gerekli olup olmadığına dair inceleme yapmakla görevli Türkiye Büyük Millet Meclisi Soruşturma Hazırlık Komisyonuna bu konu ile ilgili hususları aşağıda saygı ile arz ediyorum.

Önergede «Yüce Divan» a sevkimi gerektiren, görevimi ihmal ve suiistimal suçları şu şekilde ifade edilmektedir :

1. — «Kamuoyu ve vatandaş vicdanında Üniversitelerarası giriş imtihanı sorularının çalınarak satılmış olduğuna dair kesin bir kanaat yer etmesine karşı bu sınavları iptal etmemek.»

2. — «Vatandaşın sömürülmesi pahasına vatandaş sırtından bazı kimselerin haksız yere milyonlar kazanmasına vesile teşkil eden ve eğitimimizi temelden sarsan böylesine Anayasa dışı bir uygulamanın yürürlükten kaldırılması yolunda bir teşebbüse geçmemek.»

Cevaplar :

1. — 1973 - 1974 ders yılı için merkezî sisteme bağlı üniversitelere giriş sınavı 6 Temmuz 1973 gününde yapılmıştır.

7 Temmuz 1973 günlü gazetelerde, merkezî sisteme bağlı üniversitelerarası giriş sınavlarına ait soru cevaplarının çalındığı ve para karşılığında satıldığı, Ankara ve İstanbul savcılarına bu konuda ihbarlar yapıldığı, savcıların tahkikata giriştikleri yazılmıştır.

Olay bu tarihten itibaren Bakanlık, Savcılık ve giriş imtihan komisyonu başkanlığı tarafından üç koldan tahkik edilmiştir. Tahkikat 28 Temmuz 1973 Cumartesi gününe kadar devam etmiştir.

Olayla ilgili olarak, 28 Temmuzda İstanbul Üniversitesi rektörlük toplantı salonunda, zamanın Başbakanı Naim Talû'nun başkanlığında gizli bir toplantı yapılmıştır. Toplantıda zamanın Adalet Bakanı Hayri Mumcuoğlu, Millî Eğitim Bakanı Orhan Dengiz, Maliye Bakanı Sadık Tekin Müftüoğlu, İstanbul Üniversitesi Rektörü Nazım Terzioğlu, İstanbul Savcısı, Sınav Komisyonu ilgilileri ve daha birkaç ilgili zevat bulunmuştur. Toplantıda İstanbul Savcısı, Millî Eğitim Bakanı, imtihan komisyonu ilgilileri yapılan tahkikatlarla alâkalı bilgi vermişlerdir. Müzakere sonunda imtihanların iptal edilmesi gerektiği, iptalin sınav komisyonu tarafından ilân edilmesinin uygun olacağı neticesine varılmıştır.

Üniversitelerarası giriş imtihan komisyonu 31 Temmuz 1973 Salı günü bir bildiri ile imtihanların iptal edildiğini ilân etmiştir. Bu bildiri şöyledir : «İstanbul Savcılığının gizli yürütülen hazırlık tahkikatına göre, üniversitelerarası giriş imtihan sorularının matbaada çalınarak dışarda satıldığı ve dağıtıldığı ve faillerinin yakalandığı öğrenilmiştir. Bu sebeple 6 Temmuz 1973'te yapılan üniversitelerarası giriş imtihanlarının iptaline karar verilmiştir.»

Bu durum karşısında 1750 sayılı Kanunun 10 ncu maddesinin bana verdiği yetkiye dayanarak Üniversitelerarası Kurul Başkanı Ege Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Yusuf Vardar'dan üniversitelerarası kurulu karar almak üzere olağanüstü toplantıya çağırmasını istedim.

Üniversitelerarası Kurul 11 Ağustos 1973 Cumartesi günü saat 10'da Ankara Üniversitesinde toplandı. Ve 1973 - 1974 öğretim yılı üniversitelerarası giriş sınavı sorununu bütün ayrıntıları ile görüşerek oybirliği ile; «6 Temmuz 1973 tarihinde yapılmış bulunan üniversitelerarası giriş sınavı sorularının çalınmış bulunması nedeni ile, yetkili sınav komisyonunun kararına uygun olarak iptal edildiği ve üniversitelerarası giriş sınavının 19 Eylül 1973 Çarşamba günü saat 10'da yapılmasının uygun olduğuna» karar vermiştir.

Bu durumda bana isnat edilen «Sınavları iptal etmemek» suçunun varit olmadığı açıkça görülmektedir.

2. — 20 . 6 . 1973 tarih ve 1750 sayılı Üniversiteler Kanununun «9 ncu bölüm, öğretim ve öğrenciler, Üniversitelere giriş ve Üniversite öğrenciliği» başlığı altındaki 52 nci maddede «Üniversitelere giriş, insangücü planlaması, üniversitelerin kapasiteleri, öğrencilerin yetenekleri ve Yüksek Öğretim Kurulunun önerileri dikkate alınmak suretiyle Üniversitelerarası Kurulca düzenlenir» denmektedir. Bakanlığım sırasında çıkarılmış bulunan Üniversiteler Kanununun «Yüksek Öğretim Kurulu - Y. Ö. K.» adında yeni bir kurul getirmiştir. Millî Eğitim Bakanının Başkanlığında toplantılar yapacak bu kurul, Yüksek öğretimin bütünlüğü anlayışı içinde çağdaş bilim ve teknolojinin gereklerine ve Devlet kalkınma planının temel ilke ve politikasına uygun olarak yüksek öğretim alanına yön vermek amacıyle gerekli inceleme araştırma ve değerlendirmeleri yapmak, yüksek öğretim kurumları arasında koordinasyonu sağlamak, uygulamaları izleyerek yetkili makam ve mercilere önerilerde bulunmakla görevli bir kuruldur.

Bu kurul kanununa göre Bakanlar Kurulunca kurulduktan sonra ilk toplantısını Başkanlığımda 4.10.1973 tarihinde yapmıştır. Bu ilk toplantıda; kurulun nasıl çalışacağı, bazı önemli konular ve yüksek öğretime giriş konusunda bundan böyle ne gibi bir yol takibedilmesi gerektiğinin incelenmesi maksadıyle üyelere vazifeler verilmiş, üniversitelerden müteakip toplantılar için bilgi istenmiş ve ikinci toplantıya hazırlıkların getirilmesine ve o toplantıda konuşulmasına karar verilmiştir.

İkinci toplantı 7 - 8 Aralık 1973 günü yine başkanlığım altında yapılmış ve birçok konu arasında Y. Ö. K. Üyesi Zekâi Baloğlu'nun hazırladığı «Yüksek öğretime geçiş» adındaki raporu müzakere ve bazı ilâvelerle kabul etmiştir. Y. Ö. K. nun kabul ettiği bu kararlar üniversitelere, Üniversitelerarası Kurula ve ilgili yerlere intikal ettirilmiştir. Bütün bu işlemler soruların çalınmasından sonraki tarihlerde Bakanlığım zamanında yapılan çalışmalardır. Bundan şu netice çıkar ki, üniversitelerarası giriş imtihanı gibi Anayasa dışı bir uygulamanın yürürlükten kaldırılması yoluna teşebbüse geçmemem iddiası da asla varit olamaz. Nitekim, 7 - 8 Aralık 1973'te yapılan Y. Ö. K. toplantısında bir üniversite rektörümüzün üniversiteye giriş imtihanlarının bundan böyle kaldırılması yolunda verdiği önergesi oylama sonunda reddedilmiştir.

Yukarıdan beri arz ettiğim izahat muvacehesinde İçel eski Milletvekili Celâl Kargılı'nın iddialarının her türlü mesnetten uzak politik bir maksatla ileri sürülmüş olduğu aşikâr olmakla birlikte iddianın Yüce Türkiye Büyük Millet Meclisince en ince teferrüatına kadar aydınlanması için hakkımda soruşturma açılmasına karar verilmesini arz ederim.

Saygılarımla.

17 Şubat 1975
Millî Eğitim eski Bakanı
Uşak Milletvekili
Orhan Dengiz

9/34 No. lu Soruşturma Hazırlık Komisyonu raporu

Türkiye Büyük Millet Meclisi
9/34 No. lu Soruşturma Hazırlık Komisyonu *11 . 4 . 1975*
Esas No. : 9/34
Karar No. : 2

T. B. M. M. Birleşik Toplantısı Başkanlığına

İçel eski Milletvekili Celâl Kargılı'nın üniversitelerarası giriş sınavı sorularının çalınmasına sebebolmak ve sınavları iptal etmekle görevini kötüye kullandığı ve bu eyleminin Türk Ceza Kanununun 230 ve 240 ncı maddesine uyduğu iddiasiyle Millî Eğitim eski Bakanı Orhan Dengiz hakkında bir Meclis soruşturması açılmasına dair önergesini incelemek üzere T. B. M. M. Birleşik Toplantısının 4 . 12 . 1974 tarihli 2 nci Birleşiminde kurulmuş bulunan Soruşturma Hazırlık Komisyonumuzun 27 . 2 . 1975 tarihli toplantısında Başkanlık Divanı seçiminden sonra dosyanın müzakeresine geçilmesi hususu olyanarak kabul edildikten sonra;

T. B. M. M. Birleşik Toplantısı İçtüzüğünün 12 nci maddesinin son fıkrası gereğince soruşturma isteklerinin hangi eyleme, hangi kanuna ve maddeye muhalefet edildiğinin gösterilmesinin şart koşulduğu ve böylece soruşturma konularının bir noktaya inhisar ettirilmek istendiği ve bu nedenle İçel eski Milletvekili Celâl Kargılı'nın soruşturma isteğini havi önergesinde de hâdiselerin izahında Millî Eğitim eski Bakanı Orhan Dengiz'in Türk Ceza Kanununun 230 ve 240 ncı maddesine mümas suçu işlediği iddia olunduğu yine T. B. M. M. Birleşik toplantı İçtüzüğünün 14 ncü maddesinin son fıkrası uyarınca Millî Eğitim eski Bakanına Başkanlıkça tebligatın yapıldığı ve cevabın geldiğini tespit eden Komisyonumuz müzakerelere başlamıştır.

Ancak,

Türk Ceza Kanununun 230 ve 240 ncı maddelerinin 1803 sayılı Af Kanunu kapsamına girmiş olmasından; 230 ve 240 ncı maddelerde zikredilen suçun azamî cezasının da aynı kanunun tespit ettiği af hükümleri içerisinde bulunduğundan soruşturma açılmasına lüzum olmadığına karar verilmiştir.

Bu rapor T. B. M. M. Birleşik Toplantısında görüşülmek üzere Yüksek Başkanlığa saygı ile sunulur.

Başkan	Sözcü	Kâtip	
Ordu C. S. Ü.	Ordu Milletvekili	Kastamonu Milletvekili	Hakkâri C. S. Ü.
S. Acar	*K. Şensoy*	*H. Tosyalı*	*N. Cidal*
Kırşehir C. S. Ü.	Rize C. S. Ü.	Sivas C. S. Ü.	İzmir C. S. Ü.
H. Özmen	*T. Doğan*	H. Öztürk	*M. Kırlı*
(İmzada bulunamadı		(İmzada bulunamadı)	
Manisa C. S. Ü.	Muğla C. S. Ü.	Kütahya Milletvekili	Samsun Milletvekili
R. Tunakan	*H. Menteşeoğlu*	*H. C. Erdemir*	*A. Acar*

Gaziantep Milletvekili
O. Tokuz
(İmzada bulunamadı)